

วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี

Journal of Mani Chettha Ram

Wat Chommani

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กันยายน – ตุลาคม 2565)

Vol 5 No.2 (September-October 2022)

P-ISSN : 2774-0455 (Print)

E-ISSN : 2774-0978 (Online)

วัตถุประสงค์

วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความหนังสือแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษาในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารตามประกาศวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี เรื่องการปรับเปลี่ยนกำหนดการออกตีพิมพ์วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี โดยฉบับแรกตีพิมพ์ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2561 ซึ่งตีพิมพ์วารสารปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 ออกประจำในเดือน มกราคม – มิถุนายน และฉบับที่ 2 ออกประจำในเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม

ของทุกปี ปัจจุบันเป็นปีที่ 5 และได้ผ่านการเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยได้รับการจัดให้อยู่ใน วารสารกลุ่มที่ 2 ระยะเวลารับรองคุณภาพวารสารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2565 จนถึง วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2567 นั้น เนื่องจากมีบทความจำนวนมากที่รอตีพิมพ์ในวารสารฯ จึงทำให้เกิดความล่าช้าแก่ผู้ที่ส่งบทความ ดังนั้น กองบรรณาธิการวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี จึงขอปรับและเปลี่ยนแปลงการออกตีพิมพ์ของวารสารฯ จากเดิมที่ออกปีละ 2 ฉบับ เป็นปีละ 6 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ ฉบับที่ 2 ประจำเดือนมีนาคม - เมษายน ฉบับที่ 3 ประจำเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน ฉบับที่ 4 ประจำเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม ฉบับที่ 6 ประจำเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม ของทุกๆ ปี ซึ่งจะเริ่มในปีที่ 5 ฉบับที่ 2 เป็นต้นไป

เจ้าของ

111/1 วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000 โทร 06-10186156

e-mail: manichettharam@gmail.com

ที่ปรึกษา

พระเทพกิตติมุนี, ดร.

ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระราชรัตนาลงกรณ์, รศ.ดร.

เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระศรีวิชิโรโมลี

รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระครูปลัดสุวัฒนพรหมจริยคุณ

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บรรณาธิการบริหาร

พระครูสุตรัตนภรณ์

เจ้าอาวาสวัดจอมมณี

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ดร.เกษภา ผาทอง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

พระศรีญาณวงศ์, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระครูภาวนาธรรมโมจิต, ดร.

เจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

พระครูปริยัติสุวรรณวัฒน์, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระนัสชนะ ส่างช้าง, ดร.

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

พระมหาจ้านงค์ สิริวณโณ, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระมหาฐิติวัธส์ หมั่นกิจ, ดร.

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์

มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.ธโสธร ตู้อทองคำ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วินิจ ผาเจริญ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พลตรี ดร.วัลลภ มณีเชษฐา

มหาวิทยาลัยเนชั่น

ดร.สมพงษ์ เกษานุช

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

ดร.ธีรรัตน์ กัปโก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ดร.ภูษิต ปุณัณรมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ดร.วุฒิพงษ์ บัวซ้อย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

 ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระมหาสาธิต ดิกขปัญโญ

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

นายสมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

 ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระพรเทพ เข้มเครือ

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

พระณรงค์ฤทธิ์ ดีทองหลาง

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ฝ่ายกฎหมาย

ชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์

นิติกรกรชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ออกแบบปก

นายสมศักดิ์ พระปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

จัดรูปเล่ม

พระวินัย นาคา

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

พิมพ์ที่

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ใน

พระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 13180

โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับแรก ประจำปีพุทธศักราช 2565 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เนื้อหาสาระของบทความยังคงเนื้อหาสาระที่หลากหลายเช่นเคย จำนวนบทความทั้งหมด จำนวน 15 เรื่อง ซึ่งประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 3 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 12 เรื่อง วารสารผ่านการประเมินคุณภาพวารสารใหม่เข้าสู่จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้วารสารจัดอยู่กลุ่มที่ 2 ระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2565 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2567 และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับบัณฑิต ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิก และท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

พระครูสุตริตนาภรณ์

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(ฉ)
สารบัญ	(ช)

บทความวิจัย : Research Article

ความพึงพอใจต่อการใช้บริการงานหอพักของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม Students' Satisfaction in Using the Dormitory Service of Mahamakut Buddhist University, Nakhon Pathom Province พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ (คณฤศน์), กฤติกา ชนะกุล, ณัฐหทัย นิรัตติย และ ณัฐชยา กำแพงแก้ว	1-33
ศึกษาประวัติและวิวัฒนาการความศิวิไลซ์ของหนังสือพิมพ์ในสยาม The Study of the History and Development of Civilization of Newspapers in Siam พิมพ์พิณ คำเพ็ง	34-56
ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษาการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย Democratic stability of the community along the Mekhong River Bank A Case Study in local administration Nongkhai District, Nongkhai Province คิต วรณดี	57-70

บทความวิชาการ : Academic Article

การจัดการศึกษาแบบบูรณาการในสังคมวิถีใหม่ Integrated education management in a new of society สาธกา ตาลชัย และ สุวัฒน์พงษ์ ร่มศรี	71-84
การจัดการสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนตามแนวทางคอนสตรัคติวิสต์ Classroom environment management for the development of constructivist teaching and learning กฤติญา บุญสินชัย และ เอกราช โขจิตพิมานเวช	85-99

การนิเทศการศึกษา	100-114
Educational Supervision	
ศจิติพย์ ตาลพันธ์ และ เอกราช โสมิตพิมานเวช	
การปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา	115-133
Interaction for professional development of school administrators	
พระครูปริยัติโสภณกิจ และ เอกราช โสมิตพิมานเวช	
การระดมทรัพยากรทางการศึกษา	134-148
Educational resource mobilization	
วันทนา ฤทธิยง และ เอกราช โสมิตพิมานเวช	
การนำผลการประกันคุณภาพการศึกษาไปปรับปรุงสถานศึกษา	149-167
IMPROVING EDUCATIONAL INSTITUTIONS USING THE FINDINGS OF EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE	
ชญานิส โสมิตพิมานเวช และ เอกราช โสมิตพิมานเวช	
การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	168-185
Education Curriculum Development	
ศิวัชลักษณ์ มหาชัย และ เอกราช โสมิตพิมานเวช	
ผู้บริหารที่นำสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ บนวิถีแห่งความเปลี่ยนแปลง	186-201
Executives who lead educational institutions to success on the path of change	
วชิรวิทย์ สุราสา และ เอกราช โสมิตพิมานเวช	
ผู้บริหารมืออาชีพและการจัดการความรู้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา	202-221
Professional management and management of educational administration knowledge	
เชิดพงษ์ งอกनावัง และ เอกราช โสมิตพิมานเวช	
ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4	222-236
THE CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS TO BRAHMA VIHARA 4	
ภาณุพงศ์ อุณชาติ และ จุฬารัตนพรณภรณ์ ธนะแพทย์	
การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานของทุนวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	237-251
Development of learning sources in communities based on cultural capital to conserve local wisdom	

สุรดา แก้วศรีหา และ เอกราช โฌษิตพิมานเวช

**รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ : พลังแห่งการขับเคลื่อนการให้บริการสาธารณะของ
ภาครัฐไทย** 252-267

E - Government: The Power of Driving Public Service of the Thai Government

พระมหาดิศักดิ์ คเวสโก (ฉิดอิม), สุดารัตน์ สุดสมบุญ, พระครูวินัยธรรอิชฐ์ สุวฑฒ
(สุพพานิช), พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร (อะชิม) และ พระครูเกษมวัชรดิตถ์ (รอดจากทุกข์)

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 268-287

ความพึงพอใจต่อการใช้บริการงานหอพักของนักศึกษามหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม*

Students' Satisfaction in Using the Dormitory Service of
Mahamakut Buddhist University, Nakhon Pathom Province

พระมหาสุรไกร ชินพุทธสิริ (คงบุญวาสน์)

Phramaha Surakrai Jinabuddhisiri (Congboonwasana)

กฤติกา ชนะกุล

Kridtika Chanakun

ณัฐหทัย นีรติสัย

Nathatai Nirattisai

ณัฐชยา กำแพงแก้ว

Nutchaya Kampangkeaw

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: Phramahasurakrai.ji@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษา 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษา 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการให้บริการงานหอพัก การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม คือ การเชิงปริมาณ โดยทำการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-4 ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่พักอยู่ในหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในภาคการศึกษาที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2564 โดยใช้สูตรของ Taro Yamane วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การทดสอบที (t-test) ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe' method ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดย

* Received 14 October 2022; Revised 15 October 2022; Accepted 20 October 2022

การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1) ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

2) สรุปผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา ได้แก่ เพศ สถานภาพ ชั้นปี คณะ หอพัก และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในหอพัก พบว่า ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยภาพรวม ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ชั้นปี ส่วนข้อมูลทั่วไปของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ เพศ สถานภาพ คณะ หอพัก และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในหอพัก

3) แนวทางการพัฒนาการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ควรประกอบไปด้วย 4 ด้านหลัก คือ ด้านกายภาพ ด้านบริหาร ด้านการบริการและสวัสดิการ และด้านกิจกรรม

คำสำคัญ : ความพึงพอใจ, การให้บริการงานหอพัก, นักศึกษา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Abstract

This research aims 1) to study the university students' satisfaction 2) to compare the university students' satisfaction 3) to study the model for the development of dormitory services. This is mixed research; that is, in term of

quantitative research, the questionnaire was distributed to the year-one to year-four undergraduate students staying at the university dormitory for the first semester, academic year 2021. The Yamane's formula was used to analyze the data by frequency distribution, percentage statistics, mean, and standard deviation whereas t-test and One-Way ANOVA was used to test the hypotheses as well as Scheffe' method was used to test the differences between pairs. In term of qualitative research, the in-depth interview was used with nine participants, the data was analyzed with contextual content analysis techniques

The results revealed that;

1) The students' overall satisfaction towards the dormitory services was in the moderate level. When considering each aspect, it was found that all aspects had a moderate level of satisfaction.

2) In summary of the comparison of the students' satisfaction towards the dormitory services classified by gender, status, year level, faculty, dormitory and participation in the dormitory activities, it was found that the students' year level was statistically and significantly different at .05 when considering the general information. Unlike, the students' general information namely gender, status, faculty, dormitory and participation in the dormitory activities was not statistically and significantly different at .05

3) The model for the development of dormitory services at Mahamakut Buddhist University should comprise four aspects; physical, administrative, service and welfare, and activities

Keywords: satisfaction, dormitory services, students, Mahamakut Buddhist University

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตทั้งชีวิตครบทุกด้าน เป็นการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม (Holism) การจัดการศึกษาจำเป็นต้องสนใจมิติอื่นๆ ของความเป็นมนุษย์อย่างครบถ้วน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2542, น.13) กระบวนการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามเป้าหมายของสถาบันนั้น จำเป็นต้องมีระบบที่จะช่วยให้นิสิตนักศึกษาได้รับการพัฒนาไปสู่จุดหมายของสถาบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หอพักนิสิตนักศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของระบบกิจการนิสิตนักศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมพัฒนาบุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษา ให้สามารถปรับตัวใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ หอพักยังมีส่วนสำคัญในการเป็นแหล่งสนับสนุนให้การศึกษาของนิสิตนักศึกษาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษามีบรรยากาศของความเป็นวิชาการอย่างแท้จริง หอพักนิสิตนักศึกษาที่ดีจึงต้องมีลักษณะที่เป็น “ศูนย์ศึกษาและอาศัย” ที่มีประสิทธิภาพของนิสิตนักศึกษา (มนตรี แยมกสิกร, 2542) และงานหอพักนิสิตนักศึกษาจะช่วยแก้ปัญหาหรือลดปัญหาของนิสิตนักศึกษาระหว่างการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยเพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาเล่าเรียนโดยไม่มีอุปสรรค ทั้งนี้โดยการจัดบริการและสวัสดิการต่างๆ สำหรับนิสิตนักศึกษา การส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร การดูแลนักศึกษาให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ภายในระเบียบวินัยที่เหมาะสมดังที่สำเนา ขจรศิลป์ (2536) กล่าวถึงการพัฒนา นักศึกษาว่า หอพักเป็นส่วนหนึ่งของงานกิจการนักศึกษาที่มีความสำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างให้นิสิตนักศึกษามีความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียน รวมทั้งมีวุฒิภาวะสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้

สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องจัดสภาพแวดล้อมของหอพักนิสิตนักศึกษาให้มีความสะดวกสบายปลอดภัย และเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการศึกษาและพัฒนา เพื่อเสริมสร้างให้นิสิตนักศึกษาได้เป็นผู้มีความพร้อมและได้รับประโยชน์ในการพัฒนาทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และจิตใจ ในการจัดดำเนินการงานหอพักให้มีสภาพที่ดีเอื้อต่อการศึกษาและพัฒนานั้น จำต้องคำนึงถึงการให้บริการงานหอพัก เพื่อลดปัญหาในเรื่องของความสะอาดภายในหอพัก จำนวนห้องน้ำที่ไม่เพียงพอต่อการใช้บริการของนิสิตนักศึกษา การดูแลและการให้คำปรึกษา

ของอาจารย์ประจำหอพัก การประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่ไม่ครอบคลุม การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการบำรุงรักษาภายในหอพัก (พัศตรวิภา ศุภโกศล, 2546)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นอีกหนึ่งสถาบันอุดมศึกษาที่มีพันธกิจด้านการผลิตบัณฑิต งานวิจัย งานบริการวิชาการแก่ชุมชน และงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งวิทยาลัยขึ้นในบริเวณวัดบวรนิเวศวิหาร พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” เมื่อปีพุทธศักราช 2436 เพื่อเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ต่อมาวันที่ 8 สิงหาคม 2540 รัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ คณะกรรมาธิการได้เสนอร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย ต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรและได้ผ่านการพิจารณา โดยรัฐสภามีมติเห็นชอบให้เรียกสภาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ว่า “มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2540 ประกาศในพระราชกฤษฎีกา เล่มที่ 114 ตอนที่ 51 ก ลงวันที่ 1 ตุลาคม 2540

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา มีหลักสูตรบูรณาการทั้งทางโลกและทางธรรมหลากหลายสาขาวิชาเปิดรับทั้งนักศึกษาบรรพชิตและคฤหัสถ์ ได้ขยายพื้นที่การศึกษาออกไปตั้งอยู่ที่อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีส่วนงานในสังกัด ประกอบด้วยระดับคณะ 5 คณะ ได้แก่ บัณฑิตวิทยาลัย คณะศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์

วิทยาเขต 7 แห่ง คือ วิทยาเขตมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น วิทยาเขตล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ วิทยาเขตร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยาเขตศรีล้านช้าง จังหวัดเลย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิทยาลัย 3 แห่ง คือ มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย ในพระสังฆราชูปถัมภ์ จังหวัดนครราชสีมา วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธ จังหวัดโยธธ วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ (รายงานประจำปีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2563)

ในส่วนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัด นครปฐม มีนักศึกษาที่มาจากจังหวัดนครปฐมและหลายจังหวัดทั่วประเทศ จึงจัดให้มีหอพัก นักศึกษาเพื่อรับรองและสนับสนุนในการศึกษา โดยมีการให้บริการดังนี้ มีจำนวน 2 อาคาร มี จำนวน 456 ห้อง สามารถรองรับนักศึกษาได้ 960 รูป/คน แบ่งเป็นหอพักสมาธิ Samadhi Residence B11.1 จะรองรับนักศึกษาหญิงและแม่ชี ได้จำนวน 480 รูป/คน และ ปัญญา Panya Residence B11.2 จะรองรับนักศึกษาชายและพระภิกษุสามเณร ได้จำนวน 480 รูป/คน ห้องพักเป็นห้องธรรมดา (ไม่มีเครื่องปรับอากาศและไม่อนุญาตให้ติดแอร์) มีค่าธรรมเนียม 2000 บาท/เทอม รวมค่าน้ำ ค่าไฟ 1 ห้อง ให้เข้าพัก 2 มีกำหนดเปิด-ปิดหอพักระหว่างเวลา 05.00 น.- 23.00 น.

สิ่งอำนวยความสะดวกให้นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แบ่ง ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. สิ่งอำนวยความสะดวกในห้องพัก ได้แก่ เตียง ตู้เสื้อผ้า ตู้ใส่ของ โต๊ะและเก้าอี้ ชั้นวางของ

2. สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการส่วนกลางหอพัก ได้แก่ ลิฟต์ ทางหนีไฟ ห้องน้ำรวมในแต่ละชั้น ชั้นละ 2 ฟัง เครื่องซักผ้าหยอดเหรียญ บริการโทรศัพท์ภายในหอพัก ตู้ BLUE PAY บริการอินเทอร์เน็ต (WIFI) ในแต่ละชั้น ตู้เก็บของรวม บริการรับฝากไปรษณีย์ บริการเรียกรถโดยสารรับจ้าง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย 24 ชั่วโมง

อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลทฤษฎีและการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า มีปัญหาเกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดการในหอพัก ซึ่งปัญหาที่เห็นได้ชัดเป็นส่วนของการบริการ เช่น จุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตแบบไร้สายของหอพักมีไม่ทั่วถึง บริการโทรศัพท์ภายในหอพักไม่สามารถใช้งานได้ นอกจากนี้ยังพบปัญหาน้ำไม่ไหลติดต่อกันหลายวัน โดยไม่มีการสำรองน้ำไว้ ทำให้นักศึกษาบางส่วนต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าหอพักภายนอกมหาวิทยาลัยชั่วคราว จึงก่อให้เกิดความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจต่อการบริการของหอพัก ซึ่งหอพักเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิตของนักศึกษา ถ้านักศึกษามีปัญหาด้านที่พักอาศัยอาจส่งผลให้ไม่มีความพร้อมที่จะศึกษาเล่าเรียน

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยและคณะในฐานะที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นอาจารย์สอน สวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์มีความสนใจที่จะศึกษาและเปรียบเทียบความพึงพอใจการใช้บริการงานหอพักของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม จำแนกตาม เพศ สถานภาพ ระดับชั้นปี คณะ หอพัก และการมีส่วนร่วมว่าเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ สถานภาพ ระดับชั้นปี คณะ หอพัก และการมีส่วนร่วม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม

สมมติฐานการวิจัย

นักศึกษาที่มีเพศ สถานภาพ ระดับชั้นปี คณะ หอพัก และการมีส่วนร่วมต่างกัน จะมีความพึงพอใจต่อใช้บริการงานหอพักของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-4 ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่พักอยู่ในหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในภาคการศึกษาที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2564 จำนวน 325 รูป/คน

1.1 กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-4 ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่พักอยู่ในหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในภาคการศึกษาที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2564 จำนวน 180 รูป/คน โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) และกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) ได้กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อน เป็น 0.05

1.2 กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหาร 1 รูป ผู้อำนวยการกองกิจการนักศึกษา 1 คน เจ้าหน้าที่ประจำหอพัก 1 คน อาจารย์ที่พักอยู่ในหอพัก 2 รูป/คน นักศึกษาที่พักในหอพัก 4 รูป/คน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ปีการศึกษา 2564 รวมทั้งสิ้น 9 รูป/คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) และสัมภาษณ์จนเกิดการอิ่มตัวของข้อมูล

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย 2 ชนิด คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้

แบบสอบถามมี 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นคำถามลักษณะปลายปิด ประกอบด้วย เพศ สถานภาพ ชั้นปี คณะ หอพัก และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในหอพัก

ตอนที่ 2 เป็นคำถามแบบเลือกตอบแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัด

นครปฐม มี 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านบริหาร ด้านบริการและสวัสดิการ และ ด้านกิจกรรมภายในหอพัก

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดในการให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็น ในแต่ละด้าน

2.2 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ใช้สำหรับสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหาร 1 รูป ผู้อำนวยการกองกิจการนักศึกษา 1 คน เจ้าหน้าที่ประจำหอพัก 1 คน อาจารย์ที่พักอยู่ในหอพัก 2 รูป/คน นักศึกษาที่พักในหอพัก 4 รูป/คน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ปีการศึกษา 2564 รวมทั้งสิ้น 9 รูป/คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้

3.1 ขออนุญาตจากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เกี่ยวกับการขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

3.2 ส่งหนังสือพร้อมแบบสอบถามเพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยจากนักศึกษาหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3.3 ส่งแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ จำนวน 180 ฉบับ พร้อมทั้งหนังสือขอความอนุเคราะห์/กลุ่มตัวอย่างพร้อมแบบสอบถาม

3.4 เก็บรวบรวมข้อมูลคืนมาให้ได้ครบทั้ง 180 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ตามเกณฑ์ แล้วนำมาจัดกระทำข้อมูลให้มีฉบับสมบูรณ์ทุกฉบับ

3.5 นำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามโปรแกรมสำเร็จรูปต่อไป

3.6 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 9 รูป/คน และรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงบูรณาการต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ สถานภาพ ชั้นปี คณะ หอพัก และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในหอพัก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ต่อการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. ทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบที (t-test) ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) ทดสอบเป็นรายคู่โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe) และแปลผล แบบอิงเกณฑ์ของ เบสต์ (Best, 1986, p. 195) ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง มีความพึงพอใจมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย
1.00 - 1.49	หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In – Depth interview) และจากแบบสอบถามปลายเปิด

(Open – ended Questionnaire) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความพึงพอใจ และอันดับความคิดเห็นของ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม พิจารณาเป็นรายด้าน และในภาพรวม

ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการให้บริการงานหอพัก	ระดับความพึงพอใจ			
	$\bar{X}$	S.D.	อันดับ	ระดับ
1. ด้านกายภาพ	3.31	.78	2	ปานกลาง
2. ด้านบริหาร	3.42	.92	1	ปานกลาง
3. ด้านบริการและสวัสดิการ	2.89	.93	3	ปานกลาง
4. ด้านกิจกรรมภายในหอพัก	2.23	.96	4	ปานกลาง
เฉลี่ย	3.19	.82		ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐมพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$, S.D. = 0.82) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 2 ตารางสรุปผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม จำแนกตามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของนักศึกษา ได้แก่ เพศ สถานภาพ ชั้นปี คณะ หอพัก และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในหอพัก โดยพิจารณาในภาพรวมของข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	P	ผลการทดสอบ
เพศ	.796	ไม่แตกต่าง
สถานภาพ	.509	ไม่แตกต่าง
ชั้นปี	.000*	แตกต่าง
คณะ	.980	ไม่แตกต่าง
หอพัก	.796	ไม่แตกต่าง
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในหอพัก	.506	ไม่แตกต่าง

จากตารางที่ 2 สรุปผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา ได้แก่ เพศ สถานภาพ ชั้นปี คณะ หอพัก และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในหอพัก พบว่า ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยภาพรวม ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ชั้นปี ส่วนข้อมูลทั่วไปของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ เพศ สถานภาพ คณะ หอพัก และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในหอพัก

ตารางที่ 3 แสดงข้อเสนอแนะอื่นๆ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ต่อการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม
ด้านกายภาพ

ด้านกายภาพ	ความถี่ของ คำตอบ
	(f)
1. ควรมีการทำความสะอาดของหอพัก เช่น ห้องน้ำ ทางเข้าหอ	8
2. ควรตรวจสอบสภาพการใช้งานของอุปกรณ์ไฟฟ้า	5
3. ควรเพิ่มแสงสว่างให้มากกว่านี้	5
4. ควรซ่อมแซมลิฟท์	10

จากตาราง 3 นักศึกษาได้แสดงข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อการให้บริการงานหอพัก
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ด้านกายภาพ ดังนี้ ควร
ซ่อมแซมลิฟท์มากที่สุด รองลงมา ควรมีการทำความสะอาดของหอพัก และควรตรวจสอบ
สภาพการใช้งานของอุปกรณ์ไฟฟ้า ควรเพิ่มแสงสว่างน้อยที่สุด

ตารางที่ 4 แสดงข้อเสนอแนะอื่นๆ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ต่อการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม
ด้านบริหาร

ด้านบริหาร	ความถี่ของ คำตอบ
	(f)
1. ควรขยายเวลาเปิดเข้า-ออกหอให้ถึง 11.00 น.	3
2. ควรเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจสอบคนนอกที่เข้าหอพัก	7
3. ควรมีการปรับปรุงแก้ไขระเบียบหอพัก	5

จากตาราง 4 นักศึกษาได้แสดงข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ด้านบริหาร ดังนี้ ควรเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจสอบคนนอกที่เข้าหอพักมากที่สุด รองลงมา ควรมีการปรับปรุงแก้ไขระเบียบหอพัก และควรขยายเวลาเปิดเข้า-ออกหอให้ถึง 11.00 น. น้อยที่สุด

ตารางที่ 5 แสดงข้อเสนอแนะอื่นๆ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ด้านการบริการและสวัสดิการ

ด้านการบริการและสวัสดิการ	ความถี่ของ
	คำตอบ
	(f)
1. ควรมีการจัดการระบบน้ำประปา ติดตั้งเครื่องทำน้ำดื่ม	10
2. ควรเพิ่มเติมจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตไร้สาย WIFI	13
3. ควรมีร้านค้าในมหาวิทยาลัย และใกล้ๆ หอพัก	8

จากตาราง 5 นักศึกษาได้แสดงข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ด้านการบริการและสวัสดิการ ดังนี้ ควรเพิ่มเติมจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตไร้สาย WIFI มากที่สุด รองลงมา ควรมีการจัดการระบบน้ำประปา ติดตั้งเครื่องทำน้ำดื่ม และควรมีร้านค้าในมหาวิทยาลัย และใกล้ๆ หอพักน้อยที่สุด

อภิปรายผล

1. ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีการจัดหอพักที่เหมาะสมกับสภาพเดิม ซึ่งจำนวนนักศึกษาที่เข้าพักมีไม่มากพอกับจำนวนห้อง เพราะนักศึกษาบางส่วนเลือกพักที่หอนอก หรือเดินทางไป-กลับ อีกทั้งนักศึกษابรรพชิตก็พักในหอเดียวกันกับนักศึกษาคฤหัสถ์ชาย ส่งผลให้มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยสร้างหอพักสำหรับบรรพชิตเพิ่มอีก 1 หอ เพื่อเอื้อต่อการปฏิบัติศาสนกิจของนักศึกษابรรพชิต นอกจากนั้นที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยไม่สามารถทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการให้บริการงานหอพัก อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดได้ อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดของงบประมาณในหน่วยงานของรัฐ ทำให้มหาวิทยาลัยดำเนินการเกี่ยวกับหอพักได้ไม่ตรงตามความต้องการของนักศึกษา ปัญหาของการจัดการในเรื่องจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตแบบไร้สายมีไม่ถึงทั่วถึง โทรศัพท์และโทรศัพท์ภายในหอพัก รวมถึงลิฟท์ชำรุด ไม่มีห้องอ่านหนังสือในบางหอพัก การบริการน้ำดื่มที่ไม่สะอาดและไม่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา สถานที่จอดรถมี ไม่เพียงพอ ไม่มีการสำรองน้ำไว้ในกรณีที่น้ำไม่ไหลติดต่อกันหลายๆ วัน ปัญหาความสะอาดภายในและบริเวณหอพัก อีกทั้งแนวทางการบริหารงาน นโยบาย และแผนการดำเนินงานของหอพัก ยังขาดความเหมาะสม สอดคล้องกับงานของศศิธร ศรีเจริญ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ทักษะของนิสิตต่อการจัดบริการหอพักนิสิตโครงการเพชรในตม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตโครงการเพชรในตม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีทักษะต่อการจัดบริการหอพักนิสิตโครงการเพชรในตม โดยรวมว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ กนิษฐ์ ศรีรัตนอุดม และคนอื่นๆ (2554) ที่ได้ทำรายงานวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการอยู่หอพักของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 และ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา (เกาะยอ) ประจำปีการศึกษา 2554 พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่พักอาศัยอยู่ในหอพักเกาะยอ วิทยาลัยบรมราชชนนี สงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง งานวิจัยของวรางคณา กิริติวิบูลย์ (2558) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการของหอพักมหาวิทยาลัยทักษิณ

วิทยาเขตพัทลุง พบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการของหอพัก มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของแคทรียา ตั้งพัฒน์ธนา (2549) ที่ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการจัดบริการหอพักนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการจัดบริการหอพักนักศึกษา โดยรวมว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง เช่นกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1.1 ด้านกายภาพ นักศึกษามีความพึงพอใจด้านกายภาพ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกหอพักไม่เอื้อต่อการศึกษา อากาศไม่ค่อยถ่ายเท เจ้าหน้าที่ที่ทำรับผิดชอบการพัฒนาด้านกายภาพของหอพักไม่เพียงพอ ห้องน้ำ ห้องสุขาไม่เพียงพอแก่นักศึกษา รวมทั้งสถานที่จัดกิจกรรมสันทนาการด้วย ซึ่งอาจส่งผลให้นักศึกษาถูกรบกวนจากการพักผ่อน ขาดสมาธิในการทำงานหรือทบทวนบทเรียน อย่างไรก็ตาม นักศึกษาก็มีความพึงพอใจในข้อทำเลที่ตั้งของหอพักและแสงสว่างภายในห้อง อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีระบบการจ่ายไฟที่ไม่ค่อยขัดข้องและทำเลที่ตั้งของหอพักอยู่ในบริเวณพื้นที่ศาลายา จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพื้นที่ปริมณฑล สะดวกต่อการคมนาคม ดังที่ ซีเกอร์ส (รัชนิบูลย์ ผิวสุพรรณ, 2542; อ้างอิงจาก Seagers. 1961) กล่าวถึง การจัดตั้งอาคารหอพักนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัยไว้ว่า หอพักควรตั้งอยู่ในบริเวณที่เหมาะสม กว้างขวางพอเหมาะกับโครงการปัจจุบัน และสามารถที่จะขยายได้ในอนาคต และตั้งอยู่ในสถานที่ปลอดภัย สวยงาม มีการระบายอากาศ และให้แสงสว่างที่เป็นธรรมชาติสามารถใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมกลางแจ้งและสันทนาการได้มากที่สุด รวมทั้งมีการวางแผนผังให้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของนิสิต สอดคล้องกับงานของศศิธร ศรีเจริญ (2557) เรื่อง ทักษะของนิสิตต่อการจัดบริการหอพักนิสิตโครงการเพชรในตม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตโครงการเพชรในตม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีทักษะต่อการจัดบริการหอพักนิสิตโครงการเพชรในตม โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านกายภาพ ด้านสวัสดิการ และด้านการจัดดำเนินงาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

คล้ายกับแจ่มจันทร์ แก้วจันทร์ (2555) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายที่มีต่อหอพักนักศึกษา กรณี: เปรียบเทียบระหว่างหอพักมหาวิทยาลัย หอพักเครือข่าย และหอพักนอกเครือข่าย พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของหอพักมหาวิทยาลัย หอพักเครือข่าย และหอพักนอกเครือข่าย อยู่ในระดับปานกลาง และนภัสนันท์ สุดไธ (2560) ศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรหอพักนักศึกษาของสำนักงานบริหารจัดการหอพักนักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า เครื่องซักผ้า ร้านค้าได้หอ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกมีสภาพเก่าและไม่เพียงพอระบบเว็บไซต์อินเทอร์เน็ตไม่มีการอัปเดต ไม่ทันสมัยการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงอินเทอร์เน็ต WIFI การบริการของบุคลากรมีความล่าช้า การจัดที่พักบุคคลภายนอกส่งผลต่อนักศึกษาต้องย้ายของออก และด้านสภาพทางด้านกายภาพ พบว่า ห้องอาบน้ำไม่เพียงพอ และหอพักมีห้องว่างเกิดจากห้องพักอาคารหอพักมีสภาพเก่า

1.2 ด้านบริหาร นักศึกษามีความพึงพอใจด้านบริหาร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการบริหารหอพักและดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการบริหารงานหอพัก โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งสองปี เมื่อหมดวาระจะมีการแต่งตั้งใหม่อีกครั้งเพื่อบริหารงานต่อ ซึ่งเป็นไปได้ว่า การจัดบริการหอพักขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน นอกจากนี้ นักศึกษายังเห็นว่า กฎระเบียบข้อบังคับยังไม่ทันสมัย ขาดการบังคับใช้อย่างจริงจัง มีความล่าช้าในการพิจารณาการลงโทษนักศึกษาที่ผิดกฎระเบียบ ถึงแม้จะมีเจ้าหน้าที่ประจำหอพัก แต่ก็ไม่สามารถบังคับให้นักศึกษาปฏิบัติตามระเบียบได้ มีเพียงเรื่องกำหนดเวลาเปิด-ปิดหอพัก ที่มีความเหมาะสม โดยมีระดับความพึงพอใจมาก ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของนักศึกษา ดังที่ สำเนา ขจรศิลป์ (2539) กล่าวว่า ในการดำเนินงานหอพัก ต้องยึดวัตถุประสงค์ และนโยบายของบริการหอพักเป็นแนวทางในการดำเนินงาน และเพื่อให้การพัฒนานิสิตเกิดประสิทธิผล บุคลากรในการดำเนินงานหอพักจึงควรเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญ ด้านการให้คำปรึกษา ด้านกิจการนิสิต และด้านจิตวิทยา เพื่อช่วยให้บริการหอพักสามารถพัฒนานิสิตได้ผลดีตามจุดมุ่งหมาย และควรมีการประเมินผลการทำงาน เพื่อให้ทราบจุดอ่อนหรืออุปสรรค เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขให้มีประสิทธิภาพ

ยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานของแคทเธีย ตั้งพัฒน์เมธา (2549) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการจัดบริการหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารของหอพักว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง และยังเป็นไปในทางเดียวกันกับ รัตติยา สัจจภิรมย์ และคณะ (2553) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการเข้าพักในหอพักเครือข่ายมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่า นิสิตที่พักในหอพักเครือข่ายมหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีความคิดเห็นต่อหอพักในด้านบริการสวัสดิการอยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านบริการและสวัสดิการ นักศึกษามีความพึงพอใจด้านบริการและสวัสดิการ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมหาวิทยาลัยไม่ค่อยมีการจัดบริการด้านสุขภาพอนามัยประจำปีให้กับนักศึกษา ระบบรักษาความปลอดภัยภายในหอพักต่ำ และนักศึกษามีความพึงพอใจในระดับน้อยในการจัดโทรทัศน์ไว้บริการจุดสัญญาณอินเทอร์เน็ตไร้สาย (WIFI) ที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ส่งผลการเรียนรู้ของนักศึกษาในโลกยุคปัจจุบันที่ต้องมีการค้นหาข้อมูลจากโลกอินเทอร์เน็ตอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมากในอัตราค่าบำรุงหอพักมีความเหมาะสม ซึ่งอาจเป็นเพราะมหาวิทยาลัยมหาภูมิราชวิทยาลัยกำหนดอัตราค่าบำรุงหอพักจำนวนสองพันบาทต่อเทอมและสามารถผ่อนผันได้ ประกอบกับนักศึกษาส่วนใหญ่มีฐานะยากจน จึงเหมาะสมกับการใช้จ่ายของนักศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ นภัสนันท์ สุดไธ (2560) ศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรหอพักนักศึกษาของสำนักงานบริหารจัดการหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า ระบบสารสนเทศมีความสะดวกในการใช้งานการบริการที่พักการรับสมัคร การกำหนดคุณสมบัติกฎระเบียบมีความเหมาะสมหอพักสะอาดบรรยากาศดีมีความปลอดภัย เครื่องทำน้ำเย็นสถานที่จัดกิจกรรมมีจำนวนเพียงพอบริการของบุคลากร การดูแลควบคุม และให้คำปรึกษามีความทั่วถึงแต่เครื่องซักผ้า ร้านค้าใต้หอ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกมีสภาพเก่าและไม่เพียงพอระบบเว็บไซต์อินเทอร์เน็ตไม่มีการอัปเดต ไม่ทันสมัยการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงอินเทอร์เน็ต WIFI การบริการของบุคลากรมีความล่าช้า การจัดที่พักบุคคลภายนอกส่งผลต่อนักศึกษาต้องย้ายของออก และคล้ายกับงานของ จิราภรณ์ ปกรณ์

(2557) ศึกษาเรื่อง ทักษะของนักศึกษาต่อการจัดการหอพักในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี พบว่า 1) นักศึกษามีทักษะต่อการจัดบริการหอพักนักศึกษาโดยรวมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านกายภาพด้านการบริหารด้านกิจกรรมภายในหอพักและด้านการรักษาความปลอดภัยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากส่วนด้านการบริการและสวัสดิการมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง แต่ไม่สอดคล้องกับงานของวิศรา สร้อยสังวาลย์ (2560) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการบริหารจัดการหอพักภายใน มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นนิสิตที่มีต่อการบริหารจัดการหอพักภายใน มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับดีโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านสวัสดิการด้านสุขอนามัย ด้านการรักษา ความปลอดภัย และด้านการบริหารงานหอพักด้านกายภาพ ซึ่งหอพักภายในมหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี มีการออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ การรักษาในเรื่องการรักษาความสะอาดโดยให้นิสิตหรือแม่บ้านช่วยกันดูแลความเรียบร้อยของอาคารหอพัก มีกฎระเบียบที่เข้มงวด ในการกำหนดอุปกรณ์สิ่งของ ห้องนันทนาการต่าง ๆ อย่างเป็นสัดส่วนเพื่อให้ตรงตามความต้องการของนิสิต และมีแนวทางในการป้องกันอุบัติเหตุ การซ่อมหนีไฟประจำปี มีถังดับเพลิง บันไดหนีไฟที่สามารถใช้งานได้จริง

1.4) ด้านกิจกรรมภายในหอ นักศึกษามีความพึงพอใจด้านกิจกรรมภายในหอในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะในส่วนของหอพักไม่ค่อยจัดกิจกรรมของตนเองเนื่องจากกิจกรรมส่วนใหญ่ที่นักศึกษาเข้าร่วมเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรของคณะที่ตนเองสังกัด หรือเป็นกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยจัด และขอความร่วมมือให้นักศึกษาเข้าร่วม เช่น กิจกรรมตามรายวิชา กิจกรรมวันสำคัญทางชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ กิจกรรมวันอุดมศึกษา กิจกรรมวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัย กิจกรรมปฐมนิเทศนักศึกษาเพื่อชี้แจงระเบียบข้อบังคับ เป็นต้น อีกทั้งนักศึกษาไม่สามารถเบิกจ่ายเงินบำรุงกิจกรรมได้ เพราะข้อจำกัดทางระเบียบข้อบังคับ ซึ่งสอดคล้องกับพนาวัน เปรมศรี (2554) ที่ได้ศึกษาเรื่อง สภาพของหอพักนักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และแนวทางการพัฒนาตามความคิดเห็นของนักศึกษาหอพัก พบว่าความคิดเห็นของนิสิตอยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นของ

ผู้วิจัยเห็นว่า เนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีกิจกรรมของนักศึกษาที่ค่อนข้างมาก และได้มีการจัดกิจกรรมภายในหอพักอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งไปในทิศทางเดียวกับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งมีกิจกรรมของนักศึกษาที่มาก และมีกิจกรรมภายในหอพักไม่สม่ำเสมอเช่นกัน ส่วน วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) กล่าวว่า กิจกรรมนักศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านต่างๆ ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ และส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีโอกาสจัดกิจกรรมขึ้นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อำพร เดชก้อง (2533) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารงานหอพักนักศึกษาของมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ พบว่า กิจกรรมในหอพักนักศึกษาควรประกอบด้วย กิจกรรมกีฬา และนันทนาการ บำเพ็ญประโยชน์ ศิลปะวัฒนธรรม และกิจกรรมวิชาการส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้นักศึกษาเข้าร่วมได้ตามความสนใจ และอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมให้นักศึกษาด้วย ทำนองเดียวกับงานของ นิภา วงษ์พิพัฒน์พงษ์ (2532) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนอแนวทางการพัฒนาหอพักในมหาวิทยาลัยศรีอยุธยา พบว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นในหอพักควรเป็นกิจกรรมที่เกิดจากการวางแผน และลงมือปฏิบัติโดยนักศึกษา มีอาจารย์ให้คำแนะนำเมื่อนักศึกษาต้องการ และให้นักศึกษาทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม มีเสรีภาพในการเลือกเขาอยู่ชมรม และช่วยกันแก้ปัญหาเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นสำหรับหอพักเอเชียนเกมส์ การที่นักศึกษามีความคิดเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะทางหอพักยังขาดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ที่มีประโยชน์ การจัดกิจกรรมยังไม่มีหลากหลายไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา อีกทั้งการส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมภายในหอพักยังกระทำได้อย่างไม่เต็มที่ กิจกรรมที่จัดในหอพักจึงไม่อาจที่จะสร้างความสามัคคีและพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ และจิตใจให้กับนักศึกษาได้เท่าที่ควร นอกจากนี้ยังขาดบุคลากรประจำหอพักที่ทำหน้าที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของนักศึกษา ดังที่ สำเนา ขจรศิลป์ (2525) ได้กล่าวว่า การบริหารงานหอพักควรมีบุคลากรฝ่ายที่ปรึกษาภายในหอพัก โดยมีหัวหน้าที่ปรึกษาหนึ่งคนทำหน้าที่รับผิดชอบด้านความเป็นอยู่ทั่วไป ด้านวินัยตลอดจนการจัดกิจกรรมและหอพักแต่ละแห่งจะมีที่ปรึกษาจำนวนหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปจะมีที่ปรึกษาหนึ่งคนต่อนิสิตนักศึกษา 300 คน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ

งานของ สิริสรณ์ ทิพย์ทวี (2543) ที่ทำการศึกษาทักษะของนักศึกษาหอพัก และอาจารย์ที่ปรึกษาหอพักที่มีต่อการดำเนินงานหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ พบว่า นักศึกษามีทักษะต่อการดำเนินงานหอพักด้านกิจกรรมนักศึกษาว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบ ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม จำแนกตามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของนักศึกษา ได้แก่ เพศ สถานภาพ ชั้นปี คณะ หอพัก และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในหอพัก สามารถอธิบายผล ได้ดังนี้

2.1) สมมติฐานที่ 1 ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจโดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาคารหอพักสมาธิและอาคารหอพักปัญญา ได้ถูกจัดตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน มีแนวทางในการดำเนินงานหอพักเดียวกัน การจัดอุปกรณ์เครื่องใช้อำนวยความสะดวกในหอพัก และการจัดสวัสดิการให้แก่ในนักศึกษาคล้ายคลึงกัน มีการใช้กฎระเบียบข้อบังคับเดียวกันทั้งหอพักสมาธิและหอพักปัญญา นอกจากนี้ ทั้งเพศหญิงและเพศชายต่างก็เป็นมนุษย์เหมือนกัน มีความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตเหมือนกัน จึงอาจเป็นสาเหตุให้นักศึกษาชายและหญิง มีทักษะต่อการจัดบริการหอพักเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังที่ มาสโลว์ (ลักษณะ สรวิวัฒน์, 2556; อ้างอิงจาก Maslow. 1971) กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเพศใดก็ตาม ต่างก็มีความต้องการขั้นพื้นฐานที่เหมือนกันคือ ความต้องการพื้นฐานทางสรีระ (Basic Physiological Needs or Biological Needs, Physiological Needs) เช่น ต้องการบำบัดความทิวกระหาย ต้องการความอบอุ่น ต้องการที่อยู่อาศัยต้องการนอนหลับพักผ่อน ต้องการบำบัดความเจ็บปวด และความไม่สมดุลทางร่างกายต่างๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่จำเป็นแก่ชีวิต ส่วน แซมเมลสัน (ลักษณะ สรวิวัฒน์, 2556; อ้างอิงจาก Samelson. 1977) กล่าวว่า ธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่ทำให้ตอบสนองร่างกาย จิตใจ สังคม และปรารถนาที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสุข

สมบูรณ์เหมือนกัน ซึ่งผลจากการวิจัยสอดคล้องกับ ธิดารัตน์ โสตา (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาทัศนะของนักศึกษาต่อการให้บริการหอพักนักศึกษา พบว่า นักศึกษาชายและ นักศึกษาหญิงของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มีทัศนคติต่อการให้บริการหอพัก นักศึกษาของมหาวิทยาลัยโดยรวมทุกด้านคือ ด้านการบริหาร ด้านบริการและสวัสดิการ ด้าน กายภาพ ด้านกิจกรรมและด้านรักษาความปลอดภัย ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของ กนิษฐ์ ศรีรัตนอุดม และคณะ (2554) ที่ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจในการอยู่ หอพักของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 3 และ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา (เกาะยอ) ประจำปีการศึกษา 2554 พบว่า นักศึกษาพยาบาลชายและหญิงมีความพึง พพอใจในการอยู่หอพักเกาะยอ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา ปีการศึกษา 2554 ไม่ ต่างกัน นอกจากนั้น ยังเป็นไปในทางเดียวกันกับงานของจิราภรณ์ ปกรณ์ (2557) ศึกษาเรื่อง ทัศนะของนักศึกษาต่อการจัดการหอพักในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี พบว่า นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีทัศนะต่อการจัดบริการหอพักนักศึกษาโดยรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ ศศิธร ศรีเจริญ (2557) ศึกษาเรื่อง ทัศนะของนิสิตต่อการจัดบริการหอพักนิสิต โครงการเพชรในตม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตชายและ นิสิตหญิงมีทัศนะต่อการจัดบริการหอพักนิสิตโครงการเพชรในตม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน และ วริศรา สร้อย สังกวาลย์ (2560) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการบริหารจัดการหอพักภายใน มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า นิสิตที่มีเพศ คณะที่ศึกษา และรายได้ ของ ครอบครัวต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ไม่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม สำหรับรายด้านพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านบริการและสวัสดิการ โดยเพศหญิงมีความพึงพอใจ มากกว่า เพศชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในเรื่องของความละเอียดอ่อนของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง นั้นแตกต่างกัน กล่าวคือนักศึกษาชายจะมองสภาพแวดล้อมอย่างผิวเผินหรือมองในภาพรวม ไม่ได้คำนึงถึงรายละเอียดเท่ากับนักศึกษาหญิง จึงทำให้การรับรู้ปัญหาของนักศึกษาชายกับ

นักศึกษาหญิง เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในเรื่องของการบริการและสวัสดิการแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พักตร์วิภา ศุภโกศล (2546) ที่ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาปริญญาตรีที่มีต่อการให้บริการหอพักมหาวิทยาลัยบูรพา พบว่านิสิตชายและนิสิตหญิงมีความพึงพอใจต่อการให้บริการด้านกิจกรรมภายในหอพักแตกต่างกัน ด้านบริการและสวัสดิการนักศึกษาเพศชายและนักศึกษาหญิงมีความคิดเห็นต่อการจัดบริการหอพักในแตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลงานของ สิริสรณ์ ทิพย์ทวี (2543) ที่ได้ศึกษาทัศนะของนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาหอพักมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ พบว่านักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง มีทัศนะด้านบริการแตกต่างกัน

2.2) สมมติฐานที่ 2 ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพ พบว่า นักศึกษาที่มีสถานภาพต่างกัน มีความพึงพอใจโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเป็นเพราะนักศึกษาสถานภาพบรรพชิตและคฤหัสถ์ชาย พักอยู่ร่วมกันในหอพักปัญญา (หอพักชาย) ส่วนแม่ชีและคฤหัสถ์หญิงพักอยู่ร่วมกันในหอพักสมาธิ (หอพักหญิง) มีสภาพแวดล้อมเดียวกัน มีแนวทางในการดำเนินงานหอพักเดียวกัน การจัดอุปกรณ์เครื่องใช้อำนวยความสะดวกในหอพัก และการจัดสวัสดิการให้แก่ นักศึกษาคล้ายคลึงกัน มีการใช้กฎระเบียบข้อบังคับเดียวกันทั้งหอพักสมาธิและหอพักปัญญา นอกจากนี้ ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ต่างก็เป็นมนุษย์เหมือนกัน มีความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตเหมือนกัน จึงอาจเป็นสาเหตุให้นักศึกษาบรรพชิตและคฤหัสถ์ มีทัศนะต่อการจัดบริการหอพักเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังที่ มาสโลว์ (ลักษณะ สรวิวัฒน์, 2556; อ้างอิงจาก Maslow. 1971) กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเพศใดก็ตาม ต่างก็มีความต้องการขั้นพื้นฐานที่เหมือนกันคือ ความต้องการพื้นฐานทางสรีระ (Basic Physiological Needs or Biological Needs, Physiological Needs) เช่น ต้องการบำบัดความหิวกระหาย ต้องการความอบอุ่น ต้องการที่อยู่อาศัยต้องการนอนหลับพักผ่อน ต้องการบำบัดความเจ็บปวด และความไม่สมดุลทางร่างกายต่างๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่จำเป็นแก่ชีวิต ส่วนแซมเมลสัน (ลักษณะ สรวิวัฒน์, 2556; อ้างอิงจาก Samelson. 1977) กล่าวว่า ธรรมชาติของ

มนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่ทำให้ตอบสนองร่างกาย จิตใจ สังคม และปรารถนาที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสุขสมบูรณ์เหมือนกัน สอดคล้องกับ ศศิธร ศรีเจริญ (2557) ศึกษาเรื่องทักษะของนิสิตต่อการจัดบริการห้องพักนิสิตโครงการเพชรในตม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตชายและนิสิตหญิงมีทักษะต่อการจัดบริการห้องพักนิสิตโครงการเพชรในตม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม สำหรับรายด้านพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1

ด้าน ได้แก่ ด้านบริการและสวัสดิการ โดยคฤหัสถ์มีความพึงพอใจ มากกว่าบรรพชิต ทั้งนี้อาจ นักศึกษามีสถานภาพทางสังคมที่ต่างกัน แม้จะเป็นมนุษย์เหมือนกัน แต่นักศึกษาบรรพชิตไม่อาจเรียกร้องด้านบริการและสวัสดิการได้ เหมือนนักศึกษาคฤหัสถ์ เพราะนักศึกษาบรรพชิตที่ต้องดำรงชีพการอาศัยคนอื่น เช่น การบิณฑบาต กิจนิมนต์ต่าง ๆ ต้องประพฤติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม กฎหมายบ้านเมือง รวมทั้งกฎระเบียบข้อบังคับของวัดและมหาวิทยาลัย ทำให้ต้องมีการปฏิบัติตัวเพื่อความเหมาะสมต่อสมณสาธูป และไม่ทำให้ศรัทธาของประชาชนต้องเสื่อมลง สอดคล้องกับงานของ พระมหาพล นาควโร และคณะ (2565) ศึกษาเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักกบฏปณกปฏิบัติของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินชีวิตความบรรพชิตตามหลักเอาปณกปฏิบัติในปัจจุบันนี้ไม่ค่อยได้มีการปฏิบัติ ได้แก่ ด้านอินทรีสังวร การสำรวมอินทรี ด้านโภชนมัตตัญญูตา คือ การรู้จักประมาณการบริโภคไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ด้านชาคริยานุโยค คือการหมั่นประกอบความเพียรตื่นอยู่เสมอ ไม่เห็นแก่นอนมาก 2) พระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมาควรดำเนินชีวิตตามหลักกบฏปณกปฏิบัติ ดังต่อไปนี้ ด้านการปฏิบัติ ของพระสงฆ์ควรสำรวมอินทรีให้มีความเหมาะสมต่อภาพลักษณ์ที่ดีของพระสงฆ์ ด้านโภชนมัตตัญญูตา พระสงฆ์ควรบริโภคอาหารแต่พอประมาณ โดยเลือกอาหารที่สะอาดปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อภาวะสุขภาพที่ดี ด้านชาคริยานุโยค การประกอบความเพียรทั้งคันธุระ คือศึกษาเล่าเรียนพระพุทธรูปคำสอนของพระพุทธเจ้า และมีวิปัสสนาธุระคือ

การเจริญวิปัสสนาทำกิจให้สมบูรณ์ 3) ผลที่ได้จากการปฏิบัติ คือด้านการพัฒนาตนเองทำให้อยู่ดีมีความสุข ด้านพระสงฆ์ มีวินัยต่อการปฏิบัติ ด้านศาสนาทำให้เห็นคุณค่าหลักคำสอน ที่สำคัญสามารถทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถปิดกั้นป้องกันและทำลายกิเลสเข้าสู่พระนิพพานได้จริง

2.3) สมมติฐานที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษาอยู่ พบว่า นักศึกษาที่มีชั้นปีที่กำลังศึกษา แตกต่างกัน มีความพึงพอใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ทุกด้าน อาจเป็นเพราะนักศึกษาแต่ละชั้นปีมีระยะเวลาในการอยู่อาศัยในหอพักที่แตกต่างกัน ทำให้มีประสบการณ์และความชัดเจนของความคิดเห็นในการทองสภาพปัญหาของหอพักที่แตกต่างกัน กอปรด้วยมีภูมิหลังและสภาพแวดล้อมของนักศึกษา อาจส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัวของนักศึกษาแต่ละรูป/คน โดยนักศึกษารุ่นน้องที่มีระยะเวลาในการอยู่อาศัยในหอพักน้อย อาจยังขาดประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานและกฎระเบียบประกาศต่างๆ ของหอพัก และมีส่วนร่วมในหอพักน้อยกว่าชั้นปีอื่น ๆ อาจมีทักษะที่มีต่อหอพักยังไม่ชัดเจน แต่ทว่าในบทบาทรุ่นพี่โดยเฉพาะนักศึกษาชั้นปีที่ 4 หรือ 5 ค่อนข้างมีมุมมองต่อการจัดบริการหอพักแตกต่างจากชั้นปีอื่นๆ อาจเป็นไปได้ว่า การมีประสบการณ์อยู่อาศัยในหอพักนาน ทำให้พบข้อบกพร่องหรือสภาพปัญหาค่อนข้างชัดเจน จึงมีความต้องการให้ทางมหาวิทยาลัยปรับปรุงหอพักในเรื่องการบริการและสวัสดิการให้ดีขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของรุ่นน้องในอนาคต และเอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ดังที่ ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา (2555) ที่กล่าวว่า หลักปรัชญาประสบการณ์นิยม เป็นการใช้ประสบการณ์ในการคิดและเรียนรู้ด้วยตนเอง เมื่อเกิดปัญหาก็สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง และผลจากประสบการณ์ยังทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดีอีกด้วย และ ทองเรียน อมรัชกุล (2535) ยังกล่าวถึงลักษณะของนิสิตแต่ละชั้นปีไว้ว่า นิสิตชั้นปีที่ 1 มีความสนใจศึกษาหาความรู้ ต้องการเข้าใจตนเองและปัญหา มีความเป็นมิตร มีมนุษยธรรม รวมทั้งสนใจเข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทในมหาวิทยาลัย ส่วนนิสิตชั้นปีที่ 2 มักจะเกิดความไม่พอใจต่อมหาวิทยาลัย เพราะรู้สึกว่าเขาเองไม่ได้รับการเอาใจใส่ จึงหาทางออกด้วยการริเริ่มสร้างแบบแผนของกลุ่มย่อย จนเกิดเป็นวัฒนธรรมเพื่อฝูงขึ้น ทางด้าน

นิสิตชั้นปีที่ 3 จะมีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของตนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และมีความคิดไปในทิศทางเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่นิสิตชั้นปีที่ 4 เริ่มไม่สนใจสภาพความเป็นอยู่ของนิสิต แต่มีแนวโน้มที่จะหันความสนใจออกไปจากมหาวิทยาลัย ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธวีภา ศุภโกศล (2546) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนิสิตปริญญาตรีที่มีต่อการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิจัยพบว่า นิสิตปริญญาตรีที่ศึกษาในชั้นปีต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยบูรพา ทั้งโดยรวมและในแต่ละด้านแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกันกับ จิราภรณ์ ปกรณ์ (2557) ศึกษาเรื่อง ทักษะของนักศึกษาต่อการจัดการหอพักในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาในชั้นปีต่างกันมีทักษะต่อการจัดบริการหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักศึกษาที่กำลังศึกษาในชั้นปีต่างกันมีทักษะต่อการจัดบริการหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4) สมมติฐานที่ 4 ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม จำแนกตามคณะที่สังกัด พบว่า คณะที่สังกัด แตกต่างกัน มีความพึงพอใจ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน อาจเป็นเพราะทางหอพักทุกหอพักให้ความสำคัญกับนักศึกษาเท่าเทียมกันทุกคณะ ส่งผลให้นักศึกษาตามคณะที่สังกัดแตกต่างกัน ไม่ส่งผลให้มีความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานของ วริศรา สร้อยสังวาลย์ (2560) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี พบว่า นิสิตที่มีเพศ คณะที่ศึกษา และรายได้ ของครอบครัวต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการหอพักภายในมหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งแย้งกับงานวิจัยของ วรางคณา กิริติวิบูลย์ (2558) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการของหอพักมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง พบว่า นิสิตแต่ละชั้นปี และแต่ละ

คณะมีความพึงพอใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนักศึกษามีแผนการเรียน ชีวิตความเป็นอยู่ ลักษณะนิสัย หรือความชอบของนักศึกษาแต่ละคณะมีความแตกต่างกัน รวมถึงนักศึกษาบางคณะที่มีฐานะดี ยอมต่อการหอพักที่มีคุณภาพดี เหมาะสมกับฐานะของตนเอง จึงส่งผลให้ความพึงพอใจต่อการจัดการของหอพักมีความแตกต่างกัน

2.5) สมมติฐานที่ 5 ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม จำแนกตามหอพัก พบว่า หอพักสมาธิและหอพักปัญญา มีความพึงพอใจโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะแต่หอพักสมาธิและหอพักปัญญาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม มีสภาพแวดล้อมไม่แตกต่างกันมากนัก รวมถึงความสะดวกสบาย สิ่งอำนวยความสะดวก สะดวก การบริการและสวัสดิการ การจัดกิจกรรมของแต่ละหอพัก และการดูแลรักษาความปลอดภัยของหอพักแต่ละหอพักไม่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้ความพึงพอใจต่อการจัดการของหอพักไม่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรางคณา กิรติวิบูลย์ (2558) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการของหอพักมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง ผลการศึกษาพบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการของหอพัก มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง นิสิตแต่ละชั้นปี และแต่ละคณะมีความพึงพอใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ขณะที่นิสิตที่มีเพศ โชนหอพัก อาชีพของผู้ปกครอง และรายได้ของผู้ปกครองแตกต่างกัน มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน

2.6) สมมติฐานที่ 6 ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อการใช้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม จำแนกตามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในหอพัก พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในหอพัก แตกต่างกัน มีความพึงพอใจ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน อาจเป็นเพราะหอพักไม่ค่อยจัดกิจกรรมของตนเอง เนื่องจากกิจกรรมส่วนใหญ่ที่นักศึกษาเข้าร่วมเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรของคณะที่ตนเองสังกัด หรือเป็นกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยจัด และขอความร่วมมือให้นักศึกษาเข้าร่วม เช่น กิจกรรมตามรายวิชา กิจกรรม

วันสำคัญทางชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ กิจกรรมวันอุดมศึกษา กิจกรรมวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัย กิจกรรมปฐมนิเทศนักศึกษาเพื่อชี้แจงระเบียบข้อบังคับ เป็นต้น สอดคล้องกับงานของ ศศิธร ศรีเจริญ (2557) ศึกษาเรื่อง ทัศนะของนิสิตต่อการจัดบริการหอพักนิสิตโครงการเพชรในตม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลการศึกษา พบว่า นิสิตชายและนิสิตหญิงมีทัศนะต่อการจัดบริการหอพักนิสิตโครงการเพชรในตม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ใหม่

แสดงให้เห็นว่า การจัดบริการหอพักของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษาใช้เป็นที่พักอาศัยตลอดระยะเวลาที่อยู่ในมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งก่อให้เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ร่างกาย จิตใจ สร้างนิสัยในการเรียนรู้ รู้จักกินรู้จักอยู่ ช่วยให้หลักสูตรของมหาวิทยาลัยเกิดการบูรณาการทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรง เป็นศูนย์กลางของนักศึกษาทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ อาจารย์ ตลอดจนผู้บริหารได้มาพบปะแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้น เพื่อให้การจัดบริการหอพักอันนับว่าเป็นสวัสดิการนักศึกษาให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล จำเป็นต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการพัฒนาการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ด้านกายภาพ

การดำเนินการพัฒนาหอพักนักศึกษาด้านการกาย เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างบรรยากาศในการศึกษาค้นคว้า และเหมาะแก่การเรียนรู้ จะต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) การให้บริการแม่บ้านหรือเจ้าหน้าที่อาคารจะต้องเพียงพอต่อจุดเสี่ยงที่น่าจะเกิดอันตรายต่อนักศึกษา

2) จำนวนและจุดติดตั้งกล้องวงจรปิดจะต้องมีมากกว่าเดิม โดยเฉพาะบริเวณลานจอดรถ จุดศูนย์กลางในการทำกิจกรรม

- 3) เพิ่มเติมจุดให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงภายในอาคารหอพัก
- 4) เพิ่มการบริการสัญญาณของอุปกรณ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรศัพท์มือถือ และอินเทอร์เน็ตเพื่อสอดคล้องต่อการใช้งาน
- 5) จัดหาแลนกีฬาใกล้หอพักเพื่อใช้ในการออกกำลังกาย
- 6) ควรจัดหาร้านสะดวกซื้อภายในหอพัก เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักศึกษา
- 7) ควรแบ่งอาคารหอพักออกเป็น 2 โซน โซนที่ 1 ติดแอร์พร้อมห้องน้ำในตัว โซนที่ 2 ติดพัดลม อาจจะเป็นห้องน้ำรวม และเก็บค่าบริการที่แตกต่างกัน

2. แนวทางการพัฒนาการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ด้านบริหาร

การบริหารถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการให้บริการหอพัก เพราะทุกอย่างจะขับเคลื่อนหรือดำเนินการต่อได้จะต้องเกิดจากแรงผลักดันผู้บริหารในการดำเนินการตามแผน นโยบาย ให้ประสบความสำเร็จ แต่จะดำเนินการอย่างไรนั้น จากข้อสรุปที่ค้นพบจากการศึกษา ผู้บริหารจะต้องดำเนินการ ดังนี้

- 1) ให้ความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของนักศึกษาอย่างจริงจัง
- 2) ทำแบบสำรวจสภาพปัญหา การความเป็นอยู่ของนักศึกษาในหอพัก
- 3) ทำกล่องร้องทุกข์ให้กับนักศึกษา
- 4) ดำเนินการพัฒนาตามแผนของมหาวิทยาลัย
- 5) หากิจกรรมให้นักศึกษาทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
- 6) จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวก หรืออุปกรณ์ในการช่วยให้นักศึกษาได้ทำในเวลาว่าง เช่น เครื่องออกกำลังกาย ลากสันทนาการ เป็นต้น

3. แนวทางการพัฒนาการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ด้านการบริการและสวัสดิการ

หอพักเป็นของส่วนรวม แต่จะอย่างไรให้หอพักนั้นเป็นสถานที่น่าอยู่ และเป็นบรรยากาศที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ จะต้องดำเนินการ ดังนี้

- 1) สร้างโรงอาหารกลางใต้หอพักทั้งชายและหญิง
- 2) จัดหาร้านสะดวกซื้อที่มีทั้งอุปกรณ์การเรียนขาย
- 3) มีธนาคารภายในมหาวิทยาลัย

4) สร้างห้องน้ำภายในห้องพัก

5) มีการลดค่าห้องพักสำหรับนักศึกษาที่ผลความประพฤติดีและผลการเรียนดี

4. แนวทางการพัฒนาการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ด้านกิจกรรมภายในห้องพัก

กิจกรรมที่น่าส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีแก่คนในหอพักทั้งนักศึกษา คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ จะได้มีความรู้จักมักคุ้น เกิดความอบอุ่นอยู่แบบพี่น้อง จะต้อง ดำเนินการ ดังนี้

1) ส่งเสริมการกีฬา

2) ส่งเสริมกิจกรรมร่วมกัน เช่น ทุกวันเสาร์มีกิจกรรมสันทนาการ เป็นต้น

3) กิจกรรมอบรมให้ความรู้การเอาตัวรอดในสังคม จากการที่นักศึกษาแยกตัว ออกมาอยู่คนเดียว ห่างจากผู้ปกครอง

4) การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา เพื่อให้นักศึกษาได้ตระหนักถึงการมี เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาการให้บริการงานหอพักมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริการงานหอพักของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยส่วนกลาง นครปฐม สามารถนำไปสู่การใช้ประโยชน์ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมได้จริง จึงได้เสนอแนะแนวทางการดำเนินการเพิ่มเติม ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

เพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริการงานหอพักของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยส่วนกลาง นครปฐม จะต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) ด้านกายภาพ โดยผู้บริหารจะต้องปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเดิมที่เป็นอยู่ ให้ทันสมัยและอำนวยความสะดวกให้กับนักศึกษาได้มากกว่าที่เป็นอยู่ เช่น การเพิ่มสปัด wifi การสร้างห้องน้ำภายในห้องพัก การติดตั้งเครื่องทำความเย็นภายในห้อง การตั้งโรงอาหารใต้หอพัก การตั้งร้านสะดวกซื้อ ประการต่างๆ เหล่านี้ จะเอื้อประโยชน์ให้กับนักศึกษา และสร้างบรรยากาศให้เหมาะแก่การเข้าพักและเหมาะแก่การเป็นสถานศึกษาที่ครบวงจร

2) ด้านบริหาร ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญ เอาใจใส่ ดูแล ติดตาม และประเมินภาพรวมในหอพัก เพื่อจะนำเอาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นไปปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาหอพักให้น่าอยู่ น่าเรียน และน่าภาวนา มากยิ่งขึ้น

3) ด้านการบริการและสวัสดิการ ควรให้สิทธินักศึกษาในการประกอบอาหารที่ไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเกิดอัคคีไฟ เพื่อให้นักศึกษาจะได้ประหยัดค่าใช้จ่าย และสะดวกต่อความเป็นอยู่ในมหาวิทยาลัย

4) ด้านกิจกรรมภายในหอพัก ควรสร้างลานสันทนาการรวม ที่ทุกคนสามารถเข้าร่วมกันทำกิจกรรมได้ โดยไม่ต้องไปจับกลุ่มในที่อันไม่สมควร ซึ่งจะทำให้ภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยดีขึ้น ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการดำเนินการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางสังคมแปรเปลี่ยนไปตลอด

2) ควรเป็นงานวิจัยที่ร่วมมือกันหลายฝ่ายทั้งสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และชุมชน ให้มีความหลากหลายในกิจกรรม จะทำให้หอพักน่าอยู่ยิ่งขึ้น

3) ควรเป็นการวิจัยที่ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการตระหนักถึงหอพักให้เป็นเสมือนบ้านเกิดของตนเองในพิภพของสุรา สร้างพลัง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และต่อต้านการดื่มสุรา โดยเยาวชนเอง

4) การดำเนินโครงการวิจัยควรดำเนินการหลายกลุ่มในมหาวิทยาลัย เพื่อให้เกิดการศึกษาเปรียบเทียบเห็นความเหมือนความต่างเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาในภาพรวมของหอพักในมหาวิทยาลัยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กนิษฐ์ ศรีรัตนอุดม และคณะ. (2554). ความพึงพอใจในการอยู่หอพักของนักศึกษาพยาบาล

ศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 และ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา (เกาะยอ)

ประจำปีการศึกษา 2554. ใน รายการวิจัย. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา.

กรรณฎา ยศสุ. (2562). การวิเคราะห์การให้บริการหอพักนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ในรายงานการวิจัย. กองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2542). การอุดมศึกษาที่ทางแยก. กรุงเทพมหานคร: บริษัท

ส.เอเชียเพรส จำกัด.

จิราภรณ์ ปกรณ์ .(2557) .ทัศนะของนักศึกษาต่อการจัดการหอพักในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี

พระจอมเกล้าธนบุรี. ใน ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

แจ่มจันทร์ แก้วจันทร์. (2555). ความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายที่มีต่อ

หอพักนักศึกษา กรณี : เปรียบเทียบระหว่างหอพักมหาวิทยาลัย หอพักเครือข่าย และ

หอพักนอกเครือข่าย. ใน วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการทั่วไป. มหาวิทยาลัย

ราชภัฏเชียงราย.

ทองเรียน อมรัชกุล. (2535). การบริหารกิจการนิสิต. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร:

จงเจริญการพิมพ์.

- นภัสนันท์ สุดไธ. (2560). การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรหอพักนักศึกษาของ
สำนักงานบริหารจัดการหอพักนักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วารสารสถาบันวิจัย
พิมพ์ธรรม, 4(2), 143-156.
- พนาวัน เปรมศรี. (2554). การศึกษาสภาพของหอพักนักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พิบูลสงครามและแนวทางพัฒนาตามความคิดเห็นของนักศึกษาหอพัก.
ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการประยุกต์. มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพิบูลสงคราม.
- พระมหาผล นาควโร และคณะ. (2565). การดำเนินชีวิตตามหลักกับบ่อปณณกปฏิบัติาสูตรของ
พระสงฆ์ ในจังหวัดนครราชสีมา. มจร อุบลปริทรรศน์, 7(2), 1643-1655.
- รัชฎาพร พันธุ์ทวี. (2560). ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการให้บริการของสำนักงานคณบดี
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. ใน รายงานการ
วิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- วรางคณา กิรติวิบูลย์. (2557). ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการของหอพักมหาวิทยาลัย
ทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง .วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 27(2), 168-186.
- วรศรา สร้อยสังวาล. (2560). ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการบริหารจัดการหอพักภายใน
มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี. ใน นิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศศิธร ศรีเจริญ. (2557). ทักษะของนิสิตต่อการจัดบริการหอพักนิสิตโครงการเพชรในตม คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ใน ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุดารัตน์ ปานดอนลาน และคณะ .(2561) .ความพึงพอใจในการใช้บริการศูนย์บริการงาน
หอพักของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตกาญจนบุรี. Mahidol R2R
e-Journal, 5(1), 76-91.
- สำนักงานประกันคุณภาพการศึกษารายงานประจำปี พุทธศักราช 2563 .(2564) .
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ศึกษาประวัติและวิวัฒนาการความศิวิไลซ์ของหนังสือพิมพ์ในสยาม*

The Study of the History and Development of Civilization of Newspapers in Siam

พิมพ์พิมพ์ คำเพ็ง

Pimpin Khampheng

มหาวิทยาลัยครูมองโกเลียในจีน

Inner Mongolia Normal University, China

E-mail: pimpinkhampheng@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและวิวัฒนาการความศิวิไลซ์ของหนังสือพิมพ์ในสยาม วิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่ ค.ศ.1656 ถึงปัจจุบัน โดยทำความเข้าใจกับส่วนแยกย่อยก่อนที่จะสังเคราะห์ภาพรวมของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้หนังสือพิมพ์สะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยหนึ่ง ๆ ซึ่งสะท้อนโลกทัศน์ของคนในสมัยนั้น ๆ อาศัยระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (History Research) วิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ (Political Research) เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ การเสนอจะใช้ทั้งแบบพรรณนา (Description) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เอกสารหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) หนังสือพิมพ์ และเอกสารชั้นรอง (Secondary Source) ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า 1) ชาวที่เขียนของหมอบรัดเลย์ในบางกอกรีคอร์เดอร์ สะท้อนแนวคิดของคนตะวันตกแห่งยุคแสงสว่าง (Enlightenment) และยุคจักรวรรดินิยม (Imperialism) ซึ่งมุ่งหวังจะเปลี่ยนสังคมสยามจากความมืดบอดไปสู่สถานะที่ตนเข้าใจว่า คือ ความศิวิไลซ์ และ 2) หนังสือพิมพ์ของประเทศต่าง ๆ ในโลกมักเป็นกิจการที่ดำเนินการโดยเอกชน รัฐบาลไม่ได้เป็นเจ้าของหรือเป็นผู้ดำเนินการเอง หนังสือพิมพ์จึงมีโอกาเป็นอิสระมากอย่างเสรี แต่ในทางปฏิบัติแล้วรัฐบาลพยายามเข้ามาควบคุมหนังสือพิมพ์ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ทางตรงคือรัฐบาลออกกฎหมายควบคุมหนังสือพิมพ์ และทางอ้อมรัฐบาลจะให้ความอุดหนุนแก่หนังสือพิมพ์ในด้านเงินทุนและเทคโนโลยี

* Received 19 September 2022; Revised 6 October 2022; Accepted 20 October 2022

คำสำคัญ : วิวัฒนาการ, ความศิวิไลซ์, หนังสือพิมพ์ในสยาม

Abstract

The purpose of the research was to investigate the history and development of civilization of newspapers in Siam, which analyzed the events related to Thai newspapers from 1656 to present that endeavored to grasp the subdivisions before synthesizing the incidents. The newspapers naturally reflected on the incidents in each age that also reflected on the worldviews of the people based on the historical and political research. Doing research data presentation emphasized description. Data used in research comprised both primary and secondary sources. The findings of the research indicated that; 1) the news written by Dan Beach Bradley in the Bangkok Recorder reflected on the concept of the westerners in the Enlightenment and Imperialism, which was expected to change the Siam Society that was dark to the condition to be understood that it was called civilization. 2) The newspapers of the countries throughout the world were usually businesses carried out by private organizations. The government was not an owner or operator; consequently, the newspapers had an opportunity to be independent. In practice, the government tried to control a newspaper business either directly or indirectly. Directly, the government legislated to control a newspaper business; and indirectly, the government provided a newspaper business with the capital and technology.

Keywords: Development, Civilization, Newspapers in Siam

บทนำ

ประวัติการพิมพ์เป็นเรื่องราวปรากฏการณ์ทางด้านการพิมพ์ของประเทศต่าง ๆ ในโลกซึ่งได้คิดประดิษฐ์แทนพิมพ์ และตัวพิมพ์ขึ้นใช้ ได้แก่ ประเทศจีน เกาหลี ญี่ปุ่น และเยอรมัน อาจถือได้ว่าประเทศเหล่านี้ได้มีส่วนในการพัฒนางานด้านการพิมพ์ให้เจริญก้าวหน้า ประเทศ

ไทยจึงได้รับเอาวิทยาการทางด้านการพิมพ์จากชาติตะวันตกมาใช้ และได้ทำการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อความเหมาะสม ก่อให้เกิดวิวัฒนาการทางด้านการพิมพ์ขึ้น (วิทยา ตันติเสวี, 2523)

จุดกำเนิดความเก่าแก่ของหนังสือพิมพ์ต้องมองย้อนกลับไปยังยุคสมัยโรมัน ซึ่งในสมัยก่อนประกาศในกิจกรรมทางการเมือง และข่าวสารทางสังคม โดยเรียกว่า “Acta Diurna” จะถูกแกะสลักด้วยโลหะหรือหินและนำไปติดไว้ในสถานที่สาธารณะ ส่วนในประเทศจีนมีสิ่งๆที่เรียกว่า “Dibao” เป็นแผ่นข่าวที่ผลิตโดยรัฐบาลของจีน หมุนเวียนใช้กันในหมู่เจ้าหน้าที่ศาล ในช่วงปลายราชวงศ์ฮั่น ระหว่าง ค.ศ.713 และ ค.ศ.734 ราชวงศ์ถังของจีนได้สร้างสำนักเผยแพร่ข่าวรัฐบาลขึ้นมา ซึ่งเป็นการเขียนหนังสือด้วยลายมือบนผ้าไหมและถูกใช้งานโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ต่อมาในปี ค.ศ.1582 มีหลักฐานชี้ว่าแผ่นข่าวได้ถูกตีพิมพ์ขึ้นโดยบริษัทเอกชนครั้งแรก ซึ่งเกิดขึ้นในปักกิ่งช่วงปลายราชวงศ์หมิง และในยุโรปสมัยใหม่ยุคแรก ๆ การมีปฏิสัมพันธ์ข้ามพรมแดนที่เพิ่มขึ้น สร้างความต้องการข้อมูลอย่างมหาศาล ซึ่งจะต้องใช้การจดบันทึกเพื่อสื่อสารระหว่างกัน ทำให้การเขียนหรือตีพิมพ์เอกสารเริ่มเข้ามามีบทบาทอย่างมากในยุโรป กระทั่งปี ค.ศ.1556 รัฐบาลแห่งเวนิสได้เผยแพร่หนังสือรายเดือนเป็นครั้งแรกเรียกว่า “notizie scritte” (Literature,, 2562)

หนังสือพิมพ์ได้เข้ามามีบทบาทต่อสถาบันการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการศึกษาของประเทศไทยมาหลายร้อยปีแล้ว และยังไม่มีย่อเขียนหรือรายงานผลการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้อย่างสมบูรณ์พอที่จะใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ ด้วยเหตุนี้นักวิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งในการค้นคว้ารวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติและวิวัฒนาการความวิไลซ์ของหนังสือพิมพ์ในสยามตั้งแต่สมัยแรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับประวัติและวิวัฒนาการก้าวแรกหนังสือพิมพ์ของประเทศไทยตั้งแต่สมัยแรกเริ่ม จนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อทราบปัญหา อุปสรรคของกิจการหนังสือพิมพ์ ทศนคติของพระมหากษัตริย์ไทยที่มีต่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย
3. เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการทำหนังสือพิมพ์และกรอบความคิดที่นำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์เปรียบเทียบกับระหว่างมิชชันนารีอเมริกัน เจ้านาย และประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แหล่งข้อมูล

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ และหอสมุดมหาวิทยาลัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร และเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเกี่ยวกับประวัติหนังสือพิมพ์ ปี ค.ศ.1656 ถึง ค.ศ.1932

2.2 ศึกษาลักษณะเนื้อหาและลักษณะของหนังสือพิมพ์ นับตั้งแต่มีขัชนนาริอเมริกันเริ่มออกหนังสือพิมพ์ รายปักษ์ รายเดือน รายปี จนกระทั่งวิวัฒนาการขึ้นมาเป็นหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย

2.3 ศึกษาบทบาทและรูปแบบการทำหนังสือพิมพ์กรอบแนวคิดเพื่อนำมาเปรียบเทียบระหว่างมีขัชนนาริอเมริกัน เจ้านาย และประชาชน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในเรื่องนี้ใช้วิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Research) วิธีการวิจัยทางรัฐศาสตร์ (Political Research) เข้าช่วยในการวิเคราะห์ การเสนอรายงานนี้จะใช้ทั้งแบบพรรณนา (Description) และแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

เอกสารหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources)

3.1 เอกสารที่เป็นหลักฐานชั้นต้นประเภทตัวเขียน (Manuscript Sources)

- จดหมายเหตุ รัชกาลที่ 4

3.2 เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว (Printed Primary Sources)

- ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4

- พระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.3 หนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ที่ออกตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3

เอกสารที่เป็นหลักฐานชั้นรอง (Secondary Sources)

-หนังสือต่าง ๆ

-วารสารต่าง ๆ

ผลการวิจัย

เพื่อการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับประวัติและวิวัฒนาการก้าวแรกหนังสือพิมพ์ของประเทศไทยตั้งแต่สมัยแรกเริ่ม จนถึงปัจจุบัน

เพื่อทราบปัญหา อุปสรรคของกิจการหนังสือพิมพ์ ทศนคติของพระมหากษัตริย์ไทยที่มีต่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย

ประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย เริ่มต้นโดยหลักฐานที่ไม่แน่ชัด

เริ่มจากการพิมพ์สมัยกรุงศรีอยุธยา การพิมพ์หนังสือในสมัยนี้เริ่มขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กล่าวคือในปี ค.ศ.1662 บาทหลวงลาโน (Louis Laneau) ได้ทำการแปลและแต่งหนังสือคำสอนทางคริสต์ศาสนาและจัดพิมพ์หนังสือภาษาไทยด้วยตัวอักษรโรมันจำนวน 16 เล่ม รวมทั้งหนังสือไวยากรณ์และบาลี 1 เล่ม และพจนานุกรมอีก 1 เล่ม (อำไพ จันทรจิระ, 2516) บาทหลวงลาโนได้จัดตั้งโรงพิมพ์ขึ้นภายในบริเวณโรงเรียน และสมเด็จพระนารายณ์มหาราชตั้งโรงพิมพ์ที่เมืองลพบุรีอีกโรงหนึ่งต่างหาก (ฟ. ฮี แลร์, 2512) ต่อมาในปี ค.ศ.1670 ได้มีบาทหลวงชาวฝรั่งเศสชื่อ ปีแอร์ ลองกรัว (Pierre Langrois) จัดตั้งโรงพิมพ์หนังสือภาษาไทย จึงขอให้ทางประเทศฝรั่งเศสจัดส่งช่างแกะตัวพิมพ์มาให้ได้ทำการพิมพ์คำสอนทางคริสต์ศาสนาเป็นภาษาไทย สำหรับเรื่องการจัดตั้งโรงพิมพ์ในประเทศไทย ท่านเชษฐาจารย์ ฟ. ฮี แลร์ ได้ให้หลักฐานเพิ่มเติมว่า ในปี ค.ศ.1674 ได้มีจดหมายบอกบุญของบาทหลวงลึงคลูอัส ไปยังหัวหน้ามิชชันนารีต่างประเทศในกรุงปารีส กล่าวถึงเรื่องการพิมพ์มีใจความว่า (ฟ. ฮี แลร์, 2512)

“ถ้าท่านอยากได้รับส่วนแบ่งในการช่วยแผ่ศาสนาคริสต์ให้แพร่หลายในเมืองไทยแล้ว ขอให้ท่านโปรดช่วยซื้อหาเครื่องพิมพ์ส่งมาให้สักเครื่องหนึ่งเถิด มิชชันเมืองไทยนี้จะได้มีโรงพิมพ์สำหรับพิมพ์หนังสือเหมือนกับที่เขาทำกันแล้ว ในมะนิลา เมืองคูอา และเมืองมะเกอานัน”

จากข้อความในจดหมายฉบับนี้ทำให้เราสันนิษฐานได้ว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยา มิชชันนารีคริสตังได้คิดที่จะตั้งโรงพิมพ์ขึ้นในประเทศไทยแล้ว แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานระบุชัดว่าเครื่องพิมพ์นั้นถูกส่งเข้ามาในประเทศไทยหรือไม่ก็ตาม แต่ก็แสดงให้เห็นว่าบ้านเมืองกรุงศรีอยุธยาในขณะนั้นสงบเรียบร้อยเป็นปกติ (สมจัย อนุমানราชธน, 2509)

การพิมพ์ในสมัยกรุงธนบุรี ท่านเจ้าคุณอาจารย์ ฟ.ฮีแลร์ ได้กล่าวยืนยันว่า การพิมพ์หนังสือในประเทศไทย เริ่มขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี รัชกาลพระเจ้าตากสินมหาราช บาทหลวงคาร์โนลจัดตั้งโรงพิมพ์เพื่อพิมพ์หนังสือคำสอนทางศาสนาขึ้นที่วัดชานตาคุส ตำบลกุฎีจีน จังหวัดธนบุรี โดยหนังสือที่พิมพ์ครั้งนี้มีจำหน่ายว่า

“คำสอน คฤศตัง พิมพ์ขึ้นในวัดชานตาคุส

ณ บางกอก

ศักราชแต่ไถ่ ชาติมนุษย 1796, ”

(พ.ศ.2339)

สันนิษฐานได้ว่าการพิมพ์ในประเทศไทยเกิดขึ้นในสมัยธนบุรีและสืบเนื่องต่อมาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ก็ได้ (กำธร สติกรกุล, 2541)

ตัวพิมพ์ภาษาไทยยังคงเป็นปัญหามาสาบคายกันในทุกวันนี้ ว่าใครเป็นผู้ประดิษฐ์ตัวพิมพ์ภาษาไทย เมื่อพิจารณาจากหลักฐาน 2 ประการ ข้อสันนิษฐานแรก กล่าวว่า ร้อยเอกเจมส์ โลว์ (Captain Low) เป็นบุคคลที่คิดประดิษฐ์ตัวพิมพ์ภาษาไทย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในปี ค.ศ.1828 และยังสามารถแต่งตำราไวยากรณ์ภาษาไทยขึ้นเล่มหนึ่งชื่อว่า “A Grammar of Thai or Siamese Language” ข้อสันนิษฐานที่สอง กล่าวว่า มิชชันนารีอเมริกาชื่อ จัดสัน (Recorend Adoniram Judson) พิมพ์หนังสือคำสอนภาษาไทยเพื่อการเผยแพร่คริสต์ศาสนา นางจัดสันจึงได้แต่งหนังสือและพิมพ์หนังสือภาษาไทยตั้งแต่ปี ค.ศ.1819

หนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้รับเอาวิทยาการทางการพิมพ์จากชาติตะวันตกขึ้นในประเทศไทยเป็นครั้งแรก ได้มีวิวัฒนาการของกิจการหนังสือพิมพ์มิชชันนารีอเมริกันได้เป็นผู้วางรากฐานจัดทำขึ้น เมื่อปี ค.ศ.1836 หมอบรัดเลย์ได้รับมอบแท่นพิมพ์และตัวพิมพ์ภาษาไทยจากคณะอเมริกันบอร์โด โดยนำแท่นพิมพ์มาติดตั้งที่โรงพิมพ์ของคณะอเมริกันบอร์โด ตรอกกัปตันบุช และในเวลาต่อมาปี ค.ศ.1839 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเล็งเห็นประโยชน์ของการพิมพ์จึงโปรดเกล้าฯ ให้หมอบรัดเลย์ตีพิมพ์พระบรมราชโองการประกาศห้ามสูบบุหรี่ เมื่อวันที่ 8 เมษายน ค.ศ.1839 นับเป็นเอกสารทางราชการฉบับแรกที่ตีพิมพ์ขึ้นในประเทศไทย จำนวน 9,000 ฉบับ แต่เอกสารชิ้นนี้สูญหายไปหมดไม่หลงเหลือไว้เป็นหลักฐานในปัจจุบัน ในเวลาต่อมาหมอบรัดเลย์ได้ย้ายไปตั้งโรงพิมพ์ใหม่ ณ ที่เช่าข้างวัดประยูรวงศ์ของเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) ได้มี

การนำวิทยาการสมัยใหม่ทางการแพทย์มาเผยแพร่ ทำการปลูกฝีป้องกันโรคไข้ทรพิษ ทำให้ในเวลาต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในวิทยาการสมัยใหม่ด้านการแพทย์ของตะวันตกจึงโปรดเกล้าฯ ให้หมอบรัดเลย์ตีพิมพ์ตำราปลูกฝีและตำราการรักษา (สุพรรณิ กาญจนขุจิ, 2507)

หมอบรัดเลย์และหมอจันดเลซึ่งอยู่ในคณะมิชชันนารีอเมริกันจึงเริ่มดำเนินการออกหนังสือพิมพ์เป็นครั้งแรกในประเทศไทย 2 ฉบับ คือ 1. หนังสือพิมพ์บางกอกเรคคอร์ด (Bangkok Recorder) ออกในระหว่างปี ค.ศ.1844-1845 เป็นหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายปักษ์ วัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวอเมริกันและชาวต่างชาติอื่น ๆ ได้ทราบข่าวคราวความเคลื่อนไหวและความเป็นไปในเมืองไทย รวมทั้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกแต่เป็นเรื่องสั้น ๆ หนังสือฉบับนี้ว่า "จดหมายเหตุอย่างสั้น" (สุกัญญา ตีระวนิช, 2520) 2. หนังสือพิมพ์บางกอกคาลเ็นดาร์ (Bangkok Calendar) ออกในระหว่างปี ค.ศ.1847-1850 เป็นหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ มีกำหนดออกเป็นรายปี (ขจร สุขพานิช, 2508) ได้ตีพิมพ์บทความเรื่องราวต่าง ๆ เช่น เรื่องสุริยุปราคา หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ยังให้ความรู้เรื่องการค้า ตัวเลขของจำนวนประชากร ศาสนา รัฐบาลไทย ชาวต่างชาติที่เข้ามายังเมืองไทย (สุกัญญา ตีระวนิช, 2520)

เจ้าฟ้ามงกุฎกับการพิมพ์ เจ้าฟ้ามงกุฎจึงทรงเป็นชาวไทยคนแรกที่คิดริเริ่มกิจการด้านการพิมพ์ขึ้นในประเทศไทย ทรงโปรดให้สั่งเครื่องพิมพ์มาจัดตั้งโรงพิมพ์ขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหาร 1 เครื่อง เพื่อจัดพิมพ์หนังสือตำราทางพระพุทธศาสนาออกเผยแพร่ ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาที่มีไปยังนายและนางเฮ็ดดี แห่งวอเตอร์ฟอร์ด นครนิวยอร์ก ฉบับลงวันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ.1849 มีข้อความดังต่อไปนี้ (พรพิมลพรรณ รัชนี้, 2475)

"ข้าพเจ้ามีความสนใจและปรารถนาอย่างยิ่งที่จะได้เครื่องพิมพ์หินเครื่องหนึ่ง หรือเครื่องพิมพ์ชนิดอื่นซึ่งคิดทำขึ้นใหม่ ๆ อาจพิมพ์ตัวอักษรได้เร็วกว่าเครื่องพิมพ์แบบธรรมดา..."

หนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ราชวงศ์จักรี ทรงสนใจศึกษาหาความรู้ในวิทยาการสมัยใหม่ของชาติตะวันตก (เวลล่า วอลเตอร์ เอฟ, 2530) กิจการหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่เป็นของคณะมิชชันนารีอเมริกัน มีเพียงฉบับเดียวที่พระองค์ทรงเป็นบรรณาธิการและเจ้าของคือ หนังสือพิมพ์ราชกิจจานุเบกษา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัวทรงไม่โปรดหนังสือพิมพ์ เนื่องจากหนังสือพิมพ์ของมิชชันนารีอเมริกันโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์บางกอกรีคอร์เดอร์มักจะลงบทความออกความเห็นตำหนิรัฐบาลเสมอๆ

"...หนังสือพิมพ์ที่ลงเป็นไทยนั้น เมื่อว่าถึงการนี้ก็มีแต่บ่นตำหนิทั้งนั้น ไม่ว่าตั้งแต่พระเจ้าแผ่นดินลงไปถึงเสนาบดี ศาล ถูกลินทาทั้งนั้นแทบทุกฉบับ ฤๅอย่างหนึ่งมีแต่ยุแหย่ ให้เสียเงินทองสร้างนั่นทำนี่ สั่งให้ลงทุนทำการรถไฟ ให้ใช้เทเลกราฟข้าซากเข้าซื้อไป ที่ตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษนั้น ฝ่ายไทยผู้เป็นเจ้าของเมืองจะได้ อ่านกันน้อย ใจความในหนังสือพิมพ์ตีเป็นภาษาอังกฤษนั้น เมื่อกล่าวถึงเมืองไทยแล้วติเตียนทั้งผู้ครองแผ่นดินทั้งการศาสนา ยิ่งไปกว่าที่แต่งเป็นไทยอีก..." (หอสมุดแห่งชาติ, 2408)

นอกจากพระองค์จะทรงไม่พอพระทัยให้หนังสือพิมพ์แสดงความคิดเห็นทางการเมืองแล้ว พระองค์ยังมีความเห็นว่า การที่ประชาชนนำเรื่องราวของตนไปร้องทุกข์ทางหน้าหนังสือพิมพ์ เป็นการส่อพิรุณให้เห็นถึงความไม่สุจริต โดยเหตุนี้จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ออกประกาศเรื่อง “ประกาศไม่ให้เชื่อข้อความที่มีผู้ทิ้งหนังสือไปลงหนังสือพิมพ์” ความว่า

“...มีพระบรมราชโองการดำรัสให้ประกาศว่า หนังสือพิมพ์ไปลงพิมพ์บ้านหม้ออเมริกันทั้งสองอย่างนี้ จะเชื่อฟังเอาเป็นความไม่ได้ เห็นเป็นพิรุณนัก เพราะใครทำอย่างนั้นเห็นชัดว่าจะว่าเขาตรง ๆ ไม่ได้ จะแก่งนินทาว่าประจานเขาให้ความอึง ๆ ไปเท่านั้น ถ้าจริงแล้วทางที่จะว่านั้นมียู่คือที่โรงศาล แลฎีกาเปิดเผยไม่ห้ามทรงพระกรุณาโปรดว่าผู้มีทุกข์ร้อนเกี่ยวข้องอย่างไร ๆ ให้มาร้องถวายฎีกา ถ้าตัวผู้นั้นต้องกักขังจองจำอยู่มาไม่ได้ จะให้เจ้าขุนมูลนาย ฤๅญาติน้องพวกพ้อง ฤๅใคร ๆ มาถวายก็ได้ ถวายข้างหน้าก็ได้ ข้างในก็ได้ เห็นเป็นพิรุณนัก ถึงจะว่าปากหน้าคำซื่อ ฤๅกล่าวโทษบ้านเมืองต่าง ๆ จะให้ในหลวงทรงหยิบเรื่องในหนังสือพิมพ์ออกมาชำระเอาเป็นเหตุนั้นไม่ได้ ใครทำอย่างนั้นจริงให้เหนียวเปล่า ท่านผู้รับหนังสือพิมพ์ไปอ่านแล้วอย่าเชื่อฟังเอาเป็นจริง ให้เข้าใจดังประกาศนี้เทอญ...” (ครุสภา ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4, 2548)

จากบทความนี้แสดงให้เห็นว่ามีประชาชนไปจ้างหนังสือพิมพ์ลงบทความร้องทุกข์หลายราย บางครั้งบทความนั้นก็กล่าวหาใส่ร้ายผู้อื่น จึงโปรดเกล้าฯ ให้ออกประกาศฉบับนี้ขึ้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงทัศนคติของรัฐบาลไทยในสมัยนั้นว่ายังไม่ยอมรับรู้ถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์

ในฐานะเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชน (พรพิรมณ์ เอี่ยมธรรม, 2520) พระองค์ยังได้ทรงตระหนักดีว่าหนังสือพิมพ์สมัยนั้น ได้ตีพิมพ์ข่าวคราวความเคลื่อนไหวของประเทศอย่างเสรี โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์บางกอกรีคอร์เดอร์บางคราวได้ตีพิมพ์บทความไม่ตรงกับความเป็นจริง พระองค์จึงทรงหาหนทางแก้ไขให้โต้วถามหมอบรัดเลย์เกี่ยวกับกฎหมายของโรงพิมพ์ที่ใช้กันอยู่ในประเทศอเมริกา เพื่อนำเอามาปรับใช้กับประเทศไทย

หนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 กิจการหนังสือพิมพ์ได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น มีการจัดตั้งโรงพิมพ์ของชาวไทย จีน และฝรั่ง มีหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ รายทศ รายปักษ์ รายเดือน รวมถึง 59 ฉบับ ทั้งนี้เพราะปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง (สุภาพันธุ์ บุญสะอาด, 2517) ในสมัยนี้มีการออกหนังสือหลายฉบับ หลายภาษา ดังนี้ 1. หนังสือราชกิจจานุเบกษา (แมนมาส ขวลิขิต, 2513) 2. หนังสือพิมพ์ตรุโณวาท เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับแรกของคนไทย (ตรุโณวาท, 2411) 3. หนังสือพิมพ์ข่าวราชการ (สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, 2466) ต่อมาหนังสือพิมพ์ที่มีกำเนิดตั้งแต่ปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ค.ศ.1970 ก่อนที่พระองค์เสด็จสวรรคตลงในปี ค.ศ.1910 ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทย สาราษฎร์ กรุงเทพฯเดลิเมล์ และจีนโนสยามวารศัพท์ (สุภาพันธุ์ บุญสะอาด, 2517) กิจการหนังสือพิมพ์ในยุคนี้เจริญรุ่งเรืองเนื่องมาจากสาเหตุ 4 ประการ คือ 1. การศึกษาได้มีการพัฒนาให้เป็นระบบและแพร่หลาย โดยมีผู้รู้หนังสือมากขึ้น ทำให้มีผู้สนใจในการอ่านเป็นจำนวนมาก 2. เศรษฐกิจดี มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ ประชาชนมีรายได้ดีขึ้น ทำให้มีความสามารถในการซื้อหนังสือพิมพ์มาอ่านเพื่อรับรู้ข่าวสารมากขึ้น 3. การเมืองได้รับผลกระทบมาจากอิทธิพลของต่างประเทศ ทำให้ประชาชนเกิดการตื่นตัว มีผู้แสดงความรู้ แสดงความคิดเห็นเพิ่มมากขึ้น 4. เจ้านายสนับสนุนกิจการหนังสือพิมพ์ (สุกัญญา บุรณเดชาชัย, 2549)

หนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 กิจการหนังสือพิมพ์ได้เจริญก้าวหน้ามากกว่ายุคใด ๆ ในประวัติการหนังสือพิมพ์ของเมืองไทย อาจกล่าวได้ว่าเป็น "ยุคใหม่" หรือ "ยุคทอง" เห็นได้จากผลงานที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ เช่น ทรงพระราชนิพนธ์ปลุกใจเสือป่า ตื่นเถิดชาวไทยงานพระราชนิพนธ์ของพระองค์เป็นที่นิยมของนักอ่านทั่วไป พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้กำเนิดหนังสือพิมพ์ชื่อ "The Looker on" (ชัยนันท์ นันทพันธ์, 2550) ส่วนหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ได้แก่ 1.

หนังสือพิมพ์ไทย 2. หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯเดลิเมล์ 3. หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ 4. หนังสือพิมพ์ยามาโต 5. หนังสือพิมพ์บางกอกการเมือง (นงเยาว์ จิตตะปุตตะ, 2520) สมัยนั้นมีความตื่นตัวทางการเมืองเป็นระยะที่ประเทศจีนกำลังอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อคือเกิดกบฏก๊กมินตั๋ง ต้องการล้มล้างจักรพรรดิจีนราชวงศ์แมนจู จีนดำเนินนโยบายแฟร้งทซิชาตินิยมเพื่อหาการสนับสนุนจากชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ชาวจีนที่ทำหนังสือพิมพ์จึงใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อกลางเขียนบทความลับเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศจีน เป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต้องมีพระบรมราชโองบายที่จะรังเกียจคนจีนโดยเขียนบทความแสดงความคิดเห็นทางการเมืองลงในหนังสือพิมพ์ “ไทย” ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระราชนิพนธ์ที่แสดงออกในการต่อต้านจีนด้วยบทความที่ตำหนิชนชาติจีน ชี้ให้คนไทยเห็นภัยจากจีน สิ่งนี้เองเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บทความทางการเมืองสร้างความรู้สึกราชาธิปไตยของพระองค์ เพื่อเป็นการปลุกคนไทยให้ตื่นขึ้น นับได้ว่าเป็นวิวัฒนาการอย่างหนึ่งของกิจการหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น (สุภาพันธุ์ สุนทรธณี, 2515) พระองค์ทรงยึดนโยบายเน้นการจูงใจ การโฆษณาชวนเชื่อ ในรูปของวรรณกรรมบทความต่าง ๆ ลงในหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 หนังสือพิมพ์จึงมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงมีหนังสือพิมพ์ออกมากถึง 60 ฉบับ (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร เอกสารรัชกาลที่ 7 บ.2/2, 2470) หนังสือพิมพ์สมัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ 1. หนังสือพิมพ์ก่อนปี ค.ศ.1932 ได้แก่ ศรีกรุง ราษฎร์ หลักเมือง 2. หนังสือพิมพ์หลังปี ค.ศ.1932 ได้แก่ วันที่ 24 มิถุนายน ประชาชาติ ประมวลวัน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยจึงจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ไม่ให้เขียนข่าวเป็นเชิงยุยงเข้าใจผิดต่อประเทศ แต่มีก้ำวหน้าในด้านการทำหนังสือพิมพ์หลายอย่าง เช่น มีการพาดหัวข่าวใหญ่ หัวข่าวย่อย สรุปข่าว

หนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 จนถึงปัจจุบัน วิวัฒนาการแตกต่างไปจากเดิมมากทั้งรูปแบบ เนื้อหาและการดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล รัฐบาลกระทำโดยการออกพระราชบัญญัติและประกาศต่าง ๆ ได้แก่พระราชบัญญัติการพิมพ์พุทธศักราช 2484 เป็นพระราชบัญญัติการพิมพ์ที่ให้เสรีภาพแก่ผู้ทำหนังสือพิมพ์ ในสมัยรัชกาลที่ 8 หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะกลายเป็น “หนังสือพิมพ์โสภณ” เช่น หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย สารเสรี ไทรายวัน เป็นต้น แต่

หนังสือพิมพ์อีกหลายฉบับที่ทำหน้าที่ตนอย่างเที่ยงตรงก็ยังคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน เช่น ไทยรัฐ สยามรัฐ เดลินิวส์ เป็นต้น (ดร.ณิ หิรัญรักษ์, 2530) ในสมัยรัชกาลที่ 8 มีการเซ็นเซอร์ หนังสือพิมพ์เกิดขึ้นในสมัยปฏิวัติ สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในด้านวัสดุอุปกรณ์ขาดแคลน เริ่มมีการขายหัวหนังสือพิมพ์ให้กับบุคคลสำคัญทางการเมือง (สุกัญญา บุรณเดชาชัย, 2549)

บทสรุป หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางและเป็นกระบอกเสียงจากประชาชนถึงรัฐบาลตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 จนถึงสมัยปัจจุบัน ทำให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสาร และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ ในสมัยรัชกาลที่ 3 จนถึงรัชกาลที่ 8 มีหนังสือพิมพ์เกิดขึ้นหลายชื่อเรื่องทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งจัดทำโดยชาวต่างชาติที่มาอยู่เมืองไทย และจัดทำโดยคนไทยเอง ในปัจจุบันหนังสือพิมพ์หลายชื่อเรื่องก็ยังคงอยู่เพื่อประชาชน

เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการทำหนังสือพิมพ์และกรอบความคิดที่นำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์เปรียบเทียบระหว่างมิชชันนารีอเมริกัน เจ้านาย และประชาชน

รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์และกรอบความคิดที่นำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์เปรียบเทียบระหว่างมิชชันนารีอเมริกัน เจ้านาย และประชาชนสมัยรัชกาลที่ 3-5 (ศาสตราจารย์ สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542)

ตารางที่ 1 รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์และกรอบความคิดของมิชชันนารีเกี่ยวกับความ ศิวิไลซ์

กลุ่ม	รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์	กรอบความคิดความศิวิไลซ์
มิชชันนารีอเมริกัน	1. เป็นวิชาชีพ 2. มีกลุ่มเป้าหมายคือประชาชน 3. โฆษณา คำกำไร 4. เนื้อหาเป็นข่าวทั่วไปที่ ประชาชนพึงสนใจ มีการ วิพากษ์วิจารณ์	1. เทคโนโลยี 2. หนังสือพิมพ์ 3. คริสต์ศาสนา 4. เสรีภาพ

มิชชันนารีอเมริกันทำหนังสือพิมพ์เป็นอาชีพอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับการรับจ้างแปลหนังสือและพิมพ์หนังสือ การทำหนังสือพิมพ์ใช้รูปแบบอเมริกันหรือสไตล์แองกิ้งในยุคนั้น (ก่อนสงครามกลางเมือง) คือเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพและความเสมอภาคต่อมวลชนในยุคต้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งชาวเริ่มมีความสำคัญและกลายเป็นสินค้าที่นายทุนสามารถ

แสวงหากำไรได้ ดังนั้น เนื้อหาหนังสือพิมพ์จึงต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนสนใจ มิเช่นนั้นาริเสนอแนวคิดด้วยความคิดวิไลซ์ ซึ่งหากกรอบแนวคิดนี้ได้รับการยอมรับก็นำมาสู่อำนาจตะวันตกในสังคมไทยด้วย (ศาสตราจารย์ สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542)

ตารางที่ 2 รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์และกรอบความคิดของเจ้านายเกี่ยวกับความคิดวิไลซ์

กลุ่ม	รูปแบบ	กรอบความคิดความคิดวิไลซ์
เจ้านาย	1. เป็นงานอดิเรก 2. มีกลุ่มเป้าหมายในราชสำนัก 3. ไม่หวังคำกำไร 4. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี เรื่องขำขัน ศิลปวิทยาการ ต่างประเทศ	1. ยอมรับในเทคโนโลยี วิทยาการก้าวหน้า 2. ยอมรับในหนังสือพิมพ์ว่า เป็นสื่อของผู้เจริญ 3. ไม่ยอมรับในคริสต์ศาสนา 4. ยอมรับว่าเสรีภาพเป็นเรื่อง ของชาววิไลซ์ แต่สำหรับคนไทยยังไม่พร้อม เพราะประชาชนยังไม่ ไร้การศึกษา การปกครองเป็น เรื่องของเจ้านายประชาชนไม่ ควร “สละระแน”

เจ้านายไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 ทำหนังสือพิมพ์เป็นงานอดิเรก เผยแพร่กันเองในราชสำนักและชนชั้นสูง ไม่ได้ทำเพื่อการค้า เนื้อหาหนังสือพิมพ์ไม่เน้นข่าวแต่เน้นเรื่องราวประวัติศาสตร์ โบราณคดี กรอบความคิดเกี่ยวกับความคิดวิไลซ์ของกลุ่มเจ้านายการยอมรับในเทคโนโลยี ยอมรับว่าหนังสือพิมพ์คือสื่อของผู้เจริญ แต่ไม่ยอมรับในคริสต์ศาสนา ยอมรับว่ามีเสรีภาพเป็นความเจริญแต่คนไทยยังไม่พร้อม และประชาชนไม่ควรอาจหาญมาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปกครองซึ่งเป็นเรื่องของเจ้านาย

แนวคิดเช่นนี้ จึงขัดแย้งกับชาติตะวันตกซึ่งได้เผยแพร่อิทธิพลทางความคิดของตนไปทั่วโลก และมีผลต่อประชาชนสยามที่เป็นปัญหามาก ทำให้เกิดกระแสแนวคิดของประชาชนเกี่ยวกับความคิดวิไลซ์ที่อิงตะวันตกมากกว่าอิงเจ้านาย ซึ่งพวกเราถือว่าเป็นคนยุคเก่าที่กำลังจะล้าสมัย (ศาสตราจารย์ สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542)

ตารางที่ 3 รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์และกรอบความคิดของประชาชนเกี่ยวกับความ ศิวิไลซ์

กลุ่ม	รูปแบบ	กรอบของนิยามความศิวิไลซ์
ประชาชน	1. ทำเป็นอาชีพ 2. ขยายเป้าหมายออกไปเพื่อประชาชน 3. โฆษณา คำกำไร 4. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะวิทยาการต่างประเทศ	1. ยอมรับในเทคโนโลยีวิทยาการก้าวหน้า 2. ยอมรับในหนังสือพิมพ์ว่าเป็นสื่อของผู้เจริญ 3. ไม่ยอมรับในคริสต์ศาสนา 4. ยอมรับในแนวคิดเสรีภาพแบบตะวันตก ดันรนไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ผู้ปกครอง ยอมรับในกรอบความคิดของฝรั่งมาก

ผสมผสานแนวคิดตะวันตกกับแนวคิดของเจ้านายไว้ด้วยกัน คือการทำหนังสืออิงแบบตะวันตกแต่เนื้อหาเน้นเรื่องประวัติศาสตร์ โบราณคดีแบบเจ้านาย กรอบแนวคิดโดยทั่วไป คล้ายคลึงกับเจ้านายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการยอมรับในเทคโนโลยีหนังสือพิมพ์ แต่ไม่ยอมรับในคริสต์ศาสนา ประเด็นที่นำมาสู่ความขัดแย้งกับเจ้านายก็คือประเด็นเกี่ยวกับเสรีภาพ ซึ่งจะสืบทอดไปสู่นักคิดนักเขียนปัญญาชนรุ่นหลัง กลายเป็นต้นกระแสของแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพของคนไทย แต่ผลของการแบ่งดังกล่าวยังเป็นเพียงความเปลี่ยนแปลงในส่วนยอดของสังคม ยังไม่ได้กระทบประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศแต่อย่างใด (ศาสตราจารย์ สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542)

ตารางที่ 4 รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์ และกรอบความคิดเกี่ยวกับความศิวิไลซ์ของสาย ราชสำนัก

กลุ่ม	รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์	กรอบแนวคิดความศิวิไลซ์
ราชสำนัก	1. เป็นวิชาชีพ 2. มีกลุ่มเป้าหมายคือประชาชน 3. โฆษณา คำกำไร 4. เนื้อหาเป็นข่าวทั่วไปที่ประชาชนพึงพอใจ และบทความ 5. ใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อในการ	1. เทคโนโลยี 2. หนังสือพิมพ์ 3. ชชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 4. เสรีภาพที่มีคุณธรรมกำกับ 5. ราษฎรมีคุณภาพ สุภาพ ใช้

	เสนอแนวคิดของกษัตริย์ 6. กษัตริย์ทรงพระราชนิพนธ์ บทความตอบโต้หนังสือพิมพ์ 7. สะท้อนปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง	สมองเป็นตัวของตัวเอง ไม่เลียนแบบ ขยัน ไม่เล่นการ พนัน ขณะนี้ประชาชนยังง่ จึงต้องแก้ปัญหาด้วย การศึกษา 6. สิทธิสตรี
--	--	---

หนังสือพิมพ์สายราชสำนักในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้พัฒนาไปถึงระดับวิชาชีพ คือทำหนังสือพิมพ์เพื่อขายและเข้าถึงมวลชนมากขึ้น แม้ยังมีเจตนารมณ์ที่จะใช้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือในการปกครอง เป็นปากเสียงของรัฐบาล และนำเสนอพระบรมราโชวาทของพระมหากษัตริย์ หนังสือพิมพ์สายราชสำนักนำเสนอกรอบความคิด ความศิวิไลซ์ ที่ได้ผ่านการกลั่นกรองเป็นอย่างดีแล้ว กล่าวคือ ไม่ได้รับแนวคิดตะวันตกมาทั้งหมด แต่จะเลือกเอามาปรับใช้ในบางส่วน และละทิ้งบางส่วน ความมุ่งหมายหลักคือการพัฒนาคุณภาพของราษฎรเพื่อที่จะก้าวไปสู่ระบบประชาธิปไตยในอนาคต (ศาสตราจารย์ สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542)

ตารางที่ 5 รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์ และกรอบความคิดเกี่ยวกับความศิวิไลซ์ ของสายหนังสือพิมพ์ฝ่ายค้านที่เป็นประชาชน

กลุ่ม	รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์	กรอบแนวคิดความศิวิไลซ์
ประชาชน	1. เป็นวิชาชีพ 2. มีกลุ่มเป้าหมายคือประชาชน 3. โฆษณา คำกำไร 4. เนื้อหาเป็นข่าวทั่วไปที่ ประชาชนพึงสนใจ และบทความ 5. เชื่อในอิสรภาพ วิจารณ์ ผู้ปกครอง 6. สะท้อนปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง	1. เทคโนโลยี 2. หนังสือพิมพ์ 3. ไม่สนใจประเด็นสิทธิสตรีเท่า เสรีภาพในการวิจารณ์รัฐบาล 4. ระบบกษัตริย์กีดขวางความ เจริญได้รับอิทธิพลการปฏิรูป ปฏิวัติจากต่างประเทศ 5. ยอมรับว่าเสรีภาพและระบบ รัฐสภาเป็นสัญลักษณ์ของความ ศิวิไลซ์

หนังสือพิมพ์กลุ่มประชาชน แสดงการยอมรับในลัทธิประชาธิปไตยและวารสารศาสตร์ตะวันตกอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของเสรีภาพและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการ

ปกครอง แม้จะยังไม่ให้ความสนใจในแนวคิดความเสมอภาคทางสังคม ทำให้เกิดความขัดแย้งกับรัชกาลที่ 6 การปะทะกับแนวคิดของราชสำนักจึงเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ (ศาสตราจารย์ สุภิญญา สุตบรรทัด, 2542)

อภิปรายผล

ในยุคเริ่มต้นของหนังสือพิมพ์ คือในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 หนังสือพิมพ์ในยุคนี้ก็คือ การรายงานข่าวคราวความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนหน้าที่อื่น ๆ เช่น เป็นปากเสียงแทนประชาชน การให้ความรู้ ความบันเทิง และการบริการทางธุรกิจ เป็นเพียงหน้าที่รองเท่านั้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ถือว่าเป็นยุคทองของความเจริญก้าวหน้าสมัยใหม่ ปรากฏว่ากิจการหนังสือพิมพ์ได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว หนังสือพิมพ์ได้เป็นที่ยอมรับในหมู่ชาวไทยและชาวต่างประเทศว่ามีความสำคัญ หนังสือพิมพ์ในสมัยนี้มีหลายประเภทและพิมพ์ออกในระยะต่าง ๆ กันภาษาที่ใช้มีทั้งภาษาไทยและอังกฤษ บางฉบับก็พิมพ์ทั้งสองภาษา ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 หนังสือพิมพ์ได้พัฒนาการเป็นหนังสือพิมพ์ข่าวเพื่อประชาชน โดยมีเอกชนเป็นเจ้าของและผู้จัดพิมพ์ ในสมัยนี้มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของบ้านเมือง ประชาชนมีความสนใจต่อข่าวสารบ้านเมือง หนังสือพิมพ์จึงกลายเป็นแหล่งที่ให้ข่าวสารและเรื่องราวที่น่าสนใจ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 มีการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์เกิดขึ้นในสมัยปฏิวัติ และสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในด้านวัสดุอุปกรณ์ขาดแคลน เริ่มมีการขายหัวหนังสือพิมพ์ให้กับบุคคลสำคัญทางการเมือง ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพันธุ์ สุนทรมณี (2515) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วิวัฒนาการและการใช้ประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย พบว่า หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยฉบับแรกออกในสมัยรัชกาลที่ 5 คือหนังสือพิมพ์ Court หรือ ขาวราชการ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่เจ้าของและผู้พิมพ์เป็นคนไทย และเป็นข้าราชการบริพารในราชสำนัก สมัยรัชกาลที่ 6 ได้ชื่อว่าเป็น “ยุคทองของกิจการหนังสือพิมพ์ของไทย” กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปิดโอกาสให้สามัญชนวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลของพระองค์ได้ ในสมัยนั้นจึงมีหนังสือพิมพ์ออกมามากมาย แต่ก็มีหลายฉบับที่ตีพิมพ์ออกมาได้ในช่วงระยะเวลาอันสั้น ภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ.2475 หนังสือพิมพ์รายวันของไทย ต้องตกอยู่ภายใต้บรรยากาศที่ผันแปรของการเมืองใน

ประเทศ โดนมีพระราชบัญญัติการพิมพ์ควบคุมหลายฉบับ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และตลอดสมัยรัชกาลที่ 8 หนังสือพิมพ์หลายฉบับเป็นเครื่องมือของพรรคการเมืองต่าง ๆ ก็มี อย่างไรก็ตามหนังสือพิมพ์ก็ได้พยายามที่จะเป็นอิสระจากรัฐบาล เพราะหนังสือพิมพ์เองมีอิทธิพลมากขึ้นแล้ว ลักษณะของหนังสือพิมพ์รายวันของไทยปัจจุบันนี้ เปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุดังต่อไปนี้ คือ 1.พัฒนาการทางด้านวัสดุและอุปกรณ์การพิมพ์ต่าง ๆ 2.อิทธิพลทางการเมือง 3.เหตุการณ์อื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้น และมีผลกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพของการแสวงหาข่าว การออกความคิดเห็น และการพิมพ์

หนังสือพิมพ์จากแนวคิดของกลุ่มต่างที่ผ่านเวลามากกว่า 2 ศตวรรษ ชี้ให้เห็นความหมายของ “ความศิวิไลซ์” ที่ถูกนำเสนอโดยกลุ่มต่าง ๆ ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ได้ว่า คือ อารยธรรมตะวันตก ทั้งทางรูปธรรมได้แก่ สินค้า สิ่งของ เทคโนโลยี และนามธรรม ได้แก่ แนวคิดต่าง ๆ แนวคิดที่ปรากฏตลอดช่วงระยะเวลาราว 200 ปี มีการโยงโย่และสืบทอดถึงกัน หากไม่มีเหตุการณ์หนึ่ง ก็ไม่สามารถมีอีกเหตุการณ์หนึ่งที่สืบทอดถึงกันได้ ประเทศไทยเป็นเหมือนเวทีการแสดงเรื่องการรับอารยธรรมของชาติตะวันตก และการต่อสู้ระหว่างกันเองเพื่อสร้างระบบสืบทอดอำนาจและอุดมการณ์ของตน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา สุตบรรทัด (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วิฤติในวิวัฒนาการหนังสือพิมพ์ไทย พบว่า วิวัฒนาการหนังสือพิมพ์ไทยนั้นมิได้เป็นเพียงการสืบทอดของเหตุการณ์เท่านั้น แต่ยังเป็นการสืบทอดของแนวความคิดด้วย โดยจุดหักเหของเหตุการณ์และความคิดในแต่ละช่วงยุคนั้นมีที่มาจากการเผชิญหน้า และเกิดการกระทบกันทั้งระหว่างกระแสหลักดันจากภายนอกกระทบกับภายใน หรือเป็นการกระทบกันระหว่างคลื่นความขัดแย้งภายในด้วยกันเอง ทำให้เกิดเป็นความยุ่งเหยิงหรือวิฤติการณ์ ก่อนที่สถานการณ์จะเริ่มคงที่ และคงสภาพเช่นนั้นไปได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง แล้วก็จะเกิดการเผชิญหน้าและปะทะกันอีกเป็นเช่นนี้หมุนเวียนกันไปหลายครั้ง ตลอดช่วงระยะเวลาอันยาวนานของสมัยรัตนโกสินทร์

สรุป

หนังสือพิมพ์ย่อมสะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น ๆ ซึ่งสะท้อนโลกทัศน์ของคนในสมัยนั้น ๆ แม้คนหนังสือพิมพ์จะพยายามยึดความเป็นกลางในการเสนอข่าวสาร แต่โลกทัศน์ของเขาย่อมแสดงออกมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ชาวที่เขียนออกมาอาจไม่ถูกต้องทั้งหมด แต่การสะท้อนโลกทัศน์ของผู้เขียนย่อมเป็นธรรมชาติ งานเขียนของหมอบรัดเลย์ในบางกอกรีคอร์

เดอร์สะท้อนแนวคิดของคนตะวันตกแห่งยุคสว่าง (Enlightenment) และยุคจักรวรรดินิยม (Imperialism) ซึ่งมุ่งหวังจะเปลี่ยนสังคมสยามจากความมืดบอดไปสู่สถานะที่ตนเข้าใจว่า คือ “ความศิวิไลซ์” ในทำนองเดียวกันหนังสือพิมพ์ที่เจ้านายไทยและสามัญชนได้ออกในเวลาต่อมาก็สะท้อนแนวคิดของตนเกี่ยวกับความ “ความศิวิไลซ์” ทั้งในเชิงตอบโต้กับหมอสอนศาสนา และในเชิงเห็นพ้อง เป็นกรอบความคิดที่กลุ่มคนแต่ละกลุ่มสร้างขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัดตลอดการมองประวัติหนังสือพิมพ์ตลอดสองศตวรรษในกรุงสยาม และกรอบความคิดเหล่านั้นเมื่อขัดแย้งกันก็เกิดการต่อสู้กัน อันเป็นที่มาของการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งนอกจากประวัติศาสตร์ของเหตุการณ์แล้วยังศึกษาประวัติศาสตร์ของความคิดอีกด้วย

กรณีศึกษาประวัติและวิวัฒนาการความศิวิไลซ์ของหนังสือพิมพ์ในสยาม หนังสือพิมพ์ไทยเติบโตไปตามภาวะความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมประกอบกับหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานปรัชญาของการต่อสู้ทางอุดมการณ์ หนังสือพิมพ์เป็นเสมือนกลไกหรือเครื่องมือสำคัญ ที่มีส่วนผลักดันเปลี่ยนแปลงสภาพการเมืองการปกครองและสังคมของไทยเสมอมา การศึกษาวิวัฒนาการของหนังสือพิมพ์ไทยในแต่ละยุค จึงจำเป็นต้องพิจารณาบริบทต่าง ๆ ที่แวดล้อมหนังสือพิมพ์ในแต่ละยุคควบคู่ไปด้วย บริบทเหล่านี้ได้แก่ บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม และอุดมการณ์ความคิดทางวิชาชีพหนังสือพิมพ์

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเนื้อหาและรูปแบบของการออก “หนังสือจดหมายเหตุฯ บางกอกรีคอร์เดอร์” ในช่วงเวลารัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 นี้มีความแตกต่างกันอย่างไร เพราะพบว่าเนื้อหาในสมัยรัชกาลที่ 3 มีลักษณะคล้ายหนังสือสารคดีมากกว่าหนังสือพิมพ์ เรื่องราวที่ตีพิมพ์จึงเป็นการนำเสนอความรู้ด้านการแพทย์ ตำรายา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พงศาวดาร และประวัติศาสตร์ของยุโรปเป็นหลัก ส่วนข่าวสารที่นำเสนอเป็นข่าวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนอกประเทศ และเป็นข่าวจากทวีปยุโรปซึ่งแตกต่างจากหนังสือจดหมายเหตุฯ บางกอกรีคอร์เดอร์ที่ออกในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่มีลักษณะเป็นหนังสือพิมพ์คล้ายในปัจจุบัน คือ ได้มีการเสนอข่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ มากขึ้น โดยข่าวที่นำมาลงมีทั้งข่าวจากภายใน และภายนอก ในปริมาณใกล้เคียงกัน ซึ่งพบว่าการนำเสนอความรู้ด้านการแพทย์ สารคดีความรู้ต่าง ๆ มีน้อยลง

2. ควรศึกษาปัญหาสังคมเปรียบเทียบระหว่างช่วงรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 จากหนังสือจดหมายเหตุฯ บางกอกรีคอร์เดอร์ เพิ่มเติม เพราะพบว่าเป็นหลักฐานทาง

ประวัติศาสตร์ที่สำคัญ เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลในสังคม ได้แก่ ประชาชน ข้าราชการ และรัฐบาล

3. ควรศึกษาหนังสือพิมพ์ จดหมายเหตุฯ พงศาวดาร จากต้นฉบับให้ถี่ถ้วน จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า การพิมพ์ต้นฉบับมีข้อผิดพลาดอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่ 1. การตีพิมพ์วันเดือนปีทางจันทรคติที่ระบุไว้ในบางฉบับไม่ตรงกับข้อเท็จจริง 2. เลขหน้าของหนังสือพิมพ์ผิดพลาดในบางเล่ม ทำให้การอ้างอิงสับสน 3. บทความที่ตีพิมพ์มีคำผิดเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นภาษาโบราณ

เอกสารอ้างอิง

กำธร สติรกุล. (2505). การเป็นมาของการพิมพ์และงานแสดงการพิมพ์ในเมืองไทย. ในบรรณรักษ์.

กำธร สติรกุล. (2541). หนังสือและการพิมพ์ ครุสภา.

ขจร สุขพานิช. (2508). ก้าวแรกของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย. บริษัทไทยพาณิชย์การจำกัด พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงบุญมานพพาณิชย์ (1 ธันวาคม 2508).

ขจร สุขพานิช. (2512). ดร.โณวาท พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพพันตำรวจเอกหม่อมเจ้าบุญศิริ เกษมสันต์ (11 มิถุนายน 2512). โรงพิมพ์แพร่การข่าว.

ชัยนันท์ นันทพันธ์. (2550). เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ธรรมศาสตร์ 2:35, ตุลาคม-ธันวาคม 2550.

ดร.ฉวี หิรัญรักษ์. (2530). การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดร.โณวาท. (2411). เล่มที่ 1 วันอังคาร เดือน 8 ขึ้น 1 ค่ำ จ.ศ.1236 (ฉบับวันที่ 7 กรกฎาคม 2411).

นางเยาว์ จิตตะปุตตะ. (2520). บทบาทของหนังสือที่มีต่อการเมืองการปกครองในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการเมือง – การปกครองไทยสมัยใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พรพิมลพรรณ รัชนี้. (2475). สำเนาคำแปลพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนเถลิงถวัลยราชสมบัติ. กรมศิลปากร.

- พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม. (2520). บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย (พ.ศ.2474-2488). สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ฟ. ฮี แลร์. (2512). ประวัติการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย. ดรณศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 4 พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- แม่นมาศ ขวลิต. (2513). คำนำ มาตานุสรณ์ พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพนางเศรษฐบุตรสิริสาร (3 พฤศจิกายน).
- วิทยา ตันติเสวี. (2523). ประวัติและวิวัฒนาการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2387-2475). ประวัติศาสตร์นิพนธ์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.
- เวลลา, วอลเตอร์ เอฟ.. (2530). แผ่นดินพระนั่งเกล้า. กรุงเทพมหานคร : กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์.
- สุกัญญา สุตบรรทัด. (2542). วิฤติในวิวัฒนาการหนังสือพิมพ์ไทย. ห้องสมุดคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา บุรณเดชาชัย. (2549). 2 ศตวรรษหนังสือพิมพ์ไทย ภายใต้บริบททางสังคมและการเมือง. วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 21. (พฤษภาคม-สิงหาคม 2549) : 49-66.
- สุกัญญา ตีระวนิช. (2520). ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช (พ.ศ.2325-2474). ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพรรณิ กาญจนชัย. (2507). บทบาทของมิชชันนารีในประเทศไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 3-5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. แผนกวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพันท์ บุญสะอาด. (2517). ประวัติหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย. บรรณกิจ.
- สุภาพันท์ สุนทรมณี. (2515). วิวัฒนาการและการใช้ประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา อ.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริรัตน์ เชิญชัยชรากุล. (2548). ปัญหาสังคมไทย : กรณีศึกษาจากหนังสือจดหมายเหตุฯ บางกอกเรคคอร์ด. ปริญญาโท ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ไทย). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมชัย อนุมารราชธน. (2509). การทูตของไทยสมัยอยุธยา. โรงพิมพ์พระจันทร์.

สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช. (2466). หนังสือคืตข่าว
ราชการ เล่ม 1. โปรดฯ ให้พิมพ์ในงานฉลองพระชันษาครบ 64 ปี (เมื่อปีกล
พ.ศ.2466).

หอสมุดแห่งชาติ. (2408). จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 สมุดไทยดำเส้นดินสอขาว ฉบับที่ 357 จ.
ศ.1227.

_____. (2548). รวมพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. เรื่อง
ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4. กรุงเทพมหานคร องค์การการค้าของคุรุสภา.

อำไพ จันทรจิระ. (2516). วิวัฒนาการการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย วรรณศิลป์ 2516.

(Citing Historie de la Mission de Siam 1662-1811 p.44 , By Adiron
Launay).

อำไพ จันทรจิระ. (2516). วิวัฒนาการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย. วรรณศิลป์.

Literature. (2562). ต้นกำเนิดหนังสือพิมพ์ที่เราอ่านอยู่ทุกวันนี้. เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม
2562 จาก www.leabharmor.net.

ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง
กรณีศึกษา การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย
จังหวัดหนองคาย*

Democratic stability of the community along the Mekhong River
Bank A Case Study in local administration Nongkhai District,
Nongkhai Province

คิด วรณดี

Kid Varundee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nong Khai Campus, Thailand

E-mail: chatchawan987999@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นของการบริหาร เทศบาลเมืองหนองคาย ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 2) ศึกษาวิเคราะห์ความมั่นคงด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นของการบริหารเทศบาล ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาความมั่นคงด้านประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษา (1) วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาความมั่นคงด้านประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเทศบาลเมืองหนองคาย มาจาก หนังสือ งานวิจัยต่างๆ บทความวารสาร เอกสาร กฎและข้อบังคับ ทั้งที่เป็นเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ตลอดจนติดต่อบุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาความมั่นคงส่วนท้องถิ่น เพื่อรวบรวมข้อมูลอ้างอิงประกอบการศึกษา (2) การศึกษาภาคสนาม (Field Survey) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล

* Received 11 October 2022; Revised 16 October 2022; Accepted 22 October 2022

จากที่เป็นสวนราชการและที่เป็นหัวหน้าชุมชนโรงเรียน โดยการการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) กับกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ และการเข้าไปสังเกตการณ์และมีส่วนร่วมในกระบวนการ (Participant Observation) จำนวน 30 คน นำข้อมูลมาหาค่านัยสำคัญที่เหมือนหรือแตกต่างกันเพื่อสรุปอภิปราย ผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นของการบริหาร เทศบาลเมืองหนองคาย ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคง คือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชน ประชาชนได้แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือการไปเลือกตั้งและ หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมือง (2) วิเคราะห์ความมั่นคงด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นของการบริหารเทศบาล ในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ปัญหาที่พบความมั่นคงด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นของการบริหารเทศบาล คือ ด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อการรณรงค์การเลือกตั้ง ด้านหาเสียง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน เช่นการรับฟังจากสื่อต่างๆ เกี่ยวกับสถานการณ์ของบ้านเมือง

ข้อเสนอแนะต่อการวิจัย ให้หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนมากขึ้นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทางการเมืองทุกๆ ด้านโดยเฉพาะผู้นำชุมชนควรให้ความสำคัญต่อชุมชนทุกพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ความมั่นคง, ประชาธิปไตย, การปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This research article aims to 1) Study the factors influencing the stability of local government administration. NongKhai Municipality in Muang District, NongKhai Province 2) Study and analyze the stability of local administration of municipal administration in Muang District, NongKhai Province and 3) Propose guidelines for the development of democratic security of local government organizations in NongKhai Municipality NongKhai Province this research. This is

qualitative research by studying. (1) Analyze relevant documents (Documentary Research) to know the guidelines for the development of democratic security of local government organizations in NongKhai Municipality from books, researches, articles, journals, documents, rules and regulations. both in Thai and foreign language documents as well as contacting people who have experience in developing local security to collect information for reference in the study (2) Field Survey (Field Survey) by collecting data from government agencies and school community leaders. By interviewing (In-depth Interviews) with a defined population. and observation and participation in the process (Participant Observation) of 30 people brought the data to find the same significance. or different to summarize and discuss the results of the study.

The results of the research revealed that 1) Factors influencing the stability of local governance of the administration NongKhai Municipality in Muang District, NongKhai Province found that the factors affecting the stability is the political participation of community leaders People have shown their participation in politics, which can be categorized into 2 types: going to elections and Government agencies support political participation 2) Analyze the security of local administration of municipal administration in Muang District, NongKhai Province. The problems found in the stability of the local administration of the municipal administration are public relations for election campaigns, and the campaign aspect is the factor affecting the political participation of the community. such as listening from various media about the situation of the people.

Recommendations for research Give government agencies more support to promote participation in politics every in particular, community leaders should continually give importance to communities in all areas.

Keywords: Security, Democracy, Local Government

บทนำ

ภายใต้สถานการณ์ในปัจจุบัน ขอบเขตของการรวมอำนาจมีขีดจำกัด เนื่องจากในปัจจุบันมีประชากรเพิ่มขึ้นมากมายและการแบ่งออกของชุมชนที่มีการขยายชุมชนเพิ่มขึ้นทำให้ขอบเขตของศูนย์กลางแค่เพียงสถาบันเดียว จึงทำให้เป็นไปได้ยากที่จะปกครองพื้นที่และประชากรทั้งหมด จึงมีความจำเป็นต้องถ่ายเทหรือขยายอำนาจในทางการเมืองการปกครองให้อยู่ในองค์กรที่อยู่นอกศูนย์กลางออกไป (ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์, 2563)

ในรูปแบบการกระจายอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง และกำหนดให้การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำเท่าที่จำเป็นและต้องเป็นไปตามความคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560) ซึ่งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งในการบริหารงานได้โดยอิสระและโดยการตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาระบบในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นทางด้านการคลัง โดยจัดให้มีการบริการสาธารณะได้อย่างครบถ้วนตามหน้าที่ จัดตั้งหรือร่วมกันจัดตั้งองค์การเพื่อให้การจัดตั้งองค์การสาธารณะตามอำนาจหน้าที่เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าเป็นประโยชน์และให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึง (มาตรา 282 มาตรา 284) (กฎกระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือการปกครองท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่จำเป็นและมีความสำคัญในทางการเมืองการปกครองของชุมชนต่างๆ เฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่มีการปกครองระบบประชาธิปไตย จะเห็นได้ว่า รัฐบาลซึ่งเป็นกลไกในการบริหารการปกครองของภาครัฐนั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547) ย่อมมีภาระหน้าที่มากมายในการบริหารประเทศให้

ประชาชนได้รับความสุข ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต อีกทั้งความมั่นคงแห่งชาติทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แต่ย่อมเป็นไปได้ที่รัฐบาลจะดูแลและจัดทำบริการให้กับประชาชนได้ทั่วถึงทุกชุมชนทั่วประเทศ (โกวิทย์พวงงาม, 2552 : 28-34) เพราะอาจจะเกิดปัญหาความล่าช้าในการดำเนินงาน การที่ไม่อาจจะตอบสนองความต้องการของแต่ละชุมชนได้ รวมไปถึงข้อจำกัดของงบประมาณ และรวมไปถึงเจ้าหน้าที่ๆ ดำเนินงานไม่สามารถเข้าถึงประชาชนแต่ละบุคคลได้ ดังนั้นการลดภาระของรัฐบาลคือการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และตรงกับความต้องการของชุมชนนั้นๆ จึงเป็นผลให้การปกครองท้องถิ่นมีบทบาทและความสำคัญเกิดขึ้น (อุทัย หิรัญโต, 2523 : 4)

ดังนั้น จึงทำให้เกิดแนวความคิดในการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเกิดขึ้น เพื่อให้ท้องถิ่นได้มีอิสระในการปกครองตนเอง มีส่วนร่วมในการบริหาร มีสิทธิมีเสียงดำเนินการปกครองกันเองอันเป็นรากฐานและวิถีทางของการปกครองตามระบอบ การปกครองของประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมทางการเมือง เช่น การไปเลือกตั้ง การไปหาเสียงสนับสนุนรับเลือกตั้ง เป็นต้น ทำให้เกิดความรับผิดชอบ ห่วงแหนและปกป้องสิทธิประโยชน์ที่ควรได้รับซึ่งเป็นเครื่องมือที่ดีที่จะพัฒนาเมืองระดับชาติต่อไป แต่ประโยชน์ของการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เห็นเป็นรูปธรรมก็ด้วยเหตุผลที่ว่าไม่มีผู้ใดที่จะรู้ถึงปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้ดีที่สุด ซึ่งในการที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง ได้เรียนรู้กระบวนการเมือง การปกครอง การบริหารท้องถิ่น อันจะก่อให้เกิดผู้นำท้องถิ่นที่จะก้าวมาเป็นผู้นำระดับชาติต่อไปและยังเป็นการแบ่งเบาภาระรัฐบาลซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักรัฐศาสตร์เสรีนิยม ซึ่งสนับสนุนการปกครองตนเองของท้องถิ่นด้วยทัศนะที่ว่าเป็นการสนับสนุนประชาชนให้มีส่วนร่วมทางการเมือง มีสิทธิมีเสียงดำเนินการปกครองตนเองอันเป็นรากฐานและวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความมั่นคงด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนเทศบาลในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาความมั่นคงด้านประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยหลักเกณฑ์การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ การศึกษาภาคสนาม (Field Survey) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากที่เป็นสวนราชการและที่เป็นหัวหน้าชุมชนโรงเรียน โดยการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) กับกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ และการเข้าไปสังเกตการณ์และมีส่วนร่วมในกระบวนการ (Participant Observation) จำนวน 30 คน แบ่งเป็น

1.1 การสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสวนราชการ เช่น ผู้นำสวนทองถิ่นในเขตเทศบาลเมืองหนองคายและ องค์การบริหารสวนทองถิ่นในเขตอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคายจำนวน 15 คน

1.2 การเข้าไปสังเกตการณ์และมีส่วนร่วมในกระบวนการ (Participant Observation) หัวหน้าชุมชนและโรงเรียนในเขตเทศบาลจำนวน 15 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์ (In-depth Interview) กับกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ และการเข้าไปสังเกตการณ์และมีส่วนร่วมในกระบวนการ (Participant Observation) ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบรูปแบบแนวทางการพัฒนาความมั่นคงด้านประชาธิปไตยขององค์กรปกครองสวนทองถิ่นในเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย

2.2 การสร้างเครื่องมือ

2.2.1 การสัมภาษณ์ มีขั้นตอนและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง

2. กำหนดลักษณะของแบบสัมภาษณ์ เป็นคำถามปลายเปิด (Open - ended)

3. กำหนดโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามลักษณะที่กำหนดไว้

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ไปทำการทดสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) ของแบบสัมภาษณ์ โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษาจำนวน 3 ท่าน

2.2.2 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participation Observation) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ตนเองเป็นเครื่องมือในกระบวนการศึกษาวิจัย ผ่านการสังเกตปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาวิจัย และบริบทที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้

1) ผู้วิจัยจะทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการวิจัย เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้ง 30 คน ตามที่กำหนดไว้ในทำการวิจัย

2) การเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 30 คน นั้น โดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล ใช้เวลาในการสัมภาษณ์รูป/คนละประมาณ 60 นาที

3) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

4) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขณะที่สัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยจะขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) วิธีการบูรณาการ (Integrate) และควบคุมคุณภาพงานวิจัยด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สามเส้า (Triangulation Techniques)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษา การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” ผู้ทำการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ขั้นตอนนี้เป็นการสรุปผลเกี่ยวกับจำนวนและร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน และ ปัจจัยสภาพแวดล้อม คือ สถานภาพในชุมชน การเข้าร่วมกลุ่มในชุมชน ดังนี้ ปัจจัยส่วนบุคคล ประชากรที่เข้าร่วมในการบริหารชุมชนส่วนมาก มีอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และรวมถึงผู้เกษียณอายุราชการ มีระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 10 ปีขึ้นไป ส่วนในด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม ประชากรที่เข้าร่วมในการบริหารชุมชนส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นประธานชุมชน ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 30 คน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษา การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย” ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการวิจัย ในภาพรวมตามลำดับ ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย เมื่อพิจารณาจากการวิจัยพบว่า มีด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน และรวมถึงด้านการสรุปและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง

การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ในส่วนของการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ประชาชนในชุมชนต่างให้ความร่วมมือในการ

พัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการกำหนดให้มีประธานชุมชน เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย โดยการนำนโยบายมาขยายผล เพื่อให้เกิดผลร่วมกันทุกด้าน ส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย โดยภาพรวมและมีความหลากหลาย มีรายละเอียดดังนี้ โดยภาพรวม ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย โดยภาพรวม ไม่ต่างกัน ส่วนประชาชนที่มี ปัจจัยส่วนบุคคล คือ รายได้ ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน และปัจจัยสภาพแวดล้อม คือ สถานภาพในชุมชน การเข้าร่วมกลุ่มในชุมชน ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคายที่ต่างกัน และเมื่อจำแนกแต่ละด้านมีผลการวิเคราะห์สรุปดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประชาชนที่มีสถานภาพทั่วไปด้านปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน ต่างกัน ในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ต่างกันที่หน้าที่การเป็นอยู่ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ประชาชนที่มีสถานภาพทั่วไปด้านปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ อาชีพ และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ไม่ต่างกันขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชน ประชาชนที่มีสถานภาพทั่วไปด้านปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน ในด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ต่างกันขึ้นอยู่กับการทำงานของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ประชาชนที่มีสถานภาพทั่วไปด้านปัจจัยส่วนบุคคลคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกันเพราะส่วนมากขึ้นอยู่กับความเข้าใจของชุมชน

3. ปัญหา อุปสรรคแนวทางการพัฒนาการปกครองสวนทองถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ในส่วนของการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ประชาชนในชุมชนต่างให้ความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการกำหนดให้มีประธานชุมชน เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย โดย การนำนโยบายมาขยายผล เพื่อให้เกิดผลร่วมกันทุกด้าน สอนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาล เมืองหนองคาย โดยภาพรวมและมีความหลากหลาย มีรายละเอียดดังนี้ โดยภาพรวม ประชาชนที่มี ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย โดยภาพรวม ไม่ต่างกัน สอนประชาชนที่มี ปัจจัยส่วนบุคคล คือ รายได้ ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน และปัจจัยสภาพแวดล้อม คือ สถานภาพใน

ชุมชน การเข้าร่วมกลุ่มในชุมชนต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมือง หนองคายที่ต่างกัน และเมื่อจำแนกแต่ละด้านมีผลการวิเคราะห์สรุปดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ ประชาชนที่มีสถานภาพทั่วไปด้านปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน ต่างกัน ในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ต่างกันที่หน้าที่การเป็นอยู่ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ประชาชนที่มีสถานภาพทั่วไปด้านปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ อาชีพ และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ไม่ต่างกันขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชน ประชาชนที่มีสถานภาพทั่วไปด้าน ปัจจัย สวนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน ในด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ต่างกันขึ้นอยู่กับการทำงานของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วม ในการประเมินผล ประชาชนที่มีสถานภาพทั่วไปด้านปัจจัยส่วนบุคคลคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกันเพราะสวนมากขึ้นอยู่กับความเข้าใจของชุมชน

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีปัจจัยสำคัญ 4 ด้าน คือ

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดในเรื่องของเวลา เนื่องจาก ประชาชนในชุมชนโดยมากประกอบอาชีพเกษตร และต่างมีภาระหน้าที่ การงานอยู่ ทำให้โอกาสที่สมาชิกในชุมชนจะมีเวลาได้พบปะกันน้อย และ บทบาทการตัดสินใจในกิจกรรม ต่างๆส่วนมากจะเป็นประชาชนกลุ่มคนอายุ 40-60 ปี มากกว่า เยาวชน เนื่องจากประชาชน กลุ่มนี้มีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาชุมชนมากกว่า การเข้าถึงนโยบายของ เทศบาลเมืองหนองคาย ผู้บริหารในเขตเทศบาลเมืองหนองคายจึงได้จัดทำวาระการประชุม ซึ่ง จะขึ้นอยู่กับนโยบายที่กำหนด และกลุ่มกิจกรรมต่างๆในชุมชนนำโดยประธานชุมชน จะได้นำ นโยบายที่ได้รับมาเพื่อทำความเข้าใจกับชุมชนของตนเองต่อไป ซึ่งกำหนดเวลาขึ้นอยู่กับความ พร้อมของสมาชิกในชุมชน ส่วนมากจะกำหนดในช่วงเย็น ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิก มีส่วนร่วมรับรู้

เสนอแนะ และนำข้อมูล ข่าวสาร ผ่านเครือข่ายกลุ่มต่างๆ และมีการเปิดโอกาสให้ ประชาชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอแผนงาน / โครงการที่เกี่ยวกับการให้การศึกษา และรับข้อมูล ข่าวสารผ่านเครือข่ายกลุ่มกิจกรรม รวมทั้งการส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณธรรมจริยธรรม สร้าง จิตสำนึกรักชุมชนร่วมกัน รวมถึงมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ ประชาชนทุกช่วงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมหรือแสดง ความต้องการผ่านกลุ่มกิจกรรมต่างๆ รวมถึงมีการรายงานปัญหา หรือข้อเสนอแนะต่างๆ

2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาด การแสดงความคิดเห็นส่วนตัวในส่วนนี้ เป็นแต่เห็นด้วยกับแนวทางการดำเนินงานของผู้นำ ชุมชนหรือผู้นำกลุ่ม และประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของตนในการมีส่วน ร่วมดำเนินงานในบางกิจกรรมไม่เพียงพอ ข้อเสนอแนะองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในเขต เทศบาลเมืองหนองคาย ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้า ไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคและเสนอข้อคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาให้ชุมชนเจริญมากยิ่งขึ้นในระหว่าง ดำเนินการจัดโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ปัญหา อุปสรรค ประชาชนบางกลุ่ม มองเห็นผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับเป็นตัวเงินมากกว่าสิ่งอื่นที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนในด้านอื่นๆ จึง มองว่าการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมไม่สามารถสร้างรายได้แก่ตนเองได้เพียงพอและเสียเวลาในการ ประกอบอาชีพ ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้และกระตุ้นความสนใจ รวมถึงแสดง ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน ประโยชน์ที่จะเกิดแก่ชุมชนมากกว่าตัวเงิน เช่น ความสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจ โดยมีสื่อกลาง ประสานให้ประชาชนในชุมชนเรียนรู้การทำงานร่วมกันเปิด โอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้รับผลจากกระทำของตนเองหรือจากการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ องค์การบริหารท้องถิ่นในส่วนของเทศบาลเมืองหนองคายควรให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมใน การประชุมเพื่อวิเคราะห์การกำหนดงบประมาณและจัดทำแผนงาน/โครงการต่าง ๆ ตลอดจน ความเป็นไปได้ในการดำเนินการของแผนงาน/โครงการร่วมกับ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตเทศบาลเมืองหนองคายมากกว่าที่เป็นอยู่และควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนใน ชุมชนได้ศึกษา พัฒนาวิสัยทัศน์จากการเยี่ยมชมกิจกรรมของชุมชนอื่นๆที่ประสบความสำเร็จ หรือที่ประชาชนในชุมชนสนใจเพื่อได้นำมาปรับปรุง พัฒนาใช้ในชุมชนของตน

4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ปัญหา อุปสรรค ประชาชนในชุมชนยังขาด ความรู้ ความเข้าใจในระบบการประเมินผลของกิจกรรมต่างๆที่ ระบบ ระเบียบที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาตามความเร่งด่วนในการพัฒนาชุมชน รวมถึงควรให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการสำรวจข้อมูลเพื่อค้นหาปัญหาในการพัฒนาชุมชนให้มากที่สุด เพื่อให้มีการปฏิบัติอย่างจริงจังและตรงประเด็นความต้องการ รวมถึงการรับฟังการแถลงผลการดำเนินงาน และให้ข้อเสนอในโครงการ หรือกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ แล้วนำข้อเสนอแนะที่ได้รับจากประชาชนไปปรับปรุงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุรศักดิ์ กุลเรือง (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” ที่พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มีเพศต่างกันไม่มีผลทำให้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน นักศึกษาที่มีอายุต่างกันไม่มีผลทำให้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยต่างกัน นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่กำลังศึกษาอยู่ในสาขาวิชาต่างกันมีผลทำให้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยต่างกัน นักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ต่างกันมีผลทำให้ทัศนคติทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตยต่างกัน และการรับฟังข้อมูลข่าวสารทางการเมืองการปกครองของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จากสื่อประเภทที่แตกต่างกันส่งผลให้มีทัศนคติทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตยที่ต่างกัน และมีความสอดคล้องกับ อเนก ทองสมบูรณ์ (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ของไทยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ” ผลการวิจัยพบว่า มีนักเรียนหญิงสนใจ ในระบอบประชาธิปไตยมากกว่านักเรียนชาย ในขณะที่นักเรียนที่อยู่ในประเภทของโรงเรียนต่างกัน โรงเรียนหญิง โรงเรียนชาย โรงเรียนสหศึกษา ปรากฏว่านักเรียนโรงเรียนชาย มีทัศนคติที่ดีต่อการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย มากกว่าโรงเรียนหญิงในสวนของนักเรียนที่มีอาชีพของบิดา หรือผู้ปกครองและที่ตั้งของโรงเรียนต่างกันมีทัศนคติต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย ไม่แตกต่างกัน และพบว่ามีนักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน คือ มัธยมศึกษาปีที่ 5 มีทัศนคติต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดีกว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ส่วนในด้านของนักเรียนในกลุ่มที่ เกือบไม่สนใจข่าวสารบ้านเมือง มีทัศนคติต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย ต่ำกว่า กลุ่มสนใจปานกลาง น

อยกวากลุ่มที่สนใจมาก นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนที่มีความรู้พื้นฐานในด้าน การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมาก มีทัศนคติที่ดีต่อการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยของไทยมากกว่า นักเรียนที่มีความรู้พื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยโดยน้อย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงกรณีศึกษา การปกครองสวนทองถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย” โดยภาพรวมพบว่า ทั้ง 4 ดานอยู่ใน ระดับที่เหมือนกันเกือบทั้งหมด เรียงลำดับจากด้านที่มากไปหาน้อย คือด้านการมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เกี่ยวกับปัจจัยด้านการปกครองสวนทองถิ่นที่มีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคายคือประชาชนควรเข้าร่วมติดตามตรวจสอบโครงการหรือกิจกรรม ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น ร่วมเสนอแผนงาน โครงการที่เกี่ยวข้อง การให้ การศึกษา รับข้อมูลข่าวสาร ประธานชุมชนควรร่วมประชุมวิเคราะห์กำหนดงบประมาณและจัดทำรายงานของแผนงาน กิจกรรมโครงการต่างๆ ร่วมสำรวจข้อมูลเพื่อปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ให้ เกิดการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น นำปัญหาที่ประชาชนเสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสวนราชการ เห็นความต้องการ ความเดือดร้อนของประชาชนที่ตรงประเด็นมากที่สุด เพื่อพัฒนาปรับปรุง แก้ไข และมีการสนับสนุนการรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อให้เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพมาก ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

โกวิทพวงงาม. (2552). การปกครองท้องถิ่นไทย : หลักการและมติใหม่ในอนาคต.

พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. หน้า 28-34.

กฎกระทรวงศึกษาธิการ. (2550). กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.

ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2559). การศึกษาไทยในยุค Thailand 4.0 . สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2563 จาก <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/540859>.

สุรศักดิ์ กุลเรือง. (2544). ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560). แนวทางการจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร : กองพุทธศาสนศึกษา ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม.

อุทัย หิรัญโต. (2523). การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์. หน้า 4.

อเนก ทองสมบูรณ์. (2539). ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะคติที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จ.พระนครศรีอยุธยา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร.

การจัดการศึกษาแบบบูรณาการในสังคมวิถีใหม่*

Integrated education management in a new of society

สาธกา ตาลชัย

Sathaka Tanchai

สุวัฒน์พงษ์ ร่มศรี

Suwattanapong Romsri

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม

Maharakham Provincial Education Office

E-mail: sathaka101@gmail.com

บทคัดย่อ

“ฐานของตึกคืออิฐ ฐานของชีวิตคือการศึกษา” การที่จะพัฒนาประเทศชาติสังคมไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าและได้ขึ้นชื่อว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีหลายประการที่ควรค่าแก่การให้ความสำคัญ บทความนี้ผู้เขียนมุ่งเน้นเสนอแนะแนวทางแห่งทางเลือกรูปแบบใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคนในประเทศเป็นสำคัญ เมื่อพัฒนาคนให้เก่งมีความสามารถแล้วสังคมประเทศก็จะมุ่งไปสู่ทางที่เจริญก้าวหน้าขึ้นไป ความสำเร็จเบื้องต้นคือการสร้างผู้บริหารที่เข้าใจภาระงาน การสร้างผู้ตามที่ยินดีเต็มใจในการทำงานกับผู้บริหาร เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาองค์การด้านการศึกษาที่จะมุ่งเน้นผลิตคนเก่งที่มีความรู้ความสามารถ การสร้างคนดีคนเก่งล้วนต้องการองค์ประกอบในหลายๆ ด้านเข้ามาประกอบกัน จึงจะส่งผลให้มีบุคคลที่มีคุณภาพเป็นผู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงและที่สำคัญต้องเท่าทันต่อสังคมวิถีใหม่

คำสำคัญ: การจัดการ, การศึกษาแบบบูรณาการ, สังคมวิถีใหม่

Abstract

“The base of the building is brick. The basis of life is education.” To develop the nation, Thai society to have progress and to be reputed as a

* Received 9 October 2022; Revised 12 October 2022; Accepted 20 October 2022

developed country. There are several things that are worth paying attention to. In this article, the authors focus on suggesting new alternative approaches related to education management of people in the country. When developing people to be competent and competent, the country's society will move towards a more progressive path. The primary priority is to create managers who understand the workload. Creating followers who are willing to work with executives It is a key element in the development of an educational organization that will focus on producing talented people with knowledge and abilities. The creation of good and talented people all require elements in many ways. The coming together will result in a quality person who can truly solve the problems and, most importantly, keep up with the new way of society.

Keywords: management, Integrated education, new society

บทนำ

การศึกษาแบบบูรณาการที่ควรมีรูปแบบการจัดการที่เข้าใจง่าย เป็นพลังบวกให้กับผู้ที่อยากจะเรียนรู้และผู้ที่จะปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะเป็นผู้สอน ผู้เรียน หรือบุคคลทั่วไปควรได้รับสิ่งที่เขาต้องการเพื่อเป็นฐานสำคัญในการนำมาพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคมประเทศต่อไปในองค์การสถานศึกษาถ้าจะจัดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ดีมีคุณภาพประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการจะศึกษาเล่าเรียนสิ่งสำคัญประการแรกที่ต้องให้ความสำคัญคือ “การบริหารจัดการ” อันเป็นศาสตร์และศิลป์ของการทำงานให้บรรลุความสำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่นเข้ามามีส่วนช่วย ซึ่งนักบริหารในองค์การควรตระหนักถึงความสามารถ ความถนัดต้องงาน ความต้องการที่อยากจะทำงานนั้นให้สำเร็จและที่สำคัญควรเป็นบุคคลที่มีความมุ่งมั่นหวังที่ดีด้านความเจริญก้าวหน้าของตนเองและองค์การควบคู่กันไป ผลสุดท้ายก็จะได้งานตามที่องค์การได้ตั้งเป้าหมายไว้ (สุทธิพงษ์ เทชธมโม, 2560) อย่างไรก็ตามการจัดการงานทางด้านการศึกษามีผู้บริหารผู้มีหน้าที่วางแผน จัดองค์กร อำนวยความสะดวก รวมไปถึงควบคุมการใช้ทรัพยากรไม่ว่าจะเป็น

ทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรอื่นๆ ให้ไปในแนวทางเดียวกันอย่างลงตัวเหมาะสมถึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้บริหารระดับมืออาชีพ ซึ่งหน้าที่สำคัญของผู้บริหารหรือนักบริหารที่ดีควรมีฐานที่สำคัญ 5 ประการดังนี้ (1) การวางแผน (Planning) เป็นกระบวนการที่สำคัญลำดับแรกเพราะงานจะออกมาเป็นรูปเป็นร่างล้วนต้องมีการวางแผน (2) (Organizing) การจัดองค์การ เป็นการแบ่งภาระงานออกว่าในองค์การหรืองานโครงการใดก็ตามมีงานอะไรบ้างแบ่งเป็นข้อๆ เพื่อเป็นการง่ายต่อการจัดการ (3) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) เป็นผลมาจากที่แบ่งหน้าที่ของงานในองค์การมาจัดแบ่งภาระงานให้กับบุคคลในองค์การ ซึ่งการจัดบุคคลนี้เป็นสิ่งสำคัญมากเพราะต้องจัดคนให้เข้ากับความต้องการของงานจริงๆ (4) การอำนวยการ (Directing) ภาระตามหน้าที่งานที่วางแผนไว้ต้องอาศัยปัจจัยที่นักบริหารต้องคอยสนับสนุนอย่างใกล้ชิดหรือจัดหาสิ่งที่ผู้จัดทำต้องการเพื่อยกระดับงานให้สำเร็จเร็วขึ้น และ (5) การควบคุม (Controlling) ประการสุดท้ายผู้บริหารที่ดีเมื่อสั่งงานแล้วควรจะต้องตามงานเสมอๆ คอยควบคุมไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดโดยง่าย ที่กล่าวมางานทุกอย่างจะออกมาดีล้วนต้องมีผู้บริหารที่คอยเอาใจใส่อย่างจริงจัง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาธนบุรี, 2564)

หากจะให้ชี้ชัดว่าการจัดการศึกษาแบบบูรณาการในสังคมวิถีใหม่ควรเป็นอย่างไรนั้นก็คงใช้คำตอบที่ตายตัวไม่ได้เพราะว่าโลกยุคสมัยใหม่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะในสังคมไทยหรือสังคมโลกล้วนเป็นสิ่งที่ไม่นิ่งและเป็นสิ่งที่ไม่นั่นอนแต่หากจะให้สร้างแนวทางการเรียนรู้แบบใหม่คงจะหนีไม่พ้นการกล่าวถึง การนำ “เทคโนโลยี” มาใช้เพื่อการจัดการศึกษาในสังคมวิถีใหม่ เพราะเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นระบบแนวคิดที่มีระบบระเบียบมีวิธีการเป็นเครื่องมือที่ใช้ได้จริงในการจัดเก็บข้อมูลและนำเสนอเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็ว อาทิเช่น คอมพิวเตอร์ ระบบสื่อสารข้อมูลโทรคมนาคม ซึ่งสามารถนำสิ่งเหล่านี้มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี (ธีรพงศ์ เตชชาติ, 2562) สุดท้ายแล้วสังคมวิถีใหม่ควรสร้างเส้นทางในการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเพื่อเป็นประโยชน์ให้ผู้ที่ต้องการที่จะศึกษาได้แสวงหาแนวทางการเรียนรู้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด คำว่า “การเรียนรู้” ในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นล้วนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ในช่วงเวลาถัดมาเสมอ แต่ที่สำคัญผู้เรียนนั้นจะสามารถนำประสบการณ์เหล่านั้นที่ได้เรียนรู้จากช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาแล้วนำสิ่งที่เรียนรู้มาใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ซึ่งอาจจะมีคล้ายคลึงจากเหตุการณ์เดิมได้อย่างไร (Thorndike, 1913, pp: 16, อ้างอิงจาก จำลอง บุญเรืองโรจน์, 2561)

สรุป

ในความเป็นจริงของสังคมไทยด้วยสถานะที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาของข้อมูลสารสนเทศเป็นผลที่ทำให้การเรียนรู้ต่างๆ ต้องมีการปรับเปลี่ยนได้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญว่าการจัดการศึกษาก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงบูรณาการให้เข้ากับสังคมที่นับได้ว่าเป็นสังคมวิถีใหม่ของข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ หากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังคงยึดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและการแนะนำแบบเดิมๆ ประเทศชาติคงด้อยพัฒนามีความไม่ทันสมัยถือเป็นประเทศที่ตกยุคกว่าประเทศอื่น เช่นนี้แล้วควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการจัดการศึกษาแบบบูรณาการให้เท่าทันกับสังคมวิถีใหม่ พัฒนาคงก็เท่ากับพัฒนาประเทศให้มีความเจริญและยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของบทความ

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ตามความต้องการและความจำเป็นด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ในการยกระดับคุณภาพของผู้เรียนตามบริบทสังคมวิถีใหม่
2. เพื่อสร้างรูปแบบแนวทางในการประยุกต์การศึกษาแบบบูรณาการให้เข้ากับสังคมไทยวิถีใหม่

ขอบข่ายการนำเสนอ

บทความเรื่อง “การจัดการศึกษาแบบบูรณาการในสังคมวิถีใหม่” ได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันในสังคมไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบบูรณาการในสังคมไทยวิถีใหม่จากมุมมองของนักคิด นักทฤษฎีต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อค้นหาข้อสรุปที่เป็นอีกหนึ่งแนวทางในการสร้างรูปแบบในการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทสังคมไทยและสังคมโลกในปัจจุบัน ซึ่งมีการศึกษาค้นคว้าตามรูปแบบที่จะนำเสนอต่อไป

การจัดการ

วิถีชีวิตของคนไทยในยุคสมัยต่างๆ เมื่อมีองค์การเกิดขึ้นมากมายจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีจัดการเกิดขึ้นตามภารกิจที่คนทุกคนต้องทำงานร่วมกันและจะได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์จุดมุ่งหมายปลายทางเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่เรียกได้ว่าเหมือนมีชีวิตอยู่ตลอดเวลาคือมีการเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เกิดความทันสมัยให้เหมาะสมเข้ากับยุคสมัยใหม่เพื่อที่จะทำให้การจัดการงานนั้นๆ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด

จะต้องสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีในการจัดการอย่างเป็นระบบระเบียบทันต่อเหตุการณ์สังคมไทยปัจจุบันเสมอ

ความหมายของการจัดการ

ในคำว่าจัดการ “Management” คือการสั่งงาน (การมอบหมายแบ่งงานให้เหมาะสมกับคนให้ตรงตามหน้าที่ของเขาด้วยความถนัดต่องานนั้นๆ) การควบคุมงาน (เมื่อมีการสั่งงานแล้ว สิ่งที่จะต้องทำตามในภาระต่อมาก็จะต้องคอยควบคุมกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างมากไม่ใช่สั่งงานแล้วก็ปล่อยให้เขาทำโดยไม่มาควบคุมดูแล เช่นนี้เมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรคใดๆ ก็ไม่สามารถแก้ไขได้ทันเวลาเพราะขาดการควบคุมงาน) การดำเนินงาน (เป็นกระบวนการจัดการสร้างงานสร้างคนให้เข้ากับหน่วยงานมีการจัดการอย่างเป็นระบบมีแบบแผนงานที่เข้าใจง่ายต่อการทำหน้าที่) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญพื้นฐานในการจัดการงานเบื้องต้น (ราชบัณฑิตยสถาน ,2546 : 298) ซึ่งในกระบวนการ Management นี้ใน “Effective Management” การจัดการคือ การผสมผสานทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่อย่างมากมายหรือมีอยู่อย่างจำกัดก็ตามซึ่งทำให้เกิดการดำเนินงานเป็นไปเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์บรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่ต้องการได้ถ้าหากว่ามีการจัดการทรัพยากรได้อย่างมีระบบก็จะส่งผลทำให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่นั้นเกิดประโยชน์สูงสุดอย่างแท้จริง (สุทธิพจน์ เตชธมโม, 2560) ซึ่งการจัดการนี้ก็เป็นกระบวนการที่กำหนดขึ้นและบำรุงรักษาไว้ซึ่งสภาพสิ่งแวดล้อมของตัวบุคคลด้วยเช่นกัน เพื่อให้การทำงานการดำเนินงานต่างๆ ในภารกิจที่ได้รับมอบหมายบรรลุเป้าหมายที่ได้วางกำหนดไว้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การรักษาสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงานรวมถึงการจัดการสถานที่ให้เหมาะสมก็มีส่วนช่วยให้งานนั้นมีความราบรื่นตามมาด้วยเช่นกันการเตรียมการจัดการงานเช่นนี้เป็นการเสริมสร้างบรรยากาศการร่วมมือกันทำงานที่ดีไม่ว่าจะอยู่ในองค์กรใดก็ตามบรรยากาศในการทำงานที่ดียอดเยี่ยมล้วนมีผลทำให้งานออกมาได้ดีด้วยเช่นกัน (Harold Karold and Heing Wehrich, 1998, pp : 4) และหัวใจสำคัญอีกประการที่จะไม่กล่าวถึงไม่ได้คือ การจัดการนั้น เป็นกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่งภายในองค์กร ซึ่งมีลำดับการดำเนินงานการทำงานอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนที่แน่ชัดมีกลุ่มคนหรือกลุ่มบุคคลเป็น

กลไกที่สำคัญในการบริหารจัดการงาน มีทรัพยากรอื่นๆ ที่ประกอบด้วยเงินทุน เครื่องกล เครื่องจักรและที่ขาดไม่ได้คือวัสดุครุภัณฑ์ต่างๆ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการงาน ถ้าหากขาดสิ่งทีกล่าวนมาแล้วข้างต้นการทำงาน การดำเนินงานต่างๆ ก็อาจจะประสบผลสำเร็จได้ โดยงาน (ฉัตรชัย พุ่มชูศักดิ์, 2564)

ทีกล่าวนมาพอสรุปได้ว่า กระบวนการจัดการนั้น (Management) คือกระบวนการที่ ผู้ใช้การจัดการเป็นเครื่องมือจะต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ควบคู่กันไป รวมทั้งมีกลยุทธ์ กับทั้ง เทคนิคต่างๆ เพื่อดำเนินงานตามขั้นตอน โดยอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญคือการร่วมมือกันของ สมาชิกในองค์กร การคำนึงถึงความถนัดถึงความสามารถ ความต้องการและที่สำคัญคือความ มุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าของสมาชิกในองค์กรเป็นสิ่งที่สำคัญด้วยเช่นกัน

ความสำคัญของการจัดการ

ในองค์กรศึกษานั้นการจัดการงานต่างๆ ล้วนเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนควรค่าแก่การให้ ความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะจุดเริ่มต้นดีก็จะนำพาความสำเร็จมาสู่องค์กรได้อย่างเต็ม คุณภาพที่อยากได้ ซึ่งแบ่งย่อยออกตามกระบวนการได้ ดังนี้

1. การจัดการ คือต้องได้รับการพัฒนามาควบคู่สืบทอดกันมากับการดำเนินชีวิตของ มนุษย์เป็นช่วงระยะเวลาช้านาน ที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่และมีชีวิตได้อย่างมี ความสุขบนความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

2. จำนวนประชากรของโลกในปัจจุบันและของแต่ละประเทศมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลทำให้องค์กรต่างๆ ต้องเข้ามาดูแลให้สำคัญต่อการเพิ่มขยายงาน ด้านการจัดการให้กว้างขวางลงตัวและเป็นระบบมากยิ่งขึ้นจากการที่มีจำนวนประชากรเพิ่ม มากขึ้นหากไม่มีการจัดการงานที่ดีจะทำให้เกิดการวางงานเกิดขึ้นอย่างมากภายในสังคม

3. การจัดการที่ดีเป็นเครื่องมือบ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคมในแต่ละ สังคม จะเห็นได้ว่า ความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีหรือทางวิชาการต่าง ๆ โดยเฉพาะ ทางด้านอุตสาหกรรม ทำให้ทุกสังคมชนชั้นเกิดการเปลี่ยนแปลง และมีการพัฒนาไปอย่างไม่ หยุดยั้งไม่มีที่สิ้นสุด ทั้งนี้จะเป็นระบบระเบียบมากแค่ไหนก็เนื่องมาจากการจัดการงานนั่นเอง

4. การจัดการย่อมเป็นวิธีการที่สำคัญที่มากที่จะนำสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นำพาประเทศชาติและสังคมไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่มีการให้ข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดนเฉกเช่นในสังคมยุคปัจจุบัน

5. การจัดการเป็นลักษณะที่สำคัญอีกประการของการให้บุคคลต่างๆ ในองค์กรได้มีโอกาสร่วมมือกันทำงานมีการแชร์งานช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน สร้างบรรยากาศที่ดีในหมู่ผู้ปฏิบัติงานร่วมกันในองค์กรด้วยยิ่งคนในองค์กรมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกันการทำงานก็จะมีคุณภาพที่ดีตามมาด้วย

6. หรือแม้แต่ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในเรื่องใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นในครอบครัวหรือในที่ทำงาน ก็ล้วนแต่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการทั้งสิ้น เพราะเหตุนี้ชีวิตและการงานของคนเราจะประสบความสำเร็จได้หรือไม่ขึ้น ย่อมขึ้นอยู่กับจัดการอย่างเป็นระบบทั้งสิ้น (สัมพันธ ภูโพนุลย์, 2540 : 18)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สิ่งที่เป็นหัวใจหลักอีกอย่างของการจัดการคือการให้ความสำคัญกับรายละเอียดปลีกย่อยของการจัดการเพราะสิ่งเล็กๆ น้อยๆ หากว่าจัดการไม่ดีแล้วก็อาจจะส่งผลให้ระบบใหญ่ล้มได้เช่นกันความสำคัญเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่เพิ่มเติมช่องว่างของการจัดการทั้งในองค์กรหรือแม้แต่ในการจัดการเรื่องการศึกษาด้วยเช่นกัน

การจัดการความรู้

ประเด็นที่สำคัญถัดมาที่ควรค่าต่อการให้ความสำคัญ คือ การจัดการความรู้ หรือ กระบวนการ (Process) ที่เป็นการดำเนินการงานร่วมกัน ร่วมมือกันอย่างมีแบบแผน โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ปฏิบัติงานในองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหรือแม้แต่ในหน่วยงานย่อย เพื่อสรรค์สร้างการใช้ความรู้ในการทำงานให้เกิดผลสำเร็จมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม “การจัดการความรู้” เป็นสารสนเทศที่ผ่านกระบวนการทางด้านการคิดการเปรียบเทียบบอกเข้ากับการเชื่อมโยงความรู้เข้าด้วยกัน จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจแบบใหม่ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริงในการสรุปและตัดสินใจในสถานการณ์ได้เป็นอย่างดีโดยไม่จำกัดขอบเขตระยะเวลา (Hideo Yamazaki, 1995, pp : 62-70)

สรุปเบื้องต้นได้ว่า “การจัดการเรียนรู้” เป็นกระบวนการที่จะต้องผ่านความต่อเนื่องมา เรียกว่า “วงจรต่อเนื่อง” จากความรู้ความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวบุคคล ทั้งองค์การภายใน และภายนอก โดยสิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และนำผลมาประเมินเป็นความรู้รูปแบบใหม่ที่น่ามาใช้ประโยชน์ได้จริงตามสถานการณ์ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดให้แก่ตนเองและในองค์การด้วย จากการพัฒนาสิ่งเหล่านี้ก็เป็นผลทำให้สังคมได้มีการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุดเช่นกัน

การศึกษาแบบบูรณาการ

มนุษย์ในสังคมไทยยุคปัจจุบันที่มีการเรียนรู้ที่เรียกว่าต้องมีความ “ทันสมัย” อยู่ตลอดเวลาข้อมูลล้นน้าอาจจะใหม่แต่เมื่อถึงพุงน้าอาจจะเป็นเรื่องเก่าไปเลยก็ได้ เนื่องจากเป็นยุคข้อมูลข่าวสารที่ต้องอัพเดทกันด้วยความรวดเร็วโดยกระบวนการเหล่านี้จึงนำมาสู่โลกเทคโนโลยีข่าวสารสมัยใหม่ที่มีความรวดเร็วทันใจตลอดอยู่ทุกเวลา ไม่จำกัดทั้งเวลาและสถานที่ ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทุกคนในสังคมไทยควรตระหนักถึง “การศึกษาแบบบูรณาการ” เรียกว่าเป็นประสบการณ์หรือวิธีการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้มีความสัมพันธ์ลงตัวกันอยู่เสมอ เพื่อให้ทั้งผู้ส่งสารและผู้ที่จะเรียนรู้ให้เล็งเห็นถึงความสอดคล้องกับสิ่งที่เรียนรู้ให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงของสังคม นอกจากจะจัดเตรียมโดยยึดถือหลักความสัมพันธ์ที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ความเข้าใจง่ายของผู้ที่จะเรียนรู้ในสังคมวิถีใหม่นี้ด้วย

ความหมายของการศึกษาแบบบูรณาการ

สังคมวิถีใหม่นี้ล้วนต้องมีการศึกษาที่ทันสมัย เป็นการศึกษาโดย “การบูรณาการ” ซึ่งเป็นการทำให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นหรือทำให้เติมเต็มยิ่งขึ้นไปอีก หน่วยของการบูรณาการจึงให้ความสำคัญถึง หน่วยองค์ความรู้ที่เต็มสมบูรณ์ เป็นการประมวลรวบรวมแนวความรู้ใหม่ๆไว้ในหน่วยเดียวกัน เพราะองค์ความรู้เหล่านี้จะช่วยให้ผู้ที่ต้องการที่จะเรียนรู้ได้บรรลุจุดหมายตามที่กำหนดไว้ในหน่วยของความต่อนั้นๆ หน่วยแห่งการบูรณาการก็จะช่วยเป็นภาพสะท้อนให้เห็นสภาพตามความเป็นจริงของสังคมยุคปัจจุบัน และยังสามารถนำองค์ความรู้เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย (สมิตร คุณานุกร, 2528 : 42) การศึกษาแบบบูรณาการเหล่านี้ไม่เพียงแต่ใช้ในสถานศึกษาเพียงอย่างเดียวแต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับหน่วยงานได้อีกด้วยเช่น “Experiential Learning” ที่ประกอบด้วย

หลักการที่สำคัญ 4 ประการอันได้แก่ (1) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เป็นผลเนื่องจากประสบการณ์ที่ผู้เรียนรู้ได้รับอย่างสม่ำเสมอ (2) องค์ความรู้และ (Skills) ทักษะที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง จะเป็นเครื่องมือชี้วัดในการทำความเข้าใจ สามารถอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือสามารถแก้ไขปัญหาที่ตามมาได้อย่างรวดเร็ว (3) เป็นกระบวนการเรียนรู้ ในสถานการณ์จริงเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสังคมยุคปัจจุบันที่มีความทันสมัยขึ้นไม่มีที่สิ้นสุด ผู้เรียนต้องใช้ทักษะทางด้านความคิด ความรู้สึก และการลงมือทำจริงด้วยวิธีการต่างๆ มากกว่าการใช้ความรู้ความคิดเพียงอย่างเดียว จึงต้องเกี่ยวข้องกับสภาพคนและสภาพสิ่งแวดล้อมรอบข้างก็มีส่วนที่สำคัญ (4) ผลที่ได้รับจากการเรียนรู้สิ่งที่เกิดขึ้นที่ผ่านมาก็คือประสบการณ์หรือองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำมาใช้ได้จริง ทั้งในชีวิตประจำวัน ในหน่วยงาน หรือในองค์กรสถานศึกษาด้วยเช่นกัน (Kolb, 1984, pp : 25-38) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่าเป็นการเรียนรู้ในลักษณะขององค์รวมในการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบหรือวิธีการนำมาใช้ที่หลากหลาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เน้นการตอบโจทย์ของผู้ที่ต้องการจะเรียนรู้เป็นสำคัญอันดับต้นๆ เสมอการให้ชุดข้อมูลความรู้ตามสภาพที่เกิดขึ้นจริงในสังคมให้เรียนรู้ด้วยตนเองประกอบด้วยการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ร่วมกันเพิ่มการจากรู้จากธรรมชาติที่เกิดขึ้น การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริงเป็นสิ่งสำคัญ ถึงอย่างไรนั้นก็ต้องมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามมาด้วยว่าที่ทำอยู่นั้นมีความสอดคล้องกับการจัดการตามกิจกรรมมากน้อยเพียงใดโดยเรียกว่า “ประเมินจากการปฏิบัติ (Performance Assessment) และ “ประเมินตามสภาพจริง” (Authentic Assessment) ซึ่งจะเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญมากกว่าเข้ากับบริบทสังคมวิถีใหม่หรือไม่ (สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์, 2546 : 25-31)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า การศึกษาแบบบูรณาการ จัดได้ว่าเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ในระหว่างศาสตร์ต่างๆ เพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ในรูปแบบใหม่ที่สมบูรณ์แบบและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน นำไปใช้ในหน่วยงานหรือนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกับองค์กรสถานศึกษาซึ่งจะสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับการจัดการศึกษาแบบบูรณาการให้เข้ากันได้กับสังคมวิถีใหม่เป็นสำคัญ

สังคมวิถีใหม่

“New Normal” ในภาษาไทยใช้คำว่า “ความปกติใหม่” หรือ “ฐานวิถีชีวิตใหม่” ซึ่งหมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำงานหรือแม้แต่การพบเจอผู้คนอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีตอันเนื่องมาจากมีบางสิ่งมากระทบอาจเป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วและไร้ซึ่งขีดจำกัด จนแบบแผนที่เคยวางไว้และแนวทางในการปฏิบัติตัวที่คนในสังคมมีความคุ้นเคยอย่างเป็นปกติต้องมีการเปลี่ยนแปลงไป และสิ่งที่เคยคาดหวังกำหนดล่วงหน้าได้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่อาจจะยังไม่คุ้นเคย ผลที่มากกระทบที่เกิดขึ้นมีผลมาจากหลายๆ ด้านปัจจัยเป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าทุกคนในสังคมไทยปัจจุบันต้องมีความตื่นตัว ตื่นรู้อยู่ตลอดเวลาเรื่องใหม่ที่เกิดขึ้นในวันนี้อาจกลายเป็นเรื่องเก่าไปเพียงชั่วข้ามคืน ซึ่งทุกคนต้องทันต่อเหตุการณ์ตามแบบของสังคมวิถีใหม่ที่เกิดขึ้นด้วย (ไพศาล สุวรรณน้อย, 2563 : 2)

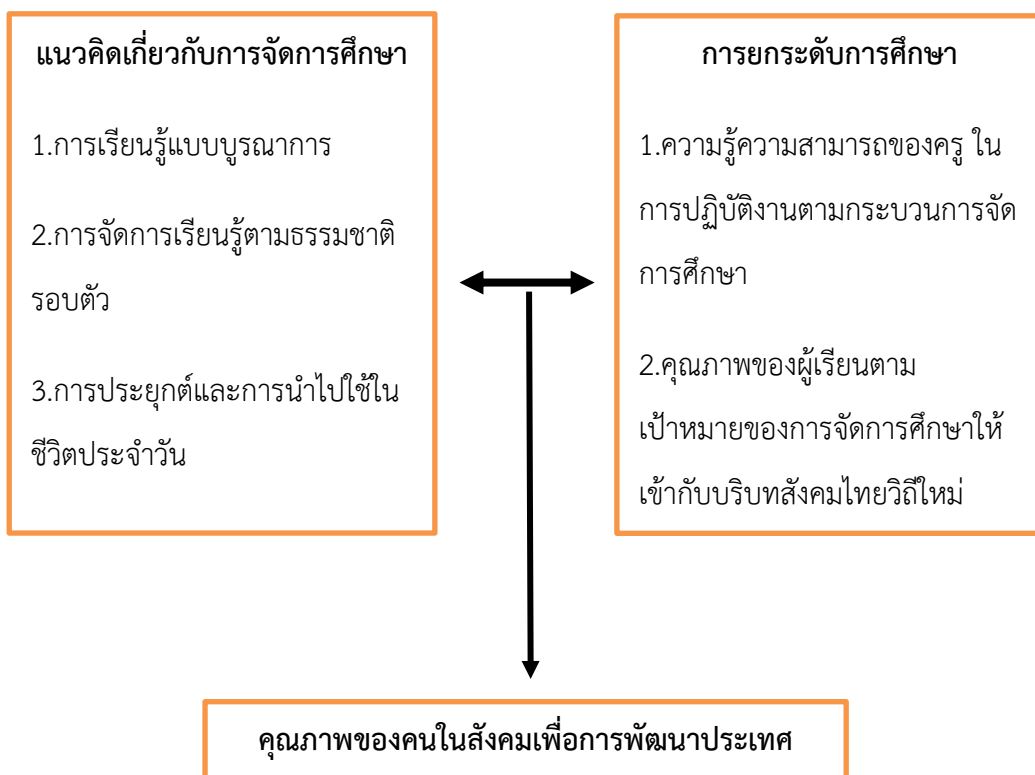
ที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า “สังคมวิถีใหม่” หรือ “ฐานวิถีชีวิตใหม่” (New Normal) เป็นฐานระบบชีวิตใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมมาก อันเป็นผลเนื่องมาจากมีหลายเหตุหลายปัจจัยที่ทำให้การใช้ชีวิตที่คุ้นเคยแบบเดิมต้องเปลี่ยนไปทั้งสภาพปัญหาอุปสรรค ทั้งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการนำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน รวมไปถึงวิถีชีวิตใหม่ของการเรียนรู้ด้วยแล้วแต่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัดแล้วแต่เหตุการณ์ปัจจุบันนั้นจะพาหมุนไปในทางทิศไหน ทั้งหมดทั้งมวลรวมไปถึงทางด้านการศึกษาทำให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องมีการปรับตัวเพื่อเป็นการดำรงไว้ซึ่งศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเองและคนรอบข้างให้เท่าทันต่อสังคมวิถีใหม่นี้อย่างลงตัว

การจัดการศึกษาแบบบูรณาการในสังคมวิถีใหม่

สิ่งที่สำคัญยิ่งในสังคมวิถีใหม่นี้คือการจัดการเรียนรู้ผ่านการบูรณาการอย่างลงตัวเหมาะสม ซึ่งจุดเริ่มต้นคือจะจัดการอย่างไรให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยในยุคปัจจุบันผ่านการสร้างที่มาจากประสบการณ์จริงโดยตรงนำมาปรับเปลี่ยนให้เป็นรูปแบบองค์ความรู้ใหม่ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงทั้งในชีวิตประจำวัน หรือในองค์การการศึกษา จากที่กล่าวมาก็พอจะสรุปให้มองเห็นแนวทางที่น่าจะเป็นได้ทั้งผู้สอนและผู้ที่ต้องการจะเรียนรู้ ดังนี้

1. การเรียนรู้ควรจะต้องมีช่องทางสำหรับเข้าการถึงที่หลากหลายมากขึ้นไม่มีขีดจำกัด
 2. สำหรับผู้เรียนอยากจะเรียนรู้แต่ไม่มี (Smart Devices) จะต้องได้รับการเรียนรู้ตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและวัฒนธรรมในพื้นที่ของตนมากยิ่งขึ้น
 3. พื้นที่เวทีในการแสดงศักยภาพการเรียนรู้ ของผู้เรียนล้วนต้องมีความหลากหลายมากขึ้นมีรูปแบบที่ไม่ตายตัวเสมอไปปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์
 4. ผู้เรียนจะได้รับการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ผ่านช่องทางต่างๆ เพิ่มมากขึ้น (มีตัวเลือกในการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เป็นสำคัญ)
 5. การเรียนรู้ในลักษณะ (Personalized Learning) หรือการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนรายบุคคลหรือกลุ่มจะต้องมีเพิ่มมากขึ้น (วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒนาผล, 2563: 3-4)
- ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สิ่งเหล่านี้ที่ควรตระหนักเป็นอย่างมากถึงการให้ความสำคัญเพราะการพัฒนาบุคคลให้เข้ากับบริบทสังคมวิธีใหม่นี้ก็เป็นจุดเริ่มต้นเล็กๆ ที่ยิ่งใหญ่ในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าทันต่อสังคมโลกได้

ผลจากการศึกษาพอจะสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

สรุป

สังคมไทยยุคปัจจุบันควรให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาการเรียนรู้แบบบูรณาการ อันจะเป็นผลสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของต้นแบบประเทศที่พัฒนาแล้ว ยิ่งคนมีความรู้ ความสามารถที่ทันต่อเหตุการณ์ตามสภาพจริงว่า ยุคปัจจุบันนี้เป็นยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามี บทบาทมากในการจัดการทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานหรือองค์กรใดก็ตามล้วนได้รับ อิทธิพลมาจากเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งนั้น รวมถึงทางด้านการศึกษาด้วยเช่นนี้แล้วทุกภาค ส่วนที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะองค์กรใด ทั้งระดับผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน หรือแม้แต่บุคคลทั่วไปที่มี ความต้องการที่จะเรียนรู้ ทุกภาคส่วนควรให้ความสำคัญถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนา ประเทศให้มีความเจริญงอกงามก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปบนฐานความเป็นจริงของสังคมวิถีใหม่

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรชัย พุ่มชูศักดิ์. (2564). รูปแบบการจัดการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้กับการทำงานของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. หลักสูตรการศึกษาคุณภูมิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- ไพศาล สุวรรณน้อย. (2563). ยุทธศาสตร์ชีวิตใหม่. กรุงเทพมหานคร.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2563). การออกแบบการเรียนรู้ในฐานวิถีชีวิตใหม่. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีรพงศ์ เตชาดี. (2562) การพัฒนาระบบบริหารจัดการงานติดตามผลการเรียนนักศึกษา คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- พระสุทธิพนธ์ เดชธมโม (วรัตน์พุทธางกูร). (2560). การบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนตามวิสัยทัศน์เชิงนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ในอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี. (2564). การทำวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อการจัดทำนโยบายการจัดการเรียนรู้ วิถีใหม่ สพม.นนทบุรี. โครงการส่งเสริมการทำวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อการจัดทำนโยบาย การจัดการเรียนรู้วิถีใหม่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา นนทบุรี.
- สุมิตร คุณานุกร. (2528). หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. (2540). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิทักษ์อักษร.
- สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. (2546). การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร: บิ๊ค พอยท์.

Harold Karold and Heing Weihrich. (1998). Management. Singapore: Mc Graw-Hill Book Company.

Kolb, D. A. (1984). Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Englewood Cliffs. NJ: Prentice Hall.

Mr. Hideo Yamazaki. (1995). Senior Researcher. Nomura Research Institute. Japan.

Thorndike, E.L. (1913). อ้างอิงจาก จำลอง บุญเรืองโรจน์ และคณะ. (2561).

กระบวนการพัฒนาศูนย์จัดการเรียนรู้แบบหน่วยบูรณาการ Active Learning
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1.

การจัดการสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอน
ตามแนวทางคอนสตรัคติวิสต์*

Classroom environment management for the development
of constructivist teaching and learning

กฤติญา บุญสินชัย

Krittiya Boonsinchai

เอกราช โขจิตพิมานเวช

Ekkarat Kositpimanwet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: krittiya2528@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีความต้องการที่จะสำรวจตรวจสอบงานศึกษาที่ผ่านมา และพยายามจะนำเสนอให้เห็นว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้สำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพที่ดีได้อย่างไร เนื่องจากการมีสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนที่ดีเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา หลักสูตรสถานศึกษา “ไม่ควรเน้นเฉพาะเนื้อหาและผลลัพธ์การเรียนรู้เท่านั้น แต่ควรเน้นด้านกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย” การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของนักเรียนในกิจกรรมการทำงานร่วมกัน และเพิ่มขีดความสามารถ เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความคิดเห็น และความรับผิดชอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนรู้และการสร้างกฎเกณฑ์ที่ยืดหยุ่น และครูให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของนักเรียนมากกว่าประสิทธิภาพของครู บทความนี้ได้เสนอแนวทางการแบบคอนสตรัคติวิสต์ในการเสนอเป็นรูปแบบสำคัญ

คำสำคัญ: การจัดการสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน, คอนสตรัคติวิสต์

* Received 8 October 2022; Revised 11 October 2022; Accepted 19 October 2022

Abstract

This article is intended to examine past studies. and try to show that Classroom environment management has the potential to be used for the development of teaching and learning. How good is the performance? This is because having a good classroom environment is an important goal of educational arrangements. “It should not focus solely on content and learning outcomes. but should focus on learning activities as well.” Creating an environment that supports the active participation of students in the activities. Collaboration and empowerment, such as the exchange of ideas and opinions, and responsibility for decision-making about learning and building flexible rules. and teachers pay attention to Student learning is greater than teacher efficiency. This article proposes a kos-structivist approach to proposing. is an important model.

Keywords: Classroom environment management for, Constructivist

บทนำ

เมื่อเราย้อนกลับไปในอดีตช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา จะพบว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพในช่วงทศวรรษ 1990 ได้มีความพยายามกระตุ้นงานศึกษาและงานวิชาการทั่วโลกมุ่งเน้นไปในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้ห้องเรียนได้กลายเป็นจุดสนใจที่สำคัญของการวิจัยทางการศึกษาเพราะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นที่นั่น งานวิจัยล่าสุดมุ่งเน้นไปที่วิธีที่สิ่งแวดล้อมในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน (Cheng, 1994: 222)

ตามแบบจำลองที่ถูกนำเสนอโดย Lewinian สิ่งแวดล้อมในห้องเรียนอาจมีปฏิสัมพันธ์กับลักษณะส่วนบุคคลของนักเรียนและส่งผลกระทบต่อทัศนคติและพฤติกรรมการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุง

ผลการศึกษา ทำให้นักวิจัยและผู้ปฏิบัติงานจำนวนมากได้สำรวจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนกับการเรียนรู้ (Lewin, 1943: 295; Fisher, 1992: 40) นักวิจัยบางคนเน้นถึงผลกระทบของสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนจริงๆ ในขณะที่นักวิจัยคนอื่นๆ ได้เน้นว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคมในห้องเรียนส่งผลต่อผลการศึกษาของนักเรียนอย่างไร ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามข้อสรุปร่วมกันของนักวิจัยที่ผ่านๆ มาก็คือ การสร้างคำอธิบายว่าสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างจริงจัง

หากกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน เราอาจกล่าวได้ว่าสิ่งดังกล่าวเป็นเสมือนบริบทของการเรียนรู้ ซึ่งจะประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา โดยที่สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนและห้องเรียน ก็เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก พื้นที่ แสงสว่าง การระบายอากาศ โด๊และเก้าอี้ และมลพิษทางอากาศ ส่งผลต่อความปลอดภัยและความสะดวกสบายของนักเรียน ดังนั้นจึงส่งผลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองด้วย ส่วนสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยามีถึงคุณภาพทางสังคมของโรงเรียนและห้องเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้และความรู้สึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างนักเรียนและครู เจือปนทางจิตวิทยาในห้องเรียนบรรยากาศในห้องเรียน บรรยากาศทางสังคมในห้องเรียน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในห้องเรียนและความสัมพันธ์ทางสังคมในห้องเรียนมักใช้สลับกันได้เมื่อนักวิชาการอธิบายถึงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในห้องเรียน (Cheng, 1994: 223)

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดนี้ มิได้เกิดจากผู้บริหารโรงเรียนครูและตัวผู้เรียนเท่านั้น ยังมีบุคลากรจากชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนในโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงก็เป็นที่ยอมรับของชุมชน และผู้ปกครองนักเรียน จะส่งผลให้เกิดทัศนคติที่มีผลต่อการศึกษาและสร้างความรู้สึกรักในการยอมรับอันเป็นผลให้โรงเรียนเป็นที่น่าเชื่อถือ จากการที่ประชุมผู้ปกครองและรายงานการประชุม พบว่า ผู้ปกครองมีความต้องการให้โรงเรียนได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรและผู้ปกครอง และด้านการบริการนักเรียนที่ดี และมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน และโรงเรียนได้เชิญผู้ปกครองส่วนหนึ่งเข้ามาเป็นกรรมการบริหารสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่เป็นการเสนอแนะ

แนวทางอันจะส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งที่แล้มาโรงเรียนแค่ส่งแบบสอบถามถึงความต้องการจำเป็นของผู้ปกครอง และคณะครูออกเยี่ยมบ้านผู้ปกครองบ้างเท่านั้น อาจจะได้รายละเอียดมากนัก จึงอาจนำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนได้ไม่ครบ ตามความต้องการของผู้ปกครอง (เอกราช โฆษิตพิมานเวช, 2562 : 3)

บทความนี้มีความต้องการที่จะสำรวจตรวจสอบงานศึกษาที่ผ่านมา และพยายามจะนำเสนอให้เห็นว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้สำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพที่ดีได้อย่างไร เนื่องจากการมีสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนที่ดีเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา หลักสูตรสถานศึกษา “ไม่ควรเน้นเฉพาะเนื้อหาและผลลัพธ์การเรียนรู้เท่านั้น แต่ควรเน้นด้านกิจกรรมการเรียนรู้” การจัดการสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนจึงมีผลโดยตรงทางการเรียนและเจตคติ ของผู้เรียน ซึ่งบทความนี้พยายามที่จะนำเสนอมุมมองดังกล่าวให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นด้วยการสำรวจงานศึกษา ที่ผ่านมา

การจัดการสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนคืออะไร

สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนเป็นสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้ มีขอบเขตครอบคลุมตั้งแต่สภาพแวดล้อมในห้องเรียน สภาพแวดล้อมทางครอบครัว สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน และสภาพแวดล้อมภายในชุมชน ซึ่งมีความหมายดังนี้ (ปิยะรัตน์ คำตาต, 2559: 16)

1.1 สภาพแวดล้อมในห้องเรียน มีผลต่อการเรียนการสอนโดยตรงมากที่สุดโดยมีครูผู้สอนเป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมและดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี เช่น ครูมีการจัดการ มีการวางแผน มีการจัดผังห้องเรียน จัดการกระดานในการสอน เพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้

1.2 สภาพแวดล้อมทางครอบครัว หมายถึง ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ความคาดหวังของผู้ปกครอง การเห็นความสำคัญของการศึกษาที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งอาจจะมีผลต่อตัวนักเรียนในการเรียนการสอนในโรงเรียน

1.3 สภาพแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง ขนาดของโรงเรียน จำนวนผู้เรียนความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์และบุคลากรในโรงเรียน พฤติกรรมของผู้บริหาร ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อการเรียนการสอนในห้องเรียนและการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.4 สภาพแวดล้อมในชุมชน หมายถึง สภาพแวดล้อมตั้งแต่ลักษณะของชุมชนความหนาแน่นของประชากร สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน แหล่งวิทยาการทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ สภาพแวดล้อมในชุมชนจึงสำคัญมากในการจัดการเรียนการสอน әнеเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ถ้าสภาพแวดล้อมดังกล่าวไม่ดี กล่าวคือบริบทชุมชนไม่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาการพัฒนาการเรียนรู้ตามมา ได้ในที่สุด

อย่างไรก็ดี สิ่งสำคัญที่เราต้องการนำเสนอคือสภาพแวดล้อมในห้องเรียนควรจัดการอย่างไร ซึ่งการจัดการสภาพแวดล้อมชั้นเรียนมีความหมายมากกว่าแค่การรักษาการควบคุมชั้นเรียนและเนื้อหาอย่างเข้มงวดและเข้มงวดมันหมายถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่สะดวกสบายที่ช่วยให้ทุกคนเรียนรู้และมีส่วนร่วมได้อย่างอิสระ และการจัดการสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนเป็นขั้นตอนและกิจวัตรที่ช่วยให้ครูสอนและนักเรียนได้เรียนรู้ทั้งยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้วย (Findley, & Varble, 2006: 2)

สภาพแวดล้อมเหล่านี้ เป็นองค์ประกอบรวมเมื่อรวมกันเข้าคือสภาพแวดล้อมในห้องเรียน กล่าวคือเป็นทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาที่มีผลอย่างยิ่งต่อการเรียนและการสอน ทั้งนี้สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน หมายถึงห้องเรียนที่มีความสะดวกสบาย มีอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนครบถ้วน ทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน ผู้สอนมีความสุขในการสอน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยความราบรื่น สะดวก รวดเร็ว ตามแผนที่วางไว้ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้จะช่วยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน ตามปกติแล้วการรับรู้และการเรียนรู้ของผู้เรียนจะเกิดขึ้นหลังจากที่ได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งภายนอกที่มากระตุ้นประสาทสัมผัสของผู้เรียน การปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ เป็นการสร้างประสบการณ์ ดังนั้นถ้าเราต้องการให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีก็ต้องจัดให้ผู้เรียน

อยู่ในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีก่อนแล้วสภาพแวดล้อมต่างๆ เหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดประสบการณ์ของผู้เรียนภายหลัง (ปิยะรัตน์ คำตาต, 2559: 16)

มากไปกว่านั้นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีจะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียน ทำให้มีการแสดงออกทางกาย วาจา และใจ ตามแบบอย่างที่ยอมรับ ยอมรับคือการมีคุณธรรม และจริยธรรม มีการประพฤติ ปฏิบัติสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดี การที่จะหล่อหลอมพฤติกรรม หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์นั้น จำเป็นต้องใช้เวลา และต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยปรับหรือโน้มน้าวพฤติกรรมของผู้เรียนโดยเฉพาะสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร มีความเป็นประชาธิปไตย ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตัดสินปัญหาด้วยเหตุผลต่างๆ จะค่อยๆ แทรกซึมเข้าไปในความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนเอง (ปิยะรัตน์ คำตาต, 2559: 17)

นอกจากนี้สภาพแวดล้อมการเรียนรู้มีส่วนช่วยในการควบคุมชั้นเรียนให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย ซึ่งเป็นตัวกำหนดอาณาเขตของการเรียน ทำให้มีบรรยากาศที่แตกต่างไปจากกิจกรรมอื่นๆ เช่น ผู้เรียนเมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่เหมาะสม ก็จะรู้จักสำรวมอยู่ในระเบียบวินัยมากขึ้น โดยเฉพาะถ้ามีการจัดโต๊ะ เก้าอี้ของนักเรียนอย่างมีวัตถุประสงค์ จะช่วยให้การควบคุมชั้นเรียนมีระเบียบ และง่ายสำหรับผู้สอนมากขึ้น (ปิยะรัตน์ คำตาต, 2559: 17) ดังนั้นถ้าสภาพแวดล้อมการเรียนรู้จะดีได้ ต้องมีการจัดการห้องเรียน เนื่องจากการจัดการห้องเรียนเป็นกระบวนการที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของนักเรียนในการอภิปรายและกิจกรรมในห้องเรียน (Roelofs & Veenman, 1994: 106-107) มีงานวิจัยชี้ว่า (Erdogan, & Kurt, 2015: 12-13) สำหรับกลยุทธ์ที่สำคัญมากๆ ในการจัดการห้องเรียนและสภาพห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้นั้น บทบาทที่โดดเด่นที่สุดของครูในห้องเรียนถูกค้นพบในงานวิจัยว่าการเรียนรู้และประสบการณ์ก่อนหน้าของนักเรียนจะเป็นตัวตั้งต้น จากนั้นครูจึงจะรวมเอาสิ่งเหล่านี้เข้าในการสอนเพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมของการสนทนาและการแลกเปลี่ยน ตามที่ Teyfur (2011: 144) แนะนำว่าในชั้นเรียนที่ใช้วิธีการคอนสตรัคติวิสต์ครูอยู่ในตำแหน่งที่จะชี้แนะและช่วยเหลือนักเรียนในกระบวนการเรียนรู้ให้ดำเนินไป บทความนี้

จะนำเสนอกระบวนการจัดการเรียนการสอนและสภาพห้องเรียนตามแนวทางของคอนสตรัคติวิสต์ในลำดับต่อไป

สรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ควรมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน รวมทั้งช่วยส่งเสริมให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้ตลอดเวลาเพราะนักเรียนได้รับการจัดการเรียนการสอนตามธรรมชาติ ได้ฝึกปฏิบัติจริง ดังนั้น สภาพแวดล้อมในห้องเรียนจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อผู้เรียน และช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความคิด บุคลิกภาพ มีความรับผิดชอบ ช่วยให้ทุกคนเรียนรู้ และมีส่วนร่วมได้อย่างอิสระ การจัดการสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนเป็นขั้นตอนและกิจวัตรที่ช่วยให้ครูสอน และนักเรียนได้เรียนรู้ทั้งยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้วย

การจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์เพื่อสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ที่ดี

แนวทางการจัดการเรียนรู้ ในทฤษฎีทางด้านการจัดการเรียนรู้นั้น มีหลากหลายแนวทางมาก อย่างไรก็ตาม บทความนี้พยายามจะผนวกเอาแนวทางแบบคอนสตรัคติวิสต์ มาเป็นแนวทางสำคัญในการอธิบายการจัดการสภาพแวดล้อมของห้องเรียนเพื่อการเรียนรู้ที่ดี โดยในลำดับแรกนั้นผู้เขียนจะนำเสนอว่า การจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์เป็นอย่างไร จากนั้นจึงจะนำเสนอว่าเราจะมีแนวทางในการจัดการห้องเรียนหรือจัดการสภาพแวดล้อมของห้องเรียนอย่างไรจึงจะนำไปสู่การเรียนรู้และสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ที่ดีได้

1. การจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์

การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางแบบคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) เป็นทฤษฎีที่กล่าวว่าผู้เรียนสร้างความรู้มากกว่าเพียงแค่รับข้อมูล เมื่อผู้คนได้สัมผัสกับโลกและไตร่ตรองประสบการณ์เหล่านั้น พวกเขาสร้างการเป็นตัวแทนของตนเองและรวมข้อมูลใหม่เข้ากับความรู้ที่มีอยู่ก่อนแล้ว (schemas) โดยเฉพาะในกระบวนการเรียนรู้ ถ้าความรู้ไม่มีความสอดคล้องกับความรู้เดิมหรือความรู้ที่อยู่ของนักเรียน นักเรียนก็จะสามารถที่จะรับเอาความรู้ใหม่เข้าไปยังโครงสร้างทางปัญญาของเขาได้ (ร่มเกล้า อาจเดช, 2561: 3-4) แต่ถ้าความรู้ใหม่มีความขัดแย้งกับความรู้เดิมหรือความรู้ที่มีอยู่ของนักเรียนตัวของนักเรียนจำเป็นต้องปรับความรู้เดิมหรือความรู้ที่มีอยู่ให้เข้ากับความรู้ใหม่

ดังนั้นแนวคิดนี้จึงให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงความรู้ใหม่และความรู้เดิมที่จะทำให้นักเรียนสามารถสร้างความหมายจากการเรียนรู้ด้วยตัวเองได้ (Taber, 2015: 425) เพื่อที่จะให้เห็นอย่างชัดเจนในการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์อาจจะพิจารณาได้ดังนี้ (ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมกับแบบคอนสตรัคติวิสต์

แบบดั้งเดิม	แบบคอนสตรัคติวิสต์
การยึดมั่นอย่างเคร่งครัดและให้ความสำคัญกับคุณค่าของหลักสูตรอย่างสูงมาก	การแสวงหาคำถามและความสนใจของนักเรียนนั้นมีคุณค่ามากกว่าตัวหลักสูตรที่กำหนดเอาไว้
อุปกรณ์และวัสดุการสอนส่วนใหญ่ก็คือ ตำรา หนังสือ และสมุดบันทึก	มีสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ที่มากกว่าตำรา หนังสือ ตำรา
การเรียนรู้คือการท่องจำ การบันทึก	การเรียนรู้เป็นแบบโต้ตอบ โดยสร้างจากสิ่งที่นักเรียนรู้อยู่แล้ว
ครูเผยแพร่ข้อมูลให้กับนักเรียน นักเรียนเป็นผู้ได้รับความรู้จากครู	ครูมีการสนทนากับนักเรียน โดยช่วยให้นักเรียนสร้างความรู้ของตนเอง
บทบาทของครูคือคำสั่ง มีรากฐานมาจากอำนาจในห้องเรียน	บทบาทของครูคือการโต้ตอบ มีรากฐานมาจากการเจรจาและความเท่าเทียมในห้องเรียน
การประเมินคือการทดสอบและความพยายามหาคำตอบที่ถูกต้องที่สุด	การประเมิน คือการพิจารณาผลงานของนักเรียน การสังเกตและมุมมองของนักเรียนต่อเรื่องที่เรียน ตลอดจนการทดสอบกระบวนการมีความสำคัญเท่ากับผลลัพธ์ที่ได้
ความรู้คือสิ่งหยุดนิ่งกับที่เท่านั้น	ความรู้ถูกมองว่าเป็นพลวัต เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามประสบการณ์ของเรา

แนวคิดหลักของคอนสตรัคติวิสต์คือการเรียนรู้ของมนุษย์ถูกสร้างขึ้น ซึ่งผู้เรียนจะสร้างความรู้ใหม่บนพื้นฐานของการเรียนรู้ครั้งก่อน ความรู้เดิมนี้มีอิทธิพลต่อความรู้ใหม่หรือความรู้ที่ปรับเปลี่ยนที่แต่ละคนจะสร้างจากประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ (Phillips, 1995) กล่าวคือความรู้เดิมอาจจะถูกกระตุ้นให้มีกระบวนการคิดมากขึ้นจากสิ่งที่เป็นความรู้ใหม่ นอกจากนี้ยังมี

การมองว่า การเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคม เป็นสิ่งที่เราทำร่วมกันโดยมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แทนที่จะเป็นแนวคิดที่เป็นนามธรรม การเรียนรู้ก็คือการลงมือปฏิบัติหรือดำเนินการให้กระบวนการเกิดขึ้น (Dewey, 1938) ตัวอย่างเช่น Vygotsky (1978) เชื่อว่าชุมชนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการ “สร้างความหมาย” สำหรับ Vygotsky สภาพแวดล้อมที่เด็กโตขึ้นจะมีอิทธิพลต่อวิถีคิดและสิ่งที่พวกเขาคิด ดังนั้น การสอนและการเรียนรู้ทั้งหมดเป็นเรื่องของการแบ่งปันและการเจรจาต่อรองความรู้ที่จัดตั้งขึ้นในสังคม

ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ตั้งข้อสังเกตว่าความรู้สามารถดำรงอยู่ในจิตใจของมนุษย์เท่านั้น และไม่จำเป็นต้องตรงกับความเป็นจริงในโลกแห่งความเป็นจริง (Driscoll, 2000) ผู้เรียนจะพยายามพัฒนาแบบจำลองทางจิตของตนเองในโลกแห่งความเป็นจริงอย่างต่อเนื่องจากการรับรู้ของโลกนั้น เมื่อพวกเขารับรู้ประสบการณ์ใหม่แต่ละครั้ง ผู้เรียนจะปรับปรุงแบบจำลองทางจิตของตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อสะท้อนข้อมูลใหม่ ดังนั้นจะสร้างการตีความความเป็นจริงของตนเอง การเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคม การเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเชื่อมต่อของเรากับผู้อื่น ครูของเรา ครอบครัวของเรา หรือเพื่อนร่วมงาน และผู้รู้จักของเราส่งผลต่อการเรียนรู้ของเรา นักการศึกษาที่มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จมากกว่าเพราะพวกเขาเข้าใจว่าการมีส่วนร่วมของเพื่อนฝูงเป็นกุญแจสำคัญในการเรียนรู้ การแยกการเรียนรู้ไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุดในการช่วยให้นักเรียนเรียนรู้และเติบโตไปด้วยกัน การศึกษาแบบก้าวหน้าตระหนักดีว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นกุญแจสำคัญในการเรียนรู้ และพวกเขาใช้การสนทนา การโต้ตอบ และการรวมกลุ่มเพื่อช่วยให้นักเรียนรักษาความรู้ของตน (Kurt, 2021: online)

การรู้ทฤษฎีการเรียนรู้คอนสตรัคติวิสต์เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ นักการศึกษาต้องรู้วิธีนำไปใช้ในห้องเรียนด้วย เป้าหมายของพวกเขาคือการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรซึ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น ในทฤษฎีการเรียนรู้คอนสตรัคติวิสต์ ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก พวกเขาต้องส่งเสริมการทำงานร่วมกันและปรับบทเรียนตามระดับความเข้าใจก่อนหน้าของชั้นเรียน เมื่อพวกเขาระบุความรู้ที่มีอยู่ของนักเรียนแล้ว ผู้สอนต้องทำงานเพื่อขยายความเข้าใจในพื้นที่เหล่านั้น

2. การจัดสภาพแวดล้อมตามแนวทางของคอนสตรัคติวิสต์

งานวิจัยหลายชิ้นที่ผ่านมาพยายามชี้ให้เห็นถึงการจัดสภาพแวดล้อมตามแนวทางของคอนสตรัคติวิสต์ จากการสำรวจงานวิจัยที่ผ่านมาอาจจะสรุปได้เป็นแนวทางสำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมตามแนวทางของคอนสตรัคติวิสต์ดังนี้

2.1 ครูต้องเปิดพื้นที่ให้นักเรียนแสดงความเห็นอย่างเสรี

เนื่องจากแนวคิดแบบคอนสตรัคติวิสต์วางอยู่บนพื้นฐานความคิดประการสำคัญอย่างหนึ่งที่ว่า ในห้องเรียนนั้น ครูมีหน้าที่อยู่ที่การสนทนากับนักเรียน โดยช่วยให้นักเรียนสร้างความรู้ของตนเอง ดังนั้นครูจะต้องเปิดพื้นที่ให้มีการถกเถียงกันอย่างเสรีและอย่างเต็มที่ การเปิดพื้นที่เช่นนี้จะช่วยให้เห็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มีอยู่ร่วมกัน สอดคล้องกับหลักการสำคัญของคอนสตรัคติวิสต์ที่ว่า การเรียนรู้เป็นแบบโต้ตอบ โดยสร้างจากสิ่งที่นักเรียนรู้อยู่แล้วครูมีการสนทนากับนักเรียน โดยช่วยให้นักเรียนสร้างความรู้ของตนเอง และบทบาทของครูคือการโต้ตอบ มีรากฐานมาจากการเจรจาและความเท่าเทียมในห้องเรียน ดังนั้น การเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมมือ (Collaborative learning) ความหมายในการเรียนรู้ เป็นการต่อรองจากแนวคิดที่หลากหลาย การพัฒนาความคิดรวบยอดของตนเองได้มาจากการร่วมแบ่งปันแนวคิดที่หลากหลายในกลุ่มและในขณะเดียวกันก็ปรับเปลี่ยนการสร้างสิ่งที่แทนความรู้ในสมอง (Knowledge representation) ที่สนองตอบต่อแนวคิดที่หลากหลายนั้น หรืออาจกล่าวได้ว่า ในขณะที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการอภิปราย เสนอความคิดเห็นที่หลากหลายของแต่ละคน ผู้เรียนจะมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างความรู้ของตนด้วย และสร้างความหมายของตนเองขึ้นมาใหม่ (อนุชา โสมาบุตร, 2018: online)

2.2 สื่อการสอนต้องทันสมัยและสร้างการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับประสบการณ์ผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน มักจะใช้สื่อดิจิทัลมาใช้ โดยเฉพาะการสอนผ่านสื่อออนไลน์ หากพิจารณาภายใต้กรอบวิธีการของการจัดการเรียนการสอนตาม “แนวทางการเรียนรู้คอนสตรัคติวิสต์” ได้มุ่งเน้นให้เห็นถึงการใช้เทคโนโลยีการศึกษาในกิจกรรมในชั้นเรียนบ่อยขึ้น ทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและต่อเนื่องมากขึ้น สำหรับนักเรียนใช้

ความรู้สึกมากขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ ความแปลกใหม่เหล่านี้มีส่วนช่วยให้สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ในขณะเดียวกัน สำหรับแนวทางนี้ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้นอกโรงเรียนจะถูกละเลยว่าเป็นตัวแทนเสริมและเสริมแรงสำหรับการเรียนรู้ในชั้นเรียน ซึ่งขยายสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้กว้างขึ้น ดังที่ Vural (2004) เสนอว่าเทคโนโลยีใหม่ในการศึกษาช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

2.3 การจัดสภาพแวดล้อมที่เฉพาะเจาะจงสำหรับผู้เรียนแต่ละคนให้ความสำคัญกับส่วนย่อยของผู้เรียน

คอนสตรัคติวิสต์ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ส่วนบุคคลและทางสังคมนั้นเกิดขึ้นเฉพาะสถานที่ คาดเดาไม่ได้ และเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความคิดและการกระทำที่แตกต่าง คอนสตรัคติวิสต์ขึ้นอยู่กับภาพลักษณ์ของเด็กและความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นซึ่งเป็นของเหลวภายในและซึ่งกันและกัน ในท้ายที่สุด ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ต้องการความเชื่อในความสามารถของเด็กในการสร้างความหมาย เข้าใจโดยไม่ต้องบอกใคร ควบคุมเนื้อหาให้เชี่ยวชาญ และรับรู้การเชื่อมต่อโดยไม่ได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่และครูอย่างเปิดเผย สิ่งนี้ต้องใช้วิธีคิดเกี่ยวกับเด็กที่ต่างไปจากปกติมาก กว่าที่สะท้อนโดยทั่วไปในนโยบายหลักสูตร (Thompson, 2015: 124) เนื่องจากห้องเรียนตามแนวทางของคอนสตรัคติวิสต์มีโครงสร้างเพื่อให้ผู้เรียนได้ดำดิ่งสู่ประสบการณ์ซึ่งพวกเขาอาจมีส่วนร่วมในการสืบค้นความหมาย การกระทำ จินตนาการ การประดิษฐ์ ปฏิสัมพันธ์ การตั้งสมมติฐาน และการไตร่ตรองส่วนตัว ครูต้องตระหนักว่าผู้คนที่ใช้ประสบการณ์ของตนเอง ความรู้เดิมและการรับรู้อย่างไร ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางกายภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อสร้างความรู้และความหมาย เป้าหมายคือการสร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่เป็นประชาธิปไตยซึ่งมอบประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียนที่เป็นอิสระ ดังนั้นแนวทางคอนสตรัคติวิสต์ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของนักเรียนมากกว่าการสอนของครู

คุณค่าของการจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์

การจัดการชั้นเรียนมีส่วนอย่างมากในการสร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้โดยเฉพาะแนวทางแบบคอนสตรัคติวิสต์ มุ่งเน้นให้เกิดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่เป็นประชาธิปไตยเน้นย้ำความรับผิดชอบและการตัดสินใจร่วมกัน เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างของห้องเรียนประชาธิปไตยนั้นรวมถึงการรับรู้ถึงความสำคัญของการประสบการณ์ของมนุษย์ในการเรียนรู้

การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของนักเรียนในกิจกรรมการทำงานร่วมกันและเพิ่มขีดความสามารถ เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความคิดเห็นและความรับผิดชอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนรู้และการสร้างกฎเกณฑ์ที่ยืดหยุ่น และครูให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของนักเรียนมากกว่าประสิทธิภาพของครู Lester and Onore (1990: 56) เสนอว่าเจตคติ ค่านิยม และความเชื่อของครู โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของนักเรียนในฐานะผู้สร้างความรู้ ทำให้สามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยในห้องเรียนประชาธิปไตยคือการควบคุมตนเอง แทนที่จะควบคุม การจัดโครงสร้างห้องเรียนเพื่อให้ให้นักเรียนและครูสามารถมีส่วนร่วมในการควบคุมสภาพแวดล้อมของพวกเขา นักเรียนมีส่วนร่วมโดยตรงในทุกเรื่องที่เกิดขึ้นในห้องเรียนซึ่งส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในฐานะผู้เรียนและในฐานะปัจเจกบุคคลที่สำคัญเท่าเทียมกัน การเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจในห้องเรียนจึงเป็นแนวทางปฏิบัติที่ต้องให้ความสำคัญเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้นได้ ตามแนวทางสตรัคติวิสต์ครูไม่ได้ใช้อำนาจ และไม่มีการควบคุมนักเรียน แต่ครูที่สอนตามแนวทางของคอนสตรัคติวิสต์ใช้รูปแบบการควบคุมทางอ้อมและให้อำนาจนักเรียนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วม ให้ความสำคัญ รับผิดชอบ และส่งเสริมให้พวกเขาควบคุมตนเองและเป็นอิสระ ในขณะที่ครูสละอำนาจและการควบคุมเพื่อให้อำนาจแก่นักเรียน ทั้งครูและห้องเรียนก็ไม่สามารถควบคุมได้ อันที่จริงห้องเรียนคอนสตรัคติวิสต์มีการจัดอย่างสูง นักเรียนมีตัวเลือกมากมายในห้องเรียน นักเรียนสามารถเจรจาเรื่องต่างๆ ได้ แต่ต้องปฏิบัติตามขอบเขตที่หลักสูตรกำหนด นักเรียนสามารถออกแบบงานของตนเองได้ แต่งานต้องรองรับตัวแปรปัจจัยสำคัญของหลักสูตร

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์มุ่งเน้นให้เกิดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่เป็นประชาธิปไตยเน้นย้ำความรับผิดชอบและการตัดสินใจร่วมกัน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการเรียนการสอนมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเติมจากความรู้ซึ่งแตกต่างกัน ครูไม่ได้ใช้อำนาจ และไม่มีการควบคุมนักเรียน แต่ครูที่สอนตามแนวทางของคอนสตรัคติวิสต์ใช้รูปแบบการควบคุมทางอ้อมและให้อำนาจนักเรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วม ให้ความรับผิดชอบ และส่งเสริมให้พวกเขาควบคุมตนเองและเป็นอิสระ

บทสรุป

การจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และห้องเรียนตามแนวทางคอนสตรัคติวิสต์ต้องการให้ผู้เรียนกระตือรือร้นและมั่นใจในตนเองและความสามารถ ผู้เรียนต้องใช้ความมั่นใจในการยอมรับว่ามีช่องว่างในความรู้หรือความเข้าใจ และเสี่ยงต่อการเรียนรู้วิธีคิดใหม่ๆ ผู้เรียนอาจรู้สึกอึดอัดเกี่ยวกับการยอมรับความไม่รู้ของตนต่อผู้อื่น สิ่งนี้มีความหมายที่ชัดเจนสำหรับวิธีการจัดระเบียบห้องเรียนและคุณภาพของความสัมพันธ์ในการเรียนรู้ที่จำเป็นต้องมีหากการเรียนรู้เกิดขึ้น การวิจัยชี้ให้เห็นว่านักเรียนมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนมากขึ้นเมื่อพวกเขารู้สึกมั่นใจในความสามารถและการสนับสนุนจากเพื่อนฝูง

เอกสารอ้างอิง

- ปิยะรัตน์ คำดาต. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนที่ตอบสนองต่อผู้เรียนรายบุคคลกับเจตคติต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ร่มเกล้า อาจเดช. (2561). แนวทางการจัดการเรียนรู้โมดิตทางเคมี. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อนุชา โสมาบุตร. (2018). ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์. สืบค้นเมื่อ 14 กรกฎาคม 2565 จาก

<http://www.finding.co.th/it-solutions/human-resources-hr/14-it-solutions/human-resources-hr/85-constructivist-theory.html>.

เอกราช โฆษิตพิมานเวช. (2562). ความต้องการจำเป็นของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น. รายงานการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนจากโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ 2562.

Cheng, Y. C. (1994). Classroom environment and student affective performance: An effective profile. *The Journal of experimental education*, 62(3), 221-239.

Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Collier Books.

Driscoll, M. (2000). *Psychology of Learning for Instruction*. Boston: Allyn& Bacon.

Erdogan, M., & Kurt, A. (2015). A review of research on classroom management in Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 186, 9-14.

Phillips, D. C. (1995). The good, the bad, and the ugly: The many faces of constructivism. *Educational researcher*, 24(7), 5-12.

Findley, B., & Varble, D. (2006). Creating a conducive classroom environment: Classroom management is the key. *College Teaching Methods & Styles Journal (CTMS)*, 2(3), 1-6.

Fisher. D. L. (Ed.). (1992). *The study of learning environment* (Vol. 6). Launceston. Tasmania: Department of Education. University of Tasmania at Launceston.

Kurt, S. (2021). *Constructivist Learning Theory*. สืบค้นเมื่อ 8 August 2022 from: <https://educationaltechnology.net/constructivist-learning-theory/>.

Lester, N.B. & Onore, C.S. (1990). *Learning Change: One school district meets*

- language across the curriculum. Portsmouth, NH: Boynton/Cook Publishers.
- Lewin, K. (1943). Defining the 'field at a given time.'. *Psychological review*, 50(3), 292-310.
- Roelofs, E., and Veenman, S. & Others. (1994). Improving instruction and classroom management behavior in mixed-age classrooms: Results of two improvement studies. *Educational Studies*, 20(1), 105-127.
- Taber, K. S. (2015). The role of interpretation in inferring student knowledge and understanding from research data. *Chemistry Education Research and Practice*, 16(3), 423-428.
- Thompson, C. M. (2015). Constructivism in the art classroom: Praxis and policy. *Arts Education Policy Review*, 116(3), 118-127.
- Teyfur, M. (2011). The evaluation of the effect of classroom management implementation in constructive learning approach applied by the form tutors. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 12, 2, 139-164.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Vural, B (2004). *Nitelikli sınıf ve stressiz eğitim ortamı*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.

การนิเทศการศึกษา*

Educational Supervision

ศจีทิพย์ ตาลพันธ์

Sachithip Tanpan

เอกราช โฆสิตพิมานเวช

Akkarach Kositpimanvach

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: tip.sagee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา คำว่านิเทศ หมายถึงการนิเทศการศึกษาและนิเทศการสอน ซึ่งมีเป้าหมายหลักเดียวกัน คือ คุณภาพการศึกษาและตัวบ่งชี้คุณภาพที่สำคัญ คือ คุณภาพของนักเรียนหรือประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียน การนิเทศการศึกษา จึงมีความหมายกว้างกว่าการนิเทศการสอน เพราะในการนิเทศการสอน คำว่า"การสอน" มีความหมายที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนโดยตรง การนิเทศการสอนจึงเป็นส่วนย่อย ที่สำคัญส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษา หมายความว่า การนิเทศการศึกษาต้องมีการนิเทศการสอนรวมอยู่ด้วย จึงจะทำให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาในด้านการจัดการเรียนการสอนโดยตรงได้ เนื่องจากทั้งการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอนมีทฤษฎี แนวทางการปฏิบัติ หลักการแนวคิด เดียวกัน ในการนิเทศการศึกษาต้องดำเนินการตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง มีแผนการดำเนินงานเป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน เป็นระบบ มีการติดตามประเมินผล และให้คำแนะนำ ช่วยเหลือครูเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนดีขึ้น ด้วยเหตุนี้การนิเทศการศึกษาจึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

คำสำคัญ : การนิเทศการศึกษา, การจัดการเรียนรู้, กระบวนการนิเทศการศึกษา

* Received 5 October 2022; Revised 13 October 2022; Accepted 22 October 2022

Abstract

This academic article Its objectives are to study and create a body of knowledge about educational supervision. The word Nithet (Supervision) This includes educational supervision and teaching supervision. The main goal is the quality of education and the key quality indicators are student quality or student learning effectiveness. Educational supervision Supervision) Therefore, it has a broader meaning than teaching supervision. (Supervision of Instruction or Instructional Supervision) because in teaching supervision The word "teaching" has a meaning that directly focuses on improving the quality of teaching and learning. Teaching supervision is therefore a subset . An important part of educational supervision means that educational supervision must include teaching supervision as well. This will lead to improvements and developments in teaching and learning management directly. This is because both educational supervision and teaching supervision have a theory. practice guidelines The same conceptual principles in educational supervision must be carried out in accordance with the correct scientific principles. have a sequential action plan The procedure is clear and systematic, with follow-up and evaluation. and give advice Help teachers to make teaching management better. For this reason, educational supervision is both a science and an art. It is a process that helps teachers develop learning activities and change teaching paradigms to keep up with changes. are ready to develop quality learners having desirable characteristics as a Thai citizen and a citizen of the world

Keywords : educational supervision , learning management , educational supervision process

บทนำ

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างจากในอดีตอย่างมาก มีการเคลื่อนย้ายผู้คน สื่อเทคโนโลยี และทรัพยากรต่าง ๆ จากทั่วทุกมุมโลกอย่างรวดเร็วและสะดวก มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองระหว่างภูมิภาค ประเทศ สังคมและชุมชน มีความซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงของความรู้และข้อมูลข่าวสารตลอดเวลาอย่างเป็นพลวัต มีเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมเกิดขึ้นมากมาย วิถีชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 มุ่งพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ให้เกิดขึ้นในอนาคตนั้น และให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศให้มีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อน กระบวนการพัฒนาทั้งในระยะกลางและระยะยาว โดยเฉพาะ “การพัฒนาคน” ให้มีการเตรียม ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลก ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีสิ่งที่สำคัญที่สุดคือทักษะการเรียนรู้และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคน โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ทั้งในเชิงระบบและโครงสร้างของสังคมไทย ให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 กำหนดไว้ในมาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และเพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษา เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพ ในการพัฒนาคนไทยให้บรรลุเป้าประสงค์ตามความต้องการของประเทศและทัดเทียมกับนานาชาติ เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษามากมาย เช่น การปรับเปลี่ยนหลักสูตร ความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น แนวความคิดและแนวการจัดการเรียนการสอนใหม่ ๆ มีการเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาให้ทันต่อยุคสมัย แต่ยังคงพบว่า บุคลากรที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้เกี่ยวข้องอื่น ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอน การดำเนินงานให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและแก้ไข ปัญหาได้ จำเป็นต้องมีบุคลากรที่สามารถเข้าไปช่วยเหลือ แนะนำ ร่วมพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งได้แก่ บุคลากรที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำ หรือศึกษานิเทศก์ ซึ่งมีหน้าที่นิเทศ ช่วยเหลือ แนะนำ ร่วมแก้ไข ปัญหาทางการศึกษาให้ครูมีความเจริญงอกงามทางวิชาการ สามารถพึ่งตนเองได้ และนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนได้

จากนโยบายเร่งด่วนด้านการแก้ปัญหาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning Loss) ให้เด็กไทยทุกคน อ่านออกเขียนได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ที่ต้องกำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา และต้องกำหนดเป้าหมายการนิเทศโดยเน้นการสังเกตการเรียนการสอนของนักเรียน การนิเทศชั้นเรียน สังเกตชั้นเรียน และแก้ปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อเสริมแรงการทำงานแก่ครูโดยเน้นการแนะนำเชิงพัฒนา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความไว้วางใจ สร้างความรู้สึกร่วมกันในการทำงานเป็นทีม เป็นกัลยาณมิตร มากกว่าการเสนอแนะเชิงลบ การดำเนินการดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จได้นั้นต้องประกอบด้วยกระบวนการจัดการเรียนการสอน กระบวนการบริหาร และกระบวนการนิเทศ จำเป็นต้องพัฒนาและร่วมกันสนับสนุน ส่งเสริมไปด้วยกันในลักษณะของ “เกลียวเชือก” กระบวนการนิเทศการศึกษา (Supervision) เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของครู โดยมุ่งให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลถึงคุณภาพของผู้เรียน

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษา จึงเป็นบทบาท และหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ เป็นเพื่อนร่วมคิด เพื่อนร่วมทางในการให้แนะนำครู ช่วยเหลือ ปรับปรุง พัฒนา และสร้างสรรค์การศึกษาให้ครูใช้วัตรกรรมทางการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา (Supervision) เป็นกระบวนการทำงานและความร่วมมือระหว่าง ผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อประสิทธิภาพอันสูงสุดในการเรียนของนักเรียน การนิเทศเป็นการ กระตุ้นให้การทำงานประสบผลสำเร็จ ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

แฮริส (Harris). (1985). มีความเห็นว่า การนิเทศการศึกษา คือ สิ่งที่เกิดขึ้นใน โรงเรียนกระทำกับบุคคลหรือสิ่งของเพื่อมุ่งหมายในการคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงการดำเนินงาน ของโรงเรียนให้เป็นไป ตามแนวทางที่จะส่งอิทธิพลให้บรรลุจุดมุ่งหมายหลักการสอนของ โรงเรียนนั้น คือ การนิเทศการศึกษามุ่งให้เกิดผลต่อผู้เรียนโดยผ่านบุคคลและวัสดุ

การนิเทศ (Supervision). (1967). คือ การพัฒนาหรืออำนวยการ ให้บริการทาง เทคนิคจากผู้เชี่ยวชาญ การร่วมมือและประสานงานซึ่งมีความหมายโดยสรุปดังนี้ S คือ การสนับสนุน (Support) การมีส่วนร่วม (Share) การบริการ (Service), U คือ ความสามัคคี

(Unity) ความเข้าใจ (Understanding) การยกฐานะ (Upgrading, P คือ การวางแผน (Planning) การเลื่อนขั้น (Promotion) การแก้ปัญหา (Problem-solving), E คือ การศึกษาหาความรู้ (Education) การประเมินผล (Evaluation) การทดลอง (Experiment), R คือ การวิจัย (Research) การรายงาน (Report) การบันทึก (Record), V คือ การเยี่ยมเยียน (Visiting) การรู้คุณค่า (Value) การมีคุณธรรม (Virtue), I คือ การปรับปรุง (Improvement) การให้ข่าวสาร (Information) การอบรม (Inservice Training), S คือ การปรับตนเอง (Self-adjustment) ความมั่นใจตนเอง (Self-confidence) การรับผิดชอบตนเอง (Self-responsibility), I คือ นวัตกรรม (Innovation) ความฉลาดรอบรู้ (Intelligence) ความสนใจ (Interest), O คือ การสังเกต (Observation) การจัดรูปงาน (Organization) การตั้งจุดประสงค์ (Objective), N คือ ความต้องการ (Needs) การประนีประนอม (Negotiation) ความจำเป็น (Necessity) (S.P. Aggarwal, 1967)

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2555) ให้ความหมายของการนิเทศว่า หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของผู้บริหารกับบุคลากรภายในสถานศึกษา ซึ่งจะต้องร่วมมือกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนให้สูงขึ้นตามจุดมุ่งหมายที่ทางสถานศึกษาคาดหวังไว้

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2551) ให้ความหมายของการนิเทศ หมายถึง กระบวนการในการจัดกิจกรรมอันนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่พึงประสงค์ และเป็นการแสดงถึงกิจกรรมการนิเทศที่เป็นไปในทางการให้คำปรึกษาช่วยเหลือปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อให้ได้มาตรฐานที่กำหนดในการประกันคุณภาพ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้กล่าวถึง การนิเทศการศึกษาไว้ว่าเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือ ชี้แนะและพัฒนางานให้ประสบความสำเร็จทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อีกทั้งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเหลือสนับสนุนกระบวนการบริหาร และกระบวนการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นสรุปความหมายของการนิเทศการศึกษา หมายถึง ความร่วมมือกันระหว่างศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียน ร่วมกันวางแผนออกแบบ แก้ไข ปรับปรุง พัฒนางาน โดยการใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) ในการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อคุณภาพของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสูงสุด

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

การกำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติการนิเทศ ให้บรรลุ จุดมุ่งหมายนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีนักการศึกษาหลายท่านได้นำเสนอไว้ดังต่อไปนี้

Glickman and other (2010) ได้กำหนดเป้าหมายของการนิเทศ แบบพัฒนาการ (Developmental Supervision) เพื่อการปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียน (Improved Student Learning) โดยผ่านการให้การนิเทศครูและบุคลากรทางการศึกษาในสำคัญต่อไปนี้

1. การให้ช่วยเหลือครูโดยตรง (Direct Assistance)
2. การพัฒนากลุ่ม (Group Development)
3. การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development)
4. การพัฒนาวิชาชีพ (Professional Development)
5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)
6. การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ การส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงที่คำนึงถึงความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ (Building Community, Facilitating Change and Addressing Diversity)

รุ่งชัชดา พรवेशชาติ (2551) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษามีหน้าที่ที่จะทำให้สถานศึกษาเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายที่จะดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์ของสถานศึกษา การกิจของศึกษานิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์จำเป็นต้องพัฒนาตนเองมิใช่นับแต่เรื่องเทคนิคการสอน และคิดค้น ระเบียบวิธีการสอนเท่านั้น หากแต่ยังต้องมุ่งเสริมสร้างความเจริญเติบโตของนักเรียนรอบด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านร่างกาย ด้านสังคม

คณะกรรมการคุรุสภา (2557) ได้กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาไว้ว่า มีจุดมุ่งหมายตามวิธีปฏิบัติงาน 4 ประเภท ดังนี้

1. การนิเทศเพื่อการแก้ไข (correction) เป็นการนิเทศที่เกิดจากการพบข้อผิดพลาด และบกพร่องก็ให้หาทางช่วยแก้ไขโดยวิธีการต่าง ๆ
2. การนิเทศเพื่อป้องกัน (preventive) เป็นการนิเทศที่พยายามหาวิธีการต่าง ๆ มาจัดดำเนินงานเพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น
3. การนิเทศเพื่อก่อ (construction) เป็นการนิเทศที่เกิดพยายามที่จะกระทำในทางที่เหมาะสมเพื่อความเจริญเติบโตในอนาคต เช่น การใช้ระเบียบวิธีสอนที่ดี

เป็นประจำช่วยให้กำลังใจช่วย กระตุ้นให้ครูทำงานด้วยความกระฉับกระเฉง

4. การนิเทศเพื่อการสร้างสรรค์ (creation) การนิเทศที่พยายามคิดสร้างสรรค์ในสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดมีขึ้นในสถานศึกษา

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยผ่านกระบวนการนิเทศเพื่อพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการในการพัฒนา ปรับปรุง หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนเสริมสร้างสมรรถนะด้านการสอนและการปฏิบัติงาน ของครูส่งเสริมการประสานความร่วมมือในการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนา ครูสู่ “ครูที่มีคุณภาพ” ให้ครูมีความไว้วางใจและความมั่นคงในความก้าวหน้าในวิชาชีพ

หลักการนิเทศการศึกษา

การปฏิบัติงานใด ๆ ในองค์กรหรือหน่วยงาน ถ้าจะให้ประสบความสำเร็จ หรือบรรลุ จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ดำเนินงานจะต้องมีหลักการในการทำงาน การนิเทศการศึกษาก็เช่นเดียวกับงานอื่น ๆ ที่ผู้นิเทศต้องมีหลักการในการนิเทศ เพื่อเป็น แนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งหลักการนิเทศนั้นได้นำนักการศึกษาและนักวิชาการต่างประเทศให้ แนวคิดไว้ต่าง ๆ ดังนี้

บริกส์ และ จัสต์แมน (Briggs and Justman) (1952) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักการ นิเทศการศึกษา ไว้ว่า

1. การนิเทศการศึกษาจะต้องเป็นการส่งเสริม และการสร้างสรรค์
2. การนิเทศการศึกษาต้องเป็นประชาธิปไตย
3. การนิเทศการศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องอยู่กับการรวบรวมแหล่งวิทยาการเข้า เป็นกลุ่มมากกว่าที่จะมาแบ่งแยกผู้นิเทศเป็นรายบุคคล
4. การนิเทศการศึกษาควรตั้งอยู่บนรากฐานของการพัฒนาวิชาชีพมากกว่า ที่จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
5. จุดมุ่งหมายสูงสุดของการนิเทศการศึกษา คือ การหาทางช่วยเด็กให้ บรรลุผลตามความมุ่งหมายของการศึกษา
6. การนิเทศการศึกษาจะต้องแสวงหาแนวทางที่จะส่งเสริมความเจริญอก งาม และพัฒนาการของครู โดยเฉพาะเกี่ยวกับความถนัดของแต่ละบุคคล
7. การนิเทศการศึกษา จะต้องเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความรู้สึกพึงพอใจ และอบอุ่นใจให้แก่ครู และความสัมพันธ์อันดีในหมู่คณะครู

8. การนิเทศการศึกษา ควรเริ่มจากสภาพการณ์ปัจจุบันที่กำลังเผชิญอยู่
9. การนิเทศการศึกษาควรเป็นการส่งเสริมความก้าวหน้าและความพยายามของครูให้สูงขึ้น
10. การนิเทศการศึกษา ควรเป็นการปรับปรุงและส่งเสริมเจตคติ และข้อคิดเห็นของครู ให้ถูกต้อง
11. การนิเทศการศึกษา ควรเป็นไปอย่างง่าย ๆ และไม่มีพิธีรีตอง
12. การนิเทศการศึกษา ควรใช้เครื่องมือและกลวิธีง่าย ๆ
13. การนิเทศการศึกษา ควรตั้งอยู่บนหลักการและเหตุผล
14. การนิเทศการศึกษา ควรมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน และสามารถประเมินผลได้โดยตนเอง

สรุปได้ว่า หลักการของการนิเทศการศึกษา เป็นศาสตร์ที่มีหลักการที่ถูกต้องอย่างเป็นระบบ สามารถนำไปใช้ในการนิเทศของผู้นิเทศ และเป็นแนวทางในการปฏิบัติกรนิเทศการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษา เป็นหลักการสำคัญ คือมุ่งประโยชน์เพื่อการพัฒนาครูเป็นสำคัญ หลักแห่งความร่วมมือของผู้บริหาร ผู้นิเทศและครู หลักของการสร้างสัมพันธภาพบนความเท่าเทียมและการยอมรับซึ่งกันและกัน หลักของความเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง และ หลักของความยืดหยุ่นให้อิสระในการพัฒนาตนเอง

รูปแบบการนิเทศการศึกษา

สาระสำคัญของวิธีการนิเทศแต่ละวิธี ดังนี้

1. การนิเทศแบบทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Supervision) ซึ่งเป็นทฤษฎีของแมกเกรเกอร์ (Douglas McGregor). (1960). เน้นความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เน้นความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและบรรยากาศที่เป็นมิตร เป็นกันเอง ให้ความสำคัญต่อความต้องการของมนุษย์และความพึงพอใจต่อผลงาน ที่เกิดขึ้น ภาวะผู้นำที่ใช้จะไม่ใช้ทั้งการชี้นำหรือการอุปถัมภ์แต่เป็นการสนับสนุน (Supportive) มากกว่า
2. การนิเทศแบบสนับสนุน (Supportive Supervision) เป็นแนวคิดของ Raymond C. Garuba and Stanley William Rothstein (1998) กล่าวว่า เป็นสถานการณ์การเรียนรู้ ระหว่างครูหรือผู้ได้รับการนิเทศกับผู้นิเทศโดยการเรียนรู้วิธีคิด และการกระทำใหม่ ๆ ซึ่งผู้นิเทศจะต้องเรียนรู้ที่จะต้องเชื่อใจครู เชื่อถือที่ครูเห็นและสิ่งที่ครูได้ยืนนามากขึ้น

ขณะเดียวกันครูก็ต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจผู้นิเทศในเรื่องที่ว่าผู้นิเทศจะใช้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาช่วยครูให้สามารถปรับปรุงและพัฒนางานของตนเอง ผลของการนิเทศแบบสนับสนุนที่เห็นได้ชัดก็คือ ความเป็นมิตรที่ดีต่อความสัมพันธ์อันดีเพื่อนระหว่างผู้นิเทศและครูและความเข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนดีขึ้น

3. การนิเทศแบบมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Supervision) เป็นแนวคิดความเชื่อของเอลตัน เมโย (Elton Mayo) (1930) นักปรัชญาสังคมและศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด โดยเมโยเชื่อว่า ผลผลิตหรือผลงานของผู้ปฏิบัติงานจะเพิ่มขึ้นได้จากการให้ผู้ปฏิบัติงานเหล่านั้น มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ทำให้ครูรู้สึกว่ามีค่าสำคัญสำหรับโรงเรียนควมรู้สึกส่วนตัว และความสัมพันธ์ที่ดี

4. การนิเทศแบบพัฒนาการ (Developmental Supervision) กลlickแมน กอร์ดอนและรอสกอร์ดอน (Glickman Gordon and Ross-Gordon) (1981) กล่าวว่า ผู้นิเทศต้องพิจารณา เลือกใช้ยุทธวิธีการนิเทศแบบพัฒนาการที่เหมาะสมสำหรับการนิเทศครู ในองค์ประกอบต่อไปนี้ คือ 1) ระดับพัฒนาการของครูและระดับความสามารถในการคิดเชิงนามธรรม 2) ความรู้ความเชี่ยวชาญ 3) ความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ 4) การยอมรับและผูกพันต่อภาระหน้าที่

5. การนิเทศแบบหลากหลายวิธีการ (Differentiated Supervision) แกลทเทอร์น (Allan Glatthorn, 1984) ได้เสนอระบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการไว้ 4 วิธีคือ 1) การนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision) 2) การนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ (Cooperative Professional Development) 3) การนิเทศแบบพัฒนาตนเอง (Self-directed Development) 4) การนิเทศโดยผู้บริหาร (Administrative Monitoring) (ภณทิรา สุปการ, 2557)

สรุปได้ว่ารูปแบบการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ ที่เน้นมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศที่สามารถทำงานร่วมกันได้ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผู้นิเทศอาจจะเป็นผู้แนะนำ ชี้แนะ ให้คำปรึกษากับผู้รับการนิเทศและอาจจะต้องรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้รับการนิเทศ ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยคำนึงถึง บริบท สถานการณ์ และจุดมุ่งหมายที่จะต้องทำการนิเทศการศึกษาด้วย

กระบวนการนิเทศการศึกษา

การนิเทศเป็นสิ่งจำเป็นที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เพื่อให้ได้มาซึ่งผลที่มีประสิทธิภาพ การดำเนินงานนิเทศจึงต้องเป็นไปตามขั้นตอนที่เรียกว่า กระบวนการ นิเทศควบคู่ไปกับการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพและต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ โดยอาศัยบุคลากรที่เกี่ยวข้องภายในโรงเรียนร่วมมือกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น ผู้ที่มีหน้าที่ในการนิเทศ จำเป็นต้องมีหลักการ เพื่อเป็นแนวทาง ในการดำเนินในเรื่องนี้ มีนักการศึกษา ได้กล่าวถึงหลักการนิเทศ ดังนี้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 (2564) ใช้กระบวนการนิเทศแบบ "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" ซึ่งมีขั้นตอนการนิเทศ ตามกระบวนการนิเทศ "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" ดังนี้

1. เข้าใจ คือ การสร้างให้เกิดความมั่นใจในข้อมูลพื้นฐานด้วยการศึกษา

ข้อมูลทุกมิติของโรงเรียนและชุมชน ค้นหารากฐานของปัญหา รวบรวมองค์ความรู้

ขั้นที่ 1 รู้ชัดปัญหา รู้ข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น นโยบายเป้าหมาย ขององค์กร โรงเรียน และชุมชน ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจนโยบาย เป้าหมาย ของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับ สภาพปัจจุบัน ปัญหา

ขั้นที่ 2 ศึกษาบริบท ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล โรงเรียน ชุมชน เพื่อค้นหารากฐานของปัญหาที่แท้จริง

1. สำรวจ สภาพปัจจุบันของโรงเรียน และชุมชน

2. ศึกษาข้อมูลผู้เรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสมรรถนะ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของปีที่ผ่านมา

3. SWOT ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา

2. เข้าถึง คือ เป็นการสื่อสารและการสร้างความมีส่วนร่วม โดยมุ่งสร้างความมั่นใจให้โรงเรียน ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนามากที่สุด

ขั้นที่ 3 กำหนดเป้าหมาย

1. ประชุมชี้แจง สื่อสาร สร้างความเข้าใจ ให้ตรงกันเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาที่เกิดขึ้น

2. ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย หรือ ประเด็นการพัฒนากำหนดแนวทางการพัฒนา หรือการแก้ปัญหาร่วมกัน

ขั้นที่ 4 วางแผน ออกแบบ วางแผนออกแบบกระบวนการพัฒนาด้วยการมีส่วนร่วม และสื่อสารเพื่อให้ความเข้าใจตรงกัน

1. วางแผน ออกแบบ หลักสูตรและโปรแกรมการพัฒนา

2. สร้าง หลักสูตรและโปรแกรมการพัฒนา

3. สร้างเครื่องมือกำหนดปฏิทินการทำงาน

3. **พัฒนา** คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพ โรงเรียนและชุมชนสร้างทีมพี่เลี้ยง ออกแบบหลักสูตรและโปรแกรมการพัฒนาศึกษา ดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติของโรงเรียนและชุมชน รวมทั้ง ให้คำแนะนำ นิเทศ กำกับ ติดตาม และสนับสนุน

ขั้นที่ 5 ลงมือทำนำกระบวนการที่ได้วางแผน ออกแบบ ลงสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาศักยภาพโรงเรียน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมมีทีมพี่เลี้ยงให้ คำแนะนำ นิเทศ กำกับ ติดตาม และสนับสนุน

1. ประชุม สื่อสาร สร้างความเข้าใจ หลักสูตรและโปรแกรมการพัฒนาให้กับกลุ่มเป้าหมาย

2. ดำเนินการพัฒนาตามกระบวนการ หลักสูตรและโปรแกรมการพัฒนาที่กำหนดไว้

3. ทีมพี่เลี้ยง ให้คำแนะนำ นิเทศ กำกับ ติดตาม

4. ใช้กระบวนการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) การ Coaching ในการพัฒนาศักยภาพโรงเรียน

ขั้นที่ 6 นำสะท้อนผล การเรียนรู้การทำงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อนำสู่การปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น ใช้กระบวนการสะท้อนผลการทำงานที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และ นำสู่การปรับปรุง หรือ พัฒนาการการทำงานให้ดีขึ้น โดยใช้กระบวนการ AA, PLC, KM สม่่าเสมอ

ขั้นที่ 7 ดลใจพัฒนาให้ยั่งยืน เสริมสร้างขวัญ กำลังใจ ให้มีจิตสำนึกในการพัฒนาสู่ความยั่งยืน จัดกิจกรรมเพื่อสร้างขวัญ กำลังใจ และการมีจิตสำนึกในการพัฒนาสู่ความยั่งยืน ได้แก่ การค้นหา Best Practices, Good Practices กิจกรรม Share & Learn

กระบวนการนิเทศแบบ "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" มีขั้นตอนตามกระบวนการนิเทศมี 7 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1) รู้ชัดปัญหา ขั้นที่ 2) ศึกษาบริบท ขั้นที่ 3) กำหนดเป้าหมาย ขั้นที่ 4) วางแผน ขั้นที่ 5) ลงมือทำตอน ขั้นที่ 6) นำสะท้อนผล ขั้นที่ 7) ดลใจพัฒนาให้ยั่งยืน

ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา เป็นภารกิจของศึกษานิเทศก์ ที่ดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และการปรับเปลี่ยนนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด เช่น การปรับเปลี่ยนหลักสูตรที่มุ่งผู้สมรรถนะ และการปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นที่ต้องได้รับการนิเทศ ซึ่งมีผู้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา ดังนี้ (อัญชลี ธรรมะวิสิฏฐกุล, 2552)

1. การปฏิรูปการศึกษา การปรับนโยบายของรัฐบาล มีการปฏิรูปการศึกษาให้ได้มาตรฐานการทำงานของครูในสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านการศึกษาและเทคโนโลยีด้านดิจิทัล

2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คือโรงเรียนหรือสถานศึกษา

3. การเจริญก้าวหน้าของศาสตร์วิชาความรู้ ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ พัฒนาเพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แนวคิดในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้ครูมีความรู้ ทักษะที่ทันสมัยอยู่เสมอ

1. การนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับว่าสามารถพัฒนางานได้ การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาขึ้น จำเป็นต้องได้รับการชี้แนะหรือการนิเทศการศึกษา จากผู้ชำนาญการโดยเฉพาะ จึงจะทำให้แก้ไขปัญหานั้นได้สำเร็จลุล่วง

2. การจัดการศึกษาของประเทศให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ จะต้องมีการควบคุม ดูแลด้วยระบบการนิเทศการศึกษา ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา

3. การนิเทศการศึกษาเป็นกิจกรรมที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาการทำงานของครู แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอในขณะที่ทำงานในสถานการณ์จริง

4. มีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากครูต้องได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมใหม่ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

5. การพัฒนาครูให้ทันสมัย การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการส่งเสริมให้ครูเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วิทยาการ เทคโนโลยีที่มีอยู่เสมอ

ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ให้ความช่วยเหลือครูให้มีความสามารถในการปรับปรุงพัฒนาเทคนิคการสอน การทำงาน เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้

สรุป

การนิเทศการศึกษา จึงหมายถึง การชี้แจง การแสดง หรือการแนะนำเกี่ยวกับการสอนและการอบรม การนิเทศการศึกษาเป็นภารกิจที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษา จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ในหลายๆด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอน ดังจะเห็นได้จากเหตุผลความจำเป็นในหลายประการ ซึ่งการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือและพัฒนางาน ให้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับมีเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกันคือ พัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องใช้กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศ เพื่อจะได้ช่วยส่งเสริม สนับสนุนการทำงานซึ่งกันและกัน รวมถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์และมาตรฐานการศึกษาของประเทศให้ได้ตามมาตรฐาน และกระบวนการนิเทศการศึกษาก็มีขอบข่ายการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการควบคุมมาตรฐานการศึกษาโดยตรง จะเห็นว่าการนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนา ปรับปรุง

และเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาในสถานศึกษา ให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตร สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

การนิเทศการศึกษา คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการรวมพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนาครู ผู้บริหารโรงเรียน ให้เป็นบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถบนฐานสมรรถนะของแต่ละคนที่แตกต่างกันให้เต็มศักยภาพ สามารถนำพาคุณภาพ การจัดการศึกษาถึงเป้าหมายสูงสุด คือ คุณภาพผู้เรียนที่ต้องการ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นักเรียนไม่สามารถมาเรียนได้ตามปกติ มีจัดการเรียนการสอนON-LINE (เรียนผ่านอินเทอร์เน็ต) ON-DEMAND (เรียนผ่าน Application) ON-HAND (เรียนที่บ้านโดยหนังสือเรียนแบบฝึกหัด) เกิดนวัตกรรมการนิเทศการศึกษาแบบใหม่ในลักษณะทางไกล ผ่านแอปพลิเคชันต่างๆ เช่น ผ่านโปรแกรม Google Meet, Zoom, เฟสบุ๊ก,ไลน์ และการลงพื้นที่ ได้ดำเนินการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยให้มีผลกระทบต่อเวลาในการจัดการเรียนรู้น้อยที่สุด การนิเทศเน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง 2560 โดยใช้กระบวนการนิเทศอย่างหลากหลาย เช่น กระบวนการนิเทศเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาระบบการ นิเทศแบบผสมผสาน ใช้เทคนิคการนิเทศที่หลากหลาย เช่น การนิเทศแบบทีม การนิเทศโดยใช้โรงเรียนเป็น ฐานการนิเทศแบบมีส่วนร่วม Coaching and Mentoring กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ PLC, AAR เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรองทอง จิรเดชากุล. (2550). คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธารอักษร.
- คณะกรรมการคุรุสภา. (2557). มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว57. 30.
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2555). การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัทวิพริ้นท์ (1991) จำกัด, 131.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2551). การบริหารงานวิชาการและการนิเทศภายในสถานศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

- ณัฐกานต์ ฉิมงาม. (2564). หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการนิเทศการศึกษา. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1.
- ภณทิรา สุภาร. (2557). รูปแบบการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21. (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รุ่งชัชดาพร พรवेशชาติ. (2551). การนิเทศการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วารสารวิจัยวิชาการ.(2565) การนิเทศการศึกษาหนึ่งตัวช่วยในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2565) | 287.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต1. (2564). แผนปฏิบัติการนิเทศการศึกษา (กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา : เอกสารหมายเลข 11/2564), 46.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). หน่วยศึกษานิเทศก์, ปิทองแห่งการนิเทศภายในห้องเรียนเป็นฐานเพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร, 2.
- . (2564). แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก. Active Learning (หน่วยศึกษานิเทศก์: เอกสาร หมายเลข 4/2564).
- อัญชลี ธรรมะวิจิตรกุล. (2554). กระบวนการในการจัดการนิเทศการศึกษา. เข้าถึงได้จาก <https://panchalee.wordpress.com/2009/03/30/process/>.
- เอกราช โฆษิตพิมานเวช. (2560). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของสถานศึกษา, หน้า: 1.
- Aggarwal, S. P. (1967). Inventory control aspect in warehouses. New Delhi: Indian National Science Academy.
- Briggs, Thomas H. and Joseph Justman. Improving Instruction through Supervision New York: McMillan, 1952.
- Glickman, C.D. (1981). Developmental Supervisor: Alternative Practices for Helping Teachers Improve Instruction. Washington D.C.: Development.
- Harris, Ben M. (1985). Supervisory Behavior in Education. New Jersey: Prentice-Hall. Supervision and Curriculum Development.

ปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา*

Interaction for professional development of school administrators

พระครูปริยัติโสภณกิจ

Phrakhru Pariyat Sophonakij

เอกราช โฆษิตพิมานเวช

Ekkarat Kositpimanwet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: thammaruk.2553@gmail.com

บทคัดย่อ

การปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เนื่องจากโลกในยุคศตวรรษที่ 21 นี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เพราะว่าคุณภาพการศึกษาจะสะท้อนถึงคุณภาพของคนที่เป็ผลผลิตของการจัดการศึกษา โดยจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของบุคคลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตลอดชีวิต ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาจึงต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดีในการประกอบวิชาชีพ ทั้งนี้การปฏิสัมพันธ์จึงเข้ามาเกี่ยวข้องในทุกมิติของการประกอบวิชาชีพอันจะส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปใช้ในการพัฒนางานจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการทำงานแบบสั่งสมความรู้ในองค์กร เป็นการยกระดับคุณภาพของตนเองให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมืออาชีพเพื่อการดำรงอยู่และมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ ตอบสนองความต้องการของสถานศึกษา สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ ผลลัพธ์ที่ได้คือการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาอันจะเกิดผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการพัฒนาชาติต่อไป

* Received 5 October 2022; Revised 13 October 2022; Accepted 20 October 2022

คำสำคัญ: การปฏิสัมพันธ์, การพัฒนวิชาชีพทางการศึกษา, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The interaction for the professional development of school administrators is very important. Because the world is in century 21 This human resource development is considered the most important factor in the development of the country, the quality of education reflects the quality of the people who are the products of education. The main objective of education management is to systematically and continuously improve people's quality of life throughout their lives. Educational professionals must have a continuous self-development process to increase their knowledge, Professional skills, and attitudes. Therefore, interactions are involved in all dimensions of professional practice. This will result in educational institution administrators being able to use it in the development of work until it becomes a working culture that accumulates knowledge in the organization. It is to raise one's quality to be able to work professionally for the existence and advancement of the profession. meet the needs of educational institutions able to provide quality education according to educational standards and achieve the goals according to the objectives. The result is an improvement in the quality of education that will benefit the development of human resources and further national development.

Keywords: interaction, educational professional development, school administrators

บทนำ

ในสภาพที่สังคมมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การจัดการบริหารองค์การต่างๆ จะต้องตามความเปลี่ยนแปลงให้ทัน เพราะความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การย่อมขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้บริหาร องค์การทุกที่ต่างต้องการที่จะให้องค์การของตนมีนักบริหารมืออาชีพมาบริหาร การศึกษาก็เช่นเดียวกัน ผู้บริหารสถานศึกษานับเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการจัดการศึกษา วัตถุประสงค์ของบทความนี้มุ่งเน้นการศึกษาถึงการปฏิสัมพันธ์ที่จะนำพาการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ คำว่า “ผู้บริหาร ” ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมายถึงบุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งของภาครัฐและเอกชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง ตามนโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษาสิ่งที่นักบริหารการศึกษาและบุคคลทั่วไปมีความคาดหวังต่อการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาคือการเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ (ธีระ รุญเจริญ, 2545) ที่มีความรู้และประสบการณ์สมกับที่เป็นวิชาชีพชั้นสูง เป็นบุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา ที่นอกจากจะบริหารบุคลากรครูผู้สอนแล้ว ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ เป็นผู้นำการปฏิรูปการเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กล่าวคือ มีความสามารถในการบริหารจัดการที่จะประสานการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทุกด้านเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

สิ่งหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งของการบริหารจัดการคือ การปฏิสัมพันธ์ (Interactive) (สารานุกรมเสรี, 2565) องค์การที่จะประสบความสำเร็จได้ก็เนื่องมาจากการที่มีการปฏิสัมพันธ์ภายในองค์การที่ดี องค์การไหนมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีสามารถทำให้บุคลากรเกิดความภักดีต่อองค์กรได้ผู้บริหารที่ดีจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์วางแผนและกำหนดแนวทางการบริหารและจัดการองค์การให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่

กับบุคคลอื่นทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชารวมไปถึงบุคคลากรขององค์การอื่น ขอบข่ายของการนำเสนอในบทความจึงเสนอถึงการปฏิสัมพันธ์ที่มีผลต่อความสำเร็จในการ พัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลให้การบริหารจัดการงานทางการศึกษาบรรลุ วัตถุประสงค์เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ผู้บริหารการศึกษาที่ดีควรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มี เป้าหมายทางการศึกษาและวางแผนการทำงาน มีความริเริ่มสร้างสรรค์ มุ่งเน้นประโยชน์สูงสุด ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ทนต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีของ บุคลากรในสถานศึกษา มีบุคลิกภาพที่ดี มีปฏิภาณไหวพริบดี มีการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ ดี มีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น มีความรับผิดชอบสูง เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มี ความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม มีทักษะและความสามารถในการสื่อสาร กล้าในการเจรจาและการ ปฏิบัติ มีความตื่นตัวอยู่เสมอในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นนักพัฒนาและนักบริการสังคม มีความ รักในสถาบันของชาติ และอนุรักษ์ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมี ทักษะในการปฏิสัมพันธ์ที่ดีในการบริหารจัดการจะช่วยให้คุณลักษณะนี้โดดเด่นยิ่งขึ้น ใช้การ ปฏิสัมพันธ์ในการดำเนินการพัฒนาวิชาชีพจนสามารถประสบผลสำเร็จในการนำพาองค์กรไปสู่ เป้าหมายแห่งความสำเร็จได้

สรุปคือผู้บริหารในสถานศึกษาหรือซึ่งเป็นองค์กรหรือสถาบันที่ทำหน้าที่หลักในการ ให้บริการทางการศึกษา จำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพให้พร้อมกับการทำงานและการ ขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ การนำการปฏิสัมพันธ์มาใช้ในการบริหารจัดการจึงมี ส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาองค์กร และ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความสมบูรณ์และมีทักษะของการปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นองค์ประกอบเพื่อ ขับเคลื่อนและพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สังคม และประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ความสำคัญและประโยชน์

การศึกษาเรื่องปฏิสัมพันธ์และการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษานั้นมี ความสำคัญจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในประเด็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่ใช้การ

ปฏิสัมพันธ์มาขับเคลื่อนการพัฒนาวิชาชีพ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อองค์การ การศึกษา ทั้งนี้ในการบริหารงานทุกด้านจะต้องนำการปฏิสัมพันธ์มาควบคู่ในการดำเนินการ บริหารและจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินการ มนุษย์มีความ ต้องการพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันและสังคมการทำงานก็ถือเป็นอีกหนึ่งหน่วยสังคมของมนุษย์ที่ มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต สิ่งหนึ่งที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขก็คือการมี มนุษย์สัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน สังคมการทำงานในสถานศึกษาก็เช่นกันทุกคนย่อมต้องปรารถนา อยากจะได้รับการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีด้วยกันทั้งนั้น เพราะจะส่งผลให้บรรยากาศของการอยู่ ร่วมกันในการปฏิบัติงานเป็นบรรยากาศที่ดี มีความรักใคร่ปรองดองร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือ เกื้อกูลสามัคคี เผชิญกับทุกสถานการณ์ไปด้วยกัน สามารถทำงานได้อย่างเป็นทีม เพื่อให้การ ทำงานประสบความสำเร็จ องค์กรที่มีทีมงานที่ทุกคนมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกันย่อมทำให้ องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ดีกว่าองค์กรที่บุคลากรขาดการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน องค์กรส่วนใหญ่ประกอบด้วยบุคคลที่หลากหลายย่อมมีความแตกต่างกัน เมื่อมีคนอยู่ร่วมกันเป็น จำนวนมากแน่นอนว่าย่อมเกิดปัญหาขึ้นในองค์กร เพราะบุคคลแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกัน เป็นเรื่องปกติ แต่ผู้บริหารองค์กรจะอย่างไรให้ความต่างนั้นอยู่ร่วมกันได้อย่างลงตัว การ สร้างการปฏิสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรนั้นจึงเปรียบเสมือนการเชื่อมประสานให้ทุกคนทำงานร่วมกัน ได้อย่างดี มีความเข้าใจอันดีต่อกันเพื่อประโยชน์ขององค์กรในภาพรวม ผู้บริหารสถานศึกษาที่ มีหน้าที่บริหารจัดการองค์การจึงต้องมีทักษะความรู้ในเรื่องของการปฏิสัมพันธ์และนำมา กำหนดยุทธศาสตร์และแผนงานในองค์กร ส่งเสริมให้บุคลากรมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ใช้ความ แตกต่างหลากหลายของทีมงานให้เป็นประโยชน์ ลดความขัดแย้งกระทบกระทั่งจากการที่มี ความแตกต่างกันองค์กรก็จะได้รับประโยชน์สูงสุด การปฏิสัมพันธ์จึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ใน การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีให้เกิดขึ้นแก่สถานศึกษาและถือว่เป็นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับ ผู้บริหารสถานศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่

สรุปว่าการศึกษาถึงเรื่องการปฏิสัมพันธ์และการพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารนั้นมีความสำคัญและเป็นจำเป็นอย่างยิ่งต่อผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญและความเป็นมืออาชีพตลอดทั้งบุคลากรในองค์การอื่นด้วย ด้วยเหตุที่ว่าการทำงานในองค์กรหรือหน่วยงานใดก็

ตามจะดำเนินไปได้อย่างราบรื่นนั้นจำเป็นที่บุคลากรในองค์กรจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อการดำเนินการในทุกด้านที่กล่าวมาข้างต้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยทักษะความรู้การปฏิสัมพันธ์ที่ดีเยี่ยมมาใช้ในการขับเคลื่อนการบริหารให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ส่งผลให้เกิดผลดีในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สังคมและประเทศชาติต่อไป

ความหมาย แนวทางการศึกษาปฏิสัมพันธ์กับการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญในวิชาชีพการศึกษาเนื่องจากต้องบริหารจัดการองค์การการศึกษาในความกำกับดูแลให้เป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพจะต้องพัฒนาวิชาชีพของตนอยู่เสมอเพื่อสามารถบริหารจัดการองค์การการศึกษาที่มีความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การปฏิสัมพันธ์ภายในองค์การการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งอันเนื่องมาจากการดำเนินกิจการของมนุษย์ซึ่งอยู่รวมกันเป็นสังคมจะมีการปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นตลอดเวลา บทความนี้นำเสนอแนวทางการศึกษาถึงการปฏิสัมพันธ์ภายในสถานศึกษาต่อการบริหารการจัดการในองค์กร เพราะในทุกมิติของการบริหารจัดการจะมีการปฏิสัมพันธ์ควบคู่ไปเสมอดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องกำหนดยุทธศาสตร์และวางไว้ในแผนงาน ซึ่งดร.เอกราช โฆสิตพิมาณเวช ได้กล่าวถึงเรื่องยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการสถานศึกษาไว้ว่านอกจากจะใช้ความรู้ คุณธรรม ธรรมาภิบาลของผู้บริหารแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนและอาศัยผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ ซึ่งมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ และมีคุณธรรม จริยธรรม ผู้บริหารโรงเรียนมีอาชีพที่บริหารสถานศึกษาจนประสบความสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการโรงเรียนที่มีประสิทธิผล และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ (เอกราช โฆสิตพิมาณเวช, 2560) ผู้บริหารที่เป็นมีอาชีพจะกำหนดแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้วยการนำการปฏิสัมพันธ์เข้ามาใช้ควบคู่กันไป สามารถบริหารจัดการความรู้คู่กับการปฏิสัมพันธ์ที่ไปได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนมีความสามารถในการเชิงประสานสัมพันธ์ การสื่อสารในองค์การ การสร้างวัฒนธรรมองค์การที่ดี มีทักษะและความรู้ในเรื่องการปฏิสัมพันธ์

เพื่อนำมาพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารในสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การกระทำหรือการประกอบกิจกรรมระหว่างสิ่งสองสิ่งหรือสิ่งหลายสิ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ ไม่ว่าผลลัพธ์นั้นจะออกมาในทางที่ดีมีประโยชน์หรือออกมาในทางที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งที่กำลังกระทำหรือตอบโต้อยู่นั้น ในที่นี้จะมุ่งเน้นไปที่การปฏิสัมพันธ์คือ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล พฤติกรรมสังคมเป็นพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์โต้ตอบระหว่างบุคคล มนุษย์อยู่เป็นสังคม การกระทำของมนุษย์แต่ละคนจึงสัมพันธ์กับการกระทำของคนอื่นๆ ในสังคม การปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นทันทีเมื่อการกระทำของคนหนึ่งมีผลกระทบต่อผลกระทบที่อีกคนหนึ่งจะได้รับ (การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม, 2565)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่ง ทั้งของรัฐและเอกชน โดยมีลักษณะงานเกี่ยวกับการวางแผน การดำเนินงาน การประสานงาน การควบคุมดูแล และการนิเทศงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลงานด้านวิชาการ การปกครอง ธุรการหรือบริหารทั่วไป นอกจากนี้ยังต้องความสัมพันธ์กับชุมชนและปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาวิชาชีพผู้บริหาร โดยการมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในสถานศึกษา หรือระดับเครือข่าย หรือระดับชาติ และแสดงบทบาทในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) ด้วยความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร มีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมายและภารกิจร่วมกัน เพื่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กร และสร้างนวัตกรรมจากการเข้าร่วมในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยนำความรู้ ความสามารถ ทักษะ ที่ได้จากการพัฒนาวิชาชีพมา ศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาตนเองและองค์กรตลอดจนสังคมประเทศชาติ (สุบรรณ ลาสา, 2560)

แนวทางการศึกษาในบทความนี้มุ่งเน้นการศึกษาในเรื่องการปฏิสัมพันธ์กับการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาเพราะการปฏิสัมพันธ์นั้นมีความสำคัญและผลกระทบต่อการบริหารจัดการในสถานศึกษา ทุกด้าน ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรวิชาชีพชั้นสูงที่ได้รับความคาดหวังสูงมากในการเป็นผู้ขับเคลื่อนสถานศึกษาที่มีความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากร

มนุษย์ การเป็นผู้บริหารสถานมีอาชีพจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่ชาญฉลาดคือ ฉลาดในเรื่องศาสตร์และมีความสามารถในเรื่องศิลป์ เป็นผู้รอบด้าน มีทักษะและความเข้าใจ ในการสื่อสาร การประสานงานสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กรการศึกษาผู้บริหาร สถานศึกษาที่จะมีลักษณะดังกล่าวจึงต้องผ่านกระบวนการในการพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษา ในทุกด้าน สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อกระบวนการของ การพัฒนาวิชาชีพนั้นก็คือการปฏิสัมพันธ์ ดังนั้นการศึกษาในเรื่องนี้จึงมีความจำเป็นที่จะทำให้ ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษาได้อย่างมีอาชีพและบริหาร สถานศึกษาจนประสบผลสำเร็จ

แนวทางในการศึกษาปฏิสัมพันธ์กับการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา

มนุษย์เราเป็นสัตว์สังคมที่อยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมีกิจกรรมทำร่วมกัน ต่าง ก็มีความต้องการการยอมรับจากผู้อื่นอันเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ในองค์กรทุกที่ ต่างก็ประกอบด้วยบุคคลมากมายที่มีพื้นฐานชีวิตที่หลากหลายแตกต่างกันไปแต่สิ่งที่ทุกคน ต้องการคือการได้รับการยอมรับและปฏิบัติต่อกันดีจากบุคคลอื่น อีกทั้งยังต้องการการได้รับความ ยกย่องซึ่งจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เกิดแรงจูงใจในการสร้างสิ่งที่ดีขึ้นได้ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นบุคคลสำคัญในสถานศึกษา นับได้ว่ามีความสำคัญที่สุดเนื่องจากการเป็นผู้นำในองค์กรจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มี สมรรถนะที่หลากหลาย และทักษะในการปฏิบัติที่สูงขึ้นจากทักษะขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนา วิชาชีพตน ผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาถือว่าเป็นกลไกหลัก และมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจที่จะต้องทำหน้าที่และรับผิดชอบ โดยตรงในการดูแล ควบคุม กำกับและส่งเสริมสนับสนุน การจัดการเรียนการสอนและทำงาน ในส่วนอื่นของสถานศึกษา อำนาจการเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้กำหนด ไว้เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลัก นอกจากนั้นยังต้องมีความเข้าใจเนื้อหาเชิงวิชาการ การ ประเมินผล และเทคนิคการสอน มีการทำงานเพื่อเสริมสร้างทักษะร่วมกับครู และบุคลากรใน โรงเรียนมีการรวบรวมวิเคราะห์และใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ ผู้นำถูกคาดหวังให้

ทำงานร่วมกับครูและนักเรียน ผู้ปกครอง สมาชิกในชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ดังนั้นการมีปฏิสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรจะได้มาซึ่งการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ การใช้การปฏิสัมพันธ์ที่ดีควบคู่ในการบริหารจัดการจนสามารถเรียกได้ว่าเป็นผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่สำคัญ เช่น บทบาทในการสร้างพลเมืองที่ดีของประเทศ เป็นการเตรียมสมาชิกใหม่ให้สังคมโดยให้การศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะทำให้ผู้เรียนได้เป็นประชากรที่ดีมีคุณภาพ บทบาทในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเป็นการพัฒนากำลังคนด้วยการจัดการศึกษาเพื่อสนองการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ บทบาทในการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ซึ่งวิชาชีพทางการศึกษาจะทำหน้าที่เป็นเครื่องมือถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกคนรุ่นหนึ่งซึ่งเป็นการรักษาความเป็นชาติ บทบาททั้งสี่นี้ที่กล่าวมาล้วนต้องใช้การปฏิสัมพันธ์ที่ดีเข้ามาเป็นตัวขับเคลื่อนด้วยเหตุนี้ การศึกษาถึงการปฏิสัมพันธ์จะทำให้ผู้บริหารมีความรู้และทักษะเพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนให้สถานศึกษาเป็นไปตามพันธกิจที่ตั้งไว้

สรุปว่าการปฏิสัมพันธ์กับการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา คือการสร้างมาตรฐานตนเองโดยการใช้การปฏิสัมพันธ์ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการจนสามารถสร้างมาตรฐานขึ้นมาให้เป็นที่ยอมรับ นอกจากนี้ยังต้องเสริมสร้างให้มีมาตรฐานในองค์กร จนก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดีในการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษา เนื่องจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการกำหนดทิศทาง บทบาทของสถานศึกษา การขับเคลื่อนการศึกษาไปสู่ผู้เรียนให้ความรู้และความสามารถนั้นเป็นการสร้างพลเมืองที่ดีของชาติ เป็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ องค์ประกอบเรื่องของประสบการณ์ในวิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน มาตรฐานการปฏิบัติตน หรือจรรยาบรรณของวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องถูกกำหนดและมีความคาดหวังจากทุกฝ่ายไว้สูงมาก ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสวงหาความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพของตนเองด้วยการพัฒนาตนเองเสมอให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถความเข้าใจ มีทักษะในการปฏิบัติงานตลอดจนสร้างทัศนคติและพฤติกรรมที่ไม่นำให้ตนเองและสถานศึกษาเจริญขึ้น มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่ดีเยี่ยมสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่ง โดยผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นมืออาชีพจะใช้การปฏิสัมพันธ์ที่ดีมาใช้

ขับเคลื่อนตนเององค์การการศึกษาในทุกมิติจนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาที่ตั้งไว้

องค์ประกอบของการปฏิสัมพันธ์ในองค์การกับผู้บริหารสถานศึกษา

“การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น การจูงใจ การทำงานเป็นทีมและบรรยากาศองค์กร”

การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น หมายถึงการที่บุคคลมาอยู่ร่วมกัน มีกิจกรรมและวิธีการดำเนินชีวิตคล้ายกัน บริบทเดียวกันหรือใกล้เคียงมีการทำกิจกรรมร่วมกัน หรืออยู่ในสังคมเดียวกัน ต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ต้องมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันจึงจะสามารถดำเนินกิจกรรมและดำเนินชีวิตไปในทิศทางเดียวกันได้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในองค์การเพื่อกำหนดทิศทางการปฏิบัติตนของบุคลากรในสถานศึกษา

การจูงใจ หมายถึงพฤติกรรมของบุคคลที่ถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้า โดยเจตนาให้กระทำการใดๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง ซึ่งจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจเป็นพฤติกรรมที่มีใช่เป็นเพียงการตอบสนองสิ่งเร้าปกติธรรมดา แต่ต้องเป็นพฤติกรรมที่มีความเข้มแข็ง มีทิศทางชัดเจน มีเป้าหมายมันคงจะต้องไปสู่จุดมุ่งหมายใด สรุปว่า การจูงใจเป็นพฤติกรรมที่ผู้บริหารสร้างขึ้นเพื่อเป็นการโน้มน้าวจิตใจให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ และสามารถพัฒนาองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์

การทำงานเป็นทีม หมายถึง การปฏิบัติงานที่เกิดจากการที่มีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกัน มีการติดต่อประสานงานและการตัดสินใจร่วมกัน โดยอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ความร่วมมือร่วมใจกันในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันโดยมีแนวคิดในการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างทีมงานบุคลากรที่มีลักษณะการทำงานโดยให้สมาชิกในองค์การเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามความถนัด มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการสื่อสารประสานงานกันด้วยสัมพันธภาพที่ดี มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการทำงาน ตลอดจนมีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันรวมทั้งการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นลักษณะที่จะส่งผลให้การปฏิบัติงานในองค์กรของบุคลากรในสถานศึกษาประสบผลสำเร็จ

บรรยากาศขององค์กร หมายถึงสภาพแวดล้อมภายในองค์กรเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นแต่สัมผัสได้ มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในองค์กรทั้งทางตรงและทางอ้อม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของบุคลากรในองค์กร บรรยากาศองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานเป็นอย่างมากเพราะบรรยากาศขององค์กรที่ดีจะส่งผลให้บุคคลมีการปฏิบัติงานที่ดียิ่งขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้นและสิ่งที่จะสร้างให้เกิดบรรยากาศที่ดีเหมาะสมได้แก่ การมีผู้บังคับบัญชาที่ดี คุณลักษณะของผู้บริหารเป็นส่วนสำคัญในการสร้างบรรยากาศในองค์กร ซึ่งผู้บริหารควรมีลักษณะการพูดคุยเชิงสร้างสรรค์ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม มีความยุติธรรมไม่ลำเอียง มีความเมตตากรุณาต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นผู้ประสานงานที่ดี ให้ความช่วยเหลือดูแลทุกข์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องสภาพการทำงานและความเป็นอยู่อันเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ให้การยกย่องชมเชยให้เกียรติแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาจากการทำความดีในโอกาสอันควร สร้างจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักถึงการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ มีการสื่อสารให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในด้านเครื่องมือและเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน กระจายอำนาจและมอบหมายงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามความรู้ความสามารถ ปฏิบัติงานร่วมกับผู้ใต้บังคับบัญชาในบรรยากาศของการทำงานที่เป็นกัลยาณมิตร ให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีอิสระในการปฏิบัติงานในขอบเขตความรับผิดชอบของตนเอง และมีการกำกับการดำเนินงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเป็นระบบ สรุปได้ว่า ลักษณะขององค์กรเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญและมีผลต่อสมรรถนะหรือความสามารถการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานศึกษาที่ผู้บริหารควรจัดสถานะแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้แก่ผู้เรียน รวมทั้งสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีแก่สมาชิกทุกคนในสถานศึกษา

ปฏิสัมพันธ์กับการพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา

การปฏิสัมพันธ์มีความเกี่ยวข้องกับวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในทุกมิติ เมื่อผู้บริหารได้เข้าสู่วิชาชีพแล้วต้องได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อคงไว้

ซึ่งองค์ความรู้ ทักษะในการประกอบวิชาชีพ สมรรถนะในการปฏิบัติงานตลอดจนบ่มเพาะ คุณธรรม จริยธรรม มีจิตวิญญาณของครูตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ ซึ่งในทุก กระบวนการพัฒนานั้นจะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือองค์การอื่นอยู่เสมอ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีทักษะในการปฏิสัมพันธ์อย่างยอดเยี่ยม นอกจากนี้ผู้บริหารยังต้อง อยู่ภายใต้มาตรฐานและควบคุมการประกอบวิชาชีพ มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา (ธีรศักดิ์ อัครบรร, 2544) ที่กำหนดไว้ในมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 ที่กำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษามีมาตรฐานประกอบด้วย มาตรฐาน ความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตนหรือ จรรยาบรรณวิชาชีพ ผู้ที่จะเข้ามาประกอบวิชาชีพจะต้องมีความรู้และมีประสบการณ์วิชาชีพ เพียงพอที่จะประกอบวิชาชีพ จึงจะสามารถขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพได้ อาทิ มีคุณวุฒิ ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการบริหารศึกษาหรือเทียบเท่าหรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง มี ประสบการณ์ด้านการปฏิบัติการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ต้องมีประสบการณ์ในตำแหน่ง หัวหน้าหมวดหรือหัวหน้าสายหรือหัวหน้างานหรือตำแหน่งบริหารอื่นๆ ในสถานศึกษามาแล้ว ไม่น้อยกว่า 2 ปี มีมาตรฐานการปฏิบัติงานที่กำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือการแสดง พฤติกรรมการปฏิบัติงานหรือการพัฒนางาน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องปฏิบัติงานในวิชาชีพ ให้เกิดผลเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดพร้อมกับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิด ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพ ทั้งความชำนาญเฉพาะด้านและความชำนาญตามระดับ คุณภาพของมาตรฐานการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกฝ่ายมีความสำคัญในการ ปฏิบัติงานของผู้บริหารเพราะจะช่วยให้งานมีความราบรื่นสำเร็จลุล่วง บุคคลเมื่อมี ความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่นย่อมส่งผลให้ได้รับความสัมพันธ์ที่ดีกลับมาด้วยเช่นเดียวกัน ความสัมพันธ์ที่ดีมีพื้นฐานที่เกิดจากความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเข้าใจผู้อื่น มีเมตตาต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันส่งผลให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายที่ กำหนดไว้ราบรื่นด้วยดีความสัมพันธ์ที่ดีของบุคคลในองค์การจะแสดงออกในลักษณะการ ร่วมมือกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การยอมรับซึ่งกันและกันตลอดจนสามารถปฏิบัติงาน ร่วมกับบุคคลอื่นได้เรียกว่าเป็นสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นจะต้อง

สร้างขึ้นมาให้เป็นวัฒนธรรมองค์กร นอกจากนี้ยังรวมถึงการสร้างสัมพันธ์ภาพภายในองค์กร คือการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน เป็นพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ตอบโต้ระหว่างบุคคล เพื่อความรู้จักคุ้นเคยกันมีคำกล่าวว่า”รู้อะไรไม่เท่ารู้จักกัน” การที่คนเราสนิทสนมคุ้นเคยกันจะนำมาซึ่งความรักใคร่และความเข้าใจอันดีต่อกันอันจะนำมาซึ่งสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันของบุคคลรวมทั้งสังคมนั้นจะได้เกิดการปรับตัวเข้าหากัน มีการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การรู้จักเคารพในสิทธิผู้อื่น รู้จักการให้และพึงพาซึ่งกันและกัน สามารถปฏิบัติงานให้เกิดผลสำเร็จภายใต้การนำของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งนำการปฏิสัมพันธ์มาใช้ในการบริหาร

การรักษามาตรฐานทางวิชาชีพให้ดำรงอยู่ก็นับได้ว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งต้องมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อทุกคนที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษานั้น หรือกับบุคคลในองค์กรต่างๆที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กัน ภาระงานที่มีในการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานได้แก่ การปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา การตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของบุคลากร ผู้เรียนและชุมชน มีความมุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ มีการพัฒนาแผนงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติให้เกิดผลจริง พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลถาวร สามารถรายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์ แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา มีความเป็นผู้นำและสร้างผู้นำรวมทั้งสร้างโอกาสในการพัฒนาได้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติตนหรือมีจรรยาบรรณของวิชาชีพ หมายถึงแบบแผนในการประพฤติตนซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติ เพื่อดำรงไว้ซึ่งชื่อเสียง ฐานะ เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ ตามแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ โดย ครุสภากำหนดเป็นข้อบังคับครุสภาว่าด้วยมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 ประกอบด้วยการมีวินัยและพัฒนาตนเองทางด้านวิชาชีพ การมีบุคลิกภาพที่ดี และมีวิสัยทัศน์ที่ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ ผู้ประกอบ

วิชาชีพต้องรักเมตตาเอาใจใส่ ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และมีทักษะมีนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางกาย วาจา ไม่กระทำความผิดเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการให้การบริการด้วยความจริงใจและเสมอภาคโดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบในหน้าที่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2544)

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีทักษะและองค์ความรู้ในเรื่องของการปฏิสัมพันธ์และนำมาปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมเพื่อการขับเคลื่อนองค์การการศึกษาภายใต้การกำกับดูแลของตน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีสมรรถนะจะเป็นผู้นำเชิงคุณธรรม จริยธรรมและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี นอกจากนั้นยังส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้อื่นที่ปฏิบัติงานร่วมกันได้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสมดีงาม การบริหารจัดการของผู้บริหารที่ดีก็ย่อมต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์ที่ดีนำหน้า ทั้งนี้เนื่องจากการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพนี้จัดได้ว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงซึ่งถูกคาดหวังไว้มากจากทุกฝ่าย การมีการบริหารจัดการที่ดีประกอบด้วยการปฏิสัมพันธ์ที่ดีจึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะดังกล่าวจึงสามารถก้าวไปสู่การเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพได้

ปัจจัยสำคัญที่สามารถพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นไปได้ในทางที่ดีขึ้น คือภาวะผู้นำของสถานศึกษา การเป็นผู้นำที่ดีตามความต้องการของทุกองค์การเป็นสิ่งที่ปรารถนาเนื่องจากการเป็นผู้นำนั้นเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยหลายสิ่งมาประกอบกัน ซึ่งผู้ที่เป็ผู้นำนั้นต้องมีทั้งความรู้ความสามารถ และมีความชาญฉลาดในการบริหารงาน บริหารคน เรียกได้ว่ามีทั้งศาสตร์และศิลป์ สังคมได้มองหาผู้นำในสถานศึกษาที่สามารถเป็นผู้นำที่แท้จริงเป็น (The right leader) และพยายามที่จะฝึกฝนผู้นำเหล่านี้ให้มีความรู้ความสามารถ ให้เป็นภาวะผู้นำที่ยั่งยืน มี

กระบวนการนำเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนอยู่ เกิดการปรับปรุงที่มีผลทั้งระบบอย่างกว้างขวาง เกิดผลสัมฤทธิ์ และยังผลประโยชน์แก่ความสำเร็จของผู้เรียนอย่างแท้จริง (เอกราช โฆสิต พิมานเวช, 2562) และดร. สุรัตน์ ดวงชาทม ให้ความเห็นไว้ในงานเขียนของปราชญา กล้าผจญ ว่า “ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์การขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้บริหาร” (ปราชญา กล้าผจญ, 2548) ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารอย่างผู้บริหารมืออาชีพ มีคุณลักษณะที่ใช้การปฏิสัมพันธ์ในการพัฒนาวิชาชีพในประเด็นต่อไปนี้

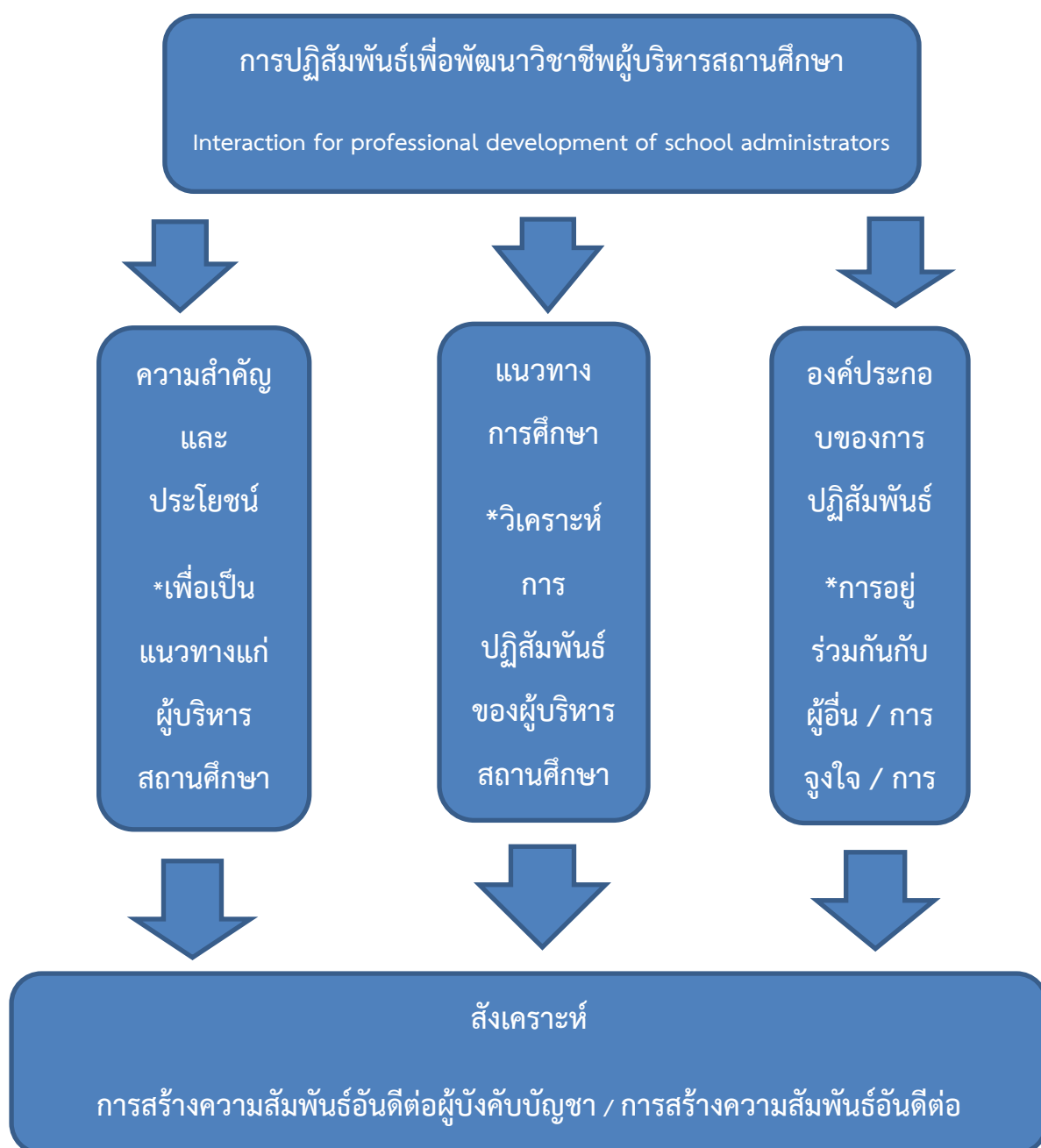
การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อผู้บังคับบัญชา หมายถึงการสร้างความเป็นมิตร มีความเชื่อมั่น การยอมที่จะเรียนรู้งานและการได้รับความช่วยเหลือ การส่งเสริมและสนับสนุน มีความเอาใจใส่และไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความเป็นกันเองรวมไปถึงการได้รับการปฏิบัติจากผู้บังคับบัญชาด้วยความยุติธรรม การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้บังคับบัญชาคือต้องเรียนรู้จักนิสัยของผู้บังคับบัญชา หาทางที่จะให้ความคิดของผู้บังคับบัญชาประสบผลสำเร็จ ทำงานให้ดี หลีกเลี่ยงการประจบสอพลอแต่ให้เกียรติแก่ผู้บังคับบัญชาตามสมควรแก่ฐานะของตน ไม่มีเรื่องกับเพื่อนร่วมงาน ไม่รบกวนในเรื่องเล็กน้อย เข้าหาผู้บังคับบัญชาในโอกาสและเวลาที่เหมาะสม แสดงความเห็นของตนอย่างถูกต้องเหมาะสมตามกาลเทศะ ไม่บ่นหรือพูดถึงความยากลำบากในภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือภาระงานตามตำแหน่งหน้าที่ ไม่โกรธหรือคับแค้นถ้าหากไม่ได้รับการเห็นด้วยในความคิดเห็น ไม่นินทาผู้บังคับบัญชา แสดงขอบคุณผู้บังคับบัญชาเมื่อปฏิบัติดีด้วย ประเมินตนเองเป็นระยะโดยไม่เอนเอียงเอาตนเองเป็นจุดศูนย์กลาง ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ทักษะความรู้ในการปฏิสัมพันธ์เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้บังคับบัญชา

การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา หมายถึง มีปฏิสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานต่อกันด้วยความเป็นกัลยาณมิตรประดุจดั่งพี่น้องที่มีความเมตตาต่อกันอย่างจริงใจ มีสัมพันธ์อันดีต่อกันมีการพบปะเพื่อสนทนาอยู่เสมอ ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างถูกต้องเหมาะสม ไม่เคร่งครัดจนเกินไปในขณะเดียวกันก็ไม่หละหลวมในข้อบังคับกฎระเบียบ ในการปฏิบัติงานในองค์กรร่วมกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาจำเป็นต้องมีการสื่อสารเพื่อร่วมดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จ โดยผู้บังคับบัญชาจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้

นโยบายและข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเหมาะสม และในขณะเดียวกันก็ต้องรับฟังข่าวสาร ข้อมูล ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อให้สามารถประสานงานในการ ปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บังคับบัญชาที่มีความเป็นมืออาชีพที่ได้รับการ พัฒนาแล้วจะรักษาผลประโยชน์ของผู้ได้บังคับบัญชา รู้จักส่งเสริมให้กำลังใจ ไม่บังคับขู่เข็ญ หรือใช้อารมณ์ความรู้สึกในการอำนวยความสะดวก ปฏิบัติงาน รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง ยกย่องชมเชย ปูนบำเหน็จความชอบของผู้ได้บังคับบัญชา ในการสั่งการนั้นสามารถทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น การสั่งงานด้วยวาจาและการสั่งงานเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งต้องเลือกใช้ให้เหมาะสม และยังสามารถสั่งโดยใช้การออกคำสั่ง แบบขอร้อง แบบแนะนำ การสั่งงานแบบอาสาสมัคร ซึ่งก็ ขึ้นอยู่กับว่าตัวผู้บริหารจะเลือกใช้การสั่งงานแบบใด ทั้งนี้สัมพันธภาพระหว่างสองฝ่ายควร ดำเนินไปด้วยความเป็นกัลยาณมิตรและมีการปฏิสัมพันธ์ที่ดี

การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน หมายถึง การปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน ร่วมงาน หรือร่วมวิชาชีพเดียวกัน การให้ความร่วมมือแก่กันและกันในการปฏิบัติงานอย่างเป็น กัลยาณมิตรคือ ให้คำแนะนำ และคำปรึกษาที่ดีถูกต้องเหมาะสม มีการทักทายกันซึ่งควรที่ จะเป็นฝ่ายเปิดฉากทักทายก่อน เปิดเผยข้อมูลการทำงานให้เขารับรู้ถึงสิ่งที่เขาจะต้อง รับผิดชอบ มีความจริงใจทั้งต่อหน้าและลับหลัง รับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ไม่กล่าวถึงเพื่อน ทั้งต่อหน้าและลับหลังในทางที่เสียหายแต่ควรให้คำแนะนำแบบสุภาพถูกต้องเหมาะสมเมื่อ เพื่อนร่วมงานมีความผิดพลาดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ไม่ขัดทอดความผิดพลาดไปให้ ทำตนให้ เสมอต้นเสมอปลายหลีกเลี่ยงการตำหนิว่าเหนือกว่า พบปะสังสรรค์กันตามความเหมาะสมของ วาระและโอกาส ควรยกย่องชมเชยในสิ่งที่เป็นผลงานของเพื่อนร่วมงานเป็นการเสริมแรงในการ ปฏิบัติหน้าที่ เต็มใจที่จะสนับสนุนในการปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงานโดยไม่เพิกเฉยเมื่อมีการ ร้องขอ ให้ความช่วยเหลือเมื่อเพื่อนเดือดร้อน สามารถที่จะถ่อมใจเพื่อเรียนรู้งานในสิ่งที่ตนยัง ไม่รู้ ควรใช้สติปัญญาพิจารณาสถานการณ์ในการปฏิบัติงานและความให้สัมพันธ์ต่อเพื่อน ร่วมงานอย่างถูกต้องเหมาะสม สร้างความภาคภูมิใจในการที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ประพฤติ ตนเป็นแบบอย่างที่ดีและเมตตาเกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อนำไปสู่สังคมการทำงานที่ดีงาม

รูปภาพที่ 1 แผนภาพสังเคราะห์ผลการศึกษา

องค์ความรู้ใหม่

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำการศึกษาในสถานศึกษา ต้องมีศักยภาพในการบริหารจัดการองค์การที่รับผิดชอบ และมีความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำคือสิ่งที่องค์การต้องการ ผู้บริหารที่เป็นมืออาชีพคือผู้บริหารที่มีความสามารถบริหารจัดการองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะความรู้ความเข้าใจเพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์การและเพื่อพัฒนาวิชาชีพของตน ให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาได้ถูกคาดหวังไว้อย่างสูงในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในวิชาชีพ สร้างความเชื่อมั่นว่าความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกคนได้รับการตอบสนองมีสัมพันธภาพที่ดีต่อสมาชิกทุกคนในองค์การการศึกษา ทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชารวมไปถึงผู้เรียนดังนั้นผู้บริหารจึงต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและมีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์และศิลป์ของวิชาชีพตน มีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นอย่างดีเลิศ เสริมสร้างการปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์การและสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการบริหารและจัดการองค์การด้วยความเป็นกัลยาณมิตร มีความสามารถในการประกอบวิชาชีพจนมีความชำนาญการหรือเชี่ยวชาญในวิชาชีพ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ให้เป็นที่ยอมรับต่อผู้ร่วมวิชาชีพอื่นตลอดจนบุคคลทั่วไป ดังนั้นการปฏิสัมพันธ์ที่ดียอดเยี่ยมจะส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาให้ก้าวหน้า

สรุปความว่าการปฏิสัมพันธ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา เพราะผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นมืออาชีพและมีภาวะผู้นำสูงที่สามารถดำเนินการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพประสิทธิผลจะต้องประกอบด้วยศาสตร์คือองค์ความรู้ ความเข้าใจในวิชาชีพจนเกิดความชำนาญการหรือเชี่ยวชาญ และมีความเข้าใจในการบริหารบุคคล การประสานสัมพันธ์ที่ดียอดเยี่ยมโดยใช้การปฏิสัมพันธ์ที่ดีมาเป็นตัวกำกับ นั่นคือการมีศิลป์ในการบริหารจัดการองค์การให้ขับเคลื่อนไปจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ สามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านการศึกษาและนำไปสู่การพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธีระ รุญเจริญ. (2545). ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ: ศักยภาพเพื่อการเรียนรู้. ม.วงศ์
ชวลิตกุล จ.นครราชสีมา. สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร.(2544). ความเป็นครูไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ก.ปกพิมพ์ (1996)
จำกัด.
- ปราชญา กล้าผจญ.(2548). นักบริหารการศึกษามืออาชีพ. วารสารวงการครู. 42-45.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2). (2545). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119
ตอนที่ 123 ก. (19 ธันวาคม 2545).
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี.ปฏิสัมพันธ์. เรียกใช้เมื่อ 3 สิงหาคม 2565 จาก
<https://th.wikipedia.org>.
- สุบรรณ ลาสา และคณะ. (2560). แนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 11(2).
- เอกราช โฆษิตพิมานเวช (2562). ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของการบริหารโรงเรียนเอกชน สังกัด
สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น : รายงานการวิจัยรับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กลุ่มส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น .
- เอกราช โฆษิตพิมานเวช (2560). รูปแบบการบริหารโรงเรียนเอกชนที่มีประสิทธิภาพ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต1. มหาวิทยาลัย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

การระดมทรัพยากรทางการศึกษา*

Educational resource mobilization

วันทนา ฤทธิง

Wanthana Rittiyoong

เอกราช โฆสิตพิมานเวช

Ekkarat Kositpimanwet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: onethana1977@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัจจุบันสถานศึกษามีความสามารถ ศักยภาพและวิธีการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพที่แตกต่างกันไป ทักษะในการบริหารเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการจัดการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารจึงเป็นคนที่มีส่วนโดยตรงที่จะทำให้การบริหารงานโรงเรียนเกิดผลลัพธ์ตามที่คาดหวัง นอกจากนี้การได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน และความสามารถในการระดมทรัพยากรทั้งในรูปแบบตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน เช่น ภูมิปัญญา องค์ความรู้วิชาการ แรงงาน วัสดุ ครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้าง และอื่นๆ เป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้สามารถจัดการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คำสำคัญ: ทรัพยากร, การศึกษา

Abstract

In the present day, Thai schools have different degrees of capacity to recruit and exploit resources for school development. The school administrators' ability to manage the schools is a key element that leads to the success or failure of school administration. It is sufficient to say that school

* Received 5 October 2022; Revised 11 October 2022; Accepted 23 October 2022

administrators are the persons with a mission to drive the school toward the set objectives. The school's success also depends on the ability to obtain support from both private and government sectors for school development. In addition, the schools' ability to club together monetary and non-monetary resources such as local intellectuality, a body of knowledge, labor, and material for construction are propellers that direct the school toward the set standard, which help generate quality of the learner development.

Keyword: Resource, Education

บทนำ

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะด้านวัตภูมิการพัฒนาสรรค์เทคโนโลยีใหม่ๆขึ้นมากมายจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่การจัดการศึกษาในโรงเรียนจะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนและปรับเปลี่ยนการบริหารโดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีงบประมาณในการบริหารจัดการในโรงเรียนเพียงน้อยนิดและไม่เพียงพอต่อการพัฒนาโรงเรียนผู้บริหารจึงเป็นผู้มีส่วนโดยตรงในการผลักความสำเร็จและประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาโดยอาศัยแรงสนับสนุนจากบุคคลครอบครัวชุมชนองค์กรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาทุกภาคส่วนเพื่อระดมทรัพยากรให้มาต่อความต้องการการพัฒนาสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 กำหนดไว้ในมาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และเพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษา เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพ ในการพัฒนาคนไทยให้บรรลุเป้าประสงค์ตามความต้องการ จึงได้กำหนดเป้าหมายในการบริหารจัดการไว้ในมาตรา 8 ว่า (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา(เอกราช โฆษิตพิมานเวช,2560) เพราะว่าการจัดสรรเงินอุดหนุนรายหัวจากรัฐบาล พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ประสบปัญหาความไม่เพียงพอของงบประมาณ และปัญหาการบริหารจัดการงบประมาณที่ได้รับ ทำให้คุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งอาจเกิดจาก

ความจำกัดด้านงบประมาณการศึกษา การไม่สามารถกระจายโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพสู่กลุ่มคนด้อยโอกาสได้อย่างแท้จริง ทำให้เพิ่มความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาระหว่างเขตเมืองกับชนบท และ ไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้งบประมาณที่รัฐจัดสรรให้นั้นไม่เพียงพอกับความต้องการในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาการศึกษาดังนั้นโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษา โดยมีการประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ผู้อุปถัมภ์ให้มีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรทางการศึกษาเป็นไปตาม (อำพล รวากลาง และเสาวณี ตรีพุทธรัตน์, 2556) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดหลักการจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ไว้ในมาตรา 9 หลายประการในการนี้กำหนดให้ (5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา และ (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ทั้งนี้ ได้ขยายความไว้ในหมวด 8 ความว่า ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษาดังนี้ (1) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยอาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสมทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด (2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถานสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาบริจาคทรัพย์สิน และทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษาและมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสม และความจำเป็นนอกจากนี้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่ออกตามความในรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2560 ยังได้กำหนดให้ผู้ปกครองชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนพัฒนาหลักสูตร และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาในรูปแบบต่างๆ ร่วมกับครูและเครือข่ายในการพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของบุตรหลานให้เต็มศักยภาพ (พิณสุตา สิริรังศรี, 2562) ตลอดจนติดตาม ดูแล ป้องกัน ช่วยเหลือ และแก้ปัญหาเรื่องต่างๆ ทางการศึกษาของโรงเรียน

การระดมทรัพยากรทางการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการบริหารงานในสถานศึกษา เพราะทรัพยากรเป็นความสำคัญในการวางแผนบริหารทั้ง 4 ด้าน คืองานทางด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการ

บริหารงานทั่วไป ฉะนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นผู้มีความรอบรู้ต่อสถานการณ์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และความสามารถของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ในการระดมและส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารการศึกษา โดยใช้เทคนิค และวิธีการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การศึกษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และแผนที่ตั้งไว้

การระดมทรัพยากร

การระดมทรัพยากรเป็นการเปลี่ยนแปลงการบริหารให้เกิดสภาพคล่องและสะดวกต่อการบริหารจัดการในสถานศึกษา โดยการได้รับความร่วมมือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน และ องค์กรต่างๆ ด้วยความเต็มใจและความพร้อมใจในการพัฒนาสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน

ความหมายของการระดมทรัพยากร

การระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการบริหารจัดการศึกษาถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะในการจัดการศึกษาจะต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างโดยเฉพาะทรัพยากรในชุมชนหรือ ในท้องถิ่นที่จะนำมาช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้นจะเห็นว่าการระดมทรัพยากรจากท้องถิ่นนั้นมีความจำเป็นสำหรับ สถานศึกษา เป็นอย่างมาก และได้มีผู้ให้ความหมายของการระดมทรัพยากรหรือการระดมทุน เพื่อใช้ในการบริหารการศึกษาไว้ดังนี้

การระดมทุนไม่ได้ถือเป็นวิทยาศาสตร์ในเรื่องของการรวบรวมทุน แต่ว่าเป็น วิทยาศาสตร์เศรษฐกิจที่ดีขึ้นของสังคม โดยที่การระดมทุนจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของสังคม และจุดประสงค์ขององค์กร ซึ่งในการระดมทุนจะต้องบอกความต้องการที่ถูกต้องและ เหมาะสม มีการบริหารจัดการที่ดี มีความตั้งใจ และมีกิจกรรมในการระดมทุนที่ตีรวมทั้งพันธ กิจในการระดมทุน ผู้ที่ทำหน้าที่ในการระดมทุนจะต้องเข้าใจมนุษย์ด้วยกัน การบริจาคต้อง เป็นไปด้วยความสมัครใจ เป็นความเชื่อมั่น ไม่มีการบังคับให้บริจาค (โรสโซ (Rosos). 1991)

การระดมทรัพยากรหมายถึงการชักชวนบุคคลหรือองค์กรให้มาสนับสนุนด้านการเงิน เพื่อจัดโครงการ / กิจกรรม (บราว (Brown). 1993)

การระดมทรัพยากรเป็นการแสวงหาทุนและทรัพยากรจากแหล่งต่างๆเพื่อนำมาสนับสนุนองค์กรหรือเฉพาะโครงการนั้น ๆ (เลวี บาบารา และเชียร์รี (Levy Barbara R. & Cherry R.L. 1996: 72)

เบอร์เน็ต (Burnett)"กล่าวว่า "การระดมทุน (Fund-raising) อย่างมีประสิทธิภาพนั้นผู้ที่ทำการรณรงค์จะต้องมีความเข้าใจในตัวประชาชนผู้มีจิตศรัทธาที่บริจาคการที่องค์กรสาธารณประโยชน์คาดหวังให้ผู้บริจาคเข้าใจองค์การโดยที่องค์กรไม่เข้าใจผู้บริจาคเลยนั้นเป็นไปได้" และผู้ระดมทุน (Fundraisers) จำเป็นต้องใช้เวลาส่วนหนึ่งในการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับผู้บริจาคอย่างใกล้ชิดและนำมาวิเคราะห์ว่าอะไรเป็นสาเหตุ ที่ทำให้บุคคลเหล่านี้ตัดสินใจบริจาคเงินให้กับกิจกรรมขององค์กร ซึ่งอาจมีสาเหตุได้หลายประการ เช่น

1. เพื่อนำไปลดหย่อนภาษีเช่นภาษีมรดก (Taxplanning to cscapcexinheritance tax)
2. เพื่อระลึกถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (The quest for immortalis)
3. เพื่อตอบสนองทางอารมณ์ที่ต้องการบริจาค (Emotional responsc)
4. สัญชาตญาณในการปกป้องตนเอง เช่น การวิจัยโรคมะเร็ง โรคหัวใจ (Self-preservation ex. Cancer/heart rescarch)
5. เพื่อเป็นที่ระลึก (In memoriam)
6. การให้เพื่อตอบแทนสังคม (Giving somcthing back)
7. การสืบทอดทางศาสนา (Rcligious heritage)
8. ความปรารถนาทางสังคม (Social ambilion)
9. ความละอาย/ความรู้สึกผิด (Guil)
10. การปฏิบัติที่เห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นเป็นที่ตั้ง (Aliruism)
11. ความเห็นอกเห็นใจ (Compassion)
12. เพื่อเกียรติภูมิ/อำนาจบารมี (Authority)
13. ถูกร้องขอหรือเชิญชวนให้บริจาค (Because they were asked)
14. ทำให้รู้สึกดี (Because it feels good, people like to give)

การระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารสถานศึกษาหมายถึงกิจกรรมหรือวิธีการต่างๆ ของสถานศึกษาที่ได้ดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยทุกสิ่งทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตามวิสัยทัศน์พันธกิจ และเป้าหมายที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้จากบุคคล ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ ภายใต้กรอบของกฎหมายและระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด (วรวิทย์ แสงนาค , 2555)

การระดม หมายถึง การรวบรวม การแสวงหาการรวบรวมอย่างฉับพลัน ซึ่งพอจะสรุปความหมายของการระดมทรัพยากรไว้ได้ว่า หมายถึง การรวบรวมทรัพยากร การแสวงหาทรัพยากรตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 1 มาตรา 9 (5) ได้กล่าวว่า การระดมทรัพยากรเพื่อนำใช้ในการจัดการศึกษา เป็นการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการศึกษา หมวด 7 มาตรา 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษามีการระดมทรัพยากรบุคคลจากในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการนำประสบการณ์ ความรู้ความชำนาญ และภูมิปัญญาจากท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษายกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา หมวด 8 ทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา มาตรา 58 กล่าวว่า ให้มีการระดมทรัพยากร และการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สินต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น ทั้งในประเทศและต่างประเทศมาใช้ในการจัดการศึกษา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

การระดมทรัพยากร หมายถึง การแสวงหาการรวบรวมต่างๆ โดยการชักชวนบุคคลหรือองค์กร เข้ามาร่วมจัดโครงการ / กิจกรรมที่มีประสิทธิภาพโดยอาศัยความร่วมมือหรือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากแหล่งต่างๆในชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินการบริหารจัดการตามแผนงาน /โครงการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์(ภาณุมาศ เฉลยนาค,2556)

การระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อที่จะนำมาใช้ในการบริหารการศึกษา หมายถึง วิธีการที่สถานศึกษาใช้ในการดำเนินการ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้

ประสบความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรที่เป็นตัวเงิน และทรัพยากรที่ไม่ใช่เป็นตัวเงิน ซึ่งหมายถึง บุคคล อาคาร สิ่งก่อสร้างที่ดิน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการประยุกต์ใช้องค์ประกอบของปัจจัยต่าง (จันทิมา อัสชะสวัสดิ์ , 2556)

ดังนั้น จากแนวคิดทั้งหมดดังกล่าว สรุปได้ว่าการระดมทรัพยากร หมายถึง การแสวงหารวบรวมปัจจัยต่างๆที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ว่าตัวเงินจากการชักชวนบุคคล หรือองค์กรให้มาเข้าร่วมและสนับสนุนกิจกรรม หรือโครงการด้วยความสมัครใจ และพร้อมให้ความร่วมมือจนกิจกรรมและโครงการต่างๆ บรรลุความสำเร็จ

ทรัพยากรทางการศึกษา

ทรัพยากรทางการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาไปสู่เป้าหมายความสำเร็จ โดยมีความหมายและทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรทางการศึกษา ดังนี้
ความหมายของทรัพยากรทางการศึกษา

ทรัพยากรทางการศึกษา หมายถึงสิ่งต่างๆ ที่ทำให้การจัดการศึกษาดำเนินไปได้และครอบคลุมไปถึงบุคลากร เทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ ,2545)

ทรัพยากรทางการศึกษา หมายถึง ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ว่าตัวเงินที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งรวมถึงครูและบุคลากรทางการศึกษา สื่อและเทคโนโลยีต่างๆ ที่ดินและอาคารสถานที่ และเวลา ที่บุคคลในสังคมเสียสละให้การศึกษาด้วย (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา ,2545)

ทรัพยากรการศึกษา ก็คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และการจัดการ (Management) ที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา (ไมตรี ใจหาญ ,2556)

ทรัพยากรทางการศึกษา หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ทำให้การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปทรัพยากรทางการศึกษาที่เป็นพื้นฐาน ประกอบด้วย ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ทรัพยากรทางการเงิน (Money resource) ทรัพยากรด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material resource) และทรัพยากรการบริหารจัดการ (Management resource) นอกจากนี้ทรัพยากรทางการศึกษายังรวมถึง ทรัพยากรที่ใช้แล้วสิ้นเปลืองได้แก่ ทรัพยากรเวลา (Time resource) และทรัพยากรที่นำสมัย คือ ทรัพยากรเทคโนโลยี (Technology resource) (สุมาลี ศรีพุทธ

รินทร์ , 2555)

การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา(Educational Resource Management)คือ การจัดการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา ซึ่งได้แก่บุคลากรทางการศึกษา งบประมาณเพื่อ การศึกษาทรัพยากรในท้องถิ่น สื่อทางการศึกษา อาคารสถานที่ และเวลา อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุดในการจัดการศึกษาความเป็นมาการบริหารทรัพยากรทางการศึกษามี แนวคิดมาจากแนวคิดทางด้านการบริหารซึ่งมีแนวคิดที่แตกต่างกัน 3 แนวคิด คือ แนวคิดที่ 1 มี 3 ประการคือ คน (Man) เงิน (Money) และวัสดุสิ่งของ(Materials) เรียกกันว่า “3 Ms” แนวคิดที่ 2 มี 4 ประการ คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ(Materials) และการจัดการ (Management) เรียกว่า“4 Ms” แนวคิดที่ 3 มี 6 ประการ คือ คน (Man)เงิน (Money) วัสดุ สิ่งของ (Materials) วิธีการ (Method)ตลาด (Market) และ เครื่องจักรกล (Machine)เรียกว่า “6 Ms”แต่ปัจจุบันนี้ทรัพยากรทางการศึกษามีแนวคิดครอบคลุมด้านต่าง ๆ หลากหลายมาก ขึ้น (หวน พินธุพันธ์ , 2560)

สรุปได้ว่า ทรัพยากรทางการศึกษา หมายถึงสิ่งต่างๆ ที่ทำให้การจัดการศึกษาดำเนิน ไปได้ โดยมีปัจจัยหลักๆ 4 อย่างคือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และ การจัดการ (Management) และครอบคลุมไปถึงเทคโนโลยี และภูมิปัญญา

บทบาทของผู้บริหารในการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การใช้ทรัพยากรนั้นเกิดประโยชน์ ต่อการจัดการในโรงเรียน เพราะความสามารถของผู้บริหารอยู่ที่การใช้บุคลากร เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และเวลาที่มีอยู่นั้นให้ได้ผลมากที่สุด จึงเป็นที่เชื่อได้แน่ว่าถ้าผู้บริหารโรงเรียนมี ความสามารถในการจัดการ บุคลากร เงิน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ และเวลา "เป็น"ย่อมก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อการศึกษาอย่างแน่แท้ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีวิธีการในการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่ หรือที่ได้รับมานั้นให้เกิดประโยชน์ต่อภารกิจของโรงเรียนให้มากที่สุดซึ่ง ผู้บริหารสามารถดำเนินการได้หลายประการ คือ

1. การจัดการ ถือเป็นหน้าที่รับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนโดยตรง ที่จำเป็นต้อง จัดระบบการจัดการให้ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับทั่วไป โดยกำหนดกรรมวิธีที่จะใช้ในการ บริหาร ให้สอดคล้องกับสถานภาพ หรือลักษณะของโรงเรียน ประสิทธิภาพการบริหารขึ้นอยู่กับ ระบบการจัดการเป็นอย่างมากแม้จะมีการวางแผนไว้เป็นอย่างดี หากขาดระบบการจัดการที่ดี ก็ไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ ถึงกับมีโครงการเกี่ยวกับการวางแผนและ

จัดการ (Planning and Management : P&M) ขึ้นในกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีเป้าหมายว่า "จะทำการอย่างไรจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามที่วางแผนไว้"ในการจัดการจำเป็นต้องคำนึงถึงเวลาและทรัพยากร คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ นั่นคือ ถ้าใช้เวลามากก็ย่อมหมายถึง การลงทุนเกี่ยวกับ คน เงิน และวัสดุ อุปกรณ์มากตามไปด้วย

2. บุคลากร ในโรงเรียนอาจมีบุคลากรหลายฝ่าย แต่ที่สำคัญที่สุด ได้แก่ คณะครู ซึ่งผู้บริหารอาจดำเนินการดังนี้

2.1 กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน โดยยึดหลักความเสมอภาค ความสนใจ ความรู้ความสามารถ ตลอดจนภารกิจหลักของโรงเรียน ทั้งนี้จำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีหน้าที่หลักหน้าที่สนับสนุน และหน้าที่บริการประกอบกันเสมอ

2.2. ติดตามและดูแลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างใกล้ชิด และมีความสม่ำเสมอโดยวางแผนไว้ล่วงหน้าชัดเจน

2.3 นิเทศหรือให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนหรือร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ขณะที่บุคลากรปฏิบัติงาน

2.4 ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ กอปรทั้งใช้ผลการประเมินประกอบการวางแผน พิจารณาความดีความชอบ หรือส่งเสริมความก้าวหน้า ทั้งนี้ต้องบำรุงขวัญกำลังใจ หรือเสริมแรงอย่างต่อเนื่องให้เหมาะสมและยุติธรรม โดยยึดระบบคุณธรรมเป็นสำคัญ

2.5 เงินหรืองบประมาณซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารโดยผู้บริหารสามารถดำเนินการได้หลายอย่าง

3. การวางแผนการใช้เงินหรืองบประมาณที่ได้รับ โดยยึดหลักในกิจกรรมที่มีผลใกล้ตัวของนักเรียนมากที่สุดก่อนทั้งนี้ควรให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนด้วย

3.1 วางแนวทางการได้มาซึ่งเงินนอกงบประมาณจากชุมชนหรือแหล่งอื่น หรือมาจากกิจกรรมของโรงเรียนเอง

3.2 จัดระบบการเงินให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนให้บุคลากรรับทราบ และมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยประเมินผลการใช้เงินหรืองบประมาณ

4. วัสดุอุปกรณ์ก็เช่นเดียวกับทรัพยากรอย่างอื่น ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ นั่นคือ

4.1 จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอนที่มีประโยชน์และคุ้มค่า

4.2 การใช้วัสดุอุปกรณ์เต็มที่หรือไม่ ควรแก้ไขปรับปรุงอย่างไร (จันทิมา อชชะสวัสดิ์, 2556)

สรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องมีวิธีการในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ หรือที่ได้รับมานั้นให้เกิดประโยชน์ต่อภารกิจของโรงเรียนให้มากที่สุด ซึ่งผู้บริหารสามารถดำเนินการได้อย่างหลากหลายวิธี โดยมีการวางแผนคำนวณทั้งเวลา สถานที่ บุคคล ให้มีความถูกต้อง โปร่งใส และเป็นธรรมเหมาะสมกับบริบทและความต้องการของโรงเรียน ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนโดยคำนึงถึงประโยชน์ และความคุ้มค่ามากที่สุด

ผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาลในการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา

การจะเป็นผู้บริหารที่ดีควรยึดหลักธรรมาภิบาลในการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา กล่าวคือหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) มาจากคำว่าธรรมะ+อภิบาล หมายความว่า หลักการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีประกอบด้วยหลักพื้นฐาน

6 ประการ ดังนี้

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎข้อบังคับต่างๆให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับทั้งผู้ออกกฎและผู้ปฏิบัติตาม ตลอดจนทุกคนในสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย

2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบตลอดจนมีความชอบธรรมในการใช้อำนาจ

3. หลักความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้องรวดเร็วไม่บิดเบือนหรือปิดบังบางส่วน

4. หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ทุกคนในสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เราทำทั้งร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมรับผิดชอบ

5. หลักความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ นอกจากจะต้องมีความรับผิดชอบแล้วยังต้องสร้างกระบวนการให้หน่วยงานต่างๆมาตรวจสอบได้ว่าการดำเนินงานของเราโปร่งใสจริง

6. หลักความคุ้มค่าได้แก่การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด คำนึงเงิน คำนึง เวลา คำนึงแรงงาน (นฤมล มนมีน กงกุล, 2555)

บทบาทของผู้บริหารนอกจากจะมีหน้าที่ใช้ทรัพยากรให้มีประโยชน์เกิดกับโรงเรียนแล้วผู้บริหารยังต้องยึดหลักธรรมาภิบาลในการใช้ทรัพยากรในการบริหารสถานศึกษาเพื่อความโปร่งใสถูกต้องตรวจสอบง่ายและง่ายต่อการได้รับความร่วมมือสนับสนุนในการระดมทรัพยากรทางการศึกษาครั้งต่อไป เกิดความศรัทธา ความเชื่อมั่น ความเชื่อใจ จากคณะครู บุคลากรในโรงเรียนและทุกภาคส่วนที่มีส่วนระดมทรัพยากรทางการศึกษา

บทบาทของผู้บริหารในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา

ได้มีนักวิชาการทางการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการระดมทรัพยากรทางการศึกษาไว้ดังนี้

ผู้นำองค์กรที่มีภาวะผู้นำทั้งด้านคุณลักษณะและพฤติกรรมการบริหารจัดการสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับสถานศึกษา และเข้าใจในกระบวนการการระดมทรัพยากรเป็นผู้นำที่ดีที่มีความรู้ความสามารถ และส่งผลต่อความสำเร็จในการระดมทรัพยากรการศึกษาโดยมีกระบวนการในการระดมทรัพยากรการศึกษามีประสิทธิภาพ ดังนี้ 1) เสนอเหตุผลในการขอรับการสนับสนุนทรัพยากร 2) จัดเสนอโครงการในช่วงเวลาที่เหมาะสม และ 3) นำทรัพยากรที่ได้ไปใช้อย่างเหมาะสมนอก จากนี้ ผู้ระดมทรัพยากรการศึกษาจะต้องมีจิตวิทยาเข้าใจสามารถจูงใจและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริหาร หรือผู้สนับสนุนทรัพยากรการศึกษาได้ว่าทรัพยากรที่ได้รับมาจากผู้บริหารผู้สนับสนุนจะส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา , 2562)

ในบางกรณีการดำเนินงานกิจกรรมบางกิจกรรมไม่สามารถจะบรรลุเป้าหมายได้ เพราะว่าขาดการจัดหาทรัพยากรมาให้ เนื่องจากผู้บริหารไม่มีทักษะในการจัดหาและบริหารทรัพยากร ด้วยเกรงว่าเมื่อจัดหาทรัพยากรมาให้แล้วหน่วยงานหรือองค์กรจะเกิดการ "ขาดทุน" ทำให้เป้าหมายของหน่วยงานคลาดเคลื่อนไป ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (จันทิมา อังษะสวัสดิ์ , 2556)

ปัญหาของการระดมทรัพยากรส่วนใหญ่ เกิดจากภาวะผู้นำของผู้บริหาร ขาดความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน บริหารงานไม่โปร่งใส จึงควรได้รับการพัฒนาสมรรถนะ ความรู้ความสามารถทางการระดมทรัพยากร เพื่อเป็นการฝึกฝนและพัฒนาภาวะผู้นำทั้งด้านวิสัยทัศน์ ความรู้ ความสามารถ และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพที่ดี และเมื่อมีผลงานเป็นที่ปรากฏ จะทำให้ชุมชนเกิดความมั่นใจและศรัทธา นำมาซึ่งการสนับสนุนทรัพยากร (พิณสุดา สิริธรรงค์, 2562)

บทบาทของผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำทรัพยากรทางการศึกษามาใช้เป็นปัจจัยนำเข้าผ่านกระบวนการ เกิดผลลัพธ์ เกิดผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลในการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด (พิสิษฐ ภู่ออด, 2559)

สรุป

กล่าวโดยสรุป ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำทั้งด้านคุณลักษณะและพฤติกรรมการบริหารจัดการ เป็นผู้นำที่ดีที่มีความรู้ความสามารถ บริหารงานด้วยความโปร่งใส มีภาวะผู้นำทั้งด้านวิสัยทัศน์ และการบริหารจัดการที่ดี มีผลงานเป็นที่ปรากฏ สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับสถานศึกษา และเข้าใจในกระบวนการการระดมทรัพยากร ซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดความมั่นใจและศรัทธา นำมาซึ่งการสนับสนุนทรัพยากรให้เกิดผลลัพธ์ เกิดผลผลิตตามความประสงค์และแผน ส่งผลให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพสูงสุด

องค์ความรู้ใหม่

การระดมทรัพยากร หมายถึง การแสวงหารวบรวมปัจจัยต่างๆที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินจากการชักชวนบุคคล หรือองค์กรให้มาเข้าร่วมและสนับสนุนกิจกรรม หรือโครงการด้วยความสมัครใจ และพร้อมให้ความร่วมมือจนกิจกรรมและโครงการต่างๆ บรรลุความสำเร็จ

ทรัพยากรทางการศึกษา หมายถึงสิ่งต่างๆ ที่ทำให้การจัดการศึกษาดำเนินไปได้ โดยมีปัจจัยหลักๆ 4 อย่างคือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และ การจัดการ (Management) และครอบคลุมไปถึงเทคโนโลยี และภูมิปัญญา

ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องมีวิธีการในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ หรือที่ได้รับมานั้นให้เกิดประโยชน์ต่อภารกิจของโรงเรียนให้มากที่สุด ซึ่งผู้บริหารสามารถดำเนินการได้อย่างหลายหลายวิธี โดยมีการวางแผนคำนวณทั้งเวลา สถานที่ บุคคล ให้มีความถูกต้อง โปร่งใส และเป็นธรรมเหมาะสมกับบริบทและความต้องการของโรงเรียน ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนโดยคำนึงถึงประโยชน์ และความคุ้มค่ามากที่สุด

บทบาทของผู้บริหารนอกจากจะมีหน้าที่ใช้ทรัพยากรให้มีประโยชน์เกิดกับโรงเรียนแล้วผู้บริหารยังต้องยึดหลักธรรมาภิบาลในการใช้ทรัพยากรในการบริหารสถานศึกษาเพื่อความโปร่งใสถูกต้องตรวจสอบง่ายและง่ายต่อการได้รับความร่วมมือสนับสนุนในการระดมทรัพยากร

ทางการศึกษาครั้งต่อไป เกิดความศรัทธา ความเชื่อมั่น ความเชื่อใจ จากคณะครู บุคลากรในโรงเรียนและทุกภาคส่วนที่มีส่วนระดมทรัพยากรทางการศึกษา

ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำทั้งด้านคุณลักษณะและพฤติกรรมการบริหารจัดการ เป็นผู้นำที่ดีที่มีความรู้ความสามารถ บริหารงานด้วยความโปร่งใส มีภาวะผู้นำทั้งด้านวิสัยทัศน์ และการบริหารจัดการที่ดี มีผลงานเป็นที่ปรากฏ สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับสถานศึกษา และเข้าใจในกระบวนการการระดมทรัพยากร ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนเกิดความมั่นใจ และศรัทธา นำมาซึ่งการสนับสนุนทรัพยากรให้เกิดผลลัพธ์ เกิดผลผลิตตามความประสงค์และแผน ส่งผลให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ.(2545).พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542.

กรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ.

จันทิมา อชชะสวัสดิ์. (2556).การระดมทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียน

ประถมศึกษา จาก

<http://www.sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/11095?Attempt=2&>,

2556.

นฤมล มนมีน กงกุล. (2555). ผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาล จาก

<https://www.gotoknow.org/posts/224264>. 2 มิถุนายน 2012.

พินสุตา สิริธรรังศรี.(2562).การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา. บทความวิชาการ.

สุทธิ ปริทัศน์ ปีที่ 33 ฉบับที่ 106 เมษายน – มิถุนายน 2562.

พิสิษฐ ภู่ออด. (2559). การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขต

พื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1.

ภาณุมาศ เฉลยนาค. (2556). การนำเสนอกลยุทธ์การระดมทรัพยากรทางการศึกษาของ

สถานศึกษางานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ ชั้น

พื้นฐานสังกัดสำนัก เขต 2.

ไมตรี ใจหาญ. (2556). จาก <https://www.gotoknow.org/posts/520110>.

บทความวิชาการการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา แก่ไขเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2556.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.

วรฤทธิ แสงนาค. (2556). การวิจัยเรื่องการระดมทรัพยากรทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). แนวทางบริหารและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). รูปแบบการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิต.

สุมาลี ศรีพุทธรินทร์. (2555). เอกสารการสอนวิชาการบริหารทรัพยากรการบริหารสถานศึกษา. School Administrative Resources Management. นครพนม: มหาวิทยาลัยนครพนม.

หวน พันธุ์พันธ์. (2560). การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา. จาก <https://ir.swu.ac.th/jspui/handle/123456789/19429>.

อำพล รวกลาง และเสาวณี ศรีพุทธรัตน์. (2556). แนวทางการระดมทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กกลุ่มโรงเรียนปง2สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 (วารสารศึกษาศาสตร์) ฉบับวิจัยปณิบัติศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม 2556.

เอกราช โฆจิตพิมานเวช. (2560). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของสถานศึกษา. Brown, Lesley. (1993). The New Shorter Oxford English Dictionary. New York: Oxford University Press Inc.

Levy Barbara R.E., & Cherry R.L. (1996) The NSFRE fundraising dictionary Nati

of found Reising Executives. New York: Wiley C.

Nichols, M. (1971). "Community Resources for School," The Encyclopedia of Education.V.2. New York: Macmillan.

Rosso, H.A., et al. (1991). Achieving Excellence in Fund Raising: A Comprehensive Guide to Principles, Strategies, and Methods. San Francisco: Jossey - Bass.

การนำผลการประกันคุณภาพการศึกษาไปปรับปรุงสถานศึกษา*

IMPROVING EDUCATIONAL INSTITUTIONS USING THE FINDINGS OF EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE

ชญาณิศ โสจิตพิมานเวช

Chayanit Kositpimanwet

เอกราช โสจิตพิมานเวช

Ekkarat Kositpimanwet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: chayanit@gmail.com

บทคัดย่อ

การประกันคุณภาพการศึกษาถูกพัฒนาขึ้นเพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ทุกฝ่ายว่าการจัดการศึกษาทุกระดับมีคุณภาพและมาตรฐาน กระทรวงศึกษาธิการจึงให้มีการปฏิรูประบบการประเมินและการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีนโยบายปรับปรุงมาตรฐาน และตัวชี้วัดให้มีจำนวนน้อยลง กระชับและสะท้อนถึงคุณภาพอย่างแท้จริง เน้นการประเมินตามสภาพจริง ไม่ยุ่งยาก สร้างมาตรฐานระบบการประเมินเพื่อลดภาระการจัดเก็บข้อมูล ลดการจัดทำเอกสารที่ใช้ในการประเมิน รวมทั้งพัฒนาผู้ประเมินให้มีมาตรฐาน มีความน่าเชื่อถือ สามารถให้คำชี้แนะและให้คำปรึกษาแก่สถานศึกษาได้ บทความวิชาการนี้เป็นการนำเสนอเนื้อหา การนำผลการประกันคุณภาพการศึกษาไปปรับปรุงสถาน ศึกษา การประกันคุณภาพสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก กระบวนการประกันคุณภาพโรงเรียนจะต้องมุ่งเน้นที่การตรวจสอบผลลัพธ์ที่ต้องการ คือ คุณสมบัตินักเรียนที่พึงประสงค์เป็นสำคัญ โดยมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกควรจะต้องสอดคล้องหรือเป็นเกณฑ์เดียวกันกับเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพภายในและจะต้องไม่สร้างภาระงานเพิ่มกับผู้ถูกประเมิน ซึ่งข้อดีการนำรูปแบบการประกันคุณภาพโรงเรียนยุคการศึกษาประเทศไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21 ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพ

* Received 1 October 2022; Revised 3 October 2022; Accepted 15 October 2022

และมาตรฐานการศึกษาไทย ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานด้านคุณภาพของผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา มาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาและมาตรฐานด้านผลลัพธ์ที่มีประสิทธิผล จะทำให้มีความสอดคล้องกันของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและระบบประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก

คำสำคัญ: การประกันคุณภาพการศึกษา, สถานศึกษา, มาตรฐาน

ABSTRACT

To reassure all stakeholders that educational management at all levels has quality and standards, educational quality assurance was established. The evaluation system and educational quality assurance have been changed as a result by the Ministry of Education. With fewer indications and a goal to raise the bar concise and accurately portray excellence. In order to ease the load of data storage, emphasis is placed on practical assessment methods that are straightforward and standardized. Reduce the amount of documents used for assessment, and train assessors to utilize credible counsel and guidance for educational institutions. The information is presented in this scholarly piece. Improving educational institutions using the findings of educational quality assurance. There are two categories of education quality assurance: internal quality assurance and external quality assurance. The primary goal of quality assurance procedures in schools must be to confirm intended results, or desirable Thai traits. The criteria for the internal quality assurance standards and the external quality assessment standards should be similar or identical, and neither place a heavier responsibility on the person being evaluated. It has benefits when adopting a methodology of ensuring the quality of schools in the Thai educational period. 4. 0 and the 21st century will be used to enhance the quality and standards of Thai education, including the learner quality standards. Standards for educational institution administrators' administrative and

managerial procedures Standards for efficient results as well as administrative and managerial procedures for school administrators. This will guarantee that both the internal and external systems for evaluating the quality of education are consistent.

Keywords: Educational quality assurance, educational institutions, Standards

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ. ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ. ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ. ศ. 2553 ได้กำหนดความหมายและหลักการในมาตรา 6 ระบุว่า “การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก มาตรา 48 กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก (โรงเรียนมหิตลวิทยานุสรณ์, 2563)

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาถูกพัฒนาขึ้นเพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ทุกฝ่ายว่าการจัดการศึกษาทุกระดับมีคุณภาพและจะคงรักษาไว้ซึ่งมาตรฐาน กระทรวงศึกษาธิการจึงให้มีการปฏิรูประบบการประเมินและการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีนโยบายปรับปรุงมาตรฐาน และตัวชี้วัดให้มีจำนวนน้อยลง กระชับและสะท้อนถึงคุณภาพอย่างแท้จริง เน้นการประเมินตามสภาพจริง ไม่ยุ่งยาก สร้างมาตรฐานระบบการประเมินเพื่อลดภาระการจัดเก็บข้อมูล ลดการจัดทำเอกสารที่ใช้ในการประเมิน รวมทั้งพัฒนาผู้ประเมินภายในให้มีมาตรฐาน มีความน่าเชื่อถือ สามารถให้คำชี้แนะ และให้คำปรึกษาแก่สถานศึกษาได้ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ปรับใหม่จึงมีจำนวนไม่มาก แนวทางการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาจะเน้นการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพตามบริบทของสถานศึกษา ไม่เพิ่มภาระการจัดทำเอกสารให้

สถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาผู้ประเมินภายในให้มีมาตรฐานมีความน่าเชื่อถือ สามารถให้คำชี้แนะ และให้คำปรึกษาแก่สถานศึกษาได้ ปรับกระบวนการทัศน์ในการประเมินที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนา (evaluation and development) บนพื้นฐานบริบทของสถานศึกษา มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทุนมนุษย์ และเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคนในสถานศึกษาต้องรับรู้และปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบให้บรรลุถึงเป้าหมาย คือมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนด และร่วมรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้น (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2561)

อดีตที่ผ่านมา นั้น ภาครัฐพยายามมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพในสถานศึกษา จึงได้ให้สถานศึกษาทำการประกันคุณภาพ ซึ่งประกอบไปด้วย การประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้นกับระบบการประกันคุณภาพของสถานศึกษาในอดีตยังมีหลายประการ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

1. ระบบการประกันคุณภาพยังไม่สะท้อนถึงความแตกต่างของสถานศึกษาแต่ละแห่ง สถานศึกษาแต่ละแห่งมีการสร้างตัวชี้วัดที่พยายามแบ่งแยกตามลักษณะของสถานศึกษา แต่ก็ยังไม่สามารถแบ่งแยกได้จนถึงระดับที่เหมาะสมกับทุกสถานศึกษา ทำให้สถานศึกษาแต่ละแห่งอาจถูกวัดด้วยตัวชี้วัดที่ไม่ได้ตรงกับวัตถุประสงค์และสภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา

2. ระบบการประกันคุณภาพยังเน้นการตรวจสอบเอกสารมากกว่าการพัฒนาคุณภาพ หลายครั้งการตรวจประกันคุณภาพการศึกษา กลายเป็นกระบวนการในการตรวจสอบเอกสารเป็นหลัก เมื่อมีเอกสารจะได้คะแนน ไม่มีเอกสารจะไม่ได้คะแนน ซึ่งเป็นที่มาของความพยายามสถานศึกษาในแต่ละแห่ง ที่มุ่งเน้นในการสร้างและเก็บหลักฐานเหล่านี้เป็นการสิ้นเปลืองทั้งเวลาและงบประมาณจำนวนมาก แต่กลับไม่ได้ทำให้คุณภาพของการศึกษาดีขึ้นแต่ประการใด

3. ระบบการประกันคุณภาพภายในและภายนอกไม่สอดคล้องกัน ในหลายครั้งตัววัดของการประกันคุณภาพภายในกับภายนอกถูกออกแบบมาจากหน่วยงานคนละหน่วยงาน ทำให้ไม่สอดคล้องกัน มีนิยามแตกต่างกัน การประกันคุณภาพจึงเสมือนเป็นการกรอกเอกสารที่ต้องให้ตรงกับนิยามของแต่ละหน่วยงานที่กำหนด ซึ่งไม่ได้ส่งผลดีใด ๆ ต่อสถานศึกษา

4. ครูใช้เวลาทำเอกสารหรือต้อนรับผู้ประเมินจนไม่มีเวลาสอนหนังสือนักเรียน ด้วยข้อมูลและเอกสารที่มีจำนวนมาก จึงทำให้ครูต้องใช้เวลามากกับกิจกรรมเหล่านี้ จนทำให้หลายครั้งไม่มีเวลาสอนหรือทบทวนบทเรียนให้กับนักเรียนทั้งที่เป็นกิจกรรมหลัก

5. ผู้ประเมินขาดความรู้ความเข้าใจในบริบทของโรงเรียน ในหลายครั้งผู้ประเมินคุณภาพไม่มีความรู้ความเข้าใจในบริบทของแต่ละโรงเรียนอย่างถ่องแท้ ผู้ประเมินทำหน้าที่

เพียงไปตรวจสอบเอกสารและให้คะแนนตามเอกสารที่เห็นเท่านั้น จึงไม่ได้ทำให้คุณภาพของสถานศึกษาดีขึ้นแต่ประการใด

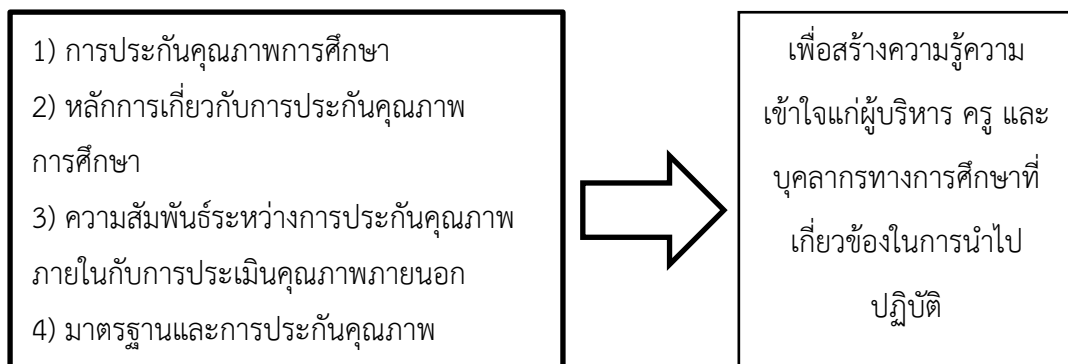
เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องให้ใช้มาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ โดยที่มีประกาศใช้กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลัก เกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561ฉบับนี้คือ แนวทางในการดำเนินการตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ไม่สอดคล้องกับหลักการประกันคุณภาพการศึกษาที่แท้จริง จึงส่งผลให้การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและภายนอกไม่สัมพันธ์กัน เกิดความซ้ำซ้อน และคลาดเคลื่อนจากการปฏิบัติ ทำให้ไม่สะท้อนความเป็นจริงและเป็นการสร้างภาระแก่สถานศึกษา และบุคลากรในสถานศึกษา (สำนักทดสอบการศึกษา, 2561)

จากความสำคัญของการประกันคุณภาพที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพเป็นกระบวนการดำเนินการที่ให้เกิดความเชื่อมั่นโดยมีการวางแผนปฏิบัติงาน มีการกำหนดมาตรฐานกระบวนการดำเนินการตามวางแผนและมาตรฐานที่กำหนดไว้ให้มีการตรวจสอบการดำเนินการ เพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันได้ว่าผลผลิตและบริการขององค์กรทำให้ผู้รับบริการพึงพอใจและเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพที่กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยขอเสนอสาระของการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องในการนำไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) การประกันคุณภาพการศึกษา 2) หลักการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพภายในกับการประเมินคุณภาพภายนอก 4) มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา 5) ประโยชน์ของการประกันคุณภาพการศึกษา 6) องค์ความรู้ใหม่ และ 7) บทสรุป

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อนำเสนอสาระของการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องในการนำไปปฏิบัติ

กรอบแนวคิดการนำเสนอ

ความหมายของประกันคุณภาพการศึกษา

สถาบันการศึกษาควรให้ความสำคัญกับคุณภาพการศึกษา เนื่องจากเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นถึงคุณลักษณะของการจัดการศึกษาให้มาตรฐาน ให้เกิดผลอย่างยั่งยืนแก่ผู้เรียนตามหลักสูตรและสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคม และส่งผลถึงความสามารถในการแข่งขันของประชาชนในประเทศเพิ่มขึ้น

คำเหมือน บุญพะมณี (2555) กล่าวว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง ผลผลิตหรือการให้บริการที่สนองความต้องการ ความคาดหวัง และความพึงพอใจของผู้เรียนและตลาดแรงงาน

วีระยุทธ ชาศะกาญจน์ (2555) กล่าวว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณลักษณะของการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาตัวชี้วัดของผลการปฏิบัติงานว่ามีความสอดคล้องกับที่กำหนดเป็นอย่างดี และต้องก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ คือ ผู้เรียน ผู้ปกครอง เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นการตอบสนองความต้องการของสังคมที่ต้องการผู้มีความรู้ความสามารถ

รัตนา ดวงแก้ว (2556) กล่าวว่า คุณภาพการศึกษา เป็นคุณลักษณะของผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรกำหนด ทั้งนี้คุณภาพของผู้เรียนดังกล่าวเกิดจากความร่วมมือของทุก ๆ ฝ่าย ได้แก่ พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนที่เอาใจใส่การจัดการศึกษา หน่วยงานระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ มีระบบบริหารที่ได้มาตรฐานโดยเฉพาะระดับปฏิบัติ ซึ่งหมายถึง สถานศึกษามีระบบการเรียนการสอนที่ลงถึงระดับห้องเรียนที่มีผลมาจากการการที่ผู้บริการและครูมืออาชีพ รวมทั้งมีคณะกรรมการสถานศึกษาที่ให้คำปรึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปความหมาย คุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณลักษณะของการจัดการศึกษาที่มีมาตรฐานการศึกษาที่มีประสิทธิผล ทำให้เกิดสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่พึงพอใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

คำเหมือน บุญพะมณี (2555) สรุปว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การประกันความเชื่อมั่นในสถานศึกษากับนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ว่าให้นักเรียนเมื่อจบการศึกษาต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและตรงความต้องการของสังคม

วีระยุทธ ชาทะกาญจน์ (2555) ที่ว่ากระบวนการใด ๆ ที่รักษาคุณภาพการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน และมีการพัฒนาระบบสถาบันการศึกษา สามารถจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาที่เป็นไปอย่างมีระบบของสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบ การประเมินผล และการรับรองมาตรฐาน ซึ่งประกอบด้วยการประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก

หลักการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาที่ช่วยสร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่าผู้เรียนที่จบการศึกษาจะมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเน้นแนวคิดหลัก ดังนี้ (เข้มเพชร กำหอม, 2543)

1. การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (Child-Centered Development) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งปวง และยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงต้องช่วยกระตุ้น เอื้ออำนวยความสะดวก และส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาจนเต็มศักยภาพ และมีคุณภาพได้มาตรฐาน

2. การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ (School-Based Management: SBM) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้สถานศึกษามีอำนาจตัดสินใจบริหารจัดการศึกษาได้ด้วยตนเอง ซึ่งมีความเชื่อว่าสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของการผลิตที่สามารถสร้างผลผลิตคือ ผู้เรียนให้มีคุณภาพได้การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ จึงเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการของสถานศึกษาที่จะทำให้เสริมสร้างพลังให้สถานศึกษาชุมชนและสังคมร่วมมือกันจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน

3. การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ (Participation and Collaboration) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้การศึกษาเป็นแหล่งของสาธารณชนที่ทุกคนทุกส่วนของสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับบุคคลทุกคน และกับสังคม โดยส่วนรวมการศึกษาจึงเป็นเรื่องของทุกคน (All for Education)

4. การกระจายอำนาจทางการศึกษา (Decentralization of Education) เป็นแนวความคิดที่มุ่งกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการศึกษา (Stakeholders) ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด ได้แก่ สถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมแนวความคิดนี้เชื่อว่าการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้กับผู้ที่มีส่วนได้

5. การแสดงความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ (Accountability) เป็นแนวความคิดที่มุ่งให้สถานศึกษาแสดงความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษา (Authorities) ต่อผู้เรียนผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม และต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ได้มาตรฐานซึ่งสามารถให้ผู้ปกครองชุมชน สังคม และหน่วยงานต้นสังกัดตรวจสอบได้เพื่อเป็นหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมได้อย่างแท้จริงและรวดเร็ว

การประกันคุณภาพสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

การประกันคุณภาพภายใน (Quality Assurance) เป็นวิธีการที่นำมาใช้เพื่อการบริหาร และจัดการเชิงคุณภาพขององค์กรทางการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2542) ให้ความหมาย การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรในสถานศึกษานั้นเองหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2544) ได้ให้ความหมาย การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโรงเรียน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเองหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัด ที่มีหน้าที่ดูแลสถานศึกษานั้น

การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง กิจกรรมหรือปฏิบัติการทั้งหมดที่เป็นระบบ และมีการวางแผนล่วงหน้าอันเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะสร้างความมั่นใจในระดับหนึ่งได้ว่าสินค้าหรือบริการหนึ่งๆจะมีคุณภาพตามข้อกำหนดที่ได้วางไว้ส่วนการจัดการเชิงคุณภาพทั่วทั้งระบบ การ

ประกันคุณภาพยังคงมีการเน้นความสำคัญของคุณภาพและประสิทธิภาพของเครื่องมือวัดและเทคนิควิธีวัด สิ่งที่เกิดขึ้นมากคือการสร้างความมั่นใจ โดยการมีมาตรการป้องกันไม่ให้ความผิดพลาดเกิดขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นการออกแบบและขั้นดำเนินการงานจนถึงขั้นที่ได้ผลผลิตออกมา นอกจากจะมีการนำผลการประเมินในทุกชั้น ตอนมาใช้เพื่อการวางแผนออกแบบและการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพ ให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิด หรือทำให้บุคลากรเสียหน้า โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2. การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการทำงาน ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาต้องวางแผนพัฒนา และแผนปฏิบัติการต่อเนื่อง เป็นระบบ มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

3. การประกันคุณภาพ เป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครูอาจารย์และบุคคลอื่นๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องมีผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชนเขตพื้นที่หรือหน่วยงานที่กำกับดูแล เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผนติดตามประเมินผล พัฒนา ปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ

การประกันคุณภาพภายนอก (External Quality Assurance)

การประกันคุณภาพภายนอก เป็นการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการติดตามและตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ ซึ่งประเมินโดย “สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือเรียกชื่อย่อว่า “สมศ.” พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545 ได้กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุกรอบ 5 ปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

รูปแบบและวิธีการประเมินคุณภาพภายนอกจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ซึ่งมีหลักการสำคัญ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

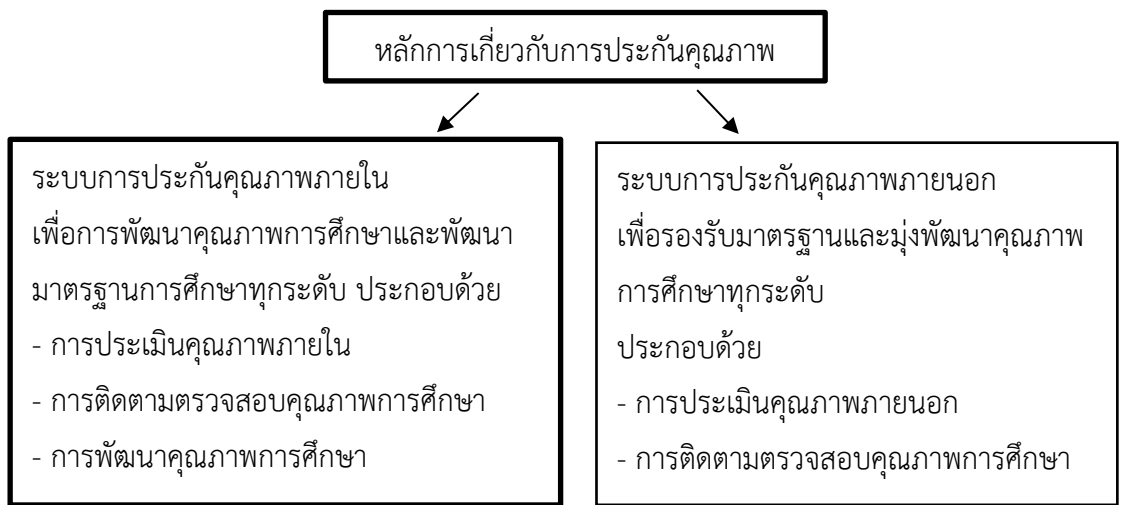
- 1) เป็นการประเมินเพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องการตัดสิน การจับผิด หรือการให้คะแนน – ให้โทษ
- 2) ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม โปร่งใส มีหลักฐานข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง (evidence-based) และมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (accountability)
- 3) มุ่งเน้นในเรื่องการส่งเสริมและประสานงานในลักษณะกัลยาณมิตรมากกว่าการกำกับควบคุม
- 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพและการพัฒนาการจัดการศึกษาจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- 5) มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างเสรีภาพทางการศึกษากับจุดมุ่งหมายและหลักการศึกษาของชาติตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ให้เอกภาพเชิงนโยบาย แต่ยังคงมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ โดยสถาบันสามารถกำหนดเป้าหมายเฉพาะ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เต็มตามศักยภาพของสถาบันและผู้เรียน

ความสำคัญของการประเมินคุณภาพภายนอก

เอกราช โฆสิตพิमानเวช (2560) กล่าวว่า การประเมินคุณภาพภายนอก มีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. เป็นการส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนาเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานและพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพอย่างต่อเนื่อง
2. เพิ่มความมั่นใจและคุ้มครองประโยชน์ให้ผู้รับบริการทางการศึกษาว่าสถานศึกษาได้จัดการศึกษามุ่งสู่ คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุขเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
3. สถานศึกษาและหน่วยงานที่กำกับดูแล เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนท้องถิ่นมีข้อมูลที่จะช่วยตัดสินใจในการวางแผนและดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการและ บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายมีข้อมูลสำคัญในภาพรวมเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานของ สถานศึกษาทุกระดับทุกสังกัด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแนวนโยบายทางการศึกษาและการ จัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพสังเคราะห์ผลการศึกษาเป็นแผนภาพ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 หลักการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพภายในกับการประเมินคุณภาพภายนอก

ระบบการประกันคุณภาพภายในกับระบบการประกันคุณภาพภายนอก มีความแตกต่างและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการที่สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดจะต้องดำเนินการให้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษาแล้วจัดทำรายงานประจำปีเสนอผู้เกี่ยวข้อง ส่วนการประกันคุณภาพภายนอกเป็นงานที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กับการประกันคุณภาพภายในเป็นการตรวจสอบผลการประเมินตนเองของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาโดยหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การประกันคุณภาพภายในกับการประกันคุณภาพภายนอกจึงสัมพันธ์เชื่อมโยงกันด้วยมาตรฐานการศึกษาโดยคำนึงถึงหลักการสำคัญคือ เอกภาพเชิงนโยบาย ความหลากหลายในทางปฏิบัติและมุ่งส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษามากกว่าการควบคุมหรือการให้คะแนน

โทษ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2544) วิธีการและเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบที่สอง (พ.ศ. 2549-2553) ในส่วนของการประเมินอิงสถานศึกษา

การประเมินอิงสถานศึกษา โดยมีมิติในการพิจารณา วิธีการพิจารณา และการสรุปผลการพิจารณา ดังนี้

- 1 มิติในการพิจารณา มี 2 มิติได้แก่ 1) มิติพัฒนาการของคุณภาพการศึกษาและ
- 2) มิติการบรรลุมาตรฐาน/เป้าหมายตามแผนของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กัน

2 วิธีการพิจารณาในแต่ละมิติมีดังนี้

2.1 มิติพัฒนาการของคุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่สถานศึกษานำผลประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรกไปใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาจนทำให้มีผลการประเมินในรอบที่สองสูงกว่าผลการประเมินในรอบแรก หรือยังคงรักษาระดับดีไว้พิจารณาในระดับมาตรฐาน ดังนี้

1) นำผลการดำเนินงานตามข้อเสนอแนะของ สมศ. ไปพัฒนามาตรฐานคุณภาพสถานศึกษา โดยมีร่องรอยหลักฐานแสดงอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบครบกระบวนการ PDCA

2) ผลการประเมินในรอบที่สอง(เฉพาะผลการประเมินแบบอิงเกณฑ์) สูงกว่าผลประเมินรอบแรก หรือ มีผลประเมินทั้งในรอบแรกและรอบที่สองไม่ต่ำกว่าระดับดี(ดี-ดี)

2.2 บรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายตามแผน สามารถจำแนก แผนเป็น 2 กรณีได้แก่

2.2.1 สถานศึกษาใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน/ปฐมวัย เป็นเป้าหมายในการดำเนินการประเมินว่าสถานศึกษาบรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายตามแผน จะพิจารณาจาก

1) สถานศึกษามีแผนปฏิบัติการประจำปี/โครงการ/กิจกรรมในการพัฒนาสถานศึกษาโดยมีมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นเป้าหมายในการดำเนินการเป็นรายตัวชี้วัด

2) ในแผนปฏิบัติการได้กำหนดให้มีโครงการ/กิจกรรม วัตถุประสงค์และตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่ชัดเจน

3) พิจารณาว่าในแต่ละมาตรฐานที่เป็นเป้าหมายของแผนต้องมีตัวบ่งชี้อย่างน้อย 3 ใน 4 ของตัวบ่งชี้ที่ตรงกับตัวบ่งชี้ของมาตรฐานสำหรับประเมินภายนอก

4) มีการดำเนินการตามแผนประจำปี/โครงการ/กิจกรรมที่วางไว้ครบถ้วน
และมีการประเมินผลสำเร็จในการดำเนินงานอย่างชัดเจน

5) มีผลการประเมินความสำเร็จที่บรรลุตัวบ่งชี้ทุกตัวในมาตรฐาน/เป้าหมาย
ตามแผนที่ตั้งไว้การบรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายตามแผน จะพิจารณาจากร่องรอยหลักฐาน
ตาม ข้อ 1) 2) และ 3) โดยสถานศึกษามีรายงานการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม
พิสูจน์ได้หรือ

2.2.2 สถานศึกษาจัดทำแผนประจำปีที่ไม่ใช่มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน/
ปฐมวัยเป็นเป้าหมายในการดำเนินงาน จะพิจารณาจาก

1) การบรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายตามแผน สถานศึกษาต้องระบุว่า
โครงการ/กิจกรรมที่ระบุในแผนปฏิบัติการมีความสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน/
ปฐมวัย มาตรฐานใดบ้าง

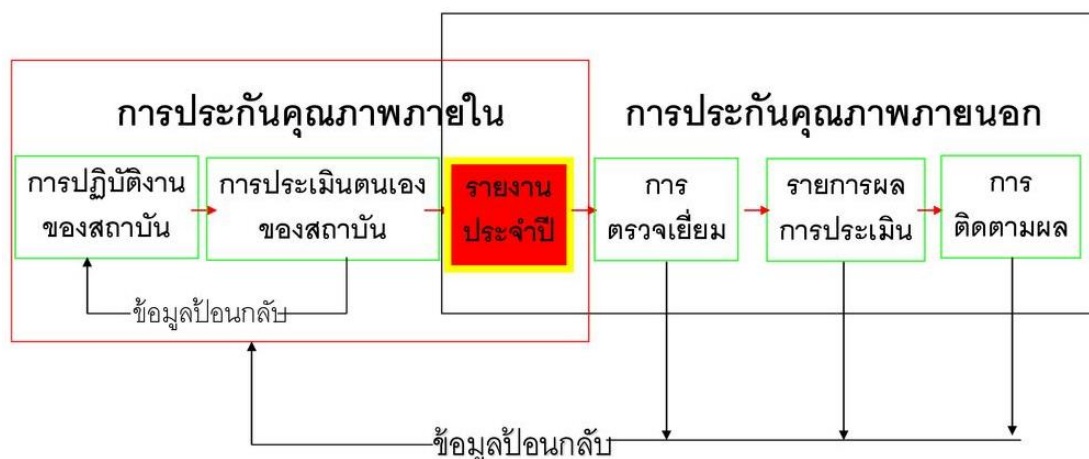
2) สถานศึกษามีตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการดำเนินงานตามแผนที่สอดคล้องกับ
มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน/ปฐมวัย

3) พิจารณาว่าในแต่ละมาตรฐานที่เป็นเป้าหมายของแผนต้องมีตัวบ่งชี้อย่างน้อย
3 ใน 4 ของตัวบ่งชี้ที่ตรงกับตัวบ่งชี้ของมาตรฐานสำหรับประเมินภายนอก

4) มีการดำเนินการตามแผนประจำปี/โครงการ/กิจกรรมที่วางไว้ครบถ้วน
และมีการประเมินผลสำเร็จในการดำเนินงานอย่างชัดเจน

5) มีผลการประเมินความสำเร็จที่บรรลุตัวบ่งชี้ทุกตัวในมาตรฐาน /เป้าหมาย
ตามแผนที่ตั้งไว้

สังเคราะห์ผลการศึกษาเป็นแผนภาพ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและภายนอก

มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

มาตรฐานการศึกษาของชาติ หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์ของคนไทย เพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งยึดเป็นกรอบสำหรับสร้างคนไทย 4.0 ที่แม้แตกต่างตามบริบทของท้องถิ่น และของสถานศึกษา แต่มีจุดหมายรวมคือ “ธำรงความเป็นไทย และแข่งขันได้ในเวทีโลก” สามารถเป็นกำลัง สำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งในมิติเศรษฐกิจ มิติสังคม และมิติการเมือง ต่อไปได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education, DOE Thailand) หมายถึง คุณลักษณะของคนไทย 4.0 ที่ตอบสนองวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดย คนไทย 4.0 จะต้อง ธำรงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก นั่นคือ เป็นคนดี มีคุณธรรมยึดค่านิยมร่วมของสังคมเป็นฐานในการพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะ 3 ด้าน โดยเป็นคุณลักษณะขั้นต่ำ ได้แก่

- 1) ผู้เรียนรู้ เป็นผู้มีความเพียร ใฝ่เรียนรู้ และมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อก้าวทันโลกยุคดิจิทัล และโลกในอนาคต และมีสมรรถนะ (competency) ที่เกิดจากความรู้
- 2) ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นผู้มีทักษะทางปัญญา ทักษะศตวรรษที่ 21 ความฉลาดดิจิทัล (digital intelligence) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะข้ามวัฒนธรรม สมรรถนะการบูรณาการข้ามศาสตร์ และมีคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการ

3) พลเมืองที่เข้มแข็ง เป็นผู้มีความรักชาติ รักท้องถิ่น รู้ถูกผิด มีจิตสำนึกเป็นพลเมืองไทยและพลโลก มีจิตอาสา มีอุดมการณ์และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชาติ บนหลักการประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเท่าเทียมเสมอภาค

โดยที่มีประกาศใช้กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองที่กำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพคนไทยและการศึกษาไทย ในอนาคต ประกอบกับมีนโยบายให้ปฏิรูประบบการประเมิน และการประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอกของทุกระดับก่อนจะมีการประเมินคุณภาพในรอบต่อไป จำเป็นต้องปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. มาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 มีจำนวน 3 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ และมาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. มาตรฐานการศึกษา ระดับปฐมวัย พ.ศ. 2561 มีจำนวน 3 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพ ของเด็ก มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ และ มาตรฐานที่ 3 การจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ

3. มาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาศูญการศึกษาพิเศษ มีจำนวน 3 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ และมาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ประโยชน์ของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษายังเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องดังนี้

1) ผู้เรียนและผู้ปกครองมีหลักประกันและความมั่นใจว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

2) ครูได้ทำงานอย่างมืออาชีพ ได้ทำงานที่เป็นระบบที่ดี มีประสิทธิภาพมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และเน้นวัฒนธรรมคุณภาพได้พัฒนาตนเองและผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ทำให้เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน

3) ผู้บริหารได้ใช้ภาวะผู้นำ และความรู้ความสามารถในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ และมีความโปร่งใส เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับและนิยมชมชอบของ

ผู้ปกครองและชุมชนตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

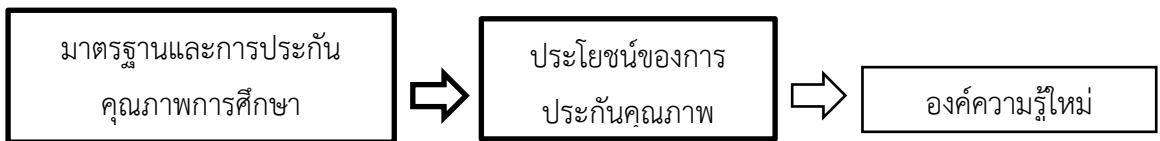
4) หน่วยงานที่กำกับดูแลได้สถานศึกษาที่มีคุณภาพและศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ซึ่งจะช่วยแบ่งเบาภาระในการกำกับดูแลสถานศึกษา และก่อให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพทางการศึกษาและคุณภาพของสถานศึกษา

5) ผู้ประกอบการ ชุมชน สังคม และประเทศชาติได้เยาวชนและคนที่มีคุณภาพและศักยภาพที่จะช่วยทำงานพัฒนาองค์กร ชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาไทยในยุคประเทศไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21 ที่จะช่วยสร้างอนาคตที่ดีของลูกหลานไทยและอนาคตที่ดีของประเทศตามเจตนารมณ์ของกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ กระบวน การประกันคุณภาพโรงเรียนจะต้องมุ่งเน้นที่การตรวจสอบผลลัพธ์ที่ต้องการ คือ คุณสมบัตินักเรียนไทยที่พึงประสงค์เป็นสำคัญ โดยมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกควรจะต้องสอดคล้องหรือเป็นเกณฑ์เดียวกันกับเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพภายในและจะต้องไม่สร้างภาระงานเพิ่มกับผู้ถูกประเมิน ซึ่งข้อดีการนำรูปแบบการประกันคุณภาพโรงเรียนยุคการศึกษาประเทศไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21 ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาไทย ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานด้านคุณภาพของผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา มาตรฐานด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถาน ศึกษาและมาตรฐานด้านผลลัพธ์ที่มีประสิทธิผล จะทำให้มีความสอดคล้องกันของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและระบบประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกและจะไม่สร้างภาระงานเพิ่มกับผู้ถูกประเมิน นอกจากนี้จะสนองตอบต่อนโยบาย “คืนครูให้นักเรียน” และ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” เนื่องจากจะไม่ทำให้ครู ผู้สอนต้องทิ้งห้องเรียนมาเพื่อเตรียมเอกสารรองรับการประเมิน ซึ่งเมื่อครูถูกดึงเวลาจากการทำหน้าที่สอน ให้ไปทำกิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการครูก็จะมีเวลาในการจัดเตรียมสื่อหรือชุดการสอนที่เหมาะสมที่จะเพิ่มการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียนได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ข้อดีอีกประการหนึ่งของรูปแบบการประกันคุณภาพโรงเรียนยุคการศึกษาประเทศไทย 4.0 และศตวรรษที่ 21 ก็คือ มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทในการจัดการศึกษาในแต่ละระดับที่แตกต่างกัน มีเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่ยอมรับได้ในระดับสากลและสามารถนำผล

การประเมินไปใช้เพื่อการพัฒนามาตรฐานและคุณภาพการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้อย่างแท้จริง
สังเคราะห์ผลการศึกษาเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 3 กระบวนการนำมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้

บทสรุป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ว่าด้วยความสำคัญในเรื่องการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา เพราะได้กำหนดสาระบัญญัติฉบับนี้ไว้หมวดในหมวดที่ 6 มาตรฐาน และการประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ตระหนักและดำเนินการในเรื่องนี้ครบถ้วน ถูกต้อง ปรากฏไว้ในมาตรา 47 ถึงมาตรา 51 ซึ่งมีหลักการที่นำไปสู่การประกันคุณภาพ ได้แก่ 1) หลักการเกี่ยวกับการจัดการให้ ความบกพร่องมีค่าเป็นศูนย์ 2) โปรแกรมการปรับปรุงคุณภาพตามแนวคิดของ Crosby 3) การปรับปรุงคุณภาพตามแนวคิดของ Juran 4) แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพครบวงจร PDCA 5) หลักความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการปฏิบัติงานของสถานศึกษาที่มีการวางแผนระบบการจัดการในด้านต่างๆ ตามแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐาน และกระบวนการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาที่สถานศึกษากำหนดขึ้นโดยระบบการประกันคุณภาพภายใน (Internal Quality Assurance) เป็นระบบที่สถานศึกษาสร้างความมั่นใจ (Assure) แก่ผู้รับบริการ ทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนองค์กรหรือสถานประกอบการที่ผู้รับผู้เรียนเข้าศึกษาต่อหรือทำงานว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา. ลาดพร้าว.

เข็มเพชร กำหอม. (2543). การศึกษาความเข้าใจมาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการของ

บุคลากรนโยบาย การประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษาในโรงเรียน

มัธยมศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

คำเหมือน บุญพะมณี. (2555). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินการประกัน

คุณภาพการศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

รัตนา ดวงแก้ว. (2556). เอกสารการสอนชุดวิชาการวิจัยการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 11

การพัฒนาคุณภาพการศึกษา (น. 3-14). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ. ศ. 2553, ค้นเมื่อ 13 เมษายน 2563.

จาก <https://person.mwit.ac.th/01-Statutes/NationalEducation.pdf>.

วิระยุทธ ชาดะกาญจน์. (2555). เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารการศึกษามีอาชีพ.

กรุงเทพมหานคร: วี.พริ้นต์.

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2544). แนวทางการพัฒนาโรงเรียนเพื่อเตรียมการประกันคุณภาพการศึกษา

วารสารวิชาการ. 4 (10).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). รายงานการสังเคราะห์แนวคิดและ

วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้

ภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). แนวทางการประกันคุณภาพภายใน

สถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2544). การประกันคุณภาพ

การศึกษา(เอกสารแผ่นพับ). กรุงเทพมหานคร: สมศ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). OKRs กับการประกัน

คุณภาพการศึกษา รายงานผลการศึกษานโยบายการจักระบบการประกันคุณภาพ

การศึกษาภายในสถานศึกษาที่เชื่อมโยงกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ โดยใช้แนวคิด

ระบบการวัดผลแบบ OKRs: Objective and Key Results, กรุงเทพมหานคร:

21เซ็นจูรี จำกัด.

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2561). แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา

ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์

การศึกษาพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่ง

ประเทศไทย.

เอกราช โฆสิตพิมานเวช. (2560). แผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกศึกษาขอนแก่น

สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการศึกษาเอกชน ในการกำกับสำนักงานศึกษาธิการ

จังหวัดขอนแก่น ระยะที่ 4 ปีการศึกษา 2560-2565.

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา*

Education Curriculum Development

ศิวัลลักษณ์ มหาชัย

Siwalak Mahachai

เอกราช โษจิตพิมานเวช

Ekkarat Kositpimanwet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: Siwalak.16@gmail.com

บทคัดย่อ

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตรที่ดีต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอเพื่อให้มีเนื้อหาสาระทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการเมือง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 ระบุข้อความที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา ในการนำหลักสูตรไปใช้โดยตรง ซึ่งกำหนดไว้ว่า ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแนวทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ดังนั้นสถานศึกษาจะต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สามารถพัฒนาหลักสูตรได้เอง ภายใต้กรอบของหลักสูตรแกนกลาง ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน จึงจำเป็นที่เราจะต้องมีการเตรียมการให้พร้อม มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องของหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อจะได้นำไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้

* Received 5 October 2022; Revised 11 October 2022; Accepted 20 October 2022

สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง และจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม สำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษานั้นๆ ต่อไป

คำสำคัญ: หลักสูตร, การพัฒนาหลักสูตร, หลักสูตรสถานศึกษา

Abstract

Curriculum is an important aspect of educational management. Because it is what sets the guidelines for teaching and learning to contain the intended purpose a good curriculum must always be developed to keep the content up to date with the current conditions. Changes in society, economy, technology, and politics, National Education Act B.E. to apply the course directly which stipulates that the Board of Basic Education shall prescribe curriculum and guidelines for basic education for Thai citizenship and good citizenship of the nation. livelihood and occupation as well as for further education and for basic education institutions has the duty to prepare the course material according to the objectives in paragraph one in relation to problems in the community and local wisdom society Desirable qualities to be a good member of the family, community, society and nation.

An educational institution is an agency that provides education as a source of knowledge seeking, therefore it has to have its own curriculum. It consists of all learning as other experiences. At each educational institution a plan is made to develop learners who are born from the participation of personnel and related parties both inside and outside the school.

Therefore, educational institutions must develop a curriculum that can develop their own curriculum within the framework of Core courses are subject to preparation. Have knowledge and expertise in the subject of the course course development and educational institutions in order to be able to create a curriculum in accordance with the educational institutions the context of each educational institution and prepare the content of the curriculum in the part relating to the problems in the community and society for use in teaching and learning to be suitable for the context of that educational institution.

Keywords: Curriculum, Curriculum Development school course

บทนำ

นักการศึกษาในยุคการรวมถึงกลุ่มผู้รู้และนักวิชาการอิสระได้ให้ข้อคิดหรือข้อเสนอแนะแบบประชาธิปไตยรวมไปถึงปัญหาอันเกี่ยวเนื่องกับหลักสูตรและการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยหลักสูตรของไทยไม่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพที่ตรงตามความสามารถของผู้เรียน ซึ่งเมื่อรวมเข้ากับค่านิยมของสังคมทำให้การจัดหลักสูตรของไทยไม่ประสบความสำเร็จ โดยในปัจจุบันมีอันดับคุณภาพทางการศึกษาลำดับสุดท้ายในกลุ่มประเทศอาเซียน (ประไพ เอกอุ่น, 2542) ซึ่งถือว่าเป็นมูลเหตุสำคัญในการฉุดรั้งคุณภาพการศึกษาไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และอีกปัจจัยสำคัญของความไม่ก้าวหน้าอีกประการ คือ คุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่ไม่ได้มาตรฐานและไม่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงไปกับสถานการณ์ปัจจุบัน คุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาไม่มีคุณภาพ ปัญหาด้านหลักสูตรการเรียนการสอนที่อิสระตามบริบทชุมชนไม่มีมุมมองหรือโลกทัศน์ด้านการศึกษาที่แคบ ความไม่เชื่อมโยงหรือบูรณาการระหว่างสังคมกับสถานศึกษาและเนื้อหารายวิชาต่าง ๆ เหล่านี้ จึงส่งผลให้คุณภาพการศึกษาไทยมีความอ่อนด้อยกว่าหลาย ๆ ประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา (จารึก อะยะวงค์, 2560)

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้จึงต้องมีการจัดทำหลักสูตรเป็นของตนเอง หลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกระบบ

เนื่องจากข้อกำหนดต่างๆ ของหลักสูตรจะเป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษาของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งทำให้เป็นแนวทางนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายทั้งในด้านความรู้ในเนื้อหาสาระ ทักษะ กระบวนการเรียนรู้และการคิด ทักษะทางสังคมและที่สำคัญคือคุณภาพทางด้านคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์

ดังนั้นหลักสูตรสถานศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาไทยให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เราจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจ ศึกษาความหมายหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของแต่ละสถานศึกษา พัฒนาผู้เรียนให้บรรลุความคาดหวังของหลักสูตรและเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรให้การศึกษาของไทยมีคุณภาพให้สมกับที่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว

หลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

คำว่า "หลักสูตร" หรือในภาษาอังกฤษใช้คำว่า " Curriculum " ได้มีนักวิชาการทางการศึกษาได้ให้คำนิยามหรือความหมายของหลักสูตรไว้หลายทัศนะดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 1272) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ประมวลวิชาและกิจกรรมต่างๆ ที่กำหนดไว้ในสถานศึกษา เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

อึ้ง บั้วศรี (2542 : 71) ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึงจุดหมายการจัดเนื้อหา กิจกรรมและมวลประสบการณ์ ในแต่ละ โปรแกรม การศึกษา เพื่อผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2551 : 47) ได้กล่าวสรุปว่า หลักสูตรเป็นเนื้อหาสาระสำคัญและ กิจกรรมต่างๆ ที่สนองวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่พึงประสงค์

เอกราช โฆสิตพิมานเวช (2562 : 5) ได้ให้ความหมายการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การจัดทำหลักสูตรโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดแบบบูรณาการ และสอดแทรกด้านคุณธรรม จริยธรรมหลากหลายรูปแบบ นำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ตามความสนใจของตนเอง เป็นผู้มีความประพฤติดี มีคุณธรรม ระเบียบ วินัย รักการอ่าน โรงเรียนมีสื่อและแหล่งเรียนรู้ มีการประเมินผลการเรียนอย่างเป็นระบบ มีสอนซ่อมเสริมและรายงานผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ

กรมวิชาการ (2542: 2) หลักสูตร หมายถึง เอกสาร แนวทางจัดการศึกษาแต่ละระดับ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มวิชา ขอบข่ายเนื้อหา โครงสร้าง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และรวมถึงมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียนเพื่อให้ นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี สามารถนำไปใช้พัฒนาชีวิตที่ดีได้

ทาบ (Taba 1962: 10) กล่าวว่า “หลักสูตร” หมายถึง เอกสารที่จัดทำขึ้น เพื่อระบุเป้าหมายและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายใหม่ที่วางไว้

จากความหมายของหลักสูตร ตามทัศนะของนักวิชาการทางการศึกษา สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ ที่เป็นเนื้อหา สาระสำคัญ กิจกรรมต่างๆ ที่ออกแบบขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมาย ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนานตนเองเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

ความสำคัญของหลักสูตร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาใน มาตรา 22 ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และในมาตรา 23 กำหนดการจัดการศึกษา

ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสามารถ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ การศึกษา

วิไลลักษณ์ เจริญทรัพย์ (2555) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรเปรียบเสมือนแนวทางในการ จัดการเรียนการสอนและเป็นแนวทางสำคัญในการบรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของ ประเทศนอกจากนี้ยังเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดสำคัญของมาตรฐานการศึกษาในแต่ละประเทศ ทั้งนี้ เพราะการศึกษาของแต่ละประเทศจะดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นสำคัญ หลักสูตรยังมีความสำคัญอีกประการหนึ่งต่อการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน กล่าวคือการสอนจะใช้หลักสูตรเป็นเสมือนแม่แบบในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่หลงทางและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างครบถ้วน สำหรับความสำคัญของหลักสูตรกับผู้เรียน หากหลักสูตรนั้นเป็นหลักสูตรที่ดีจะสามารถช่วยให้ ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงสร้างทักษะอื่นๆทั้งการเคารพสิทธิมนุษยชนและ สามารถยอมรับในความหลากหลายของผู้คนได้

ปฏุล นันทวงศ์ และไพโรจน์ ดั่งวิเศษ (2543 : 9) สรุปความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรมีความสำคัญยิ่งในฐานะที่เป็นเอกสารที่กำหนดแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ของโรงเรียน ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกฝ่ายต้องยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อพัฒนา บุคคลให้มีประสิทธิภาพตามที่พึงประสงค์ให้แก่สังคมและประเทศชาติ

จากความสำคัญของหลักสูตรข้างต้น สรุปว่า หลักสูตรมีความสำคัญ เพราะหลักสูตร เป็นเอกสารซึ่งเป็นแผนการหรือโครงการจัดการศึกษาที่ระบุแนวทางการจัดมวลประสบการณ์ เป็นส่วนกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้กับบุคลากร ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานำไป ปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพทางการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่หลักสูตรกำหนด ไว้

องค์ประกอบของหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยส่วน ต่างๆ ที่มีความสอดคล้อง และมีความสัมพันธ์กัน

ฉันท ชาติทอง (2552: 9-13) ระบุองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 องค์ประกอบ คือ

1. ความมุ่งหมาย (Objectives)
2. เนื้อหาวิชา (Content)
3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) ได้แก่ วิธีการจัดการเรียนรู้และวัสดุประกอบหลักสูตร
4. การประเมินผล (Evaluation)

เคอร์ (Ketr. 1976: 16 -17) ได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ส่วน ได้แก่

- 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
- 2) เนื้อหาสาระ
- 3) ประสบการณ์การเรียนรู้
- 4) การประเมินผล

ทาบ (Taba. 1962 : 10) ที่ได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรไม่ว่าจะสร้างขึ้นในลักษณะใด ย่อมประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ

- 1) จุดมุ่งหมาย
- 2) เนื้อหาสาระ
- 3) กิจกรรมและรูปแบบการเรียนการสอน และ
- 4) การประเมินผล

จากการศึกษาองค์ประกอบของหลักสูตร ตามที่นักการศึกษาได้กำหนดไว้ สรุปได้ว่า นักการศึกษาได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญมี 4 ส่วน ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง คุณภาพของผู้ เรียนเมื่อเรียนรู้เมื่อจบหลักสูตร ประกอบด้วยความรู้ ในเนื้อหาสาระ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดขั้นสูง และ คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์

2. เนื้อหาสาระ หมายถึง สาระการเรียนรู้ วิชาความรู้ รวมทั้งประสบการณ์ต่างๆ ที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ไปตามลำดับขั้นตอนเพื่อให้มีความรู้ความสามารถตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการใช้หลักสูตรกับผู้เรียนในเชิงบูรณาการซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องดำเนินการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระต่างๆ ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งมีทักษะในการเรียนรู้ มีกระบวนการคิดที่มีประสิทธิภาพและมีพฤติกรรมที่งดงาม

4. การวัดและประเมินผล หมายถึง กระบวนการตรวจสอบและประเมินคุณภาพของผู้เรียนภายหลังการจัดการเรียนรู้ การประเมินคุณภาพการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการประเมินความเหมาะสมของจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระของหลักสูตร

รูปแบบหลักสูตร

Taba (1962: 382 - 412 อ้างถึงใน สัตต์ อุทรานันท์, 2530: 86) แบ่งรูปแบบหลักสูตรเป็น 5 แบบ คือ

- 1) หลักสูตรรายวิชา (Subject Curriculum)
- 2) หลักสูตรรวมวิชา (Broad-Field Curriculum)
- 3) หลักสูตรเน้นกระบวนการทางสังคม และภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน (Curriculum Based on Social Process and Life Function)
- 4) หลักสูตรกิจกรรมหรือหลักสูตรประสบการณ์ (Activity or Exsperience Curriculum)
- 5) หลักสูตรแกนวิชา (Core Curriculum)

รูจิริ์ ภู่อาระ (2551: 18-27) แบ่งรูปแบบหลักสูตรเป็น 9 แบบ คือ

- 1) แบบรายวิชา (Subject-Matter-Curriculum)
- 2) แบบหมวดวิชา (Broad-Fields-Curriculum)
- 3) แบบยึดกระบวนการทางสังคมและการดำรงชีวิต (Social Process and Life Function Curriculum)
- 4) แบบแกนกลาง (The Core Curriculum)
- 5) แบบยึดกิจกรรมและประสบการณ์ (The Activity and Experience Curriculum)
- 6) แบบบูรณาการ (Integrated Curriculum)
- 7) แบบสหสัมพันธ์ (Corrclate Curriculum)
- 8) แบบเอกัตบุคคล (Individualized Curriculum)
- 9) แบบส่วนบุคคล (Personalized Curriculum)

จากการศึกษารูปแบบของหลักสูตร ตามที่นักการศึกษาได้กำหนดไว้ สรุปรูปแบบของหลักสูตรได้ ดังนี้

1. หลักสูตรรายวิชา (Subject Curriculum) เป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาสาระซึ่งจัดหมวดหมู่ในรูปของรายวิชา ซึ่งสิ่งที่ถูกนำมาจัดหมวดหมู่ได้แก่ ความคิดรวบยอด ทักษะ หลักเกณฑ์หรือกฎเกณฑ์ต่างๆ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานที่กำหนดจากการเรียนรู้รายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

2. หลักสูตรสัมพันธ์วิชา (Correlated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ออกแบบเนื้อหาสาระในแต่ละกลุ่มวิชาหรือหมวดวิชามีความสอดคล้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันตลอดหลักสูตร

3. หลักสูตรประสบการณ์ (Experience Curriculum) เป็นหลักสูตรที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ ความถนัด และความสนใจ การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล มีความมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความสอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิต ผู้เรียนมีบทบาทในการคัดสรรประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่ต้องการภายใต้กรอบความมุ่งหมายของหลักสูตร

4. หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ผสมผสานเนื้อหาสาระและประสบการณ์ต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างสมดุลแล้วจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม

5. หลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standard - based Curriculum) เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละระดับไว้อย่างชัดเจน ได้แก่ มาตรฐานของเนื้อหาสาระที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ (Content Standard) และมาตรฐานของความสามารถในการปฏิบัติงานหรือสิ่งที่ผู้เรียนสามารถที่จะทำได้ (Performance Standard) ผู้เรียนจะจบหลักสูตรก็ต่อเมื่อมีคุณภาพตามมาตรฐานหลักสูตร

6. หลักสูตรเสริม (Enrichment Curriculum) เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงมีระยะเวลาในการใช้หลักสูตรไม่มากนัก เน้นการเสริมสร้างสมรรถนะในการปฏิบัติงานในหน้าที่ หรือพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนเฉพาะด้าน

สรุปได้ว่าหลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ ที่เป็นเนื้อหา สาระสำคัญ กิจกรรมต่างๆ ที่ออกแบบขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมาย ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาตนเองเปลี่ยนแปลง

พฤติกรรมตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนั้นหลักสูตรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่เป็นตัวกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้กับบุคลากร ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานำไปปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพทางการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่หลักสูตรกำหนดไว้นอกจากนี้รูปแบบของหลักสูตรยังมีหลากหลายรูปแบบสามารถเลือกใช้ตามความเหมาะสมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อผู้เรียนอย่างเต็มที่

การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นภารกิจที่สำคัญและกว้างขวาง จึงมีผู้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาหลักสูตรเกิดขึ้นการพัฒนาหลักสูตรไว้หลายกรณี เช่น

ทาบ (Taba, 1962 : 454) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึงการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางจุดหมาย การจัดเนื้อหา วิชาการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลอื่นๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ทั้งจุดหมายและวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้านความคิดและความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึงการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554: 10) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรคือการพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดหมายที่กำหนดไว้ หรือการพัฒนาหลักสูตรและการสอนระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการสอน การกำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียน ต่างๆ การวัดและการประเมินผลการใช้หลักสูตรการปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริการและการบริหารหลักสูตร

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 2-35) ได้กำหนดให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรเองได้ภายใต้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งมีรูปแบบการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร 4 ลักษณะ ดังต่อไปนี้ 1. การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน 2. การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับรายละเอียดของเนื้อหา 3. การพัฒนาหลักสูตรโดยการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน 4. การพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำวิชา/รายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้ข้างต้น ทำให้สามารถอธิบายสรุปความหมายของการพัฒนาหลักสูตรได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) หมายถึง การจัดทำหลักสูตร การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคล และสภาพสังคม

หลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา เป็นแบบแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการ ที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถโดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนรวมถึงระดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ประสบการณ์สำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

สกีลเบ็ก (Skilbeck, 1984: 2) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง การวางแผน การออกแบบ การนำไปใช้และการประเมินผล การกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียนดำเนินการโดยสถานศึกษา เน้นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา ไม่ใช่กำหนดจากบุคคลภายนอก

แอร์ริสัน (Marsh and others.1990: 48) ให้ความหมายการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนว่า 1. เป็นแผนงานที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ 2. เป็นสิ่งนำไปปฏิบัติได้จริงและมีผลเกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้องจริง 3. เป็นประสบการณ์ที่ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบจริง ทั้ง 3 ข้อมีความ

เกี่ยวข้องกัน เพื่อให้หลักสูตรได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544:28-29) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนว่า คือพันธกิจหรือภาระหน้าที่ที่สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ เป้าหมาย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เพื่อให้ครูทุกคนนำไปออกแบบการเรียนการสอนมีการวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษาเป็นหลักสูตรที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา

สรุป การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในความหมายต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นสรุปว่า การพัฒนาหลักสูตรคือ แผนประสบการณ์หรือแผนการจัดการเรียนการสอนที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกันระหว่างบุคลากรทั้งภายในและภายนอกของโรงเรียน เพื่อกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียน มีการวางแผนนำไปใช้และประเมินผลร่วมกัน

ความสำคัญและความจำเป็นของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามกรอบของหลักสูตรแกนกลางที่กรมวิชาการกำหนดไว้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

มาตรา 27 ระบุข้อความที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา ในการนำหลักสูตรไปใช้โดยตรง ซึ่งกำหนดไว้ว่า ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแนวทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาในชุมชน และสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ลักษณะของหลักสูตรสถานศึกษา

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2550) ได้กล่าวว่าหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4) จุดหมาย 5) โครงสร้าง 6) คำอธิบายรายวิชา

7) หน่วยการเรียนรู้ 8) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 9) ระเบียบการวัดและประเมินผล
 10) คณะกรรมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา เอกสารส่วนนี้เรียกว่าหลักสูตรฉบับโรงเรียน (Curriculum) ซึ่งเป็นสิ่งที่สถานศึกษาคาดหวังเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษา ส่วนที่จะทำให้คุณภาพการศึกษาเป็นไปตามที่สถานศึกษาคาดหวังคือ หลักสูตรฉบับครูผู้สอนหรือการเรียนการสอน (Instruction) ซึ่งประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4) จุดหมาย 5) โครงสร้าง 6) คำอธิบายรายวิชา 7) หน่วยการเรียนรู้ (ที่สมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปสอนจริงรวมทั้งเครื่องมือการวัดและประเมินผลแต่ละหน่วย)

8) คณะกรรมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีกระบวนการ ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา และคณะทำงาน
2. ศึกษา วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรอบหลักสูตร ระดับท้องถิ่นและเอกสารประกอบหลักสูตรต่างๆ รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา จุดเน้น ความต้องการของสถานศึกษา ผู้เรียน และชุมชน
3. จัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ ส่วนนำ โครงสร้างหลักสูตร สถานศึกษา คำอธิบายรายวิชา เกณฑ์การวัดและประเมินผล และเกณฑ์การจบการศึกษา
4. ตรวจสอบองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษาโดยพิจารณาคุณภาพ ความถูกต้อง และความเหมาะสม
5. นำเสนอคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาให้ความเห็นชอบ หากมีข้อเสนอแนะ จากคณะกรรมการ ให้นำข้อเสนอแนะไปพิจารณาปรับปรุงก่อนการอนุมัติใช้หลักสูตร
6. จัดทำเป็นประกาศหรือคำสั่งเรื่องให้ใช้หลักสูตรสถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาและประธานกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ลงนาม หรือผู้บริหารสถานศึกษา

เป็นผู้ลงนาม

7. ใช้หลักสูตรสถานศึกษา ครูผู้สอนนำหลักสูตรสถานศึกษาไปกำหนดโครงสร้างรายวิชาและออกแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมาย

8. วิจัยและติดตามผลการใช้หลักสูตร ดำเนินการติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ เพื่อนำผลจากการติดตามมาใช้เป็นข้อมูลพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพ และมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดขึ้น เป็นการพัฒนาศูนย์กลางหลักสูตรคือ เริ่มตั้งแต่การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ในสถานการณ์จริง รวมทั้งการประเมินผลหลักสูตร เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์มีประสิทธิภาพ กล่าวโดยสรุปขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ในการพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในด้านต่างๆ เพื่อใช้ในการกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรซึ่งได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน/สื่อ การวัดและประเมินผลผู้เรียนซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการศึกษาช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์หรือการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ วัตถุประสงค์จะเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระที่ควรจัดให้ผู้เรียน ซึ่งอยู่ในลักษณะรายวิชา หลังจากนั้นจึงนำมากำหนดกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ต่างๆ รวมทั้งการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนว่าจะใช้วิธีการอย่างไร ซึ่งการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรควรประกอบด้วย

ขั้นที่ 2 การร่างหลักสูตร เป็นการกำหนดแผนการจัดประสบการณ์ หรือการกำหนด

แนวทางการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมและวิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ในการร่างหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องนำข้อมูลที่ได้จาก

การศึกษาในขั้นที่ 1 คือ ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ สภาพและความต้องการของชุมชน ศักยภาพของโรงเรียน หลักสูตรแกนกลางที่กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้วิชาที่ต้องการพัฒนา ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ คือ

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

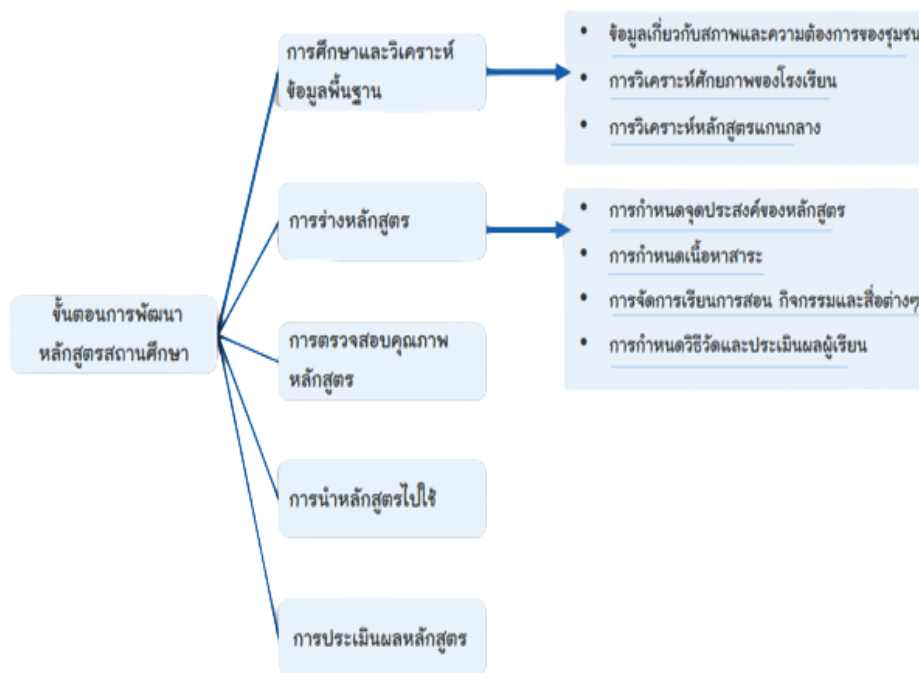
เมื่อร่างหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะนำไปใช้กับนักเรียน จำเป็นต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรก่อน เพื่อหาข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและสมบูรณ์ที่สุด สิ่งที่ต้องพิจารณาในการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรคือ ความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรม และสื่อการเรียนรู้ วิวิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน

ขั้นที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้

หลังจากที่มีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรที่ร่างขึ้นมาเรียบร้อยแล้ว ขั้นต่อไปคือ การนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก ครูที่เป็นผู้ปฏิบัติการหลักในการพัฒนาหลักสูตรเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้ ด้วยการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ครูกำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน กำหนดรายละเอียดกิจกรรมในแต่ละคาบ พร้อมทั้งจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ การประสานงานกับบุคคลที่จะเข้ามาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน

ขั้นที่ 5 การประเมินผลหลักสูตร

เป็นการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นโดยใช้ผลจากการรวบรวมข้อมูลในแง่มุมต่างๆ เพื่อหาคำตอบว่าหลักสูตรมีผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด สิ่งใดที่ควรต้องทำการปรับปรุงเพื่อให้หลักสูตรดียิ่งขึ้น

รูปภาพที่ 1 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

สรุป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 27 ได้กำหนดให้ “คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ดังนั้นสถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ จึงต้องมีหลักสูตรเป็นกรอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน และจะต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สามารถพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพภายใต้กรอบของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมการให้พร้อม มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องของหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อจะได้นำไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง และจัดทำ

สาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม สำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษานั้นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ประไพ เอกอุ้น. (2542). การศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะครู
ศาสตร์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- จารึก อะยะวงศ์. (2560). 13 เมษายน 2560. เพื่อพัฒนาคุณภาพคนไทย ช่วยกันปฏิรูปครูก่อน
ดีไหม?. มติชนออนไลน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร:
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- อรรณ บัวศรี. (2542). ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- กรมวิชาการ. (2545). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษา. (2551). การบริหารงานวิชาการและการนิเทศภายในสถานศึกษา.
พิมพ์ครั้งที่ 5. ปัตตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักงานวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรเทพ โพธิ์พันธุ์. (2562). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการระดมทุนเพื่อการศึกษาของ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กระทรวงศึกษาธิการ. ในดัชนีนิพนธ์การศึกษาชุมชนบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2552). หลักสูตรสารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. พระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. พระชนมพรรษา 80 พรรษา.
หน้า 469-474. กรุงเทพมหานคร :สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

เอกราช โฆษิตพิมานเวช.(2560). รูปแบบการบริหารโรงเรียนเอกชนที่มีประสิทธิผล สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1.วิทยานิพนธ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ.

ปฏุล นันทวงศ์ และ ไพโรจน์ ต้วงวิเศษ. (2543). หลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
สงขลา: สถาบัน ราชภัฏสงขลา.

รุจิร ภูสาระ. (2545). การพัฒนาหลักสูตร : ตามแนวปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร:
บุ๊ค พอยท์.

Taba, Hilda. (1962). Curriculum development: theory and practice. New York:
Harcourt. Brace and World, Inc.

Kerr. Joseph and Keneth. (1976). Metting the Changing Need of AdoultsThrough
Education. Programes and Services,” DissertationAdstractsInterrational.

ผู้บริหารที่นำสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ บนวิถีแห่งความเปลี่ยนแปลง*

Executives who lead educational institutions to success on the path of change

วชิรวิทย์ สุราสา

Wachirawit Surasa

เอกราช โฆสิตพิมานเวช

Akkarach Kositpimanvach

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus

Email: nui.bagko@gmail.com

บทคัดย่อ

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคที่หลายสิ่งเกิดความเปลี่ยนแปลง ในฐานะเป็นผู้นำที่สามารถจูงใจบุคลากรภายในมีบทบาทต่อการกำหนดทิศทาง นโยบาย และนำพาสถานศึกษาสร้างสรรค์ผลสู่ความสำเร็จต้องมีความพร้อมในด้านคุณลักษณะที่โดดเด่น กล่าวคือมีทักษะทางปัญญาสูง เป็นนักบริหารมืออาชีพ มีจิตเชิงสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดี และเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ มีความคาดหวังสูงที่มุ่งสร้างความสำเร็จของงาน ตลอดจนพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และสร้างสถานศึกษาให้เป็นองค์กรนวัตกรรมยุคใหม่

นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ต้องมีบทบาทที่สำคัญคือ ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ควบคุมมาเป็นผู้ที่วางแนวทางการปฏิบัติงานของบุคลากร มีความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการบริหารจัดการเชิงรุก ยึดหลักการมีส่วนร่วม ปรับองค์กรให้เป็นองค์กรขนาดเล็กและมีโครงสร้างแนวนราบ และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทาง การศึกษาดังนั้นผู้นำองค์กรยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีการแสวงหาความรู้ทั้ง เชิงทฤษฎี การปฏิบัติและประสบการณ์

คำสำคัญ: ผู้บริหาร, ความสำเร็จ, ความเปลี่ยนแปลง, สถานศึกษา

* Received 10 October 2022; Revised 14 October 2022; Accepted 24 October 2022

Abstract

School administrators in an era where many things have changed As a leader who can motivate personnel The internal role plays a role in setting the direction, policy and leading the dynamic educational establishments to be successful. With outstanding features That is to say, have high intellectual skills. Is a professional manager Have a creative mind, good attitude and a visionary person. There are high expectations for the success of the work as well as to develop the educational institution to be a learning organization. And create an educational institution to be an innovative organization in the new era.

In addition, new school administrators must play an important role. Had to change the role of being a control to be a leader in setting the guidelines for the work of personnel. Have an understanding of cultural diversity and proactive management Adhere to the principle of participation, adjust the organization to be a small organization and have a horizontal structure, and strengthen educational partnerships. Therefore, new organization leaders in the 21st century need to seek knowledge. Both theoretical, practical and experiential.

Keywords: Executive, Success, Change, Educational institutions

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงของโลก ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านวิทยาการ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้แต่ละประเทศต้องร่วมมือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันสังคมโลกเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารมากมาย และสลับซับซ้อนจึงเป็นโลกไร้พรมแดนแห่งข้อมูลข่าวสาร และการหลั่งไหลของข้อมูลต่างๆผ่านทางอินเทอร์เน็ตทำให้สิ่งเหล่านี้ได้กลายมาเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมองค์กรต่างๆจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเตรียมรับมือกับปัญหาที่จะตามมาในอนาคตด้วยเหตุนี้ ผู้นำองค์กรยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองจากเดิมไปสู่ผู้นำที่มีกระบวนการทัศนใหม่ในด้านทักษะการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ การบริหาร และมีการตัดสินใจที่รวดเร็วเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ใน

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รวดเร็วผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ทางการศึกษาเป็นผู้นำที่มีพฤติกรรมทางวิชาการมีความรู้ความสามารถและมีความเป็นมืออาชีพที่สามารถบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลและสามารถเชื่อมโยงสภาพปัจจุบันไปสู่อนาคตได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยการเรียนรู้ที่หลากหลาย อาทิเช่นการเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้ (Learning to do) การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to live together) และการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) เป็นต้น (UNOESCO, 2002) และทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ประเทศทั่วโลกได้นำมาปรับใช้ให้เกิดขึ้นกับพลเมืองของตนเอง ซึ่งการจัดการศึกษาในยุคใหม่นี้ต่างก็มุ่งปฏิรูปคุณภาพ และมาตรฐานผลผลิตทางการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับและสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้มาใช้บริการ

ผู้บริหารสมัยใหม่ต้องเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงบทบาทที่เคยแค่ทำหน้าที่บริหารจัดการและสั่งการ เพื่อให้ทีมงานดำเนินการตามเป้าหมายนั้นไม่เพียงพออีกต่อไปแล้ว ผู้บริหารต้องปรับตัวเองมาเป็นผู้นำเพื่อการปฏิรูป ซึ่งสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้คนในองค์กรใช้ศักยภาพของตัวเองอย่างเต็มความสามารถและทำให้คนเก่ง ทำงานตามความสามารถและมุ่งมั่นสู่เป้าหมายขององค์กร จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการพัฒนาตนเองในทุกๆด้าน เพื่อให้มีการบริหารงานที่ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง (ปกรณ วังศรีตันพิบูลย์, 2559) ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์สามารถนำโรงเรียนสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพผู้บริหารมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและการบริหารจัดการ “ผู้บริหารต้องวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและเข้าใจบริบทของโรงเรียน กำหนดวิสัยทัศน์เป้าประสงค์ของโรงเรียนให้สอดคล้องกับโรงเรียนมาตรฐานสากลมีความรู้ความสามารถในการบริหารงานด้านต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมจัดสภาพแวดล้อมปรับปรุงสถานที่ให้เหมาะต่อการทำงานสร้างบรรยากาศให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระตุ้นให้เกิดการสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพการปฏิบัติงาน บุคลากรต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องจัดทำแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนมาตรฐานสากล มีความสามารถดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ “บุคลากรต้องมีความรู้ในเรื่องจัดทำแผนกลยุทธ์ มีการระดมความคิด มีการวิเคราะห์ปัจจัยและสภาวะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ

โรงเรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนด้วยเครื่องมือต่างๆ ที่เหมาะสม กำหนดทิศทางของโรงเรียนมุ่งไปสู่ผลลัพธ์ที่โรงเรียนต้องการที่จะบรรลุ เพื่อให้สามารถดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์การปฏิบัติงานตามที่กำหนดไว้นักเรียนมีความตั้งใจ ใฝ่เรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความคิดสร้างสรรค์ ผู้ปกครองให้ความร่วมมือสนับสนุนงานโรงเรียน “โรงเรียนจัดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์อย่างหลากหลายรูปแบบเพื่อเรียนรู้ความต้องการใหม่ๆ ของนักเรียน จัดระบบบริการ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การให้บริการ การรับฟัง การรับข้อร้องเรียนโดยเปิดช่องทางเลือกหลายช่องทาง เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดแนวทางแก้ไข ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน และการบริการในแต่ละด้านมีการปลูกฝังบ่มเพาะนักเรียนให้มีทักษะชีวิต ให้มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่านและการค้นคว้า ความเป็นเลิศทางวิชาการ สื่อสารได้สองภาษา ครูผู้สอนต้องมีความรู้ มีความสามารถและเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน สามารถใช้เทคโนโลยีจัดการเรียนการสอน มีจรรยาบรรณปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี “ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูผ่านการฝึกอบรม รวมถึงการส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อ เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้พัฒนาความรู้ของตนเองจากสิ่งที่ได้อบรมศึกษาให้ทันต่อยุคสมัยมากขึ้น ผู้บริหารให้ความสำคัญกับบุคลากรในโรงเรียนจัดกิจกรรมที่มีส่วนร่วมในการทำงานสร้างสัมพันธ์ให้กับคณะครูเปิดโอกาสให้ครูได้ทำกิจกรรมตามความต้องการสร้างมิตรภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน คือ เป้าหมายความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ที่ได้ประโยชน์ทุกฝ่าย การบริหารจัดการโรงเรียนด้วยระบบคุณภาพ มีห้องเรียน แหล่งเรียนรู้มีสภาพแวดล้อมบรรยากาศเอื้อต่อการใช้บริการ มีสื่อที่พอเพียงเหมาะสมทันสมัย มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการอ่าน การเรียนรู้ และการค้นคว้าอย่างหลากหลาย “โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับโรงเรียนมาตรฐานสากล จัดโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการเรียนรู้ มีการวัดผลประเมินผลอิงมาตรฐาน โรงเรียนดำเนินงานจัดทำข้อมูลสารสนเทศ โดยมีการวางแผนการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน ลงมือเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำสารสนเทศของโรงเรียนในรูปแบบเอกสารและไฟล์ข้อมูล ปรับปรุงข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน พร้อมสำหรับการนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้เพื่อแก้ปัญหา โรงเรียนมีการบริหารด้านการเงินโดยใช้งบประมาณตรงตามวัตถุประสงค์ ถูกต้อง

ตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องและระเบียบอื่นๆที่เกี่ยวข้องและพร้อมรับการตรวจสอบ
สำรวจความต้องการสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน
จากครูผู้สอน และจัดทำให้ตามความเหมาะสมเพียงพอ โรงเรียนออกแบบระบบงานที่
ครอบคลุมภารกิจทุก โดยมุ่งเน้นนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อนำสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ มี
การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับโรงเรียน
มาตรฐานสากล นำหลักสูตรสู่ชั้นเรียนจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มี
การวัดผลประเมินผลอิงมาตรฐาน และสมรรถนะตามหลักสูตรที่กำหนด โรงเรียนมีการจัด
สภาพแวดล้อมที่มีความสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย เหมาะสมเหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ มี
การสำรวจความต้องการสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ จัดหาสื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียน
การสอนและสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนจากครูผู้สอน (ฉัตรกมล สม
แดง, 2564)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นหัวใจสำคัญใน
การพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง ความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อ
พัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม
และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การศึกษายังมี
ความสำคัญในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น การที่จะพัฒนา
ประเทศชาติ ต้องพัฒนาประชาชนโดยให้การศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพตามที่ต้องการ
จึงมีความจำเป็นที่การจัดการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพของประชาชน และเพิ่มขีด
ความสามารถของประเทศให้สูงขึ้น ดังนั้นองค์กรหลักที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา ต้องมีกล
ยุทธ์ในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จคือคุณภาพของการศึกษา ทั้งนี้คุณภาพ
(Quality) หมายถึงสิ่งที่ปราศจากข้อบกพร่อง (Freedom from deficiency) รวมถึง การ
ดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนดที่ต้องการโดยสร้างความพึงพอใจให้กับ
ผู้เกี่ยวข้อง คุณภาพการศึกษาเป็นผลผลิตที่เกิดจากการดำเนินการจัดการศึกษาของ
สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คุณภาพประกอบด้วยผลผลิตประสิทธิภาพ ความพึง
พอใจ การพัฒนา การปรับตัวและการอยู่รอดขององค์กร ทั้งนี้มีแนวคิดของนักการศึกษา

เกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาหลากหลายแนวคิด เช่น คุณภาพการศึกษาประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อม และการสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง คุณภาพการศึกษา คือ การที่สถานศึกษาสามารถผลิตผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาผู้เรียนให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายใน ทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจในการทำงาน คุณภาพการศึกษามีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่สนับสนุนการจัดการศึกษา ได้แก่ ทรัพยากรบุคคล ความเป็นสากลของการจัดการศึกษา การพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาวิชาชีพครู ประสิทธิภาพและการพัฒนาโรงเรียน คุณภาพการศึกษาประกอบด้วย พันธกิจของสถานศึกษา การจัดการทรัพยากร หลักสูตรการเรียนการสอน การสนับสนุนและการพัฒนาบุคลากร การสนับสนุนผู้เรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่คุณภาพการศึกษาตามเจตนารมณ์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมายถึง การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือการเป็นคนเก่ง เป็นคนดี และมีความสุข

ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการบริหารงานในสถานศึกษา การจัดการใดๆ จะสามารถดำเนินงานไปได้ดี มีประสิทธิภาพ ก็ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร และเมื่อโลกมีความเจริญก้าวหน้าเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารและตัวผู้บริหารจะต้องมีศักยภาพในการบริหารให้ทันเหตุการณ์ มีผู้ให้ความหมายของผู้บริหารศึกษาไว้หลายท่าน ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษาหมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษานอกสถานศึกษาตั้งแต่ระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540)

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้นำโรงเรียนให้บรรลุความสำเร็จตามภารกิจและบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน โดยอาศัยความรู้ความสามารถ คุณลักษณะที่เอื้อโดยเฉพาะ และอาศัยกระบวนการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคล ทุกฝ่าย ทุกสถาบัน ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องภายใน และภายนอกสถานศึกษา (ธีระ รุญเจริญ, 2546)

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา คือ บุคลากรที่มีบทบาทรับผิดชอบในการบริหารสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนให้มีการปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ภายใต้หลักนิติธรรมและคุณธรรมจริยธรรม

องค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพการศึกษา

องค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. คุณภาพคน (Human Quality)
2. คุณภาพงาน (Work Quality)
3. คุณภาพผู้เรียน (Student Quality)

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้าง บทบาท ภาระหน้าที่ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา จะเห็นได้ว่า คนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะขับเคลื่อนและปฏิบัติงานนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งก็คือคุณภาพของผู้เรียน ถ้าคนที่ทำงานมีคุณภาพ ก็จะส่งผลต่อคุณภาพงาน และคุณภาพของผู้เรียนในที่สุด คนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการบริหารจัดการศึกษา เป็นคนที่มีคุณภาพ หน่วยงานที่ใช้คนต้องมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาคน ซึ่งแนวทางในการพัฒนาคน ได้แก่

1. การพัฒนาจิตสำนึก (จิตวิญญาณ) ของครูในองค์กร หรือหน่วยงานให้เป็นผู้มี ความคิดในการทำงานอย่างมีอุดมการณ์ มีเป้าหมายและทุ่มเท เสียสละ เพื่อให้งานสัมฤทธิ์ผล โดยคำนึงถึงเรื่องส่วนรวมมากกว่าเรื่องส่วนตัวและตระหนักถึงหน้าที่ในการทำงาน ทั้งนี้จิตวิญญาณของครูและผู้ที่ประกอบวิชาชีพอื่น หมายถึง จิตสำนึก ความคิด ทศนคติ พฤติกรรม การแสดงออกที่ดี ลุ่มลึกสงบเย็น ตามกรอบของจริยธรรม ค่านิยม จารีตประเพณี วัฒนธรรม ความคาดหวังของสังคม ความเป็นตัวตนที่แท้จริงของบุคคล เป็นแก่นแท้ขององค์กรรวมที่เป็นสิ่งดำรงภายใน จิตใต้สำนึกเป็นศูนย์กลางแรงขับเคลื่อนของการแสดงออกทางพฤติกรรมภายนอก จิตวิญญาณเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนเกิดพฤติกรรมในการทำงานและการพัฒนาตนเององค์กรรวม

ของบุคคลประกอบด้วยร่างกาย (Body) จิตใจ (Heart) ความคิด (Mind) และจิตวิญญาณ (Spirit) และเมื่อบุคคลได้รับการปฏิบัติที่พึงพอใจ ก็จะทุ่มเทความพยายามและพลังงานสูงสุดออกมาอย่างเต็มที่ และส่งผลต่อเป้าหมายสำคัญสูงสุดขององค์กร ซึ่งมีผู้เสนอว่าควรได้มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีจิตวิญญาณในการทำงาน และมีรายงานการวิจัยพบว่า สถานศึกษาต้นแบบและหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาจะมีระดับจิตวิญญาณสูงกว่า ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษาและหน่วยงานทั่วไป

2. การพัฒนาค่านิยม อุดมการณ์และสร้างวัฒนธรรมในการทำงาน เพื่อให้คนในองค์กรหรือหน่วยงานทางการศึกษา มีหลักยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน สิ่งที่ต้องพัฒนาและสร้างให้เกิดขึ้นในองค์กร คือ ค่านิยม อุดมการณ์ และวัฒนธรรมร่วมกันของคนในองค์กร เป็นการแสดงออกให้เห็นถึงการปฏิบัติหน้าที่ มุ่งหวังให้เกิดความสำเร็จอย่างยั่งยืนถาวร โดยคนในองค์กรมองเห็นถึงเป้าหมายความสำเร็จและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่จะพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง มีความผูกพันกับงาน ผูกพันกับองค์กร ทำงานโดยไม่ต้องรอคำสั่ง กล้าตัดสินใจ กล้ารับผิดชอบ โดยยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักในการตัดสินใจโดยการมีส่วนร่วมของคนที่อยู่ในองค์กรหรือสถานศึกษานั้นเป็นผู้ร่วมกันคิดร่วมกันกำหนดและถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างและพัฒนาให้คนปฏิบัติงานเป็นคนที่มีคุณภาพ

3. การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน สมรรถนะเป็นคุณลักษณะความสามารถของบุคคลที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะและคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้บุคคลแสดงออกมา และสร้างผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดในกรอบงานที่ตัวเองรับผิดชอบ ซึ่งการพัฒนาสมรรถนะเป็นการมุ่งเสริมสร้างความสามารถให้ทรัพยากรบุคคล โดยพัฒนาคนให้มีความสามารถก็จะใช้ความสามารถที่มีอยู่ไปผลักดันให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย และสำนักงานข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้กำหนดสมรรถนะของคนทำงานออกเป็น 2 ประเภท คือ สมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงาน ซึ่งสมรรถนะหลักประกอบด้วย การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การพัฒนาตนเอง และการทำงานเป็นทีม ส่วนสมรรถนะประจำสายงานประกอบด้วย การวิเคราะห์และสังเคราะห์การสื่อสารและการจูงใจ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การมีวิสัยทัศน์ การออกแบบการเรียนรู้ และการบริหารจัดการชั้นเรียน

สรุปได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพการศึกษาก็คือ คุณภาพคนถ้าคนที่ทำงานมีคุณภาพ ก็จะทำให้คุณภาพงานออกมามีประสิทธิภาพ และส่งผลให้คุณภาพของผู้เรียนมี

ประสิทธิผลตามค่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ คุณภาพคนจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการบริหารจัดการ การศึกษาให้คนที่มีคุณภาพ หน่วยงานที่ใช้คนจึงต้องมีกลยุทธ์ในการพัฒนาคนเพื่อให้หน่วยงาน มีคุณภาพงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

แนวทางในการทำงานให้มีคุณภาพ

แนวทางในการจะทำให้การทำงานมีคุณภาพงาน อาจดำเนินการได้ คือ

1. การสร้างและพัฒนานวัตกรรมในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นแนวคิดเทคนิค วิธีการที่จะทำให้งาน ขององค์กรบรรลุเป้าหมาย
2. กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
3. การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น การลดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน การดำเนินการใช้ ทรัพยากรทางการบริหารอย่างประหยัด คุ่มค่า และการเพิ่มผลผลิต
4. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารงาน
5. การปฏิบัติงานตามกลยุทธ์ของหน่วยงานและการปฏิบัติงานตามตัวชี้วัด ตามข้อตกลงหรือ คำรับรองในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน (MOU)
6. การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management)

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสามารถดำเนินการได้ ดังนี้ เช่น

1. การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เช่น การสอบ O - Net และ NT (National Test)
2. การพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถตามสมรรถนะของหลักสูตร
3. การพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาและมีความสามารถในการวางแผนการ เรียนรู้
4. การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ
5. การเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะพึงประสงค์ตามหลักสูตร
6. การพัฒนาเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีสุขภาพกาย สมบูรณ์ แข็งแรง มีสุขอนามัย
7. การพัฒนาเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดี มีจิตใจ อารมณ์ร่าเริงแจ่มใส

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพการศึกษา ประกอบไปด้วยส่วนที่สำคัญทั้ง 3 ส่วน คือ คุณภาพคน (Human Quality) คุณภาพงาน (Work Quality) และคุณภาพผู้เรียน (Student Quality) ซึ่งสถานศึกษา หน่วยงาน หรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา จะต้องดำเนินการให้องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนมีคุณภาพที่ดี โดยอาจมีแนวทางและกลยุทธ์ในการ

พัฒนาคุณภาพของคน คุณภาพของงาน และคุณภาพของผู้เรียนได้ตามบริบทความพร้อมความเหมาะสมของแต่ละแห่ง แตกต่างกันไป โดยมีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพการศึกษาในที่สุด (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ , 2555)

ผู้บริหารที่นำสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ บนวิถีแห่งความเปลี่ยนแปลง

ปัจจัยที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะนำสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ นอกจากจะเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ทางการศึกษา เป็นผู้นำที่มีพฤติกรรมทางวิชาการมีความรู้ความสามารถและมีความเป็นมืออาชีพที่สามารถบริหารจัดการงานอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังต้องมีหลักการบริหารงาน ดังนี้

1. การเป็นผู้นำ

ความสำเร็จหรือความล้มเหลวทั้งปวงของโรงเรียนขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้นำทั้งสิ้น พฤติกรรมของผู้นำ คือ ชักจูง ปลุกเร้า ให้ครูในโรงเรียนทุกคน ตลอดทั้งผู้ปกครอง และชุมชน ยอมรับคล้อยตามความฝัน หรือเป้าหมาย เพื่อให้ความฝันหรือเป้าหมายเกิดความเป็นส่วนร่วมกันของคณะครู อาจารย์ ผู้ปกครอง และชุมชนมิให้เป็นของคน ๆ เดียวเมื่อทุกคนมีส่วนร่วม และยอมรับเป้าหมายตรงกันทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการที่จะทำให้ฝันเป็นจริงโดยเปิดโอกาสให้ครูทุกคนมีอิสระในความคิด และร่วมสร้างสรรค์ในการพัฒนางานเพื่อไปให้ถึงเป้าหมาย ผู้บริหารโรงเรียนที่ไม่มีวิสัยทัศน์ ไม่มีเป้าหมาย มักจะถูกครูที่อยู่รอบข้าง หรือผู้บังคับบัญชา หรือนักการเมืองที่อยู่เหนือขึ้นไป กำหนดขอบเขตให้เดินตาม ดังนั้นผู้บริหารที่จะทำโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จ

2. ผู้รับบริการคือสิ่งสำคัญที่สุด

องค์กรที่ประสบความสำเร็จ จะต้องยึดผู้รับบริการเป็นเป้าหมายสูงสุด ทำอย่างไรจึงจะทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่ว่าจะเป็นนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และครู ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน และส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐาน และควบคุมตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ตลอดจนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ หากทำได้

อย่างทีกล่าวแล้วนั้ยอมแสดงว่าโรงเรียนก้าวสู่ยุคปฏิรูป เป็นที่ยอมรับของลูกค้ำ ทีมาใช้บริการอย่างแท้จริง

3. มองเห็นเป้าหมายหรือภาพความสำเร็จตรงกัน

ในการปฏิบัติงานใดๆจะต้องฝึกให้ผู้มีส่วนร่วมงานรู้จักการตั้งเป้าหมาย หรือมีเป้าหมายทุกๆครั้งเมื่อมีเป้าหมายและภาพของความสำเร็จของงานจะเป็นตัวชี้วัดของการทำงานว่าสำเร็จ หรือล้มเหลวการทำงานหากแต่ละคนมีเป้าหมาย และจุดมุ่งหมายในการทำงานคนละอย่างคนละเรื่องแล้ว การทำงานย่อมไม่มีทิศทาง และพลัง เพราะคนต่างทำตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ในการบริหารสถานศึกษาก็เช่นเดียวกัน คือทุกคนจะต้องรู้เป้าหมาย เข้าใจร่วมกัน และเห็นภาพสุดท้ายในการทำงานที่ตรงกันเพราะเมื่อทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันและตรงกันแล้วก็จะเกิดพลัง และความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานให้ได้ผลตามเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ และในการตั้งเป้าหมายนั้น จะต้องตั้งเป้าหมายที่คนได้ยินได้ฟังเกิดพลัง มีความทะเยอทะยาน ทำหาย และมีความเป็นไปได้

พึงตระหนักว่า โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จจะต้องอาศัยพื้นฐานของวิสัยทัศน์ หรือความคาดหวังของผู้มีส่วนร่วมได้เสีย (Stakeholders) ร่วมกันสร้างเป้าหมาย (Goals) โดยมุ่งที่ตัวนักเรียนเป็นผลผลิต และร่วมกันวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic plan) โดยอาศัยข้อมูลอย่างจริงจังพัฒนาวิสัยทัศน์ และเป้าหมายที่พึงประสงค์

ในสถานศึกษา การกำหนดเป้าหมายจะต้องมุ่งไปที่นักเรียนซึ่งเป็นลูกค้ำ ว่านักเรียนจะต้องได้รับอะไรบ้างโดยมีหลักสูตรเป็นกรอบในการกำหนดเป้าหมาย และมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ซึ่งผู้มีส่วนได้มีส่วนร่วมกำหนดพร้อมกำหนดยุทธศาสตร์ ทีจะก้าวไปถึงเป้าหมาย เพื่อให้ทุกคนมองเห็นภาพสุดท้ายที่ตรงกัน

4. การสร้างองค์กร (ดำเนินการให้ทุกคนเชื่อมั่นในเป้าหมาย)

การสร้างองค์กรให้มีความเชื่อมั่นในเป้าหมาย ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร จะต้องแสดงหรือตอกย้ำและกล่าวถึงเป้าหมายให้ทุกคนเกิดความเชื่อมั่น เพื่อจะให้ทุกคนในองค์กรจะได้ช่วยกันทุ่มเทการทำงานให้ได้ตามเป้าหมายอยู่ตลอดเวลา และฝังอยู่ในจิตใจของทุกคน เสมือนกับการตอกหัวตะปูย้ำแล้วอีกเพื่อให้ตะปูเจาะเนื้อไม้ที่แข็งแกร่งเพื่อให้ทุกคนเห็นจุดยืนหรือ

ทิศทางของโรงเรียนอย่างชัดเจนไม่ว่าจะมีอุปสรรค หรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ก็ตามก็พร้อมที่จะช่วยกันฟันฝ่าไปสู่เป้าหมาย

5. ความคิดสร้างสรรค์

มีนักจิตวิทยากล่าวไว้ว่า "คนไทยส่วนใหญ่ชินต่อระบบการขึ้นนำจึงไม่รักคิดเอง และไม่พร้อมที่จะคิดหาวิธีการทำงานของตนเองถ้าหากมีคนขึ้นนำดีก็พอนำไปได้ถ้าหากขาดผู้ขึ้นนำที่ดีก็จะทำงานไม่ได้หรือไม่อยากจะทำงานต่อไป และผู้บังคับบัญชาก็ไม่ได้ใจลูกน้องเนื่องจากเราชินต่อระบบเผด็จการ และการที่ลูกน้องไม่กล้าแสดงความสามารถ จึงทำให้ผู้บังคับบัญชาชินต่อการสั่งการเลยไม่ค่อยเข้าใจลูกน้อง" หน่วยงาน หรือสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จถือความคิดสร้างสรรค์เป็นหัวใจของบริษัท ซึ่งต้องคอย กระตุ้น ยั่วยุ ทำทลาย และให้การสนับสนุนบุคลากรในหน่วยงาน เกิดความคิดสร้างสรรค์ และคิดค้นสิ่งใหม่ๆ แปลกๆ อยู่ตลอดเวลาการที่จะให้เกิดกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ จะต้องเริ่มจากการ ตั้งเป้าหมายที่ฝังแน่นในหัวใจ และต่อมาก็จะเกิดความตั้งใจปรารถนาจะไปให้ถึงเป้าหมายมีความตั้งใจอย่างแรงกล้า จึงจะเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบการคิดค้นในวิธีการหรือวัตถุสิ่งของต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย ดังนั้นการปฏิบัติงานในสถานศึกษาผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้อิสระในการทำงานพร้อมกับสนับสนุนและให้กำลังใจในการทำงาน โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จหรือโรงเรียนดีเด่นต่างๆ จะมีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ แปลกๆ อยู่เสมอในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียน

6. การทำงานเป็นทีม

การดำเนินงานให้องค์กรบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ทีมงานมีส่วนสำคัญอย่างมากหากทุกคนในองค์กรรู้สึกว่าคุณเองอยู่ในทีมงานเดียวกันและร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติงานให้สำเร็จร่วมกัน งานก็จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ผู้บริหารจึงต้องสร้างทีมงานขึ้นในองค์กร และกระตุ้นให้ทุกคนรู้สึกว่าเป็นผู้มีส่วนร่วมในฐานะส่วนหนึ่งของทีมงาน

ทีม (Team) หมายถึง กลุ่มของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่ทำงาน และมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม มีความผูกพันรับผิดชอบช่วยกันทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ (D. Young, 1979)

7. เปิดโอกาสให้คนอื่นพูด

การฟังคือความสามารถที่จะช่วยให้เรารู้ถึงความต้องการ และวัตถุประสงค์ของลูกค้า ผู้ซื้อ และผู้ร่วมงาน ดังนั้นการฟังของผู้บริหารจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่บอกว่าสำนักงานใด หรือโรงเรียนใดล้มเหลว หรือประสบความสำเร็จ ดังปราชญ์ผู้รู้กล่าวว่า"พระเจ้าประทานให้เรา มีสองหูหนึ่งปาก" ดังนั้นการฟังจึงมีความสำคัญต่อหน่วยงาน

8. ความเรียบง่ายของผู้บริหาร

กรอบความคิดเป็นตัวกำหนดในการแสดงพฤติกรรมที่เป็นมิตรหรือศัตรู ถ้าผู้บริหารมีกรอบความคิดว่าทุกคนคือเพื่อนร่วมงานการปฏิบัติตนของผู้บริหารจะแสดงออกด้วยความเป็นมิตร ทั้งภาษา ท่าทาง มีการยกย่องให้เกียรติ และไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความเป็นศัตรูจะไม่เกิดขึ้น

9. คำชมเชย

ในชีวิตการทำงานจริง ๆ เราต้องทำงานร่วมกับหมู่คณะ บางครั้งเราต้องการความร่วมมือ บางครั้งเราต้องการให้เขาทำงานตามสิ่งที่เราบอก บางครั้งเราต้องการให้เขากระตือรือร้นสนใจในการทำงาน และอื่น ๆ อีกมากมาย ตามแต่ใจปรารถนา แต่สิ่งหนึ่งที่เรามักลืมนึกถึงในการทำงานร่วมกันคือ คนเราทุกคนต้องการคำชมเชย ยกย่อง และไม่มีใครต้องการคำตำหนิ ติถูก หรือเหยียดหยาม (แต่คำยกย่องชมเชย ต้องมาจากความจริงใจ) และเมื่อทุกคนต้องการสิ่งเหล่านี้ทำไมผู้บริหารให้เขาไม่ได้

10. การทำทนาย

- 1) ควรให้การทนายในขอบเขตเรื่องที่เขาเคยทำสำเร็จมาแล้ว
- 2) แน่ใจว่าเพื่อนร่วมงานมีความสนใจในเรื่องทำทายนั้น ๆ ไม่ใช่เรื่องที่เขาคิดว่า เขาควรจะลองจะเลือก ในสิ่งที่เขาอยากลอง
- 3) ในเรื่องการทำทายนั้น ๆ จะต้องยากนิดหน่อย เพื่อให้เป็นเรื่องทำทนายจริง ๆ แต่ไม่ใช่ยากจนเกินไปจนเขาไม่กล้าลอง

11. ให้ความรู้และเครื่องมือในการทำงาน

คนเราเมื่อมีความรัก ความอยาก ความชอบ หรือที่เรียกว่า ฉันทะ ที่จะทำงานแล้ว ต่อมาก็จะเกิด วิริยะ คือความเพียร มี จิตตะ คือจิตใจจดจ่อต่อการทำงาน และ มี วิมังสะ คือ ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของศาสตร์ นั้น ๆ อย่างลุ่มลึก และถ่องแท้ รู้จักปรับปรุงใคร่ครวญ พัฒนางานให้ดียิ่งขึ้นจึงเป็นเรื่องที่จะขาดไม่ได้ ดังนั้นในการจะพัฒนาให้ครูเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถถึงขั้นครูมืออาชีพในการจัดการเรียนการสอน

บทสรุปสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพควรดำเนินการดังนี้

- 1) รวบรวมและจัดระบบของข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน การบริหารแนวใหม่ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบริหาร และตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลมากกว่าสามัญสำนึก
 - 2) วางแผนและดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ การวางแผนมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารมี ทิศทางในการบริหารตามลำดับความสำคัญเร่งด่วนของปัญหา และนโยบายการบริหาร
 - 3) ศึกษากฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ในการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล ผู้บริหารมีอำนาจในการบริหารอย่างอิสระ ขณะเดียวกันก็รับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจ ของตนอย่างเต็มที่เช่นกัน
 - 4) การบริหารและการตัดสินใจโดยองค์คณะบุคคล การศึกษาเป็นบริการกิจการ สาธารณะ ที่มีผู้เกี่ยวข้อง และได้รับผลจากการบริการจำนวนมาก ดังนั้นเพื่อให้การบริหาร และการตัดสินใจมีความถูกต้องและก่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้รับบริการมากที่สุด ผู้บริหารควร ดำเนินการโดยองค์คณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
 - 5) จัดระบบบัญชีให้ครบถ้วนถูกต้อง แม้ผู้บริหารจะมีอำนาจอิสระในการบริหาร และการตัดสินใจก็ตาม แต่อำนาจมีอิสระนั้นมิใช่เป็นไปโดยปราศจากการควบคุมตรวจสอบของทาง ราชการ โดยเฉพาะด้านการเงินซึ่งส่วนใหญ่มาจากงบประมาณแผ่นดิน
- เงื่อนไขทั้งหมดดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้เป็นผู้นำจะต้องมี หรือจัดให้มีขึ้นเพื่อให้การ บริหาร และการตัดสินใจของตนมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามเจตนารมณ์ สมกับคำพูดที่ว่า "เป็นผู้นำในสถานศึกษาอย่างมืออาชีพ" (เพชรฤทัย สัมโอ อภิษฐ์, 2555)

สรุป

ผู้บริหารที่นำสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ บนวิถีแห่งความเปลี่ยนแปลง จะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ควบคุมมาเป็นผู้ที่วางแนวทางการปฏิบัติงานของบุคลากร มีความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการบริหารจัดการเชิงรุก ยึดหลักการมีส่วนร่วมปรับองค์กรให้เป็นองค์กรขนาดเล็กและมีโครงสร้างแนวราบ และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีการแสวงหาความรู้ทั้ง เชิงทฤษฎี การปฏิบัติและประสบการณ์ ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองจากเดิมไปสู่ผู้นำที่มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การบริหาร และมีการตัดสินใจที่รวดเร็วเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ทางการศึกษาเป็นผู้นำที่มีพฤติกรรมทางวิชาการมีความรู้ความสามารถและมีความเป็นมืออาชีพที่สามารถบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล สามารถนำสถานศึกษาไปสู่เป้าหมาย และเชื่อมโยงสภาพปัจจุบันไปสู่อนาคตได้

เอกสารอ้างอิง

เพชรฤทัย สัมโอ ออณิษฐ์. (2555). การบริหารสถาบันการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ:

การเป็นผู้นำในสถานศึกษาอย่างมืออาชีพ. เรียกใช้เมื่อ 14 ตุลาคม 2565 จาก

<http://www.patwit.ac.th/new/?name=knowledge&file=readknowledge&id=7>.

ปกรณ วังศรีตันพิบูลย์. (2559). ภาวะผู้นำ. เรียกใช้เมื่อ 13 ตุลาคม 2565, จาก

http://www.enttraining.net/article06_leadership.php.

ฉัตรกมล สมแดง.(2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2.

วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2555). การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอท่าใหม่จังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). อบรมผู้บริหารสถานศึกษา หมวด 4:

เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร, กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.

ธีระ รุญเจริญ .(2546). การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพมหานคร : ข้าวฟ่าง.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2). (2545). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่

123 ก .19 ธันวาคม 2545.

D. Young. (1979). Improving Work Group: A Practical Manual for Team Building.

La Jolla, Calif. University Associates.

ผู้บริหารมืออาชีพและการจัดการความรู้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา*

Professional management and management of educational administration knowledge

เชิดพงษ์ งอกनावัง

Cherdpong Ngorknavung

เอกราช โสชิตพิมานเวช

Ekkarat Kositpimanwet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: ncherdpong2@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการนำเสนอเนื้อหา เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการเป็นผู้บริหารมืออาชีพและการจัดการความรู้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นกลไกและเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะต้องมี เพื่อให้ครบองค์ประกอบและเหมาะสมทุกประการพร้อมสำหรับการเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ที่จะพัฒนาทิศทางการศึกษาก้าวไปข้างหน้าอย่างเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบดังนี้ 1) คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ 2) การจัดการความรู้ในการบริหารการศึกษา 3) แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ 4) บทบาทหน้าที่ของนักบริหารมืออาชีพ 5) ลักษณะเด่นของผู้บริหารมืออาชีพ 6) ผู้บริหารทางการศึกษามาตรฐานวิชาชีพตามที่คุรุสภากำหนด และองค์ประกอบดังกล่าวจะสามารถนำไปสู่การเป็นผู้บริหารที่มีความเป็นมืออาชีพ

คำสำคัญ: ผู้บริหารมืออาชีพ, การจัดการความรู้เกี่ยวกับการบริหาร, การบริหารการศึกษา

* Received 5 October 2022; Revised 9 October 2022; Accepted 18 October 2022

ABSTRACT

This academic article presents the content. To study the components of professional management and knowledge management related to educational administration. This is a mechanism and is an extremely important feature that educational institution administrators should have. In order to complete and fit all elements, ready to be a professional executive. to develop the direction of education moving forward in a systematic way The components are as follows: 1) professional executive characteristics 2) knowledge management in educational administration 3) concept of professional executive characteristics 4) roles and duties of professional executives 5) outstanding characteristics of professional executives Occupation 6) Educational administrators with professional standards as prescribed by the Teachers Council And such elements can lead to professional management.

Keywords: Professional management, Management knowledge management, Education administration

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดไว้ในหมวดสิทธิและเสรีภาพในการศึกษาของปวงชนชาวไทยไว้ในมาตรา 54 ว่า “บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย มาตรา 75-87 บัญญัติไว้ว่ารัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาตรา 83 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ โดยสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีและเป็นธรรม โดยอาศัยกลไกตลาดและสนับสนุนให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน สนับสนุนให้มีการใช้ หลักคุณธรรม จริยธรรมและหลักธรรมาภิบาลควบคู่

กับการประกอบกิจกรรมอย่างเป็นธรรมรวม ทั้งส่งเสริมและสนับสนุน การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย (เอกราช ไขจิตพิมานเวช, 2560 : 1)

ปัจจุบันโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับเศรษฐกิจและสังคมโลกมากขึ้นจึงทำให้มีการผันผวนตามปัจจัยภายนอก จุดอ่อนสำคัญคือโครงสร้างประชากรสูงอายุมากขึ้น เกิดการขาดแคลนแรงงานในกลุ่มทักษะฝีมือสูง และกลุ่มทักษะฝีมือระดับต่าง ๆ และที่ผ่านมาประเทศไทยอยู่ในช่วงวิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหลายต่อหลายครั้ง ประสบกับสถานะเสื่อมถอยของประเทศไปเรื่อย ๆ ทำให้ฐานการผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรม และการบริการมีผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมต่ำลง โดยที่การใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการเพิ่มมูลค่ายังมีน้อย อีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างคนกับเทคโนโลยี นั่นคือ การใช้เทคโนโลยีและเครื่องจักรเข้ามาแทนที่แรงงานมนุษย์โดยเฉพาะแรงงานที่ใช้ทักษะการทำซ้ำเป็นประจำจะถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย เช่น หุ่นยนต์ คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ 3 มิติ และระบบอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงกับอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่ามนุษย์ และมีต้นทุนถูกกว่า สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคม ทำให้เกิดธุรกิจรูปแบบใหม่ และกระทบต่อคุณภาพของประเทศในเกือบทุกด้านที่สำคัญได้แก่ คุณภาพคน คุณภาพการศึกษา คุณภาพบริการสาธารณะและบริการสาธารณสุข หากไม่รีบดำเนินการพัฒนาหรือปฏิรูปประเทศอย่างเร่งด่วน อาจส่งผลให้ประเทศไทยจัดอยู่ในโลกที่สามได้ในไม่ช้า ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานไว้ว่า "เราจำต้องก้าวไปข้างหน้าเสมอ เราต้องไม่ถอยหลังเป็นอันขาด แม้ว่าหยุดอยู่กับที่ก็ได้ เพราะการหยุดก็เสมอด้วยการถอยหลัง"

ไทยแลนด์ 4.0 จึงเป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายของรัฐบาลภายใต้การนำของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ต้องการเปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิม ๆ ไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์แบบ"ทำน้อย ได้มาก" เพื่อที่จะนำพาประเทศไทยไปสู่ประเทศในโลกที่หนึ่ง ภายในปี พ.ศ. 2579 ได้อย่างมั่นคง มั่นคง และยั่งยืน โดยมีการกิจสำคัญในการขับเคลื่อน

ปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ เพื่อแก้ไขจัดระบบ และสร้างแนวทางการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า เพื่อสามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และรุนแรงในศตวรรษที่ 21 ได้ ซึ่งโมเดลนี้จะสำเร็จได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากหลายๆ ฝ่าย หรือเรียกว่า การสานพลังประชารัฐ ประกอบด้วยภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร ภาคประชาชน ภาคสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัยต่าง ๆ ร่วมกันระดมความคิดผนึกกำลังกันขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวไปสู่เศรษฐกิจและสังคมไทยที่มีการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน เพื่อสร้างคนไทยในอนาคตให้มีศักยภาพในการร่วมกันพัฒนาประเทศ สามารถปรับตัวรองรับบริบทการพัฒนาในอนาคต มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มีจิตสำนึกวัฒนธรรมที่ดีงาม รู้คุณค่าความเป็นไทย และมีความรับผิดชอบ เป็นรากฐานที่มั่นคงของชุมชน สังคม รักชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์

จากที่กล่าวมาข้างต้น การที่จะยกระดับคุณภาพของคนไทยให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าว และทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปประเทศและพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2557)

ผู้บริหารมืออาชีพและการจัดการความรู้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

ผู้บริหาร คือผู้นำหรือหัวหน้าคนในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงาน สถานศึกษา และคำว่าผู้บริหารนี้มีผู้ให้คำนิยามไว้หลายนัย ดังนี้

กิติ ตยัคคานนท์ (2532 : 18) ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหาร นักบริหาร ผู้นำหรือหัวหน้า หมายถึงบุคคล ที่มีความสามารถในการปกครอง บังคับบัญชา ได้รับการแต่งตั้ง ยกย่องหรือมอบหมายให้เป็นหัวหน้า เป็นผู้ตัดสินใจแทนกลุ่ม และเป็นผู้ดำเนินการดำเนินงานให้กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันรวมกัน ร่วมกันทำงานให้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์

ธีระ รุญเจริญ (2550 : 1) ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหาร (ผู้บริหารสถานศึกษา) เป็นบุคลากรหลักที่สำคัญของสถานศึกษาและเป็นผู้นำวิชาชีพ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540 ก : 10) ให้ความหมายของผู้บริหารว่า หมายถึง ผู้ที่มุ่งในการปฏิบัติการกิจขององค์กรให้สำเร็จ

พระราชธรรมวาที (มปป. : 15) ให้ความหมายผู้บริหารไว้ว่า คำว่า บริหารมาจากคำว่า ปริ บวก หาระ ปริ แปลว่ารอบ หาระ แปลว่า นำไป บริหาร หรือ บริหาร แปลว่า นำไปรอบ หมายถึงผู้นำบุคคล หรือนำกลุ่มคน นำหน่วยงานให้ไปรอบและไปรอดจึง จะได้ชื่อว่า ผู้นำหรือผู้บริหาร

นิรนาม (ออนไลน์ : 2559) ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ที่มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าหรือผู้มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบตามที่กฎหมายกำหนด และผู้บริหารยังแบ่งออก เป็น 3 ระดับ ได้แก่

- 1.ผู้บริหารระดับสูง หมายถึง ผู้ริเริ่มก่อตั้งองค์กร หรือประธานกรรมการไปจนถึงกรรมการผู้จัดการ ซึ่งมีหน้าที่กำหนดวัตถุประสงค์ นโยบายและกลยุทธ์ เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับทิศทางการดำเนินงานโดยรวมขององค์กร

- 2.ผู้บริหารระดับกลาง หมายถึง ผู้อำนวยการ หัวหน้าศูนย์ ผู้จัดการแผนก หรือหัวหน้าสายงาน มีหน้าที่ดำเนินงานตามนโยบายและแผนงานที่ได้กำหนดไว้ รวมถึงการประสานงานระหว่างผู้บริหารระดับสูง เพื่อกำหนดนโยบายให้ผู้จัดการระดับล่าง ได้นำแผนงานไปปฏิบัติ

- 3.ผู้บริหารระดับล่าง หมายถึงหัวหน้าแผนกหรือหัวหน้าคนงาน มีหน้าที่ทำตามนโยบายที่ผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหารระดับกลางกำหนดไว้ รวมทั้งการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้กับทีม สร้างแรงจูงใจและสามารถรับผิดชอบผู้ที่อยู่ในแผนกของตนได้

สรุปความหมาย “ผู้บริหาร” หรือ “นักบริหาร” หมายถึง ผู้ได้รับแต่งตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้นำ หรือหัวหน้าในการปกครองบังคับบัญชา หรือบริหารงานในหน่วยงานหรือองค์กรเพื่อให้สำเร็จหรือบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้โดยอาศัยบุคคลอื่นช่วยทำ

คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ

คุณลักษณะของผู้บริหารหรือนักบริหารมืออาชีพนั้น มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ทองทิพภา วิริยะพันธุ์ (2546 : 126) ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหารมืออาชีพ หมายถึง ผู้บริหารที่สามารถพิสูจน์ตัวเองได้ว่าเป็นผู้มีความรอบรู้ความสามารถ และประสบการณ์ มีความชำนาญงาน และมีประสิทธิภาพ

สุบรรณ พงษ์จันโอ (2556 : 22) ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหารมืออาชีพ หมายถึง ผู้บริหารที่เป็นสัตบุรุษ นำเอาหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ ทั้งด้านบริหารตนเอง บริหารทีมงาน บริหารงานให้เป็นไป ตามแผนงาน โครงการ เวลาที่วางไว้ บริหารชุมชน บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเราด้วยความยึดมั่นในธรรม ไม่ประมาท มีสัมมาทิฐิ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ กล้าเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ดีขึ้น

พรพิมล นิยมพันธุ์ (2550 : 14) ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหารมืออาชีพนั้น หมายถึง ผู้บริหารที่มีการใช้หลักวิชาประยุกต์กับความสามารถมีการใช้ศิลปะหรือยุทธศิลป์ควบคู่กับยุทธศาสตร์หรือหลักการต่าง ๆ ในการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบาย

ทองทิพภา วิริยะพันธุ์ (2546: 127-136) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะที่จำเป็นของผู้บริหารมืออาชีพว่าควรประกอบด้วย

1. เป็นนักบุกเบิก (Pioneer) ผู้บริหารมืออาชีพควรมีจิตใจที่ขบค้นหาสิ่งใหม่ๆ เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่ง ขึ้น เช่น ใช้เทคนิคการบริหารงานรูปแบบใหม่
2. มีวิสัยทัศน์ (Vision) ในการบริหารงาน ผู้บริหารมืออาชีพต้องมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินงานขององค์กรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยน โดยต้องยอมรับความเป็นจริงและปรับตัวเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้มากขึ้น
3. มีความทันสมัย (Modern) ก้าวทันโลก ทันเหตุการณ์ และต้องก้าวทันคู่แข่งโดยเฉพาอย่างยิ่ง ในด้านเทคโนโลยี ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องพร้อมที่จะนำ

เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการบริหารจัดการ ทั้งนี้เพื่อจะได้เพิ่มความสามารถในการแข่งขันกับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

4. มีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้บริหารมืออาชีพควรคำนึงถึงผลประโยชน์ระยะยาวขององค์กรโดยให้ความสำคัญแก่การวิจัยและพัฒนาเพื่อปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการทำงานให้แก่องค์กร ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าการพัฒนาเป็นหัวใจขององค์กรที่เป็นภารกิจสำคัญ ซึ่งผู้บริหารต้องกระทำอย่า

5. เป็นนักสู้ (Determined Fighter) เพราะโลกในยุคไร้พรมแดน แม้จะมีการพึ่งพาอาศัยกัน แต่ก็มีการแข่งขันต่อสู้ในเชิงเศรษฐกิจควบคู่กันไปด้วย ทำให้ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องมีความพร้อมที่จะแข่งขันกับนานาชาติในระดับโลกทุกรูปแบบโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้น ก็พร้อมจะเผชิญกับความไม่แน่นอนที่อาจส่งผลกระทบต่อองค์กรทั้งในมุมมองและมุมลบโดยผู้บริหารจะต้องสามารถปรับตัวและแก้ไขสถานการณ์ที่เลวร้ายให้กลายเป็นดี

6. เป็นนักประสาน (Coordination) ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องสามารถประสานทุกฝ่ายเข้าหากันเพื่อจะได้ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีบทบาทร่วมกับภาครัฐในการประสานประโยชน์ของส่วนรวมร่วมกัน เพื่อจะได้จัดปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อ การเจริญเติบโตของประเทศชาติโดยรวม

7. มีจรรยาบรรณและจริยธรรม (Ethics) ผู้บริหารมืออาชีพควรมีความรับผิดชอบในวิชาชีพและมีจริยธรรมและคุณธรรมสำหรับเป็นกรอบแนวคิด ในทางปฏิบัติ ผู้บริหารควรประพฤติและปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพื่อสร้างศรัทธาโดยการยึดมั่นในธรรมะ ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ในทางกฎหมายหรืออัตตาของตนเอง

กุสุมา ยี่งู (2553 : 86) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารมืออาชีพที่พึงประสงค์ในพระคัมภีร์ของครูโรงเรียนชุมชนบางไผ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรีเขต 2 คือความเป็นผู้นำ การมีทักษะในการบริหาร การมีวิสัยทัศน์ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สำหรับข้อเสนอแนะที่ผู้บริหารมืออาชีพควรมีคือ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านวิชาชีพ

การเป็นผู้นำที่สร้างสรรค์ สร้างโอกาสการพัฒนาได้ทุกเมื่อ แสวงหาข้อมูลข่าวสารสำหรับการพัฒนาตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับการพัฒนาบุคลากร ผู้เรียน และชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ

แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพมีดังต่อไปนี้

1. Visions = เป็นผู้วิสัยทัศน์
2. Charisma = เป็นผู้มีเสน่ห์ มีแรงดึงดูด สร้างความเชื่อถือให้คนเกิดศรัทธา คล้อยตามได้
3. Integrity = มีความเป็นปึกแผ่น เหนียวแน่น
4. Self – Less = ทำอะไรไม่นึกถึงตนเอง แต่คำนึงถึงส่วนรวม
5. Courage = มีความกล้าหาญ
6. Uncompromising = ไม่ยอมอ่อนในบางเรื่อง
7. High – Around = ความมีมาตรฐานในตัวเอง มีความซื่อสัตย์ และมีความโปร่งใส
8. Listening = รู้จักฟัง
9. Fairness = มีความยุติธรรม เที่ยงธรรม
10. Sense of Time = ตรงต่อเวลา
11. Know Others Know Oneself = เข้าใจคนอื่น และเข้าใจตนเอง
12. Judgement = ยุติธรรม
13. Inspiring = มีความมุ่งมั่น
14. Faith = มีความเชื่อมั่น ศรัทธา
15. Institutional = ความเป็นองค์กร

สรุปคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ คือ ต้องเป็นบุคคลที่ทักษะรอบด้าน

กระบวนการเป็นผู้นำ ทักษะการคิด วิเคราะห์เป็นนักบุกเบิก มีวิสัยทัศน์ที่ยอดเยี่ยม เป็นนักพัฒนา มีความทันสมัยก้าวทันเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ มิติของสังคมแวดวงการศึกษา เป็นนักประสานงาน และที่สำคัญคุณลักษณะที่สำคัญที่ขาดไม่ได้คือ การมี

จรรยาบรรณและมีจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เป็นกลางกับเพื่อนร่วมประกอบวิชาชีพ

บทบาทการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา

บทบาทการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา

1. ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องแปรเปลี่ยนความทะเยอทะยานส่วนตัวสู่เป้าหมายที่ยิ่งใหญ่กว่า
2. ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเชื่อว่า สถานศึกษาของตนจะมีผลอย่างใหญ่หลวงต่อชีวิตนักเรียนนักศึกษา
3. ผู้บริหารโรงเรียนประพฤติดนเป็นแบบอย่าง มีความอ่อนน้อม มีคุณธรรม เป็นนักฟังที่ดี
4. มุ่งพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างจริงจัง เอาใจใส่ สนับสนุน ปรับปรุงผลการเรียนการสอน
5. กล้าคิดใหม่ กล้าทำนอกกรอบเดิม ๆ และเมื่อมีการผิดพลาดก็ปรับปรุงแก้ไข โดยไม่ตำหนิผู้ใด
6. มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ จริ่งจ้ง ต่อเนื่อง สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา
7. สร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบ โดยให้มีโอกาสส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคลากร
8. เป็นความหวังของชุมชนและสังคม โดยยึดหลักว่า ความร่วมมือช่วยเหลือ สนับสนุน ชุมชนและสังคมเป็นภารกิจหนึ่งของสถานศึกษา และสามารถโน้มน้าวให้ชุมชนและสังคมมาร่วมมือกับสถานศึกษาด้วย
9. มองโลกในแง่ดีและความหวังเสมอ มองการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องท้าทายความสามารถ
10. ตั้งมาตรฐานการทำงานที่ไม่ให้ต่ำกว่าเดิม กระทำอย่างมั่นคง ไม่ท้อแท้ ท้อถอย

สรุป บทบาทของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้บริหารจะต้องมีความทะเยอทะยาน ตั้งเป้าหมายที่ใหญ่ ตั้งมาตรฐานที่สูงไว้เสมอ เป็นผู้นำองค์กรที่มีความน่าเชื่อถือ สร้างความเชื่อมั่นให้กับองค์กร เอาใจใส่ สนับสนุนและพัฒนาการเรียนรู้ของ

นักเรียนอยากจริงจัง ปลุกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมในจิตใจสามารถจบออกไปเป็นพลเมืองที่ดีและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมได้ในอนาคต

ลักษณะเด่นของผู้บริหารมืออาชีพ

ลักษณะเด่นของผู้บริหารมืออาชีพ ควรมีลักษณะเด่นดังต่อไปนี้

- มีความรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์
- มีการตัดสินใจที่ดี รวดเร็ว แม่นยำและถูกต้อง
- สามารถจับประเด็นได้รวดเร็ว ออกความเห็นได้ทันการณ์
- สามารถเลือกใช้คนได้เหมาะสมกับงาน
- ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะปรับตัว
- มีระเบียบ ละเอียด รอบคอบ เคร่งครัดเรื่องเวลา
- ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม ยึดมั่นในจรรยาวิชาชีพ

สรุป ลักษณะเด่นของผู้บริหารมืออาชีพ คือ ต้องเป็นผู้ที่มีความเท่าทันต่อสถานการณ์บ้านเมือง ก้าวทันยุคทันสมัยที่มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนตลอดเวลา ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นผู้มีระเบียบ มีวินัย ยอมรับและพร้อมที่จะปรับตัวกับทุกสถานการณ์ที่พบเจอ

ผู้บริหารมืออาชีพ คุณลักษณะที่จำเป็นอื่น ๆ

คุณลักษณะที่จำเป็นอื่น ๆ ของการเป็นผู้บริหารมืออาชีพ มีดังต่อไปนี้

1. เป็นนักบุกเบิก (Pioneer)- ผู้บริหารมืออาชีพควรเป็นผู้มีจิตใจชอบค้นหาลิขิตสิ่งใหม่ๆ เพราะเป็นสิ่งที่ท้าทาย เพื่อพิสูจน์ว่าทำได้หรือไม่แล้วทุ่มเทอย่างเต็มความสามารถ

2. เป็นนักต่อสู้ (Determined Fighter)- ยุคไร้พรมแดน แม้จะมีการพึ่งพากัน แต่ก็ต้องมีการแข่งขันต่อสู้ในเชิงเศรษฐกิจ ต้องสามารถปรับตัวแก้ไขสถานการณ์ได้ในทุกโอกาส

3. เป็นนักประสานงาน (Coordinator)

4. มีวิสัยทัศน์ (Vision) - สามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินงานขององค์กรให้เหมาะสม

5. มีความทันสมัย (Modern) - ทันโลกทันเหตุการณ์ ก้าวทันคู่แข่ง โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี

6. มีจรรยาบรรณและจริยธรรม (Ethics)

7. ให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา (Research & Development)- ต้องตระหนักอยู่เสมอว่า การพัฒนาเป็นหัวใจขององค์กร เป็นภารกิจสำคัญ อย่างยิ่งของผู้บริหาร ต้องทำอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา

สรุปได้ว่า คุณสมบัติของผู้บริหารมืออาชีพ จะต้องเป็นผู้บริหารที่กล้าตัดสินใจ ต้องมีข้อมูลที่เพียงพอในการตัดสินใจ เป็นคนสุขุม รอบคอบ และต้องเป็นผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ ไวต่อข้อมูล ผู้บริหารมืออาชีพต้องเป็นคนทันสมัย ไวต่อข้อมูล หรือการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ต้องติดตามข่าวสารต่าง ๆ อยู่เสมอ อีกทั้งยังต้องเป็นนักบุกเบิก นักวิจัย นักพัฒนา นักสู้ นักประสานงานและสำคัญที่สุดคือต้องมีจรรยาบรรณและจริยธรรมในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงาน

การจัดการความรู้ในการบริหารการศึกษา

การจัดการความรู้ในการบริหารการศึกษา มีผู้วิจัยได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547 : 63) กล่าวว่า การจัดการความรู้ คือความรู้เกิดจากการประมวลสังเคราะห์ และจำแนกแยกแยะสารสนเทศ เพื่อนำไปสู่การตีความและทำความเข้าใจกับสารสนเทศ เหล่านั้นจนกลายเป็นความรู้ ซึ่งความรู้นี้ครอบคลุมทั้งส่วนของความรู้โดยนัย (Tacit Knowledge) ที่ซ่อนอยู่ในความคิดของพนักงาน และที่ฝังตัวอยู่ในองค์กรกับความรู้แจ้งชัด (Explicit Knowledge) ที่ปรากฏในเอกสารที่บันทึกหรือรายงานต่าง ๆ ขององค์กร การจัดการความรู้ทั้งสองประเภทนี้ ให้เป็นระบบระเบียบ เพื่อให้คนที่ต้องการเข้าถึงได้ง่าย และดึงออกมาใช้งานได้ โดยสะดวกการจัดการความรู้จะเกิดขึ้นในระดับทีมงานหรือระดับกลุ่มในองค์กรที่ต้องการปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกแต่ละคน

วิจารณ์ พานิช (2548 : 63) กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นการเรียนรู้แบบใหม่ที่เรียนจากการปฏิบัติเป็นตัวนำ เป็นตัวเดินเรื่อง ไม่ใช่แค่เรียนจากครูหรือตำรา ตำรานั้นเป็นการเรียนรู้แบบเก่า ซึ่งเน้นเรียนรู้แบบเก่า และเน้นเรียนทฤษฎี ขณะที่การเรียนรู้ แบบ KM ก็เป็นทฤษฎีแต่ว่าเน้นที่การเรียนรู้แบบปฏิบัติ เพราะการปฏิบัติทำให้เกิดประสบการณ์ การจัดการ

ความรู้ไม่ใช่เรื่องของคนๆ เดียวเป็นเรื่องของคนหลายคนที่ทำงานร่วมกัน เพราะฉะนั้นเวลาปฏิบัติแต่ละคนจะมีประสบการณ์ไม่เหมือนกัน เมื่อนำมาแลกเปลี่ยนกันแล้ว อาจเห็นส่วนที่เหมือนกัน ซึ่งจะเป็นการยืนยันว่าเข้าใจตรงกันเมื่อเอาแลกเปลี่ยนกันมาก ๆ จะทำให้ยกระดับความรู้ความเข้าใจขึ้นไปอีกจะเห็นว่าการจัดการความรู้เราจะเน้นที่การเรียนรู้จากการปฏิบัติ

บุญดี บุญญาภิจ และคนอื่น ๆ (2547: 3ก) กล่าวว่าการจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการนำความรู้ที่มีอยู่ หรือเรียนรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การสร้าง รวบรวม แลกเปลี่ยน และใช้ความรู้ เป็นต้น

ศุภมนต์ ศุภกานต์ (2547: 28-29) กล่าวว่าการจัดการความรู้เป็นเรื่องของการที่องค์กรหนึ่งจะสกัดคุณค่าจากทรัพย์สินทางปัญญาของคนออกมาให้ประโยชน์อย่างสูงสุดได้อย่างไรจุดสำคัญสำหรับการริเริ่มเกี่ยวกับ KM คือ ความรู้ที่ถือว่ามีค่าสำหรับองค์กรมักจะเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ ทักษะและพฤติกรรมของบุคคลเป็นส่วนใหญ่

อาภรณ์ ภู่วิทยพันธ์ (2549 : ก) กล่าวว่า การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะทำให้คนรู้จักหาความรู้ และนำความรู้มาใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ การจัดการความรู้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continuous Learning) อยู่ตลอดเวลา เพราะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจะทำให้เป็นคน ที่มีโลกทัศน์และวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รู้ว่าควรทำอะไรไม่ควรทำอะไรในช่วงเวลาไหนรับรู้ถึงข้อดีข้อเสียจากการเลือกปฏิบัติในแนวทางใดทางหนึ่ง

สรุปได้ว่า การจัดการความรู้ Knowledge Management (KM) คือ

การรวบรวมความรู้สู่การปฏิบัติ ซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดจาก การเรียนรู้ เจตคติในงาน ประสบการณ์การทำงาน และพฤติกรรมการทำงานของแต่ละบุคคล ซึ่งปฏิบัติงานเรื่องเดียวกันหรือคนละเรื่องแล้วประชุมหรือสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เมื่อรวบรวมแล้วก็มีการนำความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์ วิเคราะห์ (Analysis) หรือจัดระบบใหม่ เพื่อสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ ยอมรับข้อดีและจุดที่เป็นปัญหาของกันและกัน มีการจัดเก็บข้อสรุปทั้งหมดอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การยอมรับในกฎกติกาขององค์กรที่ทุกคน

ยอมรับ แล้วนำมาเผยแพร่ความรู้เพื่อให้เกิดการต่อยอดความรู้หรือสร้างประโยชน์จากความรู้ และนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและองค์กร

ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในการบริหารอย่างมีอาชีพจำนวนมากพบว่า ผู้บริหารเหล่านั้นจะมี

คุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่โดดเด่นในเรื่องต่อไปนี้

ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในการบริหารอย่างมีอาชีพจำนวนมากพบว่าผู้บริหารเหล่านั้นจะมีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่โดดเด่นในเรื่องต่อไปนี้ การมณ เพียรภายลุน (2558)

1. มีบุคลิกภาพที่ดี (Personality) ผู้บริหารมีอาชีพต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี คนที่มีบุคลิกภาพดีคือ “คนที่มีจิตแจ่มใสกายสง่าวาจาดีหรือคนที่มีมาตต้องตาจาต้องใจภายในต้องเยี่ยม” “มาตดีมีชัยไปกว่าครึ่ง”

2. มีความรู้ดี (Knowledge) นักบริหารมีอาชีพจะต้องเป็นผู้มีความรู้ดี ผู้มีความรู้ดีจะเป็นผู้มีบารมีเป็นที่ยอมรับ มีคำกล่าวว่า “Knowledge is Power ความรู้คืออำนาจ” ผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจะเป็นผู้ที่รู้กว้าง และรู้ลึก คือ know something in everything รู้บางสิ่งในทุกสิ่ง (ความรู้ทั่วไป ต้องรู้กว้างและรู้ไกล)

3. มีวิสัยทัศน์ (Vision) ผู้บริหารมีอาชีพ ต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล วิสัยทัศน์คือ สิ่งที่ยากเห็น ยากมีอยากเป็นในอนาคตหรือภาพความสำเร็จในอนาคตที่มีความเป็นไปได้ท้าทาย และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายและค่านิยมขององค์การผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้มาก

4. มีมนุษยสัมพันธ์ (Humanrelationship) มีคำกล่าวว่า “นกไม่มีขนคนไม่มีเพื่อนชั้นที่สูงไม่ได้” นักบริหารมีอาชีพต้อง “อ้วนน้องประคองพี่ทอดคอเพื่อนผู้ใหญ่ดึงผู้น้อยดัน คนเสมอกันพยุ” และ “จริงใจกับมิตร พิชิตใจมวลชน” นักบริหารมีอาชีพจึงต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนทั้ง นาย ลูกน้อง เพื่อนและคนทั่วไปเพราะความสำเร็จในการบริหารไม่ได้เกิดจากการทำงานเพียงลำพังของผู้บริหาร แต่เกิดจากการที่ทุกฝ่ายให้การช่วยเหลือสนับสนุน

5. มีภาวะผู้นำ (Leadership) มีคำกล่าวว่า “ผู้นำไม่จำเป็นต้องเป็นผู้บริหารแต่ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นผู้นำ” นักบริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง (strong leadership) สามารถนำทีมปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีคุณภาพมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

6. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (chief change officer) ที่ใดไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่นั่นไม่มีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงคือการพัฒนา (changing is development) ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ดีขององค์กรโดยเฉพาะในยุคปฏิรูปยังมีความต้องการผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงจะทำให้งานบรรลุผลสำเร็จ ผู้บริหารที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ “มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้ลึกและรู้รอบ มีความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง”

7. มีคุณธรรมจริยธรรม (Moral&Ethics) คุณธรรมประดุจดั่งโลหิตที่หล่อเลี้ยงจิตวิญญาณผู้บริหารให้เป็นผู้ “คิดดี พูดดีและทำดี” “ผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจจะมีจริยธรรมทั้งดงามเสมอ จึงทำให้ สามารถครองตนครองคนครองงานได้อย่างสง่างาม

8. บริหารจัดการดี (Administration&Management) นักบริหารมืออาชีพจะต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการ สามารถมองภาพงานได้ตลอดแนว (see through) คือรู้จักจุดเริ่มต้นของงาน และจุดสุดท้ายของงานและรู้จักกำหนดกลยุทธ์ในการทำงานสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

9. มีความสามารถพิเศษรอบด้าน (Talent) ความสำเร็จในการบริหารนอกจากจะเป็นผู้มีความสามารถในการบริหารจัดการแล้วนักบริหารมืออาชีพจะต้องมีความรู้และทักษะที่สำคัญอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น กล้าตัดสินใจ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นนักประสานสิบทิศ รู้จักบริหารงานแบบมีส่วนร่วม สร้างทีมงานและพัฒนาทีมงานเสริมสร้างพลังอำนาจตลอดจนความสามารถในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการบริหาร

10. เป็นผู้นำวิชาชีพ (Professional leader) นักบริหารมืออาชีพจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ของวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นอย่างดีมีความสามารถในการประกอบวิชาชีพจนมีความชำนาญการหรือเชี่ยวชาญในวิชาชีพมีผลงานเป็นที่ประจักษ์เป็นที่

ยอมรับของผู้ที่ประกอบวิชาชีพด้วยกันและผู้รับบริการ นอกจากนี้จะเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัดเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ประกอบวิชาชีพด้วยกัน

บัญญัติ 10 ประการที่กล่าวข้างต้นจะเป็นเข็มทิศสำหรับผู้บริหารที่จะพัฒนาตนเองสู่การเป็นนักบริหารมืออาชีพต่อไป

สรุปผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในการบริหารอย่างมืออาชีพ คือ ผู้บริหารมืออาชีพต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้มีความรู้ดี ผู้มีความรู้ดีจะเป็นผู้มีความเป็นที่ยอมรับต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนทั้ง นาย ลูกน้อง เพื่อนและคนทั่วไป ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ดีขององค์กรโดยเฉพาะในยุคปฏิรูปยังมีความต้องการผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงจะทำให้งานบรรลุผลสำเร็จ มีความสามารถพิเศษรอบด้าน และเป็นผู้นำทางด้านวิชาชีพจนชำนาญและเชี่ยวชาญเป็นที่ยอมรับของผู้ที่ประกอบวิชาชีพด้วยกัน

ผู้บริหารทางการศึกษาจะต้องมีมาตรฐานวิชาชีพตามคุรุสภากำหนด

ผู้ที่ประกอบวิชาชีพผู้บริหารทางการศึกษาต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานตามที่คุรุสภากำหนดดังต่อไปนี้

มาตรฐานการปฏิบัติงาน

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา - คุณสมบัติเบื้องต้นที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารมืออาชีพ คือ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพ ได้แก่ การเป็นผู้ริเริ่ม ผู้ร่วมงาน

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของบุคลากร ผู้เรียน และชุมชน - ผู้บริหารมืออาชีพแสดงความรัก ความเมตตา และความปรารถนาดีต่อองค์กร ผู้ร่วมงาน ผู้เรียน และชุมชน ด้วยการตัดสินใจในการทำงานต่าง ๆ เพื่อผลการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นกับทุกฝ่าย

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ - ความสำเร็จของการบริหาร อยู่ที่การดำเนินการเพื่อให้บุคลากรในองค์กรหรือผู้ร่วมงานได้มีการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ผู้บริหารมีอาชีพต้องหาวิธีพัฒนาผู้ร่วมงาน โดยการศึกษา จุดเด่น จุดด้อยของผู้ร่วมงาน กำหนดจุดพัฒนาของแต่ละคน

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง - ผู้บริหารมีอาชีพวางแผนงานขององค์กรได้อย่างมียุทธศาสตร์

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ - นวัตกรรมการบริหารเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารในการนำไปสู่ผลงานที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ

มาตรฐานที่ 6 ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลถาวร - ผู้บริหารมีอาชีพเลือกและใช้กิจกรรมการบริหารที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของบุคลากรและองค์กร จนบุคลากรมีนิสัยในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอผู้บริหารต้องมีความเพียรพยายาม กระตุ้น ยั่วยุ ทำทลายให้บุคลากรมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และชื่นชมผลสำเร็จเป็นระยะ ๆ

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ - ผู้บริหารมีอาชีพสามารถนำเสนอผลงานที่ได้ทำสำเร็จแล้วด้วยการรายงานผลที่แสดงถึงการวิเคราะห์งานอย่างรอบคอบ ครอบคลุมการกำหนดงานที่จะนำไปสู่ผลแห่งการพัฒนา

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี - ผู้บริหารมีหน้าที่แนะนำ ตักเตือน ควบคุม กำกับดูแลบุคลากรในองค์กร การที่จะปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้ได้ผลดี ผู้บริหารต้องประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์ - หน่วยงานการศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งที่อยู่ในชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ซึ่งมีองค์กรอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบ ทุกหน่วยงานมีหน้าที่ร่วมมือกันพัฒนาสังคมตามบทบาทหน้าที่ ผู้บริหารสถานศึกษา / ผู้บริหารการศึกษาเป็นบุคลากรสำคัญของสังคมหรือชุมชนที่จะชี้แนะแนวทางการพัฒนาสังคม ให้เจริญก้าวหน้าตามทิศทางที่ต้องการ

มาตรฐานที่ 10 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา - ความประทับใจของผู้ร่วมงานที่มีต่อผู้บริหารองค์กรอย่างหนึ่ง คือ ความเป็นผู้รอบรู้ ทันสมัย ทันโลก รู้อย่างกว้างขวางและมองไกล ผู้บริหารมีอาชีพจึงต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกทุก ๆ

มาตรฐานที่ 11 เป็นผู้นำและสร้างผู้นำ - ผู้บริหารมีอาชีพสร้างวัฒนธรรมขององค์กรด้วยการพุดนำ ปฏิบัตินำ และจัดระบบงาน ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม โดยการให้รางวัลแก่ผู้ที่ทำงานได้สำเร็จแล้ว จูงนำไปสู่การพัฒนาตนเอง คิดได้เอง ตัดสินใจได้เอง พัฒนาได้เอง

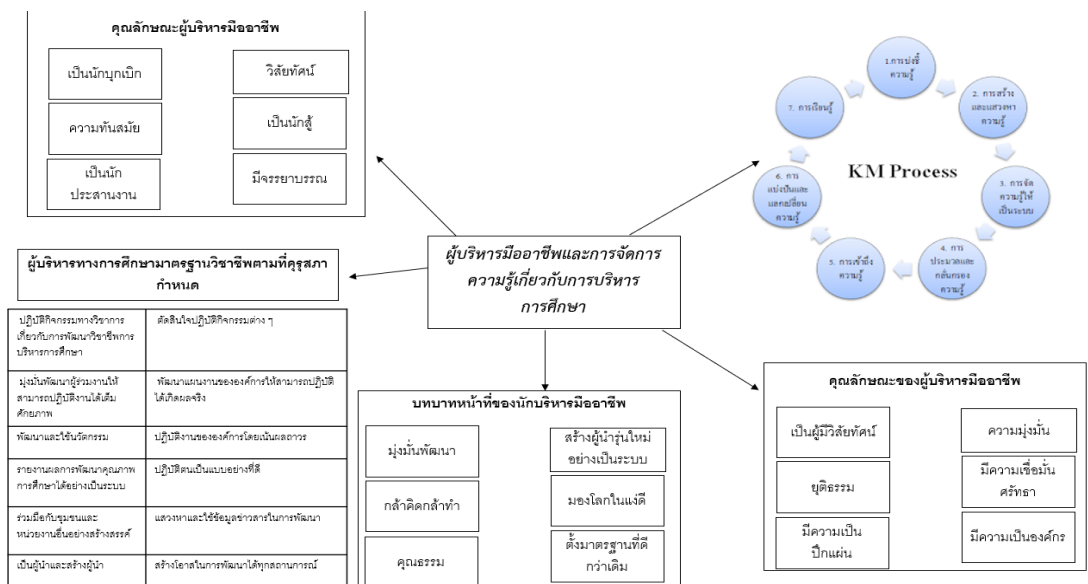
มาตรฐานที่ 12 สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์ - การพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับความก้าวหน้าของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549)

สรุป ผู้บริหารทางการศึกษาจะต้องมีมาตรฐานวิชาชีพตามคุรุสภา คือ ผู้ที่จะประกอบอาชีพสายผู้บริหารการศึกษาจะต้องศึกษามาตรฐานการประกอบวิชาชีพตามที่คุรุสภากำหนดไว้ให้ครบถ้วนตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน ทั้ง 12 มาตรฐาน การเข้าร่วมเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ แสดงความรัก ความเมตตา และความปรารถนาดีต่อองค์กร ศึกษาจุดเด่น จุดด้อยของผู้ร่วมงาน กำหนดจุดพัฒนาของแต่ละคน มีนิสัยในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารการศึกษาเป็นบุคลากรสำคัญของสังคมหรือชุมชนที่จะชี้นำแนวทางการพัฒนาสังคม ให้เจริญก้าวหน้าตามทิศทางที่ต้องการความเป็นผู้รอบรู้ ทันสมัย ทันโลก รู้อย่างกว้างขวางและมองไกล ผู้บริหารมีอาชีพจึงต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกทุก ๆ ด้าน

บทสรุป

ผู้บริหารมีอาชีพ คือ ผู้บริหารที่เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีปฏิภาณไหวพริบ ทักษะต่าง ๆ รอบด้านในการบริหารทั้งในและนอกสถานศึกษา บริหารได้ในทุก ๆ เรื่อง โดยมีความเป็นธรรมให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย และบริหารงานโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์สามารถครองตน ครองคน ครองงานนั้น หมายถึง การรู้จักตนเองเข้าใจตนเอง และสามารถควบคุม

ตนเองได้ เป็นผู้มีสติรอบคอบ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ไม่เอาอารมณ์ของตนเองเป็นที่ตั้ง ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอของผู้อื่นเสมอ ยึดมั่นในเบญจศีลและเบญจธรรมหรือ หลักธรรมทางศาสนาที่ตนเองนับถือ อีกทั้งยังต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของเพื่อนร่วมงาน บุคลากร ในโรงเรียนหรือนักเรียนทั้งในด้านบุคลิกภาพ การแต่งกาย การมาปฏิบัติราชการ และการ แสดงออกโดยเฉพาะความมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ รู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อคนอื่นอยู่ เสมอ เช่น เพื่อนร่วมงานหรือคนที่เราเกี่ยวข้องตลอดทั้งคนทั่วไปและการวางตนเสมอต้นเสมอ ปลายเพื่อให้คนอื่นเชื่อมั่นในความประพฤติและพฤติกรรมของตัวเรามาเป็นแนวปฏิบัติในการ ดำรงชีวิตประจำวัน

แผนภาพที่ 1 : ผู้บริหารมืออาชีพและการจัดการความรู้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กิติ ตยัคคานนท์.(2532). นักบริหารทันสมัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บัดเตอร์ฟลาย.

200 หน้า.

กิติ ตยัคคานนท์.(2543). เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร:

เปลวอักษร.

กุสุมา ยี่ภู่. (2553 : 86). คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพที่พึงประสงค์ในทรรศนะของครูโรงเรียน

ชุมชนวัดบางไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2. วิทยานิพนธ์

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547 : 63) ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

การมณเฑียรกายสุน. (2558). ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ. วารสารวงการครู. พิมพ์ครั้งที่ 5.

กรุงเทพมหานคร : พี. เค. อินเตอร์พรีน.

ถวิล อรัญเวศ. (2544 กุมภาพันธ์-มีนาคม). นักบริหารมืออาชีพ. ประชาศึกษา 51(3) : 28-32,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. (2546). กลยุทธ์การสร้างความสำเร็จสำหรับผู้บริหาร.

กรุงเทพมหานคร : อินฟอร์มีเดีย อินเตอร์เนชั่นแนล.

ธีระ รุญเจริญ. (2550). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา.

กรุงเทพมหานคร : ข้าวฟ่าง, หน้า 384.

นิรนาม. (2559). คุณลักษณะของผู้บริหารที่ดี. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2559

จากเว็บไซต์ <https://www.im2market.com/2015/12/14/2187>.

บุญดี บุญญากิจ และคนอื่น ๆ (2547: 3 ก). การจัดการความรู้ จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.

สถาบันเพิ่มผลผลิต แห่งชาติ, บริษัทซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).

พรพิมล นิยมพันธุ์. (2550). คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพตามความเห็นของผู้บริหารและ

ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1. วิทยานิพนธ์การศึกษา

มหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ราชนครินทร์.

พระพรหมคุณภาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). รู้หลักก่อนแล้วศึกษาสอนให้ได้ผล.

กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาศูนย์หนังสือพุทธศาสนา.

พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวาทโน). (มปป.) ลีลา วาทีธรรม. กรุงเทพมหานคร:

สถาบันบันลือธรรม.

วิจารณ์ พานิช. (2548). การจัดการความรู้กับการบริหารราชการไทย. กรุงเทพมหานคร

สถาบันส่งเสริมการจัดการ ความรู้เพื่อสังคม.

สมยศ นาวิการ. (2544). การบริหาร .กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ.

สุบรรณ พงษ์จันโอ. (2556). หัวใจผู้บริหารมืออาชีพ. ข่าวครูศรีสะเกษ,5(22),22.

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2540). ความขัดแย้งการบริหารเพื่อสร้างสรรค์.

กรุงเทพมหานคร: เลิฟ แอนด์ ลิฟ เพรส.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2549). คู่มือการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. คู่มือการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์คุรุสภา. 2548. มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

2548. มาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ. กรุงเทพมหานคร :

พี.เอ. ลีฟวิง, 2558.

ศุภมนต์ ศุภกานต์. (2547). Biz Wisdom การจัดการความรู้แบบที่ถูกต้องเป็นอย่างไร.

Knowledge Today, 6 (2), 14 – 19.

อาภรณ์ ภูวพิทยพันธุ์. (2549). กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. เอชอาร์ เซ็นเตอร์:

กรุงเทพมหานคร.

เอกราช โฆสิตพิมาณเวช. (2560). รูปแบบการบริหารโรงเรียนเอกชนที่มีประสิทธิผล สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต1. วิทยานิพนธ์หลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4*

THE CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS TO BRAHMA VIHARA 4

ภาณุพงศ์ อุณาชาติ

Panupong Unnachart

จุฬารณภรณ์ ธนะแพทย์

Chulapunporn Thanaphaet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: panupong_un@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือความสามารถในการจูงใจหรือนำบุคคลอื่น ๆ อย่างมีวิสัยทัศน์ กระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดการทดลองภายในองค์กรเพื่อที่จะทำให้บุคลากรในองค์กรสามารถคิดนอกกรอบ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ หาแนวทางใหม่ ๆ ในการบริหารและการสื่อสารภายในองค์กร มีความสามารถในการปรับตัวและกระบวนการทำงานต่าง ๆ ในองค์กรมีความสามารถในการปรับตัวและกระบวนการทำงานต่าง ๆ ในองค์กรให้มีความง่าย คล่องตัวและยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดีมากขึ้น โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งประกอบด้วย 1) เมตตา ความรัก ปราบปรามด้วยใจให้เขามีสุขมีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า 2) กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ 3) มุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามทีพิจารณาเห็นด้วย ปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่ลำเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่ สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว

* Received 8 October 2022; Revised 14 October 2022; Accepted 25 October 2022

สมควรแก่เหตุอันตนประกอบเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในการนำไปปรับใช้ในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, ผู้บริหารสถานศึกษา, พรหมวิหาร 4

Abstract

This academic paper aims to present the creative leadership of educational institute administrators according to Brahma vihara 4 principles. It is the ability to motivate or lead others in a visionary way. Stimulate and encourage experimentation within the organization to enable personnel in the organization to think outside the box, dare to think, dare to make decisions, be creative, find new approaches to management and communication within the organization. Have the ability to adapt and work processes in the organization, have the ability to adapt and work processes in the organization to be easy More flexible and flexible to different situations by using the 4 Brahma Vihara principles, which consist of 1) mercy, love, well wishing for him to be happy, have a mind that is friendly, and think of benefit to human beings and animals all over the face. 2) Kindness, compassion. thinking, helping to get out of suffering and focusing on the relief of suffering and suffering of all beings; 3) Mudita, the joy when others are well and happy. having bright and entertaining minds; 4) equanimity; which will allow him to live in the dharma according to his contemplated wisdom unbiased with love and hate consider the karma All the animals have done which should be good or bad appropriate for the cause as a guideline for educational institute administrators and related persons to apply in educational institution administration.

Keywords: Creative Leadership, Administrators, Brahma vihara 4

บทนำ

พลวัตของโลกในศตวรรษที่ 21 เกิดปัญหาแรงกดดันจากภายนอก โดยมีการเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก อันเนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) รวมทั้งผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียน และความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ประกอบกับแรงกดดันจากภายในประเทศจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลให้ประเทศเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้การติดกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ทศนครติ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมและพฤติกรรมของประชากร ที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว รวมทั้งระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหาหลายประการ นับตั้งแต่ปัญหาคุณภาพของคนไทยทุกช่วงวัย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษา และการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยี การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาส ความเสมอภาคทางการศึกษา อีกทั้งปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และการขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการขาดจิตสาธารณะของคนไทย ปัญหาเหล่านี้ส่วนใหญ่ล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา จึงที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายที่เกิดขึ้น ความเป็นผู้นำในยุคที่มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ที่มีความสลับซับซ้อน ขอบเงื่อนไข ผู้นำจะต้องอาศัยกระบวนการคิดและการมองที่แตกต่างจากเดิม หรือการหาเส้นทางใหม่ (Path finding) อย่างมีวิสัยทัศน์ การมองโลกในแง่ดีมีความยืดหยุ่น มีความคิดเชิงสร้างสรรค์และมีจินตนาการ การมองโลกในแง่ดีจะช่วยให้เรารู้สึกมีความหวังและมั่นใจในการทำสิ่งต่าง ๆ ที่สำคัญต้องยอมรับความไม่แน่นอน พระพุทธเจ้าสอนว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกล้วนอนิจจัง ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน เพราะฉะนั้นอย่ายึดมั่น ถือมั่น ถ้าคิดว่าจะชนะแล้วผลออกมาแพ้จะรู้สึกสิ้นหวัง แต่ถ้าเราปรับเปลี่ยนเป็นพลัง การสร้างหรือการค้นหาเส้นทางใหม่ (New path finding) อย่างมีวิสัยทัศน์เมื่อมองไม่เห็นทาง วิธีที่จะนำไปสู่เส้นทางชัย จงอย่าท้อถอยและสิ้นหวัง แต่ให้เปลี่ยนเป็นพลังสร้างเส้นทางหรือทางเลือกขึ้นมาใหม่ เพื่อเป็นทางเลือกหรือทางรอดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีวิสัยทัศน์ ทางใหม่ที่สร้างขึ้นมานั้นควรจะเป็นทางที่ถูกต้องปราศจากอคติ และศีลธรรมอันดีงาม การมีความคิดเชิงสร้างสรรค์ความเฉลียวฉลาด

และมีจินตนาการอาจเป็นสิ่งที่อยู่ภายใน จงจุดประกายและดึงศักยภาพที่มีอยู่ภายในนั้นออกมา (กิตติกาญจน์ ปฏิพัทธ์, 2555) ดังนั้นผู้บริหารหน่วยงานหรือองค์กร จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการทบทวนทัศน์ใหม่ทางการบริหารและมีภาวะผู้นำที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์นั้น เป็นระบบความคิดเชิงอนกนัย (Divergent Thinking) ของมนุษย์ นั่นคือ การคิดที่มนุษย์เราสามารถที่จะคิดเรื่องเดียวนั้นได้หลายทิศทาง หลายแง่มุม และได้กว้างไกล ซึ่งลักษณะการคิดเช่นนี้จะนำไปสู่ความคิดเชิงบวก เช่น การคิดประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ หรือการค้นพบวิธีแก้ปัญหาได้สำเร็จ ซึ่งการคิดเช่นนี้ เป็นกระบวนการทำงานของสมองอย่างเป็นขั้นตอนและทักษะขั้นสูงของการคิด ประกอบไปด้วย การคิดริเริ่ม การคิดคล่อง การคิดยืดหยุ่น การคิดละเอียดลออ ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์จะสามารถค้นพบแนวคิดใหม่จากข้อมูลที่มีอยู่เดิม และสามารถเชื่อมโยงข้อมูลที่ทุกคนมีอยู่เหมือน ๆ กันให้กลายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ใหม่ๆ ที่แตกต่างออกไปได้ (Guilford, J. P., 1980) ดังนั้น ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จึงมีความสำคัญที่จะส่งเสริมคุณภาพของการคิดของทุกคนในชุมชน เพื่อสร้างโอกาสแห่งการเรียนรู้การสร้างวัฒนธรรมใหม่ และการปรับปรุงแก้ไขเงื่อนไขต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อให้ชุมชนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความสามารถของครูและบุคลากรให้กลายเป็นผู้นำที่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าและนำการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างมีผลงานที่สร้างสรรค์ (Ash, R. L. & Persall, M., 2000)

ในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยมหรือบริโภคนิยมที่แสวงหากำไรและมีการแข่งขันเพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่งทั้งในเชิงบริหารงานและการพัฒนาองค์กรให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กรจึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์หรือหลักการในการบริหารจัดการ

ในขณะเดียวกันก็มีนักวิชาการทางตะวันตกกำลังสนใจหลักการในทางพระพุทธศาสนามาผสมผสาน และประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารจัดการเพราะเขาถือว่าการที่จะใช้หลักการวิธีการ หรือเทคนิคของนักวิชาการชาวตะวันตก ซึ่งพัฒนาการบริหารจัดการมาไม่เกิน 100 ปีนั้นยังเป็นหลักการที่ยังยึดกับวัตถุ รวมทั้งมีผู้แพ้ผู้ชนะ เป็นการบริหารจัดการที่มุ่งหวังกำไรและการแข่งขัน ดังนั้นเมื่อนักวิชาการทางตะวันตกได้เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาทำให้เขารู้ว่า ศาสตร์แห่งการบริหารจัดการที่ยั่งยืนและดำรงความเป็นมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข นั่นคือศาสตร์ในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ ดังนั้นในด้านการบริหารการศึกษาจึงนำการนำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนามา ประยุกต์กับวิชาสมัยใหม่ทั้งนี้เพราะพุทธธรรม เป็น

นามธรรมสูงกว่าความรู้สมัยใหม่ใดๆ พุทธธรรมจึงสามารถควบคุมทั้งวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ทั้งหมด เมื่อองค์กรมีความมั่นคงแล้ว เราจะหยุดแค่นั้นไม่ได้ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เรียกว่า การ พัฒนาองค์กร สามารถทำได้ทั้งทางโลกและทางธรรม สำหรับการพัฒนาทางโลกนั้นมีวิธีการทำได้ หลากหลายรูปแบบ แต่สำหรับการพัฒนาองค์กรทางธรรม (Buddhist organization development) คือการใช้หลักธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์กร ตัวแปรที่จะพัฒนานั้น ก็คือ องค์ประกอบหลักขององค์กรนั่นเอง เมื่อการพัฒนาทางโลกผสมผสานกับการพัฒนาทางธรรม ย่อมทำให้องค์กรนั้นเป็นองค์กรที่มีสันติภาพ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีความสามารถในการบริหารจัดการตนเองได้ รักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม และเป็นองค์กรที่มีจิต วิญญาณหรือมีจิตสำนึกชุมชนตนเอง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2550)

การใช้หลักพรหมวิหาร 4 กับการบริหารบุคลากรนั้นว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้องค์การนั้นมีความก้าวหน้าพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืนในอนาคต เนื่องจากผู้บริหารได้นำหลักพรหมวิหาร 4 มาปรับใช้ในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา ให้ได้รับความเป็นธรรมและความเสมอภาค สามารถได้รับผลงานตามงานที่ตนทำได้อย่างเต็มที่ และได้รับ ความดี ความชอบอย่างเป็นธรรมสมเหตุสมผลตามผลงานของตนๆ ซึ่งตามแนวคิดเกี่ยวกับ การใช้หลักธรรม หลักการปกครองโดยทั่วไปตามแนวพระพุทธศาสนากำหนดได้เป็น 2 อย่าง คือ หลักนิเคราะห์และหลักประเคราะห์หลักแรก เป็นหลักการใช้ “พระเดช” เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม หลักที่สองเป็นหลักการเกี่ยวกับการส่งเสริมยกย่องให้เกียรติให้ กำลังใจหรือให้การบำรุงขวัญแก่ผู้ประพฤติชอบโดยการให้บำเหน็จรางวัลเลื่อนชั้น เลื่อนตำแหน่งหน้าที่หรือประกาศเชิดชูเกียรติให้ปรากฏตามควรแก่ความดีความชอบ หลักการนี้ตรงกับการใช้ “พระคุณ” หลักทั้งสองอย่างนี้จำต้องใช้ใช้อย่างถูกต้องจึงจะเกิดผลดีตามความหมายของพรหมวิหาร 4 ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ คุณสมบัติประจำใจสำหรับ ผู้ใหญ่โดยมุ่งธรรมสูงส่งดุจพรหม ประกอบด้วย 1) เมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีสุขมีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า 2) กรุณา ความสงสารคิด ช่วยเหลือพ้นทุกข์โศกในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ 3) มุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง 4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วย ปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่ลำเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่ สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ (กัณฑ์พงษ์ นามเสนห์, 2559)

ดังนั้นในบทความนี้บทความนี้จะนำเสนอภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามาปรับใช้ในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาให้ได้รับความเป็นธรรมและความเสมอภาค ส่งเสริมคุณภาพของการคิดของทุกคนในชุมชน เพื่อสร้างโอกาสแห่งการเรียนรู้การสร้างวัฒนธรรมใหม่ และการปรับปรุงปัจจัยเงื่อนไขต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อให้ชุมชนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความสามารถของครูและบุคลากรให้กลายเป็นผู้นำที่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าและนำการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างมีผลงานที่สร้างสรรค์

ความหมายภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรม และองค์การที่ปรับเปลี่ยนไปทั่วโลก มีแนวโน้มในอนาคตที่องค์กรมีความสามารถในการยืดหยุ่นมากขึ้นแต่ยังคงมีประสิทธิภาพสูงอยู่นั้น ทำให้ผู้บริหารยากที่จะใช้แนวทางบริหารแบบเดิมให้ประสบความสำเร็จเหมือนในอดีตได้อีกต่อไป ซึ่งการพัฒนาปรับปรุงใด ๆ จะเป็นไปได้โดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงด้านภาวะผู้นำและภาวะผู้นำที่นักวิชาการมีความเห็นตรงกันในการที่จะนำพาองค์การไปสู่อนาคต คือ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า มีผู้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

กรองทิพย์ นาควิเชตร (2552 : 36) ได้สรุปว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ หมายถึงความสามารถของผู้นำในการผลักดันให้ร่วมงานร่วมกันปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งมาด้วยการคิดต่างคิดหลายมิติ คิดบวก คิดเชิงสร้างสรรค์และพัฒนา รวมทั้งการคิดแก้ปัญหา

ธีระ รุญเจริญ และคณะ (2554 : 25) ได้อธิบายว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เป็นลักษณะหรือพฤติกรรมในการนำผู้อื่น ประสานงานผู้อื่นด้วยการสร้างแรงบันดาลใจ สร้างแรงจูงใจ สร้างบรรยากาศ โดยการคิดนอกกรอบด้วยวิธีการใหม่ ๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ

Harris (2009) ผู้อำนวยการสำนักวิจัย ณ University of Warwick ได้สรุปแนวคิดสาระสำคัญเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไว้ในบทความ ในหัวข้อ “Creative Leadership Developing future leader” ได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จะเกี่ยวข้องกับการติดต่อประสานงาน (Connecting) กับบุคคลที่มีความคิดเห็นตรงกัน และกับบุคคลที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน (Different) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จำเป็นต้องอาศัยเวลา (Time)

ทรัพยากร (Resources) โอกาส (Opportunities) เพื่อจะมีโอกาสได้เรียนรู้ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ (Result) ที่ได้อาจจะไม่ใช่ความคิดเห็นที่ สอดคล้องกัน แต่อาจจะมาจากความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันเชิงสร้างสรรค์อันจะนำไปสู่การคิดเชิงสร้างสรรค์ ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ แต่ก็จำเป็นต้องเปลี่ยนความคิดเดิม ๆ และเผชิญกับความเชื่อมั่นกับแนวทางวิธีการ (Method) ใหม่ ๆ ที่จะสร้างขึ้น ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะเหมือนกับภาวะผู้นำแบบให้บริการ (Servant Leadership) ภาระงานหลักของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ การประสานงานบุคคล (Connect) ที่มีความคิดเห็นตรงกันและมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เป็นภาวะผู้นำที่พัฒนาสมรรถนะและความสามารถต่าง ๆ ของบุคคลภายในองค์กรเพื่อให้เกิดความสร้างสรรค์ในทุกสถานที่และทุกระดับ เพื่อจะได้รับการพัฒนาและส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้น “เป็นภาวะผู้นำที่ปราศจากการยึดมั่นถือมั่น” (e der hip without ego) โดยทั่วไปแล้วภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางวิธีการใหม่ ๆ ขององค์กร และความท้าทาย (Challenging) ที่สลับซับซ้อนมากกว่าการคงสภาพที่ เป็นอยู่แบบเดิม (Status Quo)

Palus และ Horth (2002: 25) ให้ความหมายว่า ความเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ การที่บุคคลที่ เป็นผู้นำสามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่ซับซ้อนในปัจจุบัน โดยใส่ใจที่จะเข้าใจสถานการณ์ที่ซับซ้อนนั้น รู้จักตั้งศักยภาพส่วนตนของทั้งตนเองและสมาชิกในองค์กรหรือชุมชน มาเป็นพลังกลุ่มในการจัดการสิ่งต่าง ๆ มีการให้ข้อมูลข่าวสาร เสนอความคิดและสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักริเริ่มความคิดที่ผ่านการตรวจสอบและทดสอบอย่างอิสระ และรู้จักการใช้กระบวนการของการเรียนรู้อย่างเป็นสาระบันเทิงเพื่อค้นหาความคิดใหม่ ๆ และรู้จักสังเคราะห์ทุกเนื้อหาและการกระทำที่ปรากฏ

Raelin (2002: 58) ได้อธิบายความหมายของความเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า ความเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ การที่บุคคลที่เป็นผู้นำเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น โดยรู้จักคัดสรรหรือแบ่งปันพลังอำนาจของตนให้กับสมาชิกในองค์กรหรือชุมชนอย่างเต็มใจและเป็นธรรมชาติ อีกทั้งความเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ การที่บุคคลเป็นผู้นำร่วมได้โดยที่การตัดสินใจหรือการกระทำใด ๆ ไม่ต้องขึ้นอยู่กับสมาชิกเพียงคนเดียวคนหนึ่งหรือผู้นำโดยตำแหน่งหรือผู้ริเริ่มความคิดทุก ๆ คนมีส่วนร่วมในความเป็นผู้นำ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการจูงใจหรือนำบุคคลอื่น ๆ อย่างมีวิสัยทัศน์ กระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดการทดลองภายในองค์กรเพื่อที่จะทำใหบุคคลากรในองค์กรสามารถคิดนอกกรอบ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ หา

แนวทางใหม่ ๆ ในการบริหารและการสื่อสารภายในองค์กร มีความสามารถในการปรับตัวและกระบวนการทำงานต่าง ๆ ในองค์กรมีความสามารถในการปรับตัวและกระบวนการทำงานต่าง ๆ ในองค์กรให้มีความง่าย คล่องตัวและยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดีมากขึ้น

องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยของนักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ไว้ดังนี้

Davar (กฤติยา เห่งนาเลน. 2545 : 25 ; Davar. 1994 : 256) ได้สรุปว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย 1) การบริหารแบบมุ่งงาน 2) การบริหารแบบมุ่งคนหรือคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และ 3) การแสดงออกอย่างเหมาะสม

Sternberg (2006: 2-12) ได้อธิบายไว้ในบทความวารสารหัวข้อผู้นำความคิดสร้างสรรค์กับการตัดสินใจว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) การตัดสินใจที่ชาญฉลาด 2) มีความคิดสร้างสรรค์ 3) มีวิสัยทัศน์ และ 4) คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

Robinson (2007: 45) ได้สรุปว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) มีการปรับตัวและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง 2) มีความคิดสร้างสรรค์ 3) มีอิสระในการคิด 4) เน้นการทำงานร่วมกัน และ 5) คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

AbdulKalam (2007: 55) ได้สรุปไว้ว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ควรประกอบด้วย 1) มีวิสัยทัศน์สำหรับองค์กร 2) กล้าเสี่ยง 3) มีความสามารถในการแก้ปัญหา 4) มีความกล้าหาญที่จะตัดสินใจ และ 5) มีความโปร่งใส

Derboraunconar (2008: 581-614) กล่าวว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย 1) มีความสามารถทางเชาว์ปัญญา 2) มีวิสัยทัศน์ และ 3) มีทักษะความชำนาญ

Moggridge (2008: Web Site) กล่าวว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย 1) มีเป้าหมายร่วมกัน 2) มุ่งเน้นงานเป็นหลัก 3) ความเป็นมืออาชีพ 4) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และ 5) เป็นนักประสานงาน

Stoll และ Tempered (2009: 12-18) ได้สรุปไว้ในบทความในวารสารวิชาการหัวข้อผู้นำความคิดสร้างสรรค์กับความท้าทายว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) มีความยืดหยุ่นและปรับตัว 2) มีความคิดสร้างสรรค์ และ 3) คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

พลุ เดชะรินทร์ (2553 : 52) ได้สรุปไว้ในผู้จัดการ 360 องค์กรรายสัปดาห์ในหัวข้อ “Complexity และ Creativity สองปัจจัยสำหรับผู้นำในอนาคต” ว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) มีความคิดสร้างสรรค์ และ 2) ปรับกระบวนการในการทำงานต่าง ๆ ในองค์กรให้มีความง่ายคล่องตัวและยืดหยุ่นมากขึ้น

นเรศ บุญช่วย (2555 : 25) ได้สรุปองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 1) การมีความรู้และเป็นผู้มีการเปลี่ยนแปลง 2) การมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม 3) การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 4) การมีบุคลิกภาพที่ดี และ 5) การยอมรับในความแตกต่างและคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์ (2555 : 16) ได้สรุปว่าองค์กรที่จะมีคุณลักษณะหรือมีองค์ประกอบหลักสำหรับการเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ได้ต้องประกอบไปด้วย 1) การมีจินตนาการ 2) การมีความยืดหยุ่น และ 3) การมีวิสัยทัศน์

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2555 : 38) ได้สรุปว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) มีทักษะการคิดวิเคราะห์ 2) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) มีจินตนาการ และ 4) การทำงานเป็นทีม

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบด้วย 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล 3) การมีความยืดหยุ่นและปรับตัว 4) การมีความคิดสร้างสรรค์ และ 5) การทำงานเป็นทีม เพื่อเป็นผู้นำสามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่ซับซ้อนในปัจจุบัน โดยใส่ใจที่จะเข้าใจสถานการณ์ที่ซับซ้อนนั้น รู้จักดึงศักยภาพส่วนตนของทั้งตนเองและสมาชิกในองค์กรหรือชุมชนมาเป็นพลังกลุ่มในการจัดการสิ่งต่าง ๆ มีการให้ข้อมูลข่าวสาร เสนอความคิดและสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพรู้จักริเริ่มความคิดที่ผ่านการตรวจสอบและทดสอบอย่างอิสระ

แนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญเกี่ยวกับตัวผู้บริหารหรือผู้นำในการบริหารนี้มาก โดยมีคำสอนที่พูดถึงเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำดังที่ปรากฏอยู่ในทตฺติยปาปริกสูตร (อง.จตุกก. (ไทย) 21/157/203) ว่า ผู้นำจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้คือ

1) จักขุมา คือ เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองสภาพเหตุการณ์ออกและ จะวางแผนเตรียมรับ หรือรุกได้อย่างไร

- 2) วิธูโร คือเป็นผู้ชำนาญในงาน รู้จักวิธีการไม่บกพร่องในหน้าที่ที่ตนได้ รับผิดชอบ
- 3) นิสสยสัมปนโน คือ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีและได้รับความเชื่อถือจาก ผู้อื่น เมื่อพูดถึงผู้นำแล้ว ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการที่จะไปเกี่ยวข้องกับปฏิบัติ ต่อ สิ่งเหล่านั้นทุกอย่างให้ถูกต้อง และได้ผลดีองค์ประกอบเหล่านั้น คือ
 1. ตัวผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติภายในของตนเอง เป็นจุดเริ่มและเป็นแกนกลางไว้
 2. ผู้ตาม โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับผู้ตาม หรือเราอาจจะไม่เรียกว่า “ผู้ตาม” ใน พุทธศาสนาก็ได้ยินยอมใช้คำว่า ผู้ตาม เราอาจจะใช้คำว่า “ผู้ร่วมไปด้วยกัน”
 3. จุดหมาย โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กันกับจุดหมายเช่นจะต้องมีความชัดเจน เข้าใจถ่องแท้และแน่วแน่ในจุดหมายเป็นต้น
 4. หลักการ และวิธีการโยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับหลักการ และวิธีการที่จะทำ ให้สำเร็จผลบรรลุจุดหมาย
 5. สิ่งที่จะทำ โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับสิ่งที่จะทำ
 6. สถานการณ์โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม หรือสิ่งที่จะประสบ ซึ่ง อยู่ภายนอก ว่าทำอะไรจะผ่านไปได้ด้วยดีในท่ามกลางสังคม สิ่งแวดล้อม หรือสิ่งที่ ประสบ เช่น ปัญหา เป็นต้น นี่คือ องค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับผู้ผู้นำที่จะต้องพัฒนา ตนเองให้ มีคุณสมบัติที่จะทำให้เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นได้อย่างถูกต้องบังเกิด ผลดี (พระ ธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2544: 2-4)

ในอังกุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ได้แสดงหลักธรรมสำหรับผู้ผู้นำไว้ 5 ประการ คือ

1. ขมา คือ มีความอดทนต่อการปฏิบัติงานมีใจหนักแน่น ไม่ยอมตกใน ความชั่ว ไม่เกรงกลัวหรือมีอคติ 4 เมื่อจะต้องตัดสินใจและไม่หวั่นไหวเพราะโลกธรรม 8
2. ซาคติยะ คือ มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา มีความระมัดระวังไม่ประมาท ใน การประกอบชีวิตหน้าที่และการงาน
3. อุภูฏานะ คือ มีความขยันหมั่นเพียรต่อหน้าที่การงาน
4. ทหยา คือ มีจิตใจที่เอ็นดูรักใคร่ห่วงใยเข้าใจใส่ดูแลผู้ร่วมงาน
5. อิกขนา คือ เอาใจใส่ตรวจตรางานและหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ

หลักธรรมที่ยกมาแสดงไว้เหล่านี้ก็เพื่อให้เห็นถึงแนวคิดหรือคำสอนเกี่ยวกับการใช้ หลักธรรมกับการบริหารตามพระพุทธานุศาสน์ท่านนั้น อีกอย่างหนึ่ง คำว่านักบริหารนี้ ไม่ได้หมายเฉพาะเจาะจงเอาเพียงแค่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่หมายรวมเอาผู้บริหารทุก

ระดับชั้น ตำแหน่งไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองรัฐ ข้าราชการ บริษัทเอกชน หรือแม้แต่การบริหารองค์กร ที่เล็กที่สุดของสังคม คือครอบครัว ย่อมต้องอาศัยหลักธรรมในการบริหาร เช่นเดียวกันนี้ เพราะหลักธรรมเหล่านี้ล้วนมุ่งประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองผู้ปฏิบัติและสังคม รอบด้าน

แนวคิดเกี่ยวกับหลักพรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 หมายถึงธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติอันประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักและกำกับความชอบ ประพฤติจึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตอย่างหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษยสัตว์ทั้งหลายโดย (พระราชมุนี (ประยุตต์ปยุตฺโต), 2528 : 148-149)

พรหมวิหาร 4 แปลว่า ทิอยู่พรหม แปลว่า ประเสริฐ คำว่า พรหมวิหาร หมายความว่า เอาใจจับอยู่ในอารมณ์แห่งความประเสริฐหรือเอาใจไปขังไว้ในความดีที่สุดซึ่ง มีคุณธรรม 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ พรหมวิหาร 4 ความหมาย คุณสมบัติประจำใจสำหรับผู้ใหญ่โดยมุ่งธรรมสูงส่งดุจพรหม พรหมวิหาร หมายถึง ธรรมเครื่อง เป็นอยู่ของผู้เป็นใหญ่ ผู้ประเสริฐ ผู้เป็นครู (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548: 32)

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมของผู้ใหญ่ (ผู้บังคับบัญชา) ที่ควรถือปฏิบัติเป็นนิตยมี 4 ประการ คือ

1. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยจิตอันแผ่ไมตรีและคิด ทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและสิ่งอื่น ซึ่งเป็นความรักใคร่ที่ปราศจากราคะความกำหนัด ความรัก ความหวังดีความปรารถนาดีนั้น เป็นการแสดงออกซึ่งมีมิตรภาพไมตรีของมนุษย์ที่มีต่อกัน ตลอดถึงสัตว์และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ด้วยต้องการมุ่งหวังแต่ความสุขแก่เขา ไม่หวัง ผลประโยชน์ตอบแทนสิ่งอื่นใดนอกจากให้เขาเป็นสุข โดยการแสดงออก 3 ทาง ได้แก่

ก) เมตตากายกรรม เมตตาทางกาย คือ การกระทำ และการแสดงออกทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา

ข) เมตตาวาจากรรม เมตตาทางวาจา คือ การพูดเจรจาถ้อยคำที่ประกอบด้วยเมตตา

ค) เมตตามโนกรรม เมตตาทางใจ คือ มีจิตใจที่มุ่งหวังดีมีเจตนาดีต่อผู้อื่นและสิ่งอื่น

2. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อย บำบัดความทุกข์ยากความเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

3. มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข มีจิตโอบอ้อมใฝ่ใจประกอบด้วยความชื่นบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีเมื่อเขาได้ดีมีสุข มีความเจริญอกงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป เมื่อเห็นเขาทำความดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมที่จะช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุน

4. อุเบกขา วางตนเป็นกลาง ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงวิบัติมีทุกข์และยัง รวมถึงความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจดาวขั้ว ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้ผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัย

การบริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ผู้นำที่ดีจำเป็นต้องสร้างความสมดุลในวิถีปฏิบัติต่อลูกน้องตามหลักพรหมวิหาร 4 คือต้องมีความสมดุลระหว่าง เมตตา กรุณา มุทิตา ที่ให้กับลูกน้องด้านหนึ่ง กับ อุเบกขา คือความเป็นกลางไม่ยอมให้ลูกน้องละเมิดกฎเกณฑ์กติกาในงานอีกด้านหนึ่ง การเมตตากรุณาลูกน้องมากเกินไปจนทำให้เสียหลักกติกางาน หรือ การยึดแต่หลักกติกางานโดยเคร่งครัดอย่างเดียวจนปราศจากความเมตตากรุณาต่อ ลูกน้องล้วนแล้วแต่ทำให้เสียสมดุลที่ส่งผลให้งานเสียหายทั้งนั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่หัวหน้าที่ดีต้องไม่ทำ

ดังนั้นการเป็นผู้นำนั้น ต้องเป็นผู้มีปัญหา มีประสบการณ์ เข้าใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดีผู้นำประสานคนภายในคุณภาพแห่งธรรม หลักธรรมสำคัญที่ชาวพุทธรู้จักกันดีซึ่งผู้นำแน่นอนว่าจะต้องมีแม้จะเป็นเรื่องง่าย ๆ พ้น ๆ ก็ขาดไม่ได้หลักธรรมนั้นเรารู้กันดีว่า คือ พรหมวิหาร 4 ประการ พรหมวิหารเป็นธรรมสำหรับทุกคนที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ในฐานะเป็น “พรหม” คือเป็นผู้มีศักยภาพในการที่จะสร้างสรรค์และธำรงรักษาสังคมไว้โดยเฉพาะสำหรับผู้นำนั้นแน่นอนว่าจะต้องเป็นแบบอย่างที่จะต้องมียพรหมวิหาร 4 ประการ เพราะพรหมวิหารนั้นเป็นธรรมประจำใจของคนที่มีจิตใจยิ่งใหญ่

สรุป

การเป็นผู้นำแบบสร้างสรรค์ นั้นจำเป็นต้องมีบุคลิกลักษณะหรือพฤติกรรมในการแสดงออกด้านการมีวิสัยทัศน์ จินตนาการ และมีความยืดหยุ่น ได้แก่ การสร้างโอกาสการ

เรียนรู้ให้แก่ครูอาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อเป็นช่องทางให้คนเหล่านี้ได้พัฒนาตนเองเข้าสู่การเป็นผู้นำที่สร้างสรรค์ สร้างแรงบันดาลใจและจูงใจส่งเสริมและแนะนำกระบวนการใหม่ภายในองค์กรเพื่อที่จะทำให้บุคลากรสามารถคิดนอกกรอบ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์หาแนวทางใหม่ ในการบริหารและการสื่อสารภายในองค์กร มีความสามารถในการปรับตัวและกระบวนการทำงานในองค์กรให้มี ความง่าย คล่องตัวและยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ได้ดีมากขึ้น เป็นต้น โดยผู้บริหารทั้งหลายต้องสร้างคุณสมบัติการเป็นมิตรที่ดีให้มีในตนเองตามหลัก พรหมวิหาร 4 ประการซึ่งก็คือเป็นธรรมสำหรับทุกคนที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ในฐานะเป็น “พรหม” คือเป็นผู้มีศักยภาพในการที่จะสร้างสรรค์และดำรงรักษาสังคมไว้โดยเฉพาะสำหรับผู้นำนั้นแน่นอนว่าจะต้องเป็นแบบอย่างที่จะต้องมียพรหมวิหาร 4 ประการ เพราะพรหมวิหารนั้นเป็นธรรมประจำใจของคนที่มีจิตใจยิ่งใหญ่

เอกสารอ้างอิง

กรองทิพย์ นาควิเชตร.(2552). ภาวะผู้นำสร้างสรรค์เพื่อการศึกษา. สมุทรปราการ : อีรสาส์นพัลลิวเซอร์.

กระทรวงศึกษาธิการ.(2548). การพัฒนาคุณภาพการบริหารการศึกษาตามระบบคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กัณฑ์พงษ์ นามเสน่ห์. (2559). การปรับใช้หลักพรหมวิหาร 4 กับการบริหารบุคลากร. Journal of Roi Kaensarn Academi. 1(2). 38-49: กรกฎาคม – ธันวาคม.

กิตติ์กาญจน์ ปฏิพันธ์. (2555). โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์. วิทยานิพนธ์ปร.ด. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น

กฤติยา เห่งนาเลน. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการทำงานบรรยากาศเชิงสร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยนระหว่างหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการกับผู้นำสร้างสรรค์ของหัวหน้าหอผู้ป่วย โรงพยาบาลรัฐ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ พย.ม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีระ รุญเจริญ. (2554). กลยุทธ์การพัฒนาความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.

นเรศ บุญช่วย. (2555). แผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระ

- พรมราชูปถัมภ์. 6(3): 25-26: กันยายน-ธันวาคม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง.
- _____. (2544). ผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2528). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พลุ เดชะรินทร์. (2553). Complexity และ Creativity สองปัจจัยสำหรับผู้ผู้นำในอนาคต. <http://www.moe.go.th>. 11 กรกฎาคม 2562.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2555). ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ: กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Abdulkalam, S. E. (2007). Creative Leadership in Art Education: Perspectives of an Art Educator. Master's Thesis. Ohio: Ohio University.
- Ash, R. L. & Persall, M. (2000). The principal as chief learning officer. Developing teacher leaders. NASSP Bulletin: May.
- Derboraunconar, S. Leadership Development: A Review in Context. The Leadership Quarterly. 11(4) : 581-614, 2008.
- Guilford, J. P. (1980). Traits of Creativity. Edited P.E. Vernon. Harmondsworth. Middiesx: Penguin Book.
- Harris, A. (2009). .Creative Leadership. Journal of Management in Education. 23(1) : 9-11.
- Moggridge, J. (2019). Creative Leadership. 2008. From <<http://creativeleadership.com/2012/09/11/in-memory-of-derboraunconar>>. July 11.
- Palus, Certo and J. Horth. (2002). Modern Management. New York: McGraw-Hill.
- Raelin, J.K. (2002). Toward Understanding and Measuring Conditions of Trust: Evolution of a Conditions of Trust Inventory. Journal of Management.

17(3): 58-59.

Robinson, K. (2019). Ken Robinson On the Principles of Creative Leadership.

Retrieved. October 27, 2014. <[http://www.fastcompany.com/](http://www.fastcompany.com/1764044/kenrobinsonprinciples-creative-leadership)

1764044/kenrobinsonprinciples-creative-leadership>. 2007. July 11.

Sternberg, R.J. (2006). Creative Leadership: It's a Decision. Journal of Leadership.

36(2): 22-24.

Stoll, L. and J. Tempered. (2009). Creative Leadership Teams. Journal of

Management in Education. 23(1) : 12-18.

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานของทุนวัฒนธรรม เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น*

Development of learning sources in communities based on cultural capital to conserve local wisdom

สุรดา แก้วศรีหา

Surada Kaewsriha

เอกราช โสจิตพิมานเวช

Ekkarat Kositpimanwet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Surada0862225951@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการที่จะนำเสนอให้เห็นว่าการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นไปได้อย่างไร ในการจัดแหล่งเรียนรู้ควรให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของผู้เรียนเอง นั่นคือ ความรู้ต้องบูรณาการกับชีวิตในชุมชน ความรู้ที่แท้จริงต้องมีการบูรณาการทั้งการปฏิบัติ ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมและรอบรู้ในชุมชนที่ตนอยู่อาศัย และการมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ การได้ร่วมลงมือปฏิบัติจริงในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเองและทำให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้ เมื่อชาวบ้านชนบทในทุกภาคได้ปรับประยุกต์วัฒนธรรม นำมาผสมกลมกลืนกับภูมิปัญญาท้องถิ่นย่อมจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นการพัฒนาบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาวิถีชีวิตบนรากฐานของการรู้จักช่วยตนเอง พึ่งตนเองให้สามารถปรับตัวอย่างรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอก ซึ่งก่อให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งที่จะดำเนินชีวิตได้ด้วยภูมิปัญญาของตนเองได้ต่อไปซึ่งเราตระหนักถึงความสำคัญบทบาทของ

* Received 8 October 2022; Revised 13 October 2022; Accepted 22 October 2022

ห้องสมุดของสถาบันอุดมศึกษาในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำสำคัญ: แหล่งเรียนรู้, ทุนวัฒนธรรม, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

The objective of this article was to present how it is possible to develop of learning resources in communities based on cultural capital to conserve local wisdom. In organizing learning resources, learners should have direct experiences from learning sources in their own communities, knowledge must be integrated with life in the community. True knowledge must be integrated into practice. Relationships are social and well-rounded in the communities in which they live, and participation in the community increases learning potential. Participating in real-life activities in the community has an effect on both the learner's own learning and the allowing the community to become a learning community when rural villagers in every region have adapted their culture Combined with local wisdom, it will result in widespread improvement of quality of life which was a development based on folk wisdom or say local wisdom has been a part of the development of a way of life based on self-help knowledge self-reliant to be able to be aware of external changes this creates a strong community that can continue to live with their own wisdom. We recognized the importance of the library's role of higher education institutions in preserving and providing information about local wisdom.

Keywords: Learning Sources, Cultural Capital, Local Wisdom

บทนำ

การดำเนินงานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา นับเป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งในการบริหารวิชาการในสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตระหนักถึงความสำคัญ จำเป็นของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาดังกล่าวจึงกำหนด

ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่งนำไปเป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาบุคลากร เพื่อส่งเสริมการจัดและใช้แหล่งเรียนรู้ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม และยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนา กิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้และสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549: 7) องค์การแห่งการเรียนรู้ มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) เรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม 2) การคิดอย่างเป็นระบบ 3) คิดริเริ่มสร้างสรรค์ 4) พลวัตการเรียนรู้ 5) มุ่งสู่ความเป็นเลิศ องค์การแห่งการเรียนรู้เป็นความรู้แห่งตน เป็นผู้ที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเรียนรู้ร่วมกัน เป็นพลวัตการเรียนรู้ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน มุ่งมั่นช่วยกันสร้างสรรค์ให้เป็นจริง (เอกราช โฆษิตพิมานเวช, 2560) การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้แต่ละด้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ซึ่งเป็นบุคลากรหลักในสถานศึกษา จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนักและมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานอย่างจริงจัง รวมทั้ง บุคลากรทั้ง 2 กลุ่ม ควรมีมุมมอง มีทัศนคติหรือมีความคิดเห็น ต่อสภาพหรือปัญหาการดำเนินงานที่สอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันซึ่งเป็นปัจจัย สำคัญประการหนึ่ง ที่ส่งผลทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ (นวภัทร แสงห้าว, 2563: 120)

ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องด้วยประเทศไทยมีความโดดเด่นและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยมากมายกระจายอยู่ทุกพื้นที่ ซึ่งหากสามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทุนดังกล่าวได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็จะสามารถสร้างสรรคคุณค่าและมูลค่าเพิ่มต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย ดังนั้น การศึกษาทุนทางวัฒนธรรม จึงเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนได้เกิดแนวความคิดในการที่จะนำเอาวัฒนธรรมที่ดิงามมาพัฒนาให้เกิดคุณค่าและมูลค่า อันส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดิงามในที่สุด สังคมไทยปัจจุบันให้ความสนใจ “ทุนทางวัฒนธรรม” มากขึ้น แม้จะยังไม่สามารถกำหนดแนวคิดใหม่ได้ชัดเจนนัก แต่ทำให้เห็นว่าทุนทางวัฒนธรรมในสังคมไทยมีลักษณะเป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น และสังคมไทยกำลังใช้ทุนทางวัฒนธรรมด้วยเหตุปัจจัยอะไร เป็นต้นว่า ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า ทุนวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับคุณค่าที่เป็นความรู้ภูมิปัญญาและงานสร้างสรรค์ อัน

เกิดจากการค้นคว้าและการค้น พบโดยผู้ทรงความรู้ในท้องถิ่น รวมถึงค่านิยมและความเชื่อที่ทำให้เกิดการจัดระเบียบทางสังคมหรือสร้างกติกาที่เป็นคุณค่าทางสังคมโดยส่วนรวมจักรแก้ว นามเมือง ได้ศึกษาขยายความให้ครอบคลุมทุนวัฒนธรรม (เรณู เหมือนจันทร์เชย, 2556: 179)

บทความนี้ต้องการที่จะนำเสนอให้เห็นว่าการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นไปได้อย่างไร มีงานศึกษาผ่านมาชี้ว่ามีการใช้แหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของวัดที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ เพราะสามารถศึกษางานศิลปะประเภทต่างๆ ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ผ่านงานพุทธศิลป์ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่และการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา และสามารถศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจากการประกอบพิธีกรรม ทำบุญตามประเพณี หรือปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติ ได้แก่ รักษาศีล สวดมนต์ และนั่งสมาธิได้ เป็นต้น (พระครูจริยาภิราม, 2564: 121-140) ดังนั้น เราจะพิจารณาการใช้ทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ในบทความนี้

แหล่งเรียนรู้: ความหมายและความสำคัญ

มีนักวิชาการและนักการศึกษาให้ความหมายของคำว่า “แหล่งเรียนรู้” ไว้อย่างหลากหลายดังนี้ กู๊ด (Good 1973: 114) ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่าหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสิ่งที่มีความรู้ทางการศึกษาที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงมหรสพ ห้องสมุด สวนสาธารณะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงบุคคลหรือกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนด้วย นิโคล มาร์ค (Mark 1971: 341-347 อ้างถึงใน สิริยุพา ศกุนตะเสถียร, 2545: 23) ได้ให้ความเห็นว่าแหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับโรงเรียนประกอบด้วยประชาชน สถานที่ต่างๆ และกิจกรรมทั้งหลายที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี และทรัพยากรท้องถิ่นอาจจะเรียกว่าแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นแหล่งวิทยาการในชุมชน ซึ่งตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า community resources หรือ local resources

แหล่งเรียนรู้จึง หมายถึง แหล่งข้อมูลความรู้ ทั้งที่อยู่ในตัวบุคคล สถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประสบการณ์ ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ สามารถหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ จากการศึกษาข้อมูลและประสบการณ์การทำงาน เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ พบว่าการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ด้านคือ (วรพงศ์ ผูกู, 2563: online)

1. ข้อมูล/ชุดความรู้ ข้อมูล หรือเรื่องราว หรือสิ่งที่ได้จากแหล่งที่มาของความรู้ มีการนำมาเรียบเรียงให้เป็นระบบ เป็นหมวดหมู่ สามารถทำความเข้าใจได้และพร้อมต่อการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ทั้งความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคล เช่น ทักษะในการทำงาน ความคิดทัศนคติ และความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผล ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์จนเป็นหลักทั่วไป สามารถรวบรวมและถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี หนังสือ คู่มือต่างๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม การเก็บข้อมูลจากแหล่งความรู้ขึ้นอยู่กับลักษณะของที่มา เช่น ถ้าเป็นสถานที่อาจเก็บภาพถ่าย พร้อมประวัติความเป็นมา ความสำคัญของแหล่งความรู้ หรือถ้าเป็นตัวบุคคล อาจเก็บข้อมูลประวัติย่อ บทสัมภาษณ์ คุณงามความดี บันทึกประสบการณ์ หรือความรู้ที่มี แต่ถ้าหากอยู่ในรูปแบบของประเพณี อาจบันทึกถึงความเป็นมา ความสำคัญ พิธีกรรมหรือขั้นตอนการปฏิบัติ เป็นต้น

2. ผู้ให้ข้อมูล/ผู้ถ่ายทอด หมายถึง บุคคลที่สามารถบอกเล่าหรือถ่ายทอดข้อมูล ชุดความรู้นั้นๆ แก่ผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจ และสร้างประสบการณ์ได้ ผู้ให้ข้อมูลต้องมีความเชี่ยวชาญ มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ถ่ายทอดเป็นอย่างดี และสามารถนำเสนอเรื่องราวออกมาได้อย่างน่าสนใจ

3. การออกแบบและการจัดลำดับ หมายถึง ขั้นตอน วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ รูปแบบการเผยแพร่ หรือการนำข้อมูล เนื้อหาความรู้มาถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ เช่น การลำดับเรื่องราว เหตุการณ์ที่น่าสนใจ การจัดทำกิจกรรมสาธิต เป็นต้น

4. กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมและกระบวนการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ เช่น การจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้จากการลงมือทำ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง เป็นต้น

5. สื่อการเรียนรู้ หมายถึง สื่อรูปแบบต่างๆ ที่ทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากกว่า การได้ฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว เช่น อุปกรณ์สาธิต สิ่งของจริง (ของจริง) ป้ายข้อมูล โมเดลจำลอง วีดิทัศน์ เทคโนโลยีสื่อเสมือนจริง สื่ออินเตอร์แอคทีฟ แอนิเมชัน เกมมัลติมีเดีย เป็นต้น การเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย สัมพันธ์กับข้อมูล จะช่วยสร้างความน่าสนใจให้แหล่งเรียนรู้ และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้

6. สถานที่ ส่วนใหญ่ใช้สถานที่จริงหรือแหล่งที่มาของความรู้เป็นสถานที่จัดการเรียนรู้ เพราะจะสามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านของผู้รู้ แปลงเกษตร ฟาร์ม วัด ป่า ฯลฯ โดยมีการปรับสภาพแวดล้อมของแหล่งเรียนรู้ให้เป็นห้องเรียน ไม่จำเป็นต้องเรียนในห้องที่เป็นทางการ แต่ถ้าหากแหล่งเรียนรู้ไม่สะดวกต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ก็อาจใช้สถานที่อื่นที่ใกล้เคียง สร้างบรรยากาศ หรือเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

7. การบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่เป้าหมายของแหล่งเรียนรู้ ดังนั้น จึงต้องมีการบริหารจัดการที่ดี ทั้งการวางแผนการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการคณะทำงานที่ขับเคลื่อนงานของแหล่งเรียนรู้ การจัดการงบประมาณหรือแหล่งที่มาของรายได้

ปัจจุบันประเทศต่างๆ ได้ให้ความสนใจในการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อสนองการศึกษาตลอดชีวิตตามความแตกต่างของบุคคลในระดับต่างๆ เป็นจำนวนไม่น้อยและนับวันจะเพิ่มพูนมากขึ้น เพราะได้ตระหนักดีว่าเป็นวิธีการให้การศึกษาตลอดชีวิตที่ถูกต้อง ถือได้ว่าเป็นการช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคล เนื่องจากการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นก่อให้เกิดการพัฒนาปัญญา นำมาซึ่งเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศทุกๆ ด้านในประเทศอังกฤษเมื่อดำเนินการเรื่อง “ปฏิรูปการศึกษา” นั้น พบว่า “การสร้างลักษณะนิสัยแห่งการเรียนรู้” สำคัญที่สุด การเรียนรู้จึงเป็น “วาระสำคัญแห่งชาติ” ที่รัฐบาลต้องดำเนินการให้ประชาชนได้เข้าใจและซาบซึ้งกับมรดกวัฒนธรรมของชาติ

โดยที่ นาทยา ปิลันธนานนท์ และคณะ (2542: 131-132) ในการจัดแหล่งเรียนรู้ควรให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของผู้เรียนเอง นั่นคือ ความรู้ต้องบูรณาการกับชีวิตในชุมชน ความรู้ที่แท้จริงต้องมีการบูรณาการทั้งการปฏิบัติ ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมและรอบรู้ในชุมชนที่ตนอยู่อาศัย และการมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ การได้ร่วมลงมือปฏิบัติจริงในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน มีผลทั้งต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเองและทำให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้

สรุปได้ว่าแหล่งเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้สามารถหาความรู้โดยการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งแหล่งให้ความรู้นั้นสามารถเป็นได้ทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล สถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประสบการณ์ เราสามารถนำมาบูรณาการให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ หรือเพิ่มเติมความรู้เดิมที่มีอยู่แล้วให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจ และสร้างประสบการณ์ให้เพิ่มพูนได้

ทุนทางวัฒนธรรม: ความหมายและความสำคัญ

ทุนวัฒนธรรม เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งสมมาในอดีต มีคุณค่าต่อมนุษย์และความต้องการ ของสังคม นอกเหนือจากการให้คุณค่าทางเศรษฐกิจ ประเด็นเรื่องทุนทางวัฒนธรรมมีเค้าร่างมาจากคำอธิบายของนักสังคมวิทยาคนสำคัญที่ชื่อว่า Pierre Bourdieu โดยทุนทางวัฒนธรรมมี 3 รูปแบบด้วยกัน นั่นคือ รูปแบบที่หนึ่งเรียกว่า ฮาบิตุส ซึ่งเป็นการแสดงออกของร่างกายและจิตใจ ซึ่งหมายถึงระบบแบบแผนเพื่อสร้างการกระทำบางอย่างโดยเฉพาะที่ได้มาจากการรับมรดกทุนทางวัฒนธรรมผ่านสิ่งแวดล้อมในครอบครัว ซึ่งอาจจะแปลความหมายเป็นภาษาไทยได้ว่า “แนวจริต” ซึ่งในแง่ฮาบิตุสจึงหมายถึงจริตที่บุคคลได้สั่งสมลงไปโดยไม่รู้ตัวในตนเอง และยังสามารถจำแนกแจกแจงคนในชนชั้นต่างๆ ออกจากกันได้อย่างชัดเจนผ่านการมีฮาบิตุส รูปแบบที่สองเรียกว่า ทุนที่ถูกทำให้เป็นรูปธรรม ทุนวัฒนธรรมนี้อาจแสดงออกในภาพวาด งานเขียน หนังสือ พจนานุกรม อนุสาวรีย์ เครื่องมือ เครื่องจักร ฯลฯ และรูปแบบที่สามเรียกว่า ทุนที่ถูกทำให้เป็นสถาบัน คือทุนที่ทำให้เป็นวัตถุหรือรูปธรรมที่ชัดเจน เป็นการอ้างอิงถึงคุณสมบัติเบื้องต้นของทุนทางวัฒนธรรมในลักษณะการรับประกันโดยการแสดงออกในรูปของประกาศนียบัตร หนังสือรับรอง และการสอบวัดคุณสมบัติ ทุนในลักษณะนี้ได้สร้างความแตกต่างระหว่างความรู้ที่เป็นทางการที่รับรองความสามารถกับทุนทางวัฒนธรรมทั่วไป (สุภางค์ จันทวานิช, 2562: 238) จะเห็นได้ว่าการนิยามทุนทางวัฒนธรรมเป็นการนิยามทุนบนฐานของสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุทางการเงินจริงๆ ที่จะสามารถสร้างสิ่งอื่นออกมาได้ ในกระบวนการเดียว แต่ทุนทางวัฒนธรรมถูกนิยามในความหมายที่ซ่อนอยู่หลังของสิ่งที่จับต้องได้ ด้วยเหตุนี้ทุนทางวัฒนธรรมจึงเป็นพลัง และคุณค่าที่ไม่ได้ปรากฏขึ้นโดยตรงแต่แฝงนัยของการพัฒนาสังคมอย่างสำคัญ

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2562: 206) มองวัฒนธรรมในฐานะองค์รวมที่ประกอบด้วยระบบสำคัญ 3 อย่างด้วยกัน ระบบแรก คือ ระบบคุณค่า ซึ่งหมายถึงศีลธรรมของส่วนรวมและจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ที่สร้างสรรค์ ระบบที่สอง คือ ระบบภูมิปัญญา ซึ่งครอบคลุมวิถีคิดของสังคมโดยเฉพาะการจัดการกับความสัมพันธ์ทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติแวดล้อม และระบบที่สาม คือ ระบบอุดมการณ์อำนาจ อันหมายถึงศักดิ์ศรีและสิทธิของความเป็นมนุษย์ จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมเป็นความสัมพันธ์ของผู้คนกับสังคมหรือผู้คนกับผู้คนภายใต้การให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนรวมภายใต้การถ่ายทอดและสืบสานภูมิปัญญาความรู้และระบบคุณค่าที่คอบความคุมกิจกรรมต่างๆ อยู่ ด้วยเหตุนี้มีมิติของวัฒนธรรมจึง

เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาสังคมและชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของการพัฒนานั้น วัฒนธรรมจะช่วยให้มองเห็นศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ในการสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาต่างๆ อันเนื่องมาจากว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งซึ่งมีความสำคัญและก่อให้เกิดแนวทางของการดำรงชีพตลอดจนการทำกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละชุมชนนั้นๆ ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมจึงเป็นศักยภาพสำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปพร้อมๆ กับพลวัตของวัฒนธรรม การศึกษาเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมและมิติทางวัฒนธรรมนั้น ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ในวงการวิชาการทั้งทางด้านสังคมวิทยา อาณานิคมศึกษา หรือแม้แต่วัฒนธรรมศึกษาก็เช่นกัน ในที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอบทบทวนงานศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับมิติทางวัฒนธรรมกับการพัฒนา เพื่อที่จะชี้ให้เห็นแนวทางการศึกษาและข้อจำกัด ตลอดจนแนวทางที่ควรจะเป็นไปในการศึกษาทุนทางวัฒนธรรมหรือมิติทางวัฒนธรรมกับการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหลักหมายสำคัญที่แต่ละชุมชนจำเป็นต้องสร้างขึ้นมามาเพื่อศักยภาพของชุมชนเอง

ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) หมายถึง ผลผลิตทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ โบราณสถานมรดกทางวัฒนธรรม และผลงานศิลปะแขนงต่างๆ เช่น ภาพวาด หัตถกรรม ดนตรี ภาพยนตร์และวรรณกรรม เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่วัดมูลค่าเป็นตัวเงินได้ในขณะที่ทุน ทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี จารีต วิถีชีวิต ความเชื่อ และแนวทางปฏิบัติ เป็นต้น (Throsby, 2001) ทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ ข้างต้น ถูกจัดว่าเป็น “ทุน” เนื่องจากแนวคิดที่ว่า วัฒนธรรมมีผลต่อการผลิตสินค้าและบริการทำให้การ ผลิตสินค้าและบริการขยายตัวเพิ่มขึ้น ประเทศที่มีวัฒนธรรมหรือจารีตประเพณีที่แตกต่างจากประเทศอื่นๆ อย่างเด่นชัด สามารถผลิตผลงานศิลปะที่แตกต่างมีความแปลกใหม่และน่าสนใจซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์งาน (creativity) ยกตัวอย่าง เช่น ประเทศไทยมีวัฒนธรรมการชกมวย ที่เรียกว่ามวยไทยที่มีลักษณะการต่อสู้ที่แตกต่างจากมวยสากลมีการเรียกชื่อท่าทางการชกแบบต่างๆ อุตสาหกรรมภาพยนตร์สามารถผลิตภาพยนตร์เรื่องต๋มย้ากึ่งซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการต่อสู้ด้วยมวยไทยออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศและทำรายได้จากการส่งออกเป็นจำนวนมาก ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิ ปัญญาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องด้วยประเทศไทยมีความโดดเด่นและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยมากมายกระจายอยู่ทุกพื้นที่ซึ่งหากสามารถพัฒนา

และใช้ประโยชน์จากทุนดังกล่าวได้อย่างเต็มที่แล้วก็นำมาซึ่งการสร้างสรรคคุณค่าและมูลค่าเพิ่มต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย

สรุปได้ว่าทุนทางวัฒนธรรมแสดงให้เห็นความก้าวหน้าทางการศึกษาทุนวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ที่อย่างน้อยได้ทำให้นิยามทุนวัฒนธรรม ที่หมายถึงคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรม ส่วนที่อยู่ในรูปของวัตถุ และส่วนที่อาศัยการสถาปนาในสังคมไทยให้มีความชัดเจนเป็นระบบ สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางสามารถนำมาพัฒนาฟื้นฟูหรือเสริมสร้างทุนวัฒนธรรมของชุมชน โดยการนำวัฒนธรรมชุมชนมาใช้เป็นเครื่องมือ ด้วยวิธีการหรือกระบวนการต่างๆ เพื่อให้ทุนวัฒนธรรมเป็นเหตุแห่งการเปลี่ยนผ่านยุคสมัยของชุมชนไปสู่ความสุข ความเจริญก้าวหน้าทั้งเชิงคุณค่าและมูลค่าควบคู่กันไปได้

แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชน

1. ห้องสมุดชุมชนในฐานะแหล่งเรียนรู้ชุมชน

ห้องสมุดเปรียบเสมือนห้วมหาสมุทรของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ้าไม่มีการจัดระบบที่ดี ก็จะค้นพบสารนิเทศได้ยาก ห้องสมุดควรหันมาตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเปลี่ยนวิธีคิดของบรรณารักษ์ที่จะรักษาตัวเล่มอย่างเดียว เปลี่ยนเป็นบรรณกรณีย์ หมายถึง ผู้ฟังกระทำเกี่ยวกับหนังสือ ไม่ใช่แต่การจัดระบบหนังสือและจัดหาหนังสือเท่านั้น ควรเปลี่ยนโครงสร้างของห้องสมุดเป็นห้องสมุดที่สมบูรณ์โดยจะต้องผูกติดกับขบวนการเรียนรู้และให้การศึกษาผู้มาใช้ ควรมีฝ่ายการศึกษาและวิจัย มีการรวบรวมและจัดระบบ ให้เกิดการวิพากษ์โดยอาศัยกระบวนการวิจัยและมีนักนิเทศการจัดกิจกรรมหมุนเวียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น บทบาทของห้องสมุดต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. เป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้า
2. เป็นแหล่งสร้างเอกลักษณ์ท้องถิ่นให้แก่สาธารณชนทั่วไป
3. เป็นแหล่งให้บริการสารสนเทศท้องถิ่นแก่ชุมชน ทำให้รักและภูมิใจในสารสนเทศท้องถิ่น ให้ประชาชนเห็นคุณค่าและดึงส่วนที่เกี่ยวข้องมาทำให้เป็นเอกลักษณ์
4. ทำให้เป็นแหล่งมรดกตกทอดถึงอนุชนรุ่นหลัง

ห้องสมุดควรอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยด้วยการจัดหาหนังสือ วิดีทัศน์ เทปคาสเซ็ท ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญามาไว้ในห้องสมุด จัดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยในทุกระดับชั้น โดยห้องสมุดเป็นผู้สนับสนุนหลักสูตรดังกล่าว การศึกษาภูมิปัญญาตามวงจรชีวิต

ตั้งแต่เกิดจนตายได้แก่ ช่วงปฐมวัย วัยเด็ก วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ ห้องสมุดต้องจัดหาทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับช่วงวัยของคนในชุมชนนี้ ดังนั้น ห้องสมุดจึงควรรวบรวมภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ที่มีในท้องถิ่นของตนไว้ให้มากที่สุด การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย คือ การเรียนรู้เรื่องของวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ห้องสมุดเป็น ศูนย์กลางในการศึกษาค้นคว้าและให้บริการสารสนเทศท้องถิ่น รวมถึงเป็นแหล่งอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในรูปแบบของสิ่งพิมพ์และวัสดุไม่ตีพิมพ์ เพื่อเป็นมรดกทางภูมิปัญญา ให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้และศึกษาต่อไป (สุจิต บัวพิมพ์, 2545: 29)

2. วัดในฐานะแหล่งเรียนรู้ชุมชน

วัดในพระพุทธศาสนานอกจากจะมีหน้าที่หลักคือเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจแล้วยังต้องทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางศาสนาและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับชุมชนด้วย โดยวัด พระธาตุเรื่องรองได้จัดพื้นที่ของวัดเพื่อจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่สำคัญเพื่อให้คนรุ่นหลังทั้งเด็กเยาวชน นักศึกษา ตลอดจนผู้ที่สนใจทั่วไปได้เข้ามาศึกษาหาความรู้โดยมีองค์ประกอบความเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ 1) เป็นสถานที่เรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน คือ วัดเป็น ประจุพิพิธภณท์ที่สำคัญของท้องถิ่นเป็นที่เก็บรวบรวมสมบัติโบราณอันล้ำค่าที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชน 2) เป็นศูนย์กลางทางกิจกรรมของชุมชน โดยวัด พระธาตุเรื่องรองเป็นศาสนสถานที่ใช้ในการจัดกิจกรรมอันเนื่องด้วยวันสำคัญทางพุทธศาสนา และการบำเพ็ญกุศลต่างๆ เช่น การให้ทานการรักษาศิลปวัฒนธรรมสวดมนต์ให้พระเพื่อช่วยเหลือ หลอมขัดเกลากจิตใจของประชาชน 3) เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ทรงคุณค่าทางจิตใจ การ เป็นแหล่งท่องเที่ยววันบวชเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ เพื่อให้คนทั่วไปได้เข้ามาศึกษาหาความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่จัดแสดงภายในวัด 4) เป็นสถานที่ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของชุมชนเนื่องจากวัดถือเป็นสถาบันหรือเป็นสถานที่ให้การศึกษา แก่ประชาชนมาแต่อดีตวัดจึงเป็นทั้งสถานที่ศึกษาเล่าเรียนและเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมะทั้งที่เป็น ชาวพุทธและผู้ที่ไม่ใช่ (พระอธิการนิรันดร์ พรหมจันทร์ และคณะ, 2563)

3. แหล่งเรียนรู้ชุมชนอื่นๆ

การสร้างและพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นการจัดให้มีการศึกษาที่เกื้อหนุนให้ บุคคลใน ชุมชนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต โดยการกระจายโอกาสทาง การศึกษาให้ทั่วถึง ภายใต้อะไรที่มีอยู่ในสังคมรอบๆ ตัว ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น จาก ประสบการณ์ของวิทยากรหรือ ประชาชนชาวบ้าน จากแปลงสาธิต จากศูนย์เรียนรู้ ฯลฯ สิ่ง

เหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา สานต่อ สืบสาน โดยพระราชบัญญัติการศึกษาได้ให้ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง จึงได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ เข้าไปศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตนเป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความสนุกสนาน และมีความสนใจที่จะเรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเองและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตนเองมองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในชุมชนของตน พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

4. การอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21

กระแสของวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 20 มีลักษณะเด่นอยู่ที่การเน้นถึงอุดมการณ์ที่เป็นกรอบความคิดสำคัญของสองค่าย กล่าวคือ วัฒนธรรมประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ แต่ในศตวรรษที่ 21 โลกเต็มไปด้วยสังคมที่เสรีเพราะโลกเป็นเหมือนเครือข่าย ดังนั้น ทักษะการคิด และวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับอุดมการณ์ทางความคิดจึงเป็น ปัจจัยสำคัญที่จะมีผลต่อคุณภาพของคนในแต่ละสังคม

ในการแสวงหาโลกในยุคโลกาภิวัตน์ จึงมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญคือ เป็นโลกของสังคมที่รู้กับไม่รู้หรือรู้บ้าง สังคมที่คิดเก่งและคิดชอบและเป็นผู้นำทางความคิดหรือไม่เท่านั้น นั่นคือ การต้องยอมรับว่าโลกเรากำลังก้าวไปสู่ความเป็นโลกของวัฒนธรรมนานาชาติ อันเป็นวัฒนธรรมนานาชาติที่มีพื้นฐานมาจากการบงการ และครอบงำโดยพลังของทุนนิยม ที่มีลักษณะของการเน้นบริโภคนิยมมากกว่าจะเน้นความสำคัญของคุณธรรมและคุณค่าสากล ที่เน้นที่รากฐานของความคิด ความเชื่ออุปนิสัยและวิถีชีวิตที่ประกอบด้วยธรรม

แนวโน้มของปัจจุบันและในอนาคตกระแสวัฒนธรรมจะมีลักษณะเป็นระบบเครือข่ายมากขึ้น ทำให้การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมมีความหลากหลายไปพร้อมกัน ในขณะเดียวกันเป็นการท้าทายของวัฒนธรรมระบบเครือข่ายแทนวัฒนธรรมแบบรัฐประชาชาติแบบดั้งเดิม ระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมก็จะเข้าสู่แบบฉบับเดียวกัน คือ ระบบทุนนิยมโดยมีชาติตะวันตกเป็นผู้นำ

และในขณะเดียวกันบทบาทของรัฐบาลับการศึกษาที่จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างแน่นอน นั่นคืออนาคต เครื่องมือหลักของทุกคนก็คือความรู้ความคิด หรือคุณธรรม สิ่งที่ต้องตระหนัก คิดเป็นอย่างหนึ่งนั่นก็คือ อนาคตคนไทยจะต้องมีความสุขอย่างไทย แต่มีความรู้ความคิด ร่วมกันกับชาวโลกและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสันติ โดยใช้ยุทธศาสตร์ในการพึ่งพาตนเองมากขึ้น นั้นหมายความว่าในอนาคตเราต้องยอมรับ และเปิดโอกาสให้ค่านิยมของโลกที่มีพื้นฐานจาก สภาวะทางการเมืองเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมทั้งที่เป็นค่านิยมของกลุ่มชน ในและนอก ประเทศ เข้ามามีส่วนในการเลือกการตัดสินใจ นั้นย่อมเป็นการยอมรับว่าค่านิยมทางโลกเป็น องค์ประกอบสำคัญ ของการเลือกการตัดสินใจในชีวิตประจำวันของคนไทยอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก ยิ่ง

สาระที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ในอนาคตวัฒนธรรมของโลกจะเข้าสู่กระแสของระบบ เครือข่ายทางวัฒนธรรม (Network Culture) เช่นเดียวกับระบบเครือข่ายทางธุรกิจ (Network Marketing) ที่ใช้กันอย่างได้ผลมาแล้วในโลกธุรกิจสินค้าแบบอุปโภคบริโภค เช่น วอลมาร์ท (Walmart) และแฟรเตอร์รัลเอ็กซ์เพรส (Federal Express) ในอเมริกา ตลอดจนเครือข่าย ทางการตลาดของบริษัท ซี.พี. ในประเทศไทย เป็นต้น นั่นคือ อนาคตวัฒนธรรมจะมีการ ติดต่อกันโดยตรงบนพื้นฐานของความฉับไว และเที่ยงตรงของระบบเครือข่ายเทคโนโลยี สารสนเทศเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญ

แนวโน้มของวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 21 จะเป็นไปในรูปของวัฒนธรรมสากลใน 3 ลักษณะ คือ

1. วัฒนธรรมที่เน้นทุนนิยม ตามแนวความคิดของพุทธทาสภิกขุ คือ วัฒนธรรมที่เป็นธัมมิกสังคมทุนนิยมวัฒนธรรม กล่าวคือ วัฒนธรรมที่มีความเคารพในคุณค่าทาง วัฒนธรรมของชาติที่มีความซื่อตรงในการบริโภค ยึดถือปฏิบัติในกระแสของเศรษฐกิจแบบทุน นิยมหรือการค้าทางวัฒนธรรมแบบเสรี อันปราศจากการกีดกันการรับรู้ทางวัฒนธรรมต่อกัน

2. วัฒนธรรมแบบสารสนเทศวัฒนธรรมคือ วัฒนธรรมที่มีการถ่ายทอดโดยตรงจาก สื่อสารต่างๆ ที่มีความรวดเร็วในการเข้าถึงมนุษยชาติในทุกหนทุกแห่งของทุกมุมโลกนั่นคือ วัฒนธรรมแบบสารสนเทศจะมีความรวดเร็วในการส่งและรับข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าเราจะอยู่ที่ แห่งใดเราย่อมไม่สามารถปฏิเสธการรับรู้มันได้

3. วัฒนธรรมแบบท้องถิ่นสากล คือการยึดมั่นในอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมแบบท้องถิ่น แห่งตน และยินยอมรับวัฒนธรรมที่เป็นสากลทั้งสองประเภทเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน นั้น หมายความว่า เราต้องสร้างความเข้มแข็งหรือความแข็งแกร่งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของเราให้

กล่าวหาอย่างยวดยิ่ง พร้อมทั้งปรับเข้ากับวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยเสรีภาพทางการค้าในระบบทุนนิยมและความรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร (กนกวรรณ รุกขชาติ, 2541: 29)

ดังนั้นในอนาคตเราคงต้องยอมรับและพยายามประสมประสานปรับตัวให้เข้ากับความจริงก้าวหน้า ความสะดวกสบายในรูปแบบของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสารสนเทศที่เกิดขึ้นทางสังคม ขณะเดียวกันก็ต้องหันกลับมาปรับตัวให้เข้ากับความจริงก้าวหน้าและความต้องการทางสังคมเหล่านั้นด้วยสัมมาปัญญา การรู้จักพอและดำรงตนเป็นพลเมืองที่ดีด้วยการไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนควบคู่กันไปด้วย พร้อมกับฝึกตนเองให้มีทักษะในการจัดการต่อชีวิตและทรัพยากร ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เกิดความตระหนัก และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่มีความสัมพันธ์ต่อชีวิต สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดประสบการณ์และนำไปบูรณาการ สามารถเรียนรู้และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้สมกับเป็นมนุษย์ยุคศตวรรษที่ 21

สรุป

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม และระบบคุณค่าที่เกิดขึ้นในชุมชนชนบทไทย ได้ก่อให้เกิดการปรับตัวในหมู่ชาวชนบท โดยมีภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งเป็นหนึ่งในหลายกรณี ที่แสดงถึงความสามารถของชาวบ้านและชุมชนในการปรับใช้วัฒนธรรมซึ่งเป็นกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ผ่านระบบคุณค่าเดิมของชุมชนจนเกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นเมื่อชาวบ้านชนบทในทุกภาคได้ปรับประยุกต์วัฒนธรรม นำมาผสมกลมกลืนกับภูมิปัญญาท้องถิ่นย่อมจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นการพัฒนาบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาวิถีชีวิตบนรากฐานของการรู้จักช่วยตนเอง พึ่งตนเองให้สามารถปรับตัวอย่างรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอก ซึ่งก่อให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งที่จะดำเนินชีวิตได้ด้วยภูมิปัญญาของตนเองได้ต่อไปซึ่งเราตระหนักถึงความสำคัญบทบาทของห้องสมุดของสถาบันอุดมศึกษาในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นแหล่งในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ตลอดจนเป็นสถานที่รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าและวางแผนในภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ รุกขชาติ. (2541). แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียน สายอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวกัทร แสงห้าว. (2563). แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม, 14(2), 121-130.
- นัตยา ปิณฑานนท์และคณะ. (2542). การศึกษาตามมาตรฐานแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม่ค.
- พระครูจริยาภิราม. (2564). แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ในจังหวัดลพบุรี. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 7(1), 121-140.
- พระอธิการนิรันดร์ พรหมจันทร์ และคณะ. (2563). บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ชุมชน: กรณีศึกษาวัดพระธาตุเรืองรอง จังหวัดศรีสะเกษ, วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 5(1), 124-138.
- เรณู เหมือนจันทร์เชย. (2556). ทุณวัฒนธรรมไทยทรงดำ กับการเปลี่ยนผ่านยุคสมัยของชุมชน, วารสารดำรงวิชาการ, 12(2), 175-202.
- วรพงศ์ ผูกภู. (2563). องค์ประกอบการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้. สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2565 จาก <https://www.randdcreation.com/content/2992/องค์ประกอบการเรียนรู้>.
- สิริยุพา ศกุนตะเสฐียร. (2545). การบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- สุจริต บัวพิมพ์. (2545). ปัจจัยพื้นฐาน: บทบาทต่อศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาพื้นถิ่นในภาค ตะวันออก. วารสารวัฒนธรรมไทย, 39(2), 27-32.
- สุภากรค์ จันทวานิช. (2562). ทฤษฎีสังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2562). วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน: พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เอกราช โขจิตพิมานเวช. (2560). รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- Good, Carter V. (1973). Dictionary of Education. 3rd ed. New York: Mc.Graw -Hill Book.
- Throsby, C.D. (2001). Economics and culture. Cambridge: Cambridge University Press.

รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ : พลังแห่งการขับเคลื่อนการให้บริการสาธารณะ ของภาครัฐไทย*

e- Government: The Power of Driving Public Service of the Thai Government

พระมหาอดิศักดิ์ เศวสโก (ฉีดอิม)

PhramahaAdisak Gavesako (Cheed-im)

สุดารัตน์ สุตสมบุญ

Sudarat Sudsomboon

พระครูวินัยธรอริษฐ์ สุวฑฒ (สุขพานิช)

Phrakhruvinaithon Athit Suvaddho (Sookpanich)

พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร (อะซิม)

Phramaha Ekkawin Piyaweero (Asim)

พระครูเกษมวัชรดิตถ์ (รอดจากทุกข์)

Phrakhrukasemwatcharadhit (Rodjaktook)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: athit.sookpanieh@gmail.com

บทคัดย่อ

ภาครัฐของไทยได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในรูปแบบที่เรียกว่า “รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์” เพื่อให้การส่งมอบบริการสาธารณะไปยังประชาชนเป็นไปอย่างรวดเร็วและทั่วถึง โดยมีพัฒนาการให้บริการใน 5 รูปแบบ คือ 1) การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลสู่ประชาชน 2) การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลสู่องค์กรธุรกิจ 3) การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลสู่หน่วยงานภาครัฐ 4) การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลสู่บุคลากรในหน่วยงาน/องค์การ และ 5)

* Received 28 October 2022; Revised 30 October 2022; Accepted 31 October 2022

การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างประชาชนกับรัฐบาล โดยที่หลักสำคัญของการสร้างรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ คือ การนำบริการของภาครัฐไปสู่ประชาชนโดยใช้อิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อในการให้บริการ โดยหลักการของ“ที่เดียว-ทันใด-ทั่วไทย-ทุกเวลา-ทั่วถึง และเท่าเทียม-โปร่งใสและเป็นธรรมาภิบาล โดยการสร้างโอกาสให้ประชาชนได้เลือกใช้บริการที่หลากหลายผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งประชาชนได้รับบริการจากรัฐที่ดีขึ้น แม่นยำขึ้น สะดวกขึ้น เสียเวลากับรัฐน้อยลง

คำสำคัญ: รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์, พลังแห่งการขับเคลื่อน, สาธารณะภาครัฐไทย

ABSTRACT

The Thai government has adopted information technology in a form known as “electronic government” to enable quick and thorough delivery of public services to the people. The service has been developed in 5 forms, namely 1) the introduction of information technology systems to assist in intergovernmental administration to the people; 2) the introduction of information technology systems to assist in intergovernmental administration to business organizations; 3) the introduction of technology systems Information to assist in the administration of intergovernmental to government agencies 4) the introduction of information technology systems to assist in the administration of intergovernmental to personnel in agencies/organizations and 5) the introduction of information technology systems to assist in the administration. work between the people and the government The key principle of creating an electronic government is to bring government services to the people by using electronics as a medium of service. By the principle of “one place-soon-all over Thailand-anytime-all around and equality - transparency and good governance by creating opportunities for people to choose from a variety of management via the Internet which people receive better services from the state, more accurate, more convenient, less time spent with the state.

Keywords: e- Government, power of driving, Thai government public

บทนำ

การบริหารจัดการภาครัฐด้วยรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-government) เป็นแนวคิดในการพัฒนาการบริหารงานภาครัฐแบบเดิมไปสู่รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแบบใหม่ ด้วยการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานและการให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จะ ทำให้เกิดการพัฒนาฐานข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐทุกระดับให้เชื่อมโยงกัน ทำให้หน่วยงานภาครัฐสามารถบริหารจัดการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล และที่สำคัญคือ สามารถขยายขีดความสามารถของหน่วยงานภาครัฐในการให้บริการประชาชน เพราะการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือในการให้บริการประชาชนโดยวิธีการใช้งานผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ จะทำให้บริการประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ประชาชนเกิดความพึงพอใจ ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงานของภาครัฐ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว เป็นการยกระดับความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นในการบริหารราชการแผ่นดินที่ประชาชนมีต่อภาครัฐ ซึ่งนอกจากประโยชน์ในแง่การให้บริการแล้ว รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ยังถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวให้ทันองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีความทันสมัย มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ช่วยเสริมประสิทธิภาพการทำงานของภาครัฐในการให้บริการสาธารณะต่อประชาชนและธุรกิจ เกิดความใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานของภาครัฐและประชาชน เพราะสามารถติดต่อกันได้ตลอดเวลา โดยเสียค่าใช้จ่ายต่ำ ภาครัฐสามารถตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อภาครัฐได้อย่างแท้จริง

ตัวอย่างของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ระบบบัตรประชาชนอิเล็กทรอนิกส์หรือบัตรสมาร์ทการ์ด (Smart Card) การจัดซื้อ (e-Procurement) ระบบทะเบียนราษฎรอิเล็กทรอนิกส์ (e-Registration) ระบบการทำหนังสือเดินทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Passport หรือ E-passport) ระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Government Fiscal Management Information System – GFMS) การชำระภาษีผ่านอินเทอร์เน็ต (e-Revenue) เป็นต้น โดยประเทศทั่วโลกหันมาให้ความสำคัญกับ รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีการจัดลำดับรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์โดยองค์การสหประชาชาติเป็นประจำทุกปี ซึ่งปี 2563 พบว่า ประเทศเดนมาร์ก เกาหลีใต้ เอสโทเนีย ฟินแลนด์ และออสเตรีย ประเทศที่มีดัชนีรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์สูงมากเป็น 5 อันดับแรกของโลก ในขณะที่ประเทศไทย

อยู่ในอันดับที่ 3 ของอาเซียน รองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย และ อันดับที่ 57 ของโลก โดยมี ลำดับดีขึ้น 16 ลำดับจากปี 2018

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากจะเป็นเครื่องมือในการจัดบริการ สาธารณะให้กับประชาชนแล้ว ยังเป็นตัวชี้วัดในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้เกิดการยอมรับ สร้างความน่าเชื่อถือแก่นานาประเทศ แต่ในขณะเดียวกัน การดำเนินการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ของแต่ละประเทศย่อมมีปัญหหรือข้อจำกัดที่แตกต่างกันเป็นไปตามบริบทของแต่ละประเทศ ทั้งมิติทางด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ

ความเป็นมาและการพัฒนาการของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ไทย

ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ.2540 อดีตประธานาธิบดีบิล คลินตัน (Bill Clinton) มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาประธานาธิบดีด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (President's Information Technology Advisory Committee) แล้วในปี พ.ศ. 2541 สหรัฐอเมริกา ได้ออกกฎหมายให้รัฐบาลจำกัดการใช้กระดาษในการทำงาน (Government Paperwork Elimination Act of 1998) โดยในกฎหมายฉบับนั้นกำหนดให้ทุกหน่วยงานรัฐบาลต้องใช้แบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ ใช้แฟ้มข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และใช้ลายเซ็นอิเล็กทรอนิกส์ในการทำธุรกรรมกับประชาชนชาวอเมริกัน ภายในปี พ.ศ.2546 นั่นคือ อาจกล่าวได้ว่า สหรัฐอเมริกา เริ่มบริการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ เมื่อ พ.ศ.2541 และ 17 ธันวาคม 2542 อดีตประธานาธิบดี บิล คลินตัน มีคำสั่งให้หน่วยงานภาครัฐจัดทำแบบฟอร์มออนไลน์ 500 แบบฟอร์มให้ประชาชน ใช้ภายใน พ.ศ.2543 ดังนั้นจากจุดนี้เองส่งผลให้เกิดแรงกระเพื่อมให้รัฐบาลของประเทศต่างๆ หันมาให้ความสนใจและกำหนดนโยบายรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการบริการสาธารณะแก่ประชาชน และ เพื่อร่วมกันพัฒนาประเทศในมิติต่างๆ

แต่สำหรับประเทศไทย จากหลักฐานที่ปรากฏพบว่า ไทยได้เริ่มระบบบริการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2507 เมื่อได้มีการนำคอมพิวเตอร์ไปใช้ในสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยในปีนั้นประเทศไทยติดตั้งคอมพิวเตอร์ 2 เครื่อง สิงคโปร์ติดตั้ง 1 เครื่อง และมาเลเซียยังไม่ได้ติดตั้งคอมพิวเตอร์ จึงอาจกล่าวได้ว่า เมื่อ พ.ศ.2507 นั้น ประเทศไทยนำหน้าสิงคโปร์และมาเลเซียในด้านรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนการดำเนินงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นทางการในรูปแบบนั้น เริ่มจากที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมข้อตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน (e-

ASEAN Agreement) ในวันที่ 28 พฤศจิกายน 2542 โดยจุดประสงค์หลักของข้อตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียนคือ การเสริมสร้างศักยภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของภูมิภาคอาเซียน โดยประเทศสมาชิกจะต้องมีการดำเนินการการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ก็จะทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการผลักดันให้เกิดระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของแต่ละประเทศสมาชิก สำหรับประเทศไทยได้เริ่มพัฒนาโครงการที่เรียกว่า e-Thailand ขึ้น โดยแนวคิดของ e-Thailand คือ แนวทางการพัฒนาประเทศ เพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำในสังคมอย่างเป็นธรรม และพัฒนาสังคม บุคลากร และสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมการค้า การลงทุน การสร้างความเชื่อมั่น และอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนและภาคเอกชน (พิรุณวรรณ กิตติคุณ, 2548) ซึ่งในปัจจุบันนี้ ประเทศไทยมีการพัฒนา e-Government ในระดับหนึ่ง โดยที่หน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ มีการสร้างเว็บไซต์ ในระดับกรมและ กระทรวงครบถ้วน โดยการตรวจสอบและประเมินผลเบื้องต้นของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารพบว่า เว็บไซต์ส่วนใหญ่ของทางราชการมีข้อมูลให้บริการต่อประชาชน มีความสวยงาม แต่ยังขาดการดูแลรักษาให้เป็นปัจจุบัน มีจำนวนที่มีปฏิสัมพันธ์กับประชาชน โดยการใช้ระบบไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์และมีเว็บบอร์ด แต่ไม่มากนักที่มีการตอบปัญหา และข้อสงสัยของประชาชนอย่างรวดเร็ว

จากการสำรวจรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ประจำปี 2020 หรือ UN E-Government Survey 2020 โดยองค์การสหประชาชาติ (2020) ซึ่งเป็นการประเมินระดับการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศต่างๆ ใน 3 ดัชนี ได้แก่ 1) ดัชนีรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government Development Index: EGDI) พบว่า ประเทศไทยมีคะแนนรวมถึงอันดับสูงขึ้นอย่างมากเมื่อเทียบกับผลการสำรวจในรอบปี 2018 โดยในปีนี้ ประเทศไทยได้ขยับอันดับขึ้นมาจากอันดับที่ 73 เป็นอันดับที่ 57 จาก 193 ประเทศ ซึ่งเป็นการยกระดับขึ้นจากประเทศในกลุ่มที่มีการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลในระดับสูง มาอยู่ในกลุ่มที่มีการพัฒนาในระดับสูงมาก ร่วมกับอีก 56 ประเทศ และยังถือได้ว่าเป็นอันดับที่ 3 ของอาเซียน รองจากสิงคโปร์ ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 11 ของโลก และมาเลเซีย อันดับที่ 47 แทนที่บรูไน ซึ่งได้ที่ 60 และพบว่า ด้านที่มีคะแนนเพิ่มขึ้นจากปีก่อน ได้แก่ การให้บริการออนไลน์ (Online Service Index: OSI) และ โครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคม (Telecommunication Infrastructure Index: TII) ส่วนทุนมนุษย์ (Human Capital Index: HII) มีคะแนนปรับลดเพียงเล็กน้อย แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลมาจากการพัฒนาด้านการให้บริการดิจิทัลภาครัฐที่ตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนมากขึ้น และการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศที่รองรับเข้าถึง

ข้อมูลและบริการภาครัฐผ่านช่องทางออนไลน์ของประชาชน 2) ดัชนีการมีส่วนร่วมทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-Participation Index: EPI) พบว่า ภาครัฐไทยมีการเปิดช่องทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชนมากขึ้น ทั้งในการร้องเรียน กำหนดนโยบาย ร่างกฎหมาย และการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณและการจัดซื้อจัดจ้าง ส่งผลให้ประเทศไทยมีอันดับสูงขึ้นมากเช่นเดียวกัน โดยขึ้นจากอันดับที่ 82 ในปี 2018 มาเป็น อันดับที่ 51 ในปี 2020 โดยประเทศไทยยังคงครองอันดับที่ 3 ของประเทศอาเซียนรองจากสิงคโปร์ ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 6 ของโลก และมาเลเซีย อันดับที่ 29 และ 3) ดัชนีการให้บริการภาครัฐออนไลน์ในระดับท้องถิ่น (Local Online Service Index: LOSI) ซึ่งพบว่า กรุงเทพมหานคร ของประเทศไทยมีอันดับตกลงเล็กน้อยจากอันดับที่ 34 มาอยู่ในอันดับที่ 39 ในปี 2020

ผลการจัดอันดับในครั้งนี้ นับเป็นการบรรลุเป้าหมายของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐในระยะที่หนึ่ง ซึ่งได้กำหนดให้ประเทศไทยต้องอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาด้านรัฐบาลดิจิทัลสูงสุด 60 อันดับแรก ภายในปี 2565 อีกทั้งยังเป็นเครื่องหมายแสดงความสำเร็จของการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทยในเวทีสากล ซึ่งระดับการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลที่พัฒนาอย่างก้าวกระโดดอย่างชัดเจนนี้ ต้องชื่นชมและขอบคุณความร่วมมือ และความพยายามของทุกหน่วยงานภาครัฐในการขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัลตามนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติที่วางไว้ และสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) ที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนา รวบรวมข้อมูลจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประสานข้อมูลกับ UN อย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตามภาครัฐไทยยังคงตระหนักถึงภารกิจด้านประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐที่ยังคงต้องเร่งดำเนินการให้สำเร็จลุล่วง อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนผ่านไปสู่รัฐบาลดิจิทัลอย่างแท้จริง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและภาคธุรกิจ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในยุค New Normal นี้ อย่างมีประสิทธิภาพ

“รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์” คืออะไร

หากใช้คำค้นหว่า “รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์” หรือ e-Government จากกูเกิล พบเกือบ 3,000 ล้านรายการ อาทิ จากวิกิพีเดีย และ จากสำนักและนักวิชาการต่างๆ พบว่ามีความหมายที่คล้ายคลึงกัน เช่น (วิกิพีเดีย, 2564) กล่าวว่า รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ หรือชื่ออื่น เช่น รัฐอิเล็กทรอนิกส์, รัฐบาลออนไลน์, รัฐบาลอินเทอร์เน็ต, รัฐบาลดิจิทัล เป็นการนำระบบ

เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารด้านงานบริการสาธารณะของภาครัฐ (e-Public Service) ในขณะที่ มหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ (University of Manchester) อธิบายว่า รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในงานของภาครัฐ (ศรีศักดิ์ จามรมาน และ พรพิสุทธิ์ มงคลวนิช, 2557) ส่วน สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ และคณะ (2557) ได้อธิบายว่า รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ คือ วิธีการการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ โดยการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเครือข่ายสื่อสารเพิ่มเพิ่มประสิทธิภาพดำเนินงานของรัฐ ปรับปรุงการบริการแก่ประชาชน การบริการด้านข้อมูลและสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ส่วนสุรศักดิ์ ชะมารัมย์ (ม.ป.ป.) การที่ภาครัฐนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการและพัฒนาหน่วยงานของรัฐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านต่างๆ รวมถึงเพิ่มการเข้าถึงบริการของรัฐให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถเสริมสร้างการทำงานของภาครัฐให้เกิดความโปร่งใสทุกขั้นตอน ลดต้นทุน ลดค่าใช้จ่าย ลดกำลังคนในหน่วยงาน สนับสนุนให้ประชาชนเกิดความสะดวกรวดเร็วในการเข้ารับบริการสาธารณะ และมีความใกล้ชิดกับภาครัฐมากขึ้น อีกทั้งทำให้ประเทศมีความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศได้ดีขึ้นด้วย (ทองศักดิ์ เหมือนเตย, 2563) กล่าวว่า รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ คือวิธีการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ที่นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต มาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานภาครัฐในการส่งมอบการบริการสาธารณะแก่ประชาชน ภาครัฐกิจและหน่วยงานอื่นๆ ของภาครัฐ กระบวนการดังกล่าวนี้จะทำให้ประชาชนมีความใกล้ชิดกับภาครัฐมากขึ้นผลพลอยได้ที่สำคัญที่จะได้รับคือธรรมาภิบาล (good governance) และความโปร่งใส (transparency) ที่มีมากขึ้นในกระบวนการทำงานของระบบราชการอันเนื่องมาจากการเปิดเผยข้อมูลและประชาชนสามารถเข้ามาตรวจสอบได้ตลอดเวลา จึงคาดว่าจะนำไปสู่การลดระดับปัญหาคอร์รัปชันได้ในที่สุด

ดังนั้นในมุมมองของผู้เขียน “รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์” หรือ e-Government คือการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบการทำงานและปรับเปลี่ยนระบบองค์กรให้มีความคล่องตัวและตรวจสอบได้รวดเร็วยิ่งขึ้นเพื่อขจัดปัญหาเชิงโครงสร้างระบบราชการแบบเดิมที่มีการดำเนินงานหลายขั้นตอนในการอนุมัติ มีทะเบียนเอกสารมากมาย ซ้ำซ้อนและใช้เวลาในการดำเนินการมากเกินไป จึงทำให้ประชาชนต้องเสียเวลาในการรอคอยค่อนข้างมาก ดังนั้นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มีคอมพิวเตอร์ มีอินเทอร์เน็ต มีสายความเร็ว

สูงและอื่นๆ เทคโนโลยีเหล่านี้จะเข้ามามีบทบาทต่อการทำงานของภาครัฐการให้มีความคล่องตัวสูงยิ่งๆ ขึ้นไป

รูปแบบของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

รูปแบบของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ แบ่งออกเป็น 5 รูปแบบดังนี้ (กฤษณ์ รักชาติเจริญ, 2555 , ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2549 และ ศรีสักดิ์ จามรมานและ พรพิสุทธิ์ มงคลวนิช, 2557)

1. การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลสู่ประชาชน (Government to Citizens : G2C) เป็นการให้บริการของรัฐบาลสู่ประชาชนโดยตรง โดยที่บริการดังกล่าวประชาชนจะสามารถดำเนินธุรกรรมโดยผ่านเครือข่ายสารสนเทศของรัฐ เช่น การชำระภาษี การจดทะเบียน การจ่ายค่าปรับ การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแทนประชาชนกับผู้ลงคะแนนเสียงและการค้นหาข้อมูลของรัฐที่ดำเนินการให้บริการข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น และรูปแบบนี้ทำหน้าที่เป็นช่องทางสำหรับเชื่อมต่อกับงานบริการประชาชนของรัฐ อาทิ การสมัครงาน การประกันสังคม การกู้ยืมทุนการศึกษา การค้นหาสถานศึกษาหรือห้องสมุด การขอหนังสือเดินทาง การทำใบอนุญาตขับขี่ ยานพาหนะ การเปลี่ยนที่อยู่ และการค้นหาทรัพย์สิน เป็นต้น โดยที่การดำเนินการต่างๆ นั้นจะต้องเป็นการทำงานแบบออนไลน์ (Online) และ ตามเวลาจริง (Real Time) การบริการระหว่างรัฐบาลกับประชาชนนั้นอาจเกิดขึ้นในระดับต่างๆ อาทิ ระดับประเทศ ระดับรัฐบาลกลาง และระดับท้องถิ่น เป็นต้น ตัวอย่างเว็บไซต์ให้บริการระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในระดับรัฐบาลกลาง คือ ยูเอสเอดอตกอฟ (USA.gov) ที่เป็นเว็บไซต์ของรัฐบาลอเมริกันสำหรับให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและใช้บริการต่างๆ ผ่านเว็บ เป็นต้น

2. การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลสู่องค์กรธุรกิจ (Government to Business : G2B) เป็นการให้บริการและปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับธุรกิจต่าง ๆ ทั้งนี้ รัฐบาลจัดเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจ และ คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ด้านการทำธุรกิจ และเป็นการให้บริการภาครัฐกิจเอกชน โดยที่รัฐจะอำนวยความสะดวกต่อภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมให้สามารถแข่งขันกันโดยความเร็วสูง มีประสิทธิภาพ และมีข้อมูลที่ถูกต้องอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส เช่น การจดทะเบียนทางการค้า

การลงทุน และการส่งเสริมการลงทุน การจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์ การส่งออกและนำเข้า การชำระภาษี และการช่วยเหลือผู้ประกอบการขนาดกลางและเล็ก

3. การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลสู่หน่วยงานภาครัฐ หรือรัฐบาลของรัฐอื่นๆ (Government to Government : G2G) เป็นรูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปมากของหน่วยราชการ ที่การติดต่อสื่อสารระหว่างกันโดยกระดาษและลายเซ็นในระบบเดิมในระบบราชการเดิม จะมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยการใช้ระบบเครือข่ายสารสนเทศ และ ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเป็นทางการเพื่อเพิ่มความเร็วในการดำเนินการ (Economy of Speed) ลดระยะเวลาในการส่งเอกสารและข้อมูลระหว่างกัน นอกจากนั้นยังเป็นการบูรณาการการให้บริการระหว่างหน่วยงานภาครัฐโดยการใช้การเชื่อมต่อโครงข่ายสารสนเทศเพื่อเอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกัน (Collaboration) และการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน (Government Data Exchange) ทั้งนี้รวมไปถึงการเชื่อมโยงกับรัฐบาลของต่างชาติ และองค์กรปกครองท้องถิ่นอีกด้วย ระบบงานต่างๆ ที่ใช้ในเรื่องนี้ ได้แก่ ระบบงาน Back Office ต่างๆ ได้แก่ ระบบงานสารบรรณ อิเล็กทรอนิกส์ ระบบบัญชีและการเงินระบบจัดซื้อจัดจ้างด้วยอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม อย่งไรก็ดี จะต้องมีการบูรณาการในการลดแรงต่อต้านของบุคลากรที่คุ้นเคยกับการทำงานในระบบเดิม

4. การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลสู่บุคลากรในหน่วยงาน/องค์กร (Government to Employee: G2E) เป็นการให้บริการและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล บริการรัฐบาลกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาจเกี่ยวข้องกับบัญชีเงินเดือนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payroll) การฝึกอบรมอิเล็กทรอนิกส์ (e-Training) การจัดการทะเบียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Records) การควบคุมกิจการ การรับสมัคร และระบบบริหารทรัพยากรบุคคล เป็นต้น อนึ่ง รัฐบาลได้สร้างระบบทั้งหลายเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานและการดำรงชีวิตสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาทิ ระบบสวัสดิการ และระบบที่ปรึกษาทางกฎหมายและข้อบังคับในการปฏิบัติราชการ เป็นต้น รัฐบาลได้จัดเตรียมการเรียนการสอนแบบ e-Learning ให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยส่งเสริมและแบ่งปันความรู้ระหว่างกัน บริการของรัฐบาลช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าถึงข้อมูลด้านต่างๆ อาทิ ค่าชดเชย สิทธิประโยชน์ การฝึกอบรมและการเรียนรู้และ กฎหมายสิทธิพลเมือง เป็นต้น

5. การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างประชาชนกับรัฐบาล (Citizens to Government: C2G) เป็นการให้บริการและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล โดยรัฐบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐบาลในด้านต่างๆ เช่น

การร้องทุกข์ การแจ้งเบาะแสการกระทำผิดกฎหมาย และ การเสนอแนะและติชมต่างๆ เป็นต้น

หลักการสร้างรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

หลักการของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ คือ การบริการที่ภาครัฐให้แก่ประชาชน โดยยึดหลัก ดังต่อไปนี้ (ประสพโชค ประมงกิจ, 2549 และ วิพร เกตุแก้ว, 2549)

1. ที่เดียว คือ ประชาชนสามารถติดต่อขอรับบริการจากหน่วยงานของรัฐที่จุดเดียว โดยได้รับการแบบเบ็ดเสร็จจากหน้าเว็บไซต์ที่บูรณาการบริการต่างๆ ที่เคยอยู่อย่างกระจัดกระจายให้มารวมอยู่ที่เดียวได้

2. ทันใด คือ หน่วยงานของรัฐสามารถให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์แก่ประชาชน โดยมีการตอบรับแบบทันทีทันใด ไม่เสียเวลารอการตอบกลับทางเอกสาร ส่งผลให้ประชาชนสามารถทราบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที

3. ทั่วไทย คือ ประชาชนสามารถใช้บริการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ได้ทุกที่ เพราะรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์สามารถเชื่อมโยงประชาชนคนไทยทุกที่ในโลกให้สามารถเข้าใช้บริการของภาครัฐได้โดยผ่านการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่หน่วยงานของรัฐจัดบริการได้

4. ทุกเวลา คือ ประชาชนสามารถใช้บริการออนไลน์ของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ได้ทุกเวลา เนื่องจากคอมพิวเตอร์แม่ข่ายและระบบอินเทอร์เน็ตเปิดทุกวัน ตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมง ประชาชนจะได้รับความสะดวกเพิ่มขึ้นเนื่องจากสามารถรับบริการนอกเวลาราชการได้

5. ทัวถึงและเท่าเทียม คือ การให้บริการของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ประชาชนมีความเสมอภาคและเท่าเทียมในโอกาสการเข้ารับบริการจากภาครัฐ โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางมาติดต่อรับบริการที่หน่วยงานของรัฐ

6. โปร่งใสและเป็นธรรมาภิบาล คือ การให้บริการของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์จะต้องมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ประชาชนสามารถเข้ามาสืบค้นข้อมูลได้เพราะรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นแหล่งข้อมูลที่เปิดเผย

ตัวอย่างรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ของไทย

1. การติดตามแกะรอยคนร้าย ปัจจุบันมี 3 ระบบงานที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ คือ (1) ระบบฐานข้อมูลประวัติอาชญากร หรือ CDOS (Criminals Database Operating

System) (2) ระบบตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติ หรือ AFIS (Automated Fingerprint Identification System) และ (3) ระบบคอมพิวเตอร์ประกอบภาพใบหน้าคนร้าย หรือ PICASSO (police Identikit: Computer Assisted Suspect Sketching Outfit)

2. ระบบสารสนเทศสำหรับงานประปา บริการเบ็ดเสร็จภายในคราวเดียว คือ จดมาตรการจำนวนการใช้น้ำ พิมพ์ใบแจ้งหนี้ และส่งให้ลูกค้าได้ทันที โดยใช้เวลาดำเนินการไม่เกิน 10 นาที ผู้ใช้บริการสามารถนำใบแจ้งหนี้ไปชำระเงินที่สาขาของการประปานครหลวง หรือที่ทำการไปรษณีย์ หรือที่ Counter Service หรือชำระผ่านอินเทอร์เน็ตด้วยบัตรเครดิต

3. การยื่นแบบแสดงและชำระภาษีผ่านทางอินเทอร์เน็ต เข้าสู่ระบบได้ที่ www.rd.go.th มีบริการ 2 แบบ คือ 1) การบริการแบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ พร้อมโปรแกรมคำนวณภาษีเงินได้ และ 2) การยื่นแบบทางอินเทอร์เน็ต

4. จัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ การประมูลแบบออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ คือ www.gprocurement.go.th หรือเว็บไซต์ของหน่วยงานที่จัดประมูล

5. ระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริการสาธารณะผ่านอินเทอร์เน็ต บริการด้านงานทะเบียนราษฎรผ่านทางอินเทอร์เน็ตทางเว็บไซต์ www.dopa.go.th และ www.khon thai.com ของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง

6. บริการจดทะเบียนนิติบุคคลทางอินเทอร์เน็ต กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ เริ่มเปิดให้บริการค้นหาข้อมูลธุรกิจ และการทำธุรกรรมต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ตทางเว็บไซต์ www.thairegistration.com

7. การบริการต่อทะเบียนรถ และชำระภาษีรถผ่านอินเทอร์เน็ต กรมการขนส่งทางบก มุ่งเน้นที่จะให้บริการประชาชนในรูปแบบออนไลน์ บริการได้ทันทีทันใด ทั่วไทย แบบ One-Stop-Service โดยสามารถเข้าไปใช้บริการผ่านเว็บไซต์ www.dlt.moct.go.th

8. การจัดทำหนังสือเดินทาง กองหนังสือเดินทาง กรมการกงสุล กระทรวงต่างประเทศ ได้เชื่อมโยงข้อมูลบุคคลจากฐานข้อมูลทะเบียนกลาง เพื่อใช้ในการตรวจสอบหลักฐานการขอทำและขอต่ออายุหนังสือเดินทาง โดยประชาชนสามารถใช้บัตรประชาชนเพียงใบเดียวเป็นหลักฐานประกอบการขอทำ หนังสือเดินทางได้โดยไม่ต้องนำเอกสารมากมายเหมือนที่ผ่านมา

“รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์”ให้ประโยชน์อะไรบ้างแก่ประชาชน

(สำนักงานพัฒนาระบบรัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2564) ได้อธิบายว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ตามช่วงระยะเวลา ดังนี้

ช่วงปี 2561-2565 ประชาชนจะได้รับ 1) บริการดิจิทัลจากภาครัฐที่สะดวก ภูมิใจ ทำได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งรัฐเริ่มได้ใช้บริการภาครัฐผ่านช่องทางออนไลน์แบบเบ็ดเสร็จได้ ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย สะดวกและรวดเร็วในการใช้บริการ รวมทั้งได้รับบริการดิจิทัลตรงตามความต้องการมากขึ้น และใช้ง่ายด้วยบัตรประชาชนหรือการยืนยันตัวตนทางดิจิทัลในการติดต่อหรือธุรกรรม และสามารถติดตามสถานะการขอใช้บริการภาครัฐได้อย่างสะดวก และ 2) การช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาแบบเบ็ดเสร็จอย่างฉับไว ด้วยการเชื่อมโยงข้อมูลและบูรณาการการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ

ช่วงปี 2566-2570 ประชาชนจะได้ 1) รับบริการภาครัฐผ่านช่องทางออนไลน์เบ็ดเสร็จที่ครบถ้วน ทุกบริการและปลอดภัยในการใช้งาน 2) ใช้บริการจากธุรกิจและนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ตรงใจ โดยผู้ประกอบการหรือนักพัฒนาจากการเปิดเผยข้อมูลดิจิทัลของภาครัฐ 3) ติดตามการทำงานของภาครัฐได้จากการเปิดเผยข้อมูลของรัฐ และ 4) ประชาชนสามารถร่วมกำหนดและออกแบบบริการที่ตนเองต้องการกับหน่วยงานภาครัฐที่ให้บริการได้

ช่วงปี 2571-2580 ประชาชนจะได้รับบริการทุกช่องทางตามสิทธิ์ ที่พึงได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมโดยไม่ต้องร้องขอและมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะร่วมกัน

และจากการศึกษายังพบว่า รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ มีข้อดีต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในยุคดิจิทัลมากมายเช่น 1) สร้างโอกาสให้ประชาชนได้เลือกใช้บริการที่หลากหลายผ่านอินเทอร์เน็ต 2) ประชาชนได้รับบริการจากรัฐที่ดีขึ้น แม่นยำขึ้น สะดวกขึ้น เสียเวลากับรัฐน้อยลง เพราะมีช่องทางการบริการใหม่ๆ 3) เกิดขึ้นในศูนย์บริการทางโทรศัพท์ (Call Center) บริการทางเว็บไซต์ การใช้อินเทอร์เน็ตผ่านมือถือ (WAP) เป็นต้น 4) รัฐให้ข้อมูลกับประชาชนได้มากขึ้น 5) ลดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลและบริการของรัฐ 6) ลดความยุ่งยากของกฎเกณฑ์ เพิ่มความโปร่งใสในการทำงานและ 7) หากมีการนำระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) มาใช้อย่างเต็มรูปแบบ ประชาชนจะได้รับความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อกับภาครัฐมากขึ้น โดยสามารถขอรับบริการได้ตลอดทุกวัน 24 ชั่วโมง

ปัจจัยส่งเสริมสู่ความสำเร็จของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ จะประสบความสำเร็จไม่ได้หากไม่ได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่จากทั้งภาครัฐและภาคประชาชน การจะเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ได้นั้น จะต้องมีความพร้อมในหลายๆ ด้าน ดังนี้

1. ผู้บริหารระดับสูง การสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานจะเป็นแรงผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นเรื่องใหม่ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการทำงานของหน่วยงานของรัฐจะต้องมีการสนับสนุนด้านงบประมาณจากผู้บริหารระดับสูง เพื่อส่งเสริมบุคลากรในการฝึกอบรมเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ ในการนำมาใช้พัฒนาและปรับปรุงระบบบริหารจัดการของหน่วยงาน

2. บุคลากรและความรู้ความเข้าใจของบุคลากร หากหน่วยงานของรัฐมีบุคลากรที่มีทักษะ มีความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เพียงพอ และช่วยพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้กับบุคลากรอื่นๆ ในหน่วยงาน รวมทั้งบุคลากรมีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมองค์กร ยอมรับการเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรม มีการแบ่งปันข้อมูลสารสนเทศให้แก่กันแล้ว จะนำไปสู่ประโยชน์ในการปฏิบัติงานและการให้บริการประชาชน ทั้งนี้ เนื่องจากบุคลากรของหน่วยงานของรัฐ ถือได้ว่าเป็นผู้ปฏิบัติ หากขาดความรู้ความเข้าใจหรือไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงก็จะทำให้เกิดความล่าช้า และมีผลต่อความสำเร็จในทางปฏิบัติได้

3. นโยบายภาครัฐและความชัดเจนของกฎระเบียบที่รองรับ การมีนโยบายภาครัฐและความชัดเจนของกฎระเบียบที่รองรับ จะทำให้เกิดการกำหนดกรอบแนวทางมาตรฐานในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ชัดเจนและนำไปสู่การแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ควรระบุความชัดเจนในการแบ่งปันข้อมูลสารสนเทศในระดับต่างๆ ภายในหน่วยงาน และระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้การบริการเป็นไปอย่างรวดเร็ว รวมถึงต้องมีการกำหนดกรอบงบประมาณ กรอบด้านกฎหมาย และความปลอดภัยด้านข้อมูลสารสนเทศด้วย

4. การพัฒนาระบบสารสนเทศภาครัฐและโครงสร้างพื้นฐานด้านสื่อสารโทรคมนาคม ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะหากมีการจัดระบบงานอิเล็กทรอนิกส์ ระบบการให้บริการภาครัฐ และระบบเครือข่ายสารสนเทศภาครัฐที่สมบูรณ์แล้ว จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการ

บริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ตรงเวลา และถูกต้อง ทั้งนี้ความพร้อมของอุปกรณ์และเครื่องมือฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์และฐานข้อมูล ต้องมีความเพียงพอทันสมัย สะดวกใช้งาน รวมทั้งต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงเว็บไซต์ของหน่วยงานของรับให้ได้มาตรฐานและสามารถเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐได้ เพราะหากสามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันในลักษณะโครงข่ายข้อมูลที่เชื่อมต่อถึงกันได้แล้ว จะทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทสรุป

ภาครัฐของไทยได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการรูปแบบที่เรียกว่า “รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government)” เพื่อการให้การส่งมอบบริการสาธารณะไปยังประชาชนเป็นไปอย่างรวดเร็วและทั่วถึง โดยมีพัฒนาการเรื่อยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 และในปี 2563 สามารถพัฒนาการให้บริการอยู่ในอันดับที่ 3 ของอาเซียนและ อันดับที่ 57 ของโลก ซึ่งให้บริการใน 5 รูปแบบ คือ 1) การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลสู่ประชาชน (Government to Citizens : G2C) 2) การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลสู่องค์กรธุรกิจ (Government to Business : G2B) 3) การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลสู่หน่วยงานภาครัฐ หรือรัฐบาลของรัฐอื่นๆ (Government to Government : G2G) 4) การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลสู่บุคลากรในหน่วยงาน/องค์กร (Government to Employee : G2E) และ 5) การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างประชาชนกับรัฐบาล (Citizens to Government: C2G) โดยที่หลักสำคัญของการสร้างรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์คือ การนำบริการของภาครัฐไปสู่ประชาชนโดยใช้อิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อในการให้บริการ โดยหลักการของ “ที่เดียว-ทันใด-ทั่วไทย-ทุกเวลา-ทั่วถึง และเท่าเทียม-โปร่งใสและเป็นธรรมาภิบาล” นอกจากนั้นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) ก็มีข้อดีอยู่หลายประการ เช่น สร้างโอกาสให้ประชาชนได้เลือกใช้บริการที่หลากหลายผ่านอินเทอร์เน็ต ประชาชนได้รับบริการจากรัฐที่ดีขึ้น แม่นยำขึ้น สะดวกขึ้น เสียเวลากับรื้อน้อยลง

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ รักชาติเจริญ. (2555). ตัวแบบการประเมินรัฐอิเล็กทรอนิกส์. วารสารนักบริหาร.
- ทองศักดิ์ เหมือนเตย. (2563).รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ไทย : ความหมายที่เปลี่ยนแปลงและ
พัฒนาการ.อินทนิลทักษิณสาร.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2549). รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ครั้งที่ 2.
สำนักพิมพ์รัตนไตร.
- ประสพโชค ประมงกิจ. (2549). คู่มือเทคนิคและวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวทางการ
บริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
ระบบราชการ.
- พิชุวรรณ กิตติคุณ. (2558). การบริหารจัดการภาครัฐ : รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-
Government). สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร:
กรุงเทพมหานคร.
- รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์: ทางสู่ความสำเร็จปัญหาที่ต้องเร่งฟันฝ่า. (2564). สืบค้นเมื่อวันที่ 18
สิงหาคม 2564 จาก <https://positioningmag.com/17410>.
- ศรีศักดิ์ จามรมาน และพรพิสุทธิ์ มงคลวนิช. (2557). หลักการรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ใน
อาเซียน.คอมพิวเตอร์สาร.
- สำนักงานพัฒนาระบบรัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน).(2564). 7 ประโยชน์ที่หน่วยงานของรัฐ
จะได้รับ จากพระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล
พ.ศ. 2562 .สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2564 จาก
<https://www.dga.or.th/document-sharing/article/36223/>.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ และคณะ (ม.ป.ป.).รัฐบาล
อิเล็กทรอนิกส์สืบค้นเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2564 จาก
https://www.odd.go.th/Web_Govit/e_Government/e-Government.pdf.
- สุรศักดิ์ ชะมารัมย์. (ม.ป.ป.).รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์กับมิติการประยุกต์ใช้ในการบริหารการ
บริการสาธารณะของภาครัฐไทย. สืบค้นเมื่อ 16 สิงหาคม 2564
จาก https://reru.ac.th/articles/images/vijai_20_04_59_4.pdf.

UNITED NATIONS. (2020). UNITED NATIONS-GOVERNMENTSURVEY 2020 DIGITAL
GOVERNMENT IN THEDECADE OF ACTION FOR
SUSTAINABLEDEVELOPMENT. Department of Economic and Social Affairs.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี

วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความทวิการณหนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) ดังนี้ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี

- 1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- 2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300-350 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุป (Conclusion) / ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคอนลู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

- 1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)
- 2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)
- 3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมภีระ และอจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)
- 4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)
- 5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี

ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฐา ผาทอง. (2548). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์. / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณทวงศ์. (2556) ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง และคณะ. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์. / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). // ชื่อวิทยานิพนธ์. // ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา. /ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาควณิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์. //(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์). //ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์. //(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ สิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อดิเทพ, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง. //(ปีที่เผยแพร่). // ชื่อเรื่อง. //เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ถัยชนก จริจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นา.

ประภัศร ปรีเอียด และธรรมนุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็ก สำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

- พระสุตริภักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนโธ (เจ้าจวนจระ) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอทอง. (2560). รายงานการก้น้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. Pediatr Nurs, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ของวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี ได้ที่ <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JMCR/issue/view/25> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : manichettharam@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารลั้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300-350 คำ)

(16 pt)วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัย ที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

.....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt)ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)

2. (16 pt)

3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ...ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล, การวิเคราะห์ข้อมูล

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

[illegible]

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt)ระบอบองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สืบเคราะห์
ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจ
ง่าย.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt)สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่
ได้จากการวิจัยและการนำผลการวิจัยไปใช้ ร่วมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

.....(16.pt).....ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300-350 คำ)

(16 pt)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt)

Keywords: 3-5 words

____(16 pt)_____

[illegible]

____(16 pt)_____

[illegible]

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....